

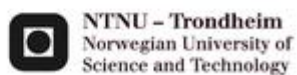
Stig Grønnerøe Sæther

## **Hvilke fordeler og ulemper finnes ved å tillate alkoholsalg ved idrettslige arrangementer?**

En metodetriangulert sammenligningsstudie mellom Norge og Sverige

Masteroppgave i Idrettsvitenskap  
Trondheim, juni 2015

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet  
Fakultet for samfunnsvitenskap og teknologiledelse  
Institutt for sosiologi og statsvitenskap



## Sammendrag

I denne oppgaven ser jeg nærmere på hvilke fordeler og ulemper alkoholsalg ved idrettsarrangementer kan gi. Dette gjøres i en kvalitativ casestudie med informanter fra den negative og den positive polen av alkoholdebatten i landene Norge og Sverige. Utvalget inneholder også informanter med erfaringer fra hvordan idrettsarrangementene har forandret seg fra før og etter gitt skjenkebevilling for alle supportere over fylte 18 år. I oppgaven sammenlignes serveringspraksisen hos klubbene Stavanger Oilers og Hammarby Fotboll som begge har tillatelse til å selge alkohol til samtlige av deres myndige supportere. Dette blir også sett i lys av klubber som enda ikke har fått denne tillatelsen. Det blir også sett på forskjeller hos begge lands idrettsforbund både når det gjelder holdninger og erfaringer. Studien inkluderer også surveyer gjennomført med 162 besøkende på DNB-arena samt 18 midlertidig ansatte ved Stavanger Oilers arrangement 17.01.15. Det er også gjennomført mailkorrespondanse med 26 toppklubber innen idrettene fotball og ishockey i Norge, samt mailkorrespondanse med andre aktuelle informanter for å belyse sakens kjerne.

I oppgaven pekes det på både fordeler og ulemper ved skjenkebevillinger på idrettsarrangementer, hvor det særlig forsøkes å komme til bunns i debattantenes forskjellige synspunkter og argumenter. Her viser det seg at debattantene trolig aldri vil bli enige, hvor det særlig hos den negative siden av debatten er urokkelige verdier og prinsipper det legges vekt på. Den positive siden forsøker videre etter beste evne å avlive myter omkring at det eneste positive med tillat alkoholsalg er økt inntekt. Her vises det blant annet til økt kontroll på supportere og deres alkoholinntak, et alkoholinntak det ser ut til at er tilstedeværende uavhengig av skjenkebevilling. Det hevdes også at tilbudet om alkohol er en kompletterende faktor for å skape et større sosial aspekt for å sikre en større helhet og bedre stabilitet slik at deltakelse på arrangementene er givende på tross av sportslige nedturer. Her vises det videre til at alkoholen bare er en liten del av en større pakke her, hvor det er mange andre faktorer som klubbene jobber med for å lage et best mulig underholdningstilbud. Studien ser også på hvordan en økt liberalisering av reglene på arenaene kan være en del av en større liberalisering av skjenkereglene og den gjeldende kulturen i samfunnet som helhet, hvor det ser ut som om drikkekulturen i Europa er i ferd med å jevne seg ut. Studien forsøker også å avdekke hvilke påvirkninger en sterkere synlig kobling mellom alkohol og idrett på supporter nivå vil ha for barn og unges forhold til alkohol.

## Forord

Først og fremst vil jeg takke Arve Hjelseth for hans store tilgjengelighet pr. mail, en veiledningsfaktor som var avgjørende for en students mulighet til å gjennomføre denne oppgaven på avstand med bopel i Stockholm. Jeg er også takknemlig for hans vilje og interesse av å dele av sine erfaringer når det gjelder supporterkultur og mulige teorier omkring alkoholens tilstedeværelse i slike miljøer.

Jeg vil også takke Stavanger Oilers for deres imøtekommenhet i anledning mitt besøk i Stavanger og for deres åpenhet og interesse rundt temaet.

Videre vil jeg takke Per Tøien i Norges Idrettsforbund og Fredrik Rohde i Sveriges Riksidrottsforbund for den varme velkomsten jeg fikk og de konstruktive intervjuene som ble gjennomført ved forbundenes lokaler.

Jeg vil også takke den meget travle Göran Rickmer i Hammarby Fotboll for at han etter hvert tok seg tid til et grundig intervju ved klubbens lokaler.

Videre vil jeg sende en takk til Birgitte Torbjørnsen i Idrett Utan Alkohol og Odd Rustad i Rosenborg Ballklub for at de stilte opp som informanter og delte av sine erfaringer og synspunkter via Skype.

Til sist vil jeg takke samtlige respondenter som, ofte etter gjentatt mas og purringer, tok seg tid til å svare på mine henvendelser pr. mail, samt alle respondentene ved DNB-arena for deres imøtekommenhet og trivelige holdning ved mitt besøk der.

Stockholm, mai 2015

Stig Grønnerøe Sæther

## Innholdsfortegnelse

Sammendrag.....	i
Forord.....	iii
1.0 Innledning.....	1
2.0 Problemstilling.....	3
Hvilke fordeler og ulemper finnes ved å tillate alkoholsalg ved idrettslige arrangementer? .....	3
3.0 Teori.....	4
3.1 Drikkekultur - ungdom.....	4
3.2 Alkohol i samfunnet.....	8
3.3 Alkohol og supporterbråk.....	11
4.0 Metode.....	14
4.1 Valg av metode.....	14
4.1.1 Metodetriangulering.....	16
4.1.2 Dybdeintervju.....	17
4.1.3 Utarbeiding av intervjuguide.....	18
4.1.4 Survey.....	19
4.1.5 Utarbeiding av survey.....	19
4.2 Valg av informanter.....	20
4.3 Gjennomføringen.....	21
4.3.1 Gjennomføringen av dybdeintervju.....	21
4.3.2 Gjennomføringen av survey.....	23
4.4 Etterarbeid.....	23
4.5 Pålitelighet i studien.....	24
4.6 Gyldighet i studien.....	26
4.7 Ethiske betraktninger.....	27
5.0 Analyse og Drøfting.....	28
5.1 Alkoholsalget i praksis.....	28
5.1.1 Forskjeller Norge – Sverige.....	28
5.1.2 Fasiliteter.....	32
5.2 Økonomi.....	34
5.2.1 Alkoholsalget.....	35
5.2.2 Alkoholreklame.....	37
5.3 Supporterstemning.....	39
5.3.1 Tilretteleggelse.....	39

5.3.2	Atmosfæren på tribunen .....	41
5.4	Tribunebråk .....	45
5.4.1	Samarbeide med supporterne .....	45
5.4.2	Mer kontroll med skjenkebevilling? .....	47
5.5	Moral .....	51
5.5.1	Kong Salomo og Jørgen Hattemaker.....	51
5.5.2	Hensynet til de unge .....	58
5.6	Annet .....	64
5.6.1	Alkoholavhengighet .....	64
5.6.2	Forandring i drikkemønster .....	66
5.6.3	Alkoholdebatten .....	72
6.0	Oppsummering .....	76
7.0	Litteraturliste .....	83
Vedlegg 1	.....	89
	Mailkorrespondanse med VG journalist Øyvind Askeland .....	89
Vedlegg 2	.....	90
	Mailkorrespondanse med toppklubber i fotball og ishockey .....	90
	Fotball.....	90
	Ishockey .....	94
Vedlegg 3	.....	96
	Mailkorrespondanse med Rogaland Teater.....	96
Vedlegg 4	.....	97
	Dybdeintervju.....	97
	Intervjuguide med svar, Hammarby Fotboll .....	97
	Intervjuguide med svar, Idrett Utan Grenser.....	118
	Intervjuguide med svar, Norges idrettsforbund.....	128
	Intervjuguide med svar, Rosenborg Ballklub.....	139
	Intervjuguide med svar, Riksidrottsförbundet.....	146
	Intervjuguide med svar, Stavanger Oilers .....	158
Vedlegg 5	.....	174
	Statistikk fra survey.....	174
	Supportere: .....	174
	Ansatte:.....	176

## 1.0 Innledning

Det har aldri vært en bredere dekning av fotballkamper enn det vi ser i dag, hvor samtlige kamper i tippeligaen sesongen 2014 ble vist på tv. I forbindelse med mange av disse kampene ble det også laget fotballrelaterte sendinger både før, under og etter. Selv om det koster litt å få tilgang til alle disse kampene, har tilbudet man får hjemme i sofaen aldri vært større enn nå, særlig hvis man også inkluderer tilgangen på kamper som spilles i andre land og ligaer. Dette kan være en av faktorene til at den norske tippeligaen i løpet av få år har gått fra tilskuertall på nærmere 2,2 millioner i 2009 til å i de to siste årene ligge på rundt 1,6 millioner (Altomfotball.no 2014). Dette fører videre til at toppklubbene får dårligere økonomi og blir mindre konkurransedyktige internasjonalt. Klubbene tjener riktignok penger på tv-rettighetene til kampene, men tomme seter fører også til at atmosfæren rundt kampene blir dårligere og det gir mindre muligheter for inntekter på selve arenaen. Tomme tribuner kan også gi en negativ spiral ved at folk for eksempel ser på TV at det er lite tilskuere på kamp og dermed tenker at dette er ikke noe attraktivt.

Ansvarlig redaktør i nettavisen Gunnar Stavrum hevder etter en landskamp med skuffende lavt tilskueroppmøte at man ser kampen bedre på fjernsyn Videre setter han fingeren på at:

*«...opplevelsen på stadion er for dårlig. Det går i kaffe, vafler, pølse og cola, alkoholservering er bannlyst for alle andre enn VIPer og sponsorer, og billettene er overpriset».* (Stavrum 2012).

Her ser vi at alkohol blir omtalt som et tiltak for å gjøre stadionopplevelsen bedre. Debatten omkring alkoholsalg ved idrettsarrangementer har fra til tid og annen dukket opp i media, og Norge virker å ha en mer restriktiv holdning enn mange andre land i Europa. Om vi sammenligner med vårt naboland Sverige, får man her, som ordinær tilskuer ved de fleste toppklubbers arenaer innen fotball og ishockey, minst kjøpt det som kalles «folköl», dette er en svakere øl med 3,5 % alkohol som ofte også kan bringes med inn på tribunen. Videre sier den svenske alkoholoven<sup>1</sup> at man kan selge vin, sterkere øl og sprit til lukkede selskap. Dette løste klubber som Hammarby Fotboll i starten ved også å inkludere sesongkortinnehaverne i denne ordningen, noe som trolig var en bidragsyter til en større økning i antallet sesongkort i denne perioden (Gustafsson 2009). I tillegg til disse kommer også muligheten til å selge alkohol til sponsorer og besøkende på VIP, dette i likhet med Norge

---

<sup>1</sup> Jf.Svensk alkohollag 2/12/2010 Kap 8, §§2

Riktignok har ting begynt å skje også i Norge. I Stavanger har kommunestyret med Frp og Høyre i spissen godtatt alkoholsalg til alle tilskuere over 18 år ved idrettsarrangement (Nettavisen 2013). Dette gjelder da for eliteserie klubbene Viking (fotball) og Stavanger Oilers (Ishockey). Sistnevnte klubb har praktisert alkoholsalg for alle siden åpningen av sin nye stadion i 2012 (TV2 2012). Alt dette er gjennomført til tross for protester fra Norges Idrettsforbund. Videre har også andre klubber rundt om i landet nærmet seg disse praksisene og uttalt at de ønsker alkoholserving for alle på sine stadioner. Flere klubber har allerede en supporterpub som er tilgjengelig før og etter kamp og ved Brann stadion har man funnet en mellomting, med klare likhetstrekk til Hammarby Fotbolls tidligere løsning, hvor man har dannet en stor VIP-seksjon med opptil 4500 tilskuere. Her er det slik at alle som betaler en noe høyere pris for billettene, får tilgang til alkoholserving før og etter kamp og i pausen. Likevel møter denne liberaliseringen av skjenkebevillinger på idrettsarrangementer motstand. Det er blant annet en bekymring for at alkoholsalg kan øke risikoen for vold, linken mellom vold og alkohol støttes på generell basis i forskning. Hos vår mer liberale nabo Sverige ser man også resultater av at nærmere 80 % av alle gjerningsmenn og 40 % av alle offer ved politianmeldt vold er påvirket av alkohol (Länsstyrelserna 2013). Etter supporterdrapet i Sverige i 2014 hevdet også den svenske justisministeren at det å få ned alkoholkonsumet ville være det mest virkningsfulle og effektive fremgangsmåten for å minke bråk mellom supportere i fotballsammenheng i et kortere perspektiv (Birath og Weiderud 2014). Selv om man ser tegn til at Norge går mer i retning av å bli mer liberale, ser man eksempler på at andre land med en mer liberal alkoholpolitikk ønsker å bli mer restriktive. Videre er det slik at selv om den selverklærte klovnen Per Inge Torkelsen oppfordret folk til å: *«gi ungdommen en flaske brennevin før idretten tar dem»*, så er det krefter i landet som frykter at en sterkere kobling mellom idrett og alkohol vil sende feil signaler til barn og unge (Av og Til 2011). Statens Institutt for Rusmiddelforskning hevder også at 90 000 nordmenn har et risikofylt forhold til alkohol, og at dette påvirker mellom 50 000 og 150 000 barn (Rossow, Moan og Natvig 2009).

Spørsmålet en da kanskje bør stille seg er om tiden egentlig er moden for at Norge også åpner opp for alkoholsalg for alle supportere over 18 år ved idrettsarrangementer. Bør argumenter som likhet mellom klubbene og mellom de voksne individene som kommer for å se kamp, veie mer enn de negative faresignalene man frykter?

## 2.0 Problemstilling

### Hvilke fordeler og ulemper finnes ved å tillate alkoholsalg ved idrettslige arrangementer?

- Vil alkohol være svaret på å fylle tomme arenaer?
- Vil skjenkebevilling for alle supportere over 18 år resultere i mer fyll på arenaene?
- Er det fordelaktig å fortsette forskjellsbehandlingen av voksne supportere på idrettsarrangementer?
- Hvordan vil liberalisering av skjenkereglene ved idrettsarrangementer påvirke drikkemønster i Norge?
- Vil skjenkebevilling for alle supportere over 18 år føre til mer supporterbråk?
- Vil det å tillate alkoholsalg for alle være skadelig for barn og unge?
- Bør Norge åpne opp for alkoholsalg for samtlige supportere?

I arbeidet med å finne svar på disse problemstillingene vil jeg sammenligne Norge med vårt naboland Sverige. Dette siden det er et land med store likhetstrekk med Norge, men også fordi de har en lengre tradisjon og mer erfaring med skjenkebevilling for alle supportere over 18 år enn oss. Studien vil inkludere informanter fra begge land, den vil videre inkludere informanter både med og uten erfaring med alkoholsalg for samtlige supportere, men også informanter med erfaring fra før og etter innvilget skjenkebevilling. Problemstillingene blir sett i lys av teorier omkring drikkekultur og alkoholens stilling i samfunnet, videre blir de også belyst av teorier omkring alkohol og vold. Studien bærer i hovedsak preg av å være basert på den kvalitative forskningsmetoden, men kvantitative elementer er inkludert for å forsøke å danne et mer kompletterende helhetsbilde av tematikken.



## 3.0 Teori

I følgende kapittel kommer først en gjennomgang av teorier i tilknytning drikkekulturer, dette spesielt knyttet opp mot ungdom og deres møte med alkoholen. Årsaken til denne fokuseringen er at de unge ofte blir omtalt som de viktigste å ta hensyn til av den negative siden av alkoholdebatten og blir derfor spesielt interessant i denne konteksten. Deretter kommer en generell gjennomgang av alkoholens tilstedeværelse i samfunnet. Til sist ser jeg nærmere på teorier omkring alkohol og supporterbråk.

### 3.1 Drikkekultur - ungdom

Våre nærmiljø har stor påvirkningskraft for vår drikkeatferd. Vanene i omgangskretsen vår har derfor stor betydning for den enkeltes drikkekultur, enten direkte ved samvær eller indirekte ved tillæring av normer (Watten 1999). Videre hevder Pedersen (2006) at det å drikke alkohol er en tillært og kollektiv handling, hvor det er sjelden at man begynner og drikke alene. Man lærer å drikke av andre. Noen av de viktigste rollemodellene for barn og unge her er de individer og grupper som de har en nær relasjon til noe som ofte vil si: venner, familie og trenere (Bandura 1986; Watten 1999). Videre sier også Henriksen (1999) at de unges drikkemønster i stor grad påvirkes av gruppentallitet hvor selve opplevelsen av rus blir sterkt påvirket av det felleskapet og den situasjonen man befinner seg i. Med et familiemønster i endring hevdes det at den organiserte idrettsaktiviteten får en stadig økende rollemodellfunksjon (Bu, Watten, Foxcroft, Ingebrigtsen og Relling 2002). Idrettsungdoms forhold til alkohol vil derfor i vesentlig grad la seg farge av idretten som miljø. Videre er det slik at desto oftere venner, foreldre og trenere drikker, jo større er sjansen for stort forbruk og tidligere alkoholdebut (Bu 2005).

Forventningene de unge har til eget og andres alkoholkonsum har stor betydning for deres alkoholvaner. En omgangskrets som drikker gir oppfatninger om at man har sosial støtte for egen drikkeatferd, noe ifølge undersøkelser medfører et høyere alkoholforbruk. Dette gir klare indikasjoner på hvor viktig ungdomskultur og videre gruppekultur er for alkoholvanene til unge (Pedersen og Aas 1995). Det er den kontinuerlige identitetssøkingen i ungdommen som gjør de unge ekstra følsomme overfor rolle- og konformitetspress fra deres «egne». Watten (1999) hevder at det også er viktig hvordan idrettsklubber setter standarder for deres

medlemmers atferd når det gjelder alkohol, dette siden idrettslaget ofte har funksjon som en identitetsdannende gruppe.

Det ser ut til at flertallet av den norske befolkningen har en positiv oppfatning av et moderat alkoholforbruk, hvor de fleste negative erfaringer stort sett skjer i forbindelse med tung beruselse. Det er også økt fare for negative helsemessige og sosiale konsekvenser som kranling, vold, akutte skader, ulykker, avhengighet, alkoholforgiftning, og uønsket seksuell tilnærming ved høy beruselsesfrekvens og høyt forbruk (Vedøy og Skretting 2009).

I en undersøkelse fra 2012 svarer tilnærmet 75 % av norske ungdommer at de tror unge på deres alder som de har en relasjon til drikker mer enn de selv. Dette kan videre føre til at mange opplever et selvpålagt drikkepress for å etterleve «normalen» (Øia 2012). Mange unge søker derfor etter å oppjustere sitt eget alkoholforbruk for å ligge på det samme nivået som de tror vennene befinner seg på (Pape 2012). Pedersen (2006) peker videre på at den som slutter seg til de som drikker blir en av gjengen, en av dem. Alkoholdebuten kan derfor være en viktig markør i overgangen fra å være barn til å bli voksen, hvor det å begynne å drikke alkohol kan oppleves avgjørende handling for mange unge. Alkoholdebuten åpner opp for nye nettverk og påvirker videre menneskers identitet, selvoppfatning og rolle, og for enkelte deres måte å håndtere vanskeligheter i livet, alkoholdebuten er dermed sentral i et sosialiseringperspektiv. Forskning viser at det skjer en jevn stigning av ungdommer som har hatt sin alkoholdebut (drukket en enhet = en flaske pils, et glass vin eller en drink med brennevin) fra 11-årsalderen, med rundt 50 % ved 15-årsalderen og med over 90 % som har hatt sin debut ved utgangen av tenårene. Dette med knapt noen kjønnsforskjeller. Forskingen viser videre at jo tidligere man har sin alkoholdebut, desto høyere er forbruket utover i tenårene og senere i livet (Pedersen 2006; Forney, Forney og Ripley 1988). I en studie viser Pedersen og Aas (1995) at ungdom som debuterte før fylte 13 år, hadde ved utgangen av tenårene et årlig forbruk på over syv liter alkohol per år. De som utsatte debuten til etter fylte 17 år hadde til sammenligning et forbruk på under fire liter alkohol årlig.

Alkohol og andre rusmidler kan være nettteverkskapende og virke som markører stil, vennskap eller sosiabilitet. Ungdommer som er aktive, utadvendte og med sterke vennsksrelasjoner har også en tendens til å drikke mye. Den motsatte effekten finner man hos de som har sein alkoholdebut eller ikke drikker alkohol i det hele tatt. Dette særlig hos gutter, hvor sein alkoholdebut og en tørr ungdomstid ofte er forbundet med ensomhet, svake nettverk og psykososiale problemer (Pedersen 2006; Pape 1996). Etter hvert som de unge blir eldre får også deres venner en stadig mer betydningsfull rolle, både som bidragsyter til deres

psykososiale utvikling, som rollemodeller og tilknytningsobjekter (Pape 2012). Dette fører videre til at både venner og andre voksnes påvirkningskraft når det gjelder unges alkoholbruk og annen rusbruk øker med alderen (Huba og Bentler 1980; Andrew, Hops og Duncan 1997) Pape (1996) hevder videre at det vil være urealistisk å tenke seg at den kommende generasjonen vil ta helt avstand fra alkohol, dette i et samfunn hvor den store majoriteten av den voksne befolkningen drikker i sosiale settinger. Det vi antar å være flertallets atferd assosieres ofte med den normale handlingsformen, dette blir videre veiledende for hva vi mener er den «korrekte» handlingsmåten i en sosial kontekst (Manstead, Hewstone, Fiske, Hogg, Reis og Semin 1995; Hogg og Vaughan 2005). Det argumenteres derfor for å påvirke hele sosiale miljøer til mindre bruk av rusmidler i sosialpåvirkningsteori for forebygging av alkoholproblemer (Steinkjer 2008). Sosiale regler og normer rettleder og definerer drikkesettingen, dette ved indikasjoner på hva som anses som sosialt aksepterte handlinger og hva som ikke anses som sosialt aksepterte handlinger (Hogg og Vaughan 2005). Hvis unge ser på det å drikke alkohol som en slik sosialt akseptert handling så er det, i den grad man ønsker å redusere alkoholkonsumet, normen omkring drikking en bør forsøke å endre. En kan dermed bidra til å heve debutalderen for alkohol dersom man greier å justere de unges normer tilknyttet drikking (Wilhelmsen og Laberg 1996). Eksperimenter utført av Reid (1978) viser også at mennesker i alle aldre lar seg påvirke av hverandre. I dette eksperimentet ble forskningsassistenter sendt inn på diverse barer med instruksjoner om å drikke i forskjellig tempo. Eksperimentet gav signifikante funn på at assistentenes drikketempo ble kopiert av andre.

De nevnte sosiale atferdsnormer kan videre deles inn i to grupper, injunktive og deskriptive. De injunktive atferdsnormene handler om hva hvilken atferd en tror andre i en sosial setting anerkjenner eller ikke gir til. I denne konteksten blir dette knyttet til det å være positiv til det å drikke eller ikke. Den deskriptive atferdsnormen på den andre siden relaterer til hvordan man tror andre faktisk handler og oppfatninger omkring dette. Med tanke på alkoholdebatten vil dette si menneskets tanke omkring hvor ofte og hvor mye andre drikker (Pape 2012). Mennesket kan dermed bli normativt påvirket ved at deres atferd forandres på basis av hva man tror er gjeldende norm i deres miljø (Manstead et al. 1995). Dette består videre av både personlige og mellommenneskelige faktorer og kan påvirke hvordan man føler, tenker og handler, slik at det sammenfaller best mulig med hva man tror er gjeldende sosial norm. På det personlige plan vil det si at en kan føle seg nødt til å etterleve normer for å bli akseptert inn i en gruppe. Videre kan en på det mellommenneskelige nivået føle seg bundet til

å handle etter visse normer for å slippe mulige negative konsekvenser. Her kan unge for eksempel grunnet frykten for å bli sett på som annerledes og dermed ekskludert fra vennekretser og sosiale eventer se det som vanskelig å avvike fra det de anser som deres jevnaldredes normer omkring alkohol. Den normative påvirkningen fører dermed til at en anerkjenner viktigheten av å følge de etablerte normene og aksepterer betydningen av å følge disse. Normene utvikles dermed til å bli internaliserte standarder for atferd som følges fordi man føler seg personlig knyttet til å leve opp til korrekt opptreden og egne forventninger, og videre for å unngå negative mellommenneskelige reaksjoner (Manstead et al. 1995).

Motivet for å drikke alkohol hos idrettsungdommer er stort sett knyttet til positive situasjoner, som for eksempel nytelse og feiring. Likevel finnes det noen som drikker alkohol på grunn av negative følelsesmessige og sosiale årsaker. Videre finnes det mange som drikker på grunn av det drikkepresset de føler når de er sammen med andre unge som drikker (Bu 2003). Hos idrettsungdom i Norge oppgir likevel kun 1 % at deres alkoholdebut var i tilknytning til et idrettslig arrangement (Bu 1999). Videre har Bu (2003) i en undersøkelse med 4000 idrettsutøvere funnet ut at høyere grad av struktur, orden, støtte og felles målorientering i den enkeltes idrettslag medfører en høyere alder for alkoholdebut og mindre drikking. Videre ser vi med tanke på ungdoms forhold til alkohol at det er større sannsynlighet for at de unge som drikker mye har: a) prøvd alkohol i ung alder, b) drukket med venner på egen alder, c) opplevd at nesten alle vennene deres drikker eller d) foreldre og besteforeldre som drikker mye (Forney et al. 1988). Det er også sterke assosiasjoner mellom venner og foreldre som drikker jevnlig, og tidlig alkoholdebut og høyt alkoholforbruk blant unge. Her viser venners drikking seg å være den sterkeste påvirkningsfaktoren (Bu et al. 2002). Selv om viktigheten av at alle signifikante andre, som på siden av venner også inkluderer foreldre, trenere og ledere, viser veg mot et sunt alkoholforhold støttes i psykologiske teorier og annen forebyggingslitteratur (Bandura 1986; Watten 1999; Bu 1999). Tidlig debutalder er videre regnet som en av de beste statistiske enkeltfaktorene for senere alkoholkonsum, alkoholisme og problemdrikking (Forney et al. 1988).

Rundt 44 % av barn og unge i alderen 8-24 år driver med organisert idrett i Norge (Bu 2005). NIF er her den største aktøren med over 2 millioner medlemmer og over 11 000 idrettslag (NIF 2014) Aldersgruppen 8-15 år utgjør her den største delen av de aktive. Ferguson, Horwood og Lynskey (1994) peker videre på viktigheten av idretten som en svært viktig målgruppe for alkoholforebyggende arbeid, dette siden det er i denne alderen de fleste gradvis sosialiseres til alkoholkulturen og begynner å eksperimentere rus. I henhold til dette vedtok

Idrettsstyret i NIF i 2004 et vedtak som sier at barn og unge skal møte et trygt og alkoholfritt idrettsmiljø (NIF 2004). Selv om dette i hovedsak gjelder trenere og ledere i den enkeltes idrettsmiljø sier også NIFs lov §11-4 at:

*«Tribunekulturen skal være trygg, familievennlig og alkoholfri. På tribunen skal det derfor ikke nytes alkohol i tilknytning til konkurranseaktiviteter. I lokaler tilknyttet idrettsanlegg gjelder de kommunale skjenkebestemmelser dersom lokalet leies ut til private».*

En ser også at selv om ungdom oppfatter seg selv som idrettsjente eller idrettsgutt, så drikker de like mye som de som ikke opplever å ha en slik identitet. Watten (1999) hevder derfor at det trolig har skjedd en endring i idrettens rollebilde og verdier over tid, og at det å være idrettsungdom ikke beskytter alkoholbruk lengre. Enkelte hevder også at idrettsungdom drikker mer enn gjennomsnittet (Aftenposten 2011; Pedersen 1993). Videre ser man også forskjeller på hvor mye det drikkes innen forskjellige idrettsgrener, både som supportere og utøvere. Det høyeste årlige alkoholforbruket finner vi innen risikoidrett. Lavest konsum er innen utholdenhetsidrett og i midtsjiktet finner vi lagidretter, gymnastikk, dans og ridning (Bu 2003).

### **3.2 Alkohol i samfunnet**

En ser at alkoholpraksisen rundt idrettsarrangementer viser seg i følge undersøkelser Av og Til (2013) har gjennomført å være strengere enn hva det norske folk kanskje ønsker, dette siden kun 39 % av de spurte mener at man ikke skal drikke alkohol når man er tilskuer på et idrettsarrangement. Denne påstanden styrkes ytterligere av at det i deres årlige undersøkelser fra tidligere år har hatt en enda lavere prosentandel som har ment at man ikke skal drikke alkohol når man er tilskuer på et idrettsarrangement, med et gjennomsnitt på 33,5 % i årene 2007 – 2010 (Av og Til 2011). I undersøkelsen fra 2013 er det de yngste aldersgruppene 15-24 og 25-39 år som i størst grad synes det er ok å drikke alkohol når man er tilskuer på idrettsarrangement. Videre er argumentet om at barn og unge skal oppleve trygge rammer et viktig argument for å holde idretten som en alkoholfri sone. Av og Til utførte derfor, ved hjelp av Respons Analyse, en undersøkelse i 2009 for å se nærmere på om det var forskjeller mellom personer med forskjellige tilknytninger til idrett innenfor temaet, hvor man også la til faktoren om at det var barn og unge til stede. Her var det i utgangspunktet få forskjeller mellom folk med forskjellig tilknytning til idretten, hvor de fleste mente at det var en dårlig kombinasjon. Likevel var de som i minst grad synes dette var greit familier, familier til utøvere og personer med verv innenfor idretten. På den andre siden finner vi tilskuere (uten

barn etc.), selv om det bare var 2 av 10 som synes det var en grei kombinasjon også her, så kan resultatene samsvare noe med funnene med de yngre ovenfor. I praksis ser en også ut ifra funnene i denne undersøkelsen at det bare var rundt 15 % som drakk i forbindelse med at de var tilskuere siste gang. Av disse oppgir 7,5 % at de kun drakk 1 – 2 enheter, rundt 5 % drakk 3 – 5 enheter og de siste 2,5 % drakk 6 eller flere enheter (Av og Til 2011).

En ser også at alkohol har blitt mer tilgjengelig i samfunnet som en helhet, i Norge er det nå tre ganger så mange serveringssteder med skjenkebevillinger som det var i 1980. Og selv om vi har sett en jevn økning av alkoholomsetningen siden andre verdenskrig så var det i perioden 2008 – 2013 en fordobling i den registrerte omsetningen (Av og Til 2013). Pedersen (2006) sier videre at alkoholforbruket har blitt mer homogenisert i vestlige land og at fordelingen mellom alkoholtypene øl, vin og brennevin har blitt likere. Han hevder videre at den generelle integrasjonen i Europa også fører til at landene ligner mer på hverandre på dette området.

Skog (1991) hevder, ved den såkalte konsumteorien, at en mindre del av befolkningen drikker mesteparten av alkoholen i samfunnet. Dette er en skjevhet som bekreftees ved en rekke studier gjennomført i forskjellige land. Her går det som en tommelfingerregel at den halvparten av befolkningen som drikker minst kun står for 10 % av alkoholkonsumet, hvor de 10 % som drikker mest igjen, står for omtrent halvparten av forbruket. Likevel sies det at selv om disse storkonsumentene drikker mest, så er det mange flere moderate konsumenter, og siden disse også gjerne drikker seg beruset til tid og annen, og dermed kanskje opplever problemer knyttet til dette, så vil summen av disse problemene være større enn for storforbrukerne. Dette referert til som prevensjonsparadokset av Rossow og Romelsjö (2006). Målgruppen for å redusere totalforbruket av alkohol er derfor utvidet fra å gjelde et mindretall med store alkoholproblemer til å også inkludere hele den alkoholkonsumerende befolkningen. Fra statens side har det videre vært viktig å holde noen soner alkoholfrie, siden det trolig har betydning for alkoholkonsumet generelt i samfunnet. Alkoholfrie soner også tenkt å redusere skadeomfanget av alkoholmisbruk siden det retter seg proaktivt mot situasjoner der alkohol gjerne bidrar til økt risiko for skader og ulykker. Videre er det med å skape og opprettholde alkoholfrie samværssituasjoner. Regjeringen gir derfor støtte til opprettholdelse av alkoholfrie soner via Helse- og Omsorgsdepartementets opptrappingsplan for rusfeltet hvor de påpeker at arbeidet med alkoholfrie soner skal videreføres siden:

*«Det er bred enighet i store deler av befolkningen om at enkelte soner i livet og samfunnet bør være rusfrie. Dette gjelder blant annet trafikken, idretten, båt- og badeliv, graviditet,*

*arbeidsliv og samvær med barn. Samtidig utfordres enkelte av sonene, blant annet når de kommer i konflikt med næringsinteresser» (Helse- og Omsorgsdepartementet 2007: 16).*

Dette gjøres som en del arbeidet med å forsøke å redusere totalforbruket av alkohol Videre påpekes det at statens viktigste virkemidler i alkoholpolitikken er begrensede salgs- og skjenketider, lovbestemte aldersgrenser, restriktiv avgiftspolitik, vinmonopolordningen, bestemte påbud og forbud som reklameforbudet og bevillingssystemet. Hvorav de to sistnevnte samt begrensede skjenketider er de mest relevante tilknyttet alkoholsalg ved idrettsarrangementer (Helse- og Omsorgsdepartementet 2007). I tillegg til sosiale skadevirkninger av alkohol, i form av lidelse og tap av livskvalitet hos de med alkoholproblemer og folk i relasjon til disse, er statens kostnader knyttet til uheldige konsekvenser av alkoholbruk på samfunnsnivå estimert til å ligge på over 22 milliarder kroner årlig. Den samme tendensen ser man også i andre land, noe som kanskje har vært med på å bidra til at konsekvenser av alkoholbruk har blitt satt på dagsorden internasjonalt. Videre har både Verdens helseorganisasjon og FN i løpet av de siste årene fokusert på å begrense skadelig alkoholbruk, og anser alkohol for å være en av de største risikofaktorene for tapte leveår og den niende (8. i Norge) viktigste faktoren når det gjelder dødsfall (Av og Til 2013). Forskning i Norge viser at 9 av 10 oppgir at de har opplevd utrygghet pga. andres drikking i Av og Til (2013) sine undersøkelser, videre oppgir nesten 3 av 4 norske ungdommer at de har venner eller bekjente som de mener drikker mer enn de burde (Av og Til 2011).

Nedenfor følger en oversikt over hvor mye ren alkohol som drikkes per innbygger over fylte 15 år i utvalgte europeiske land, samt % av befolkningen med alkoholavhengighet. Dette hentet fra Verdens Helseorganisasjon (2014) sin globale statusrapport for alkohol og helse i 2014:

Tabell 1: Alkoholkonsum i Europa

Land:	Ren alkohol drukket* i liter gjennomsnittlig i 2008-2010.			Alkoholavhengighet i 2010:
	Menn:	Kvinner:	Total:	
Norge	10,8	4,7	7,7	4,9 %
Sverige	12,9	5,5	9,2	4,7 %
Danmark	16,1	6,9	11,4	2,9 %
Finland	17,5	7,3	12,3	3,7 %
Storbritannia	16,5	6,9	11,6	5,9 %
Tyskland	16,8	7,0	11,8	2,9 %
Italia	9,7	3,9	6,7	0,5 %

Spania	15,9	6,7	11,2	0,7 %
--------	------	-----	------	-------

\*Hos de over fylte 15 år.

Vi ser her at prosentandelen med rapportert alkoholavhengighet er høy i Norge. I en studie basert på befolkningen i Oslo avdekket Kringlen og Torgersen (2001) at 33 % av menn og 14 % av kvinner i løpet av livet hadde hatt diagnosen alkoholavhengighet eller misbruk.

### 3.3 Alkohol og supporterbråk

Det finnes liten tvil omkring at vold mellom idrettssupportere er et verdenskjent problem, et problem som også har ført til dødsfall på verdensbasis. Det som man likevel kan diskutere er alkoholens rolle i det hele. Her er forskningen noe omstridt. Det finnes mye forskning som viser at det er en link mellom alkohol og voldelig oppførsel blant supportere (Lewis 2007; Saga og Eitzen 2013). På den andre siden finnes det også forskning som ikke støtter denne linken, dette med bevis på supportere fra hele verden som drikker alkohol men ikke utøver voldelig oppførsel (Giulianotti 1991; Peitersen 2009). I tillegg til dette finnes det bevis på hooligans som er voldelige uten å drikke alkohol, og at det ikke er alkoholen som trigger volden blant hooligans (Maniglio 2007; Dunning, Murphy og Waddington 2002). Deler av denne forskningen viser også at alkoholrestriksjoner kan utløse voldelig oppførsel blant supportere (Giulianotti 1991). En teori omkring hvorfor det har vært så store forskjeller kan her være at det blir for snevert å bare ta for seg variabelen alkohol når det gjelder vold blant supportere. Ostrowsky (2014) viser til 9 psykologiske risikofaktorer hos mennesker når det kommer til vold:

#### 1. Spenningssøking

Jakten på sportsrelatert vold er spennende og en kur for kjedsomhet for enkelte tilskuere. Denne kjedsomheten kan skyldes at det moderne samfunnet har ført til at flere har blitt arbeidsledige, samt at mye av spenningen og risikotakingen har blitt borte. Dette siden vi nå i større grad lever i et «fullkaskosamfunn» med mindre utfordringer og spenningslementer. Det pekes også på at man kan oppnå både respekt og adrenalinkick ved å slåss, førstnevnte særlig knyttet til hooliganmiljøet. Det blir også hevdet at noe av volden for eksempel kan skyldes at fotballkampen ikke lever opp til de forventningene supporterne hadde, eller at den ikke ga det forventede spenningsnivået.

#### 2. Impulsivitet



Kan ligne noe på den nevnte spenningssøkingen over. Forskning viser at impulsivitet er relatert til økt sjans for å delta i tribunebråk og forstyrrelser (Russell og Arms 1998). Lav impulsivkontroll øker også sannsynligheten til å drikke alkohol (Neal, Sugarman, Hustad, Caska, og Carey 2005)

### 3. Frustrasjon

Her knyttes det en link mellom frustrasjon og aggresjon, hvor aggresjon senere leder til vold. Ved idrettsarrangementer finnes det flere potensielle faktorer som kan føre til frustrasjon, dette blant annet ved misnøye ved sportslige resultater, mye kø, høy lyd, provokasjon fra motstandere etc. (Ostrowsky 2014). Ito, Miller og Pollock (1996) viser til funn hvor alkoholen kan intensivere denne frustrasjonsfølelsen og at denne frustrasjonen igjen kan fremme aggresjon.

### 4. Sinne

Forskning på mannlige ishockeyfans i Nord America viste at sinne var en reell faktor når det gjaldt supporterens vilje til å bli med i opptøyer, samt ønsket om å se at andre slåss (Russell og Arms 1998).

### 5. Psykopati

Psykopati er en personlig karakteristikk som kan føre til voldelig atferd blant supportere. I likhet med sinne viser også forskning at psykopati er relatert til å synes at slåssing er tiltrekkende og en økt vilje til å delta i slåsskamper (Russell og Arms 1998).

### 6. Falsk konsensuseffekt

Den falske konsensuseffekten er en skjevhet i en persons persepsjon, hvor personen overvurderer hvor mye andre er enige i vedkommende sine valg og adferd. Dette fører med andre ord til at man tror at deres adferd og valg er vanlig og normal oppførsel, og at andre derfor vil være enige med dem. I den sportslige verden vil dette igjen kunne virke støttende ved enkelte supporterens ønske om å gjøre opptøyer, hvor de da tror det er mange andre som vil gjøre det samme (Russell og Arms 1998).

### 7. «Beduin syndromet

Det såkalte «Beduin syndromet» tar utgangspunkt i et vennskapsmønster. Det vil si at det baserer seg på at fire vennskapsprinsipper: en venn av en venn er en venn, en venn av fienden

er en fiende, fienden til en venn er en fiende, og en fiende til en fiende er en venn. Dette har vist seg å være veldig relevant knyttet til hooliganmiljøer over hele Europa, hvor midlertidige grupperinger og allianser gjerne oppstår for å «ta seg av» en ytre rival (Ostrowsky 2014).

#### 8. Lag- eller klubbidentifikasjon

Enkelte supportere føler en sterk identifikasjonstilknytning til deres favorittlag eller favorittspiller. Denne tilknytningen kan også være av en sterk psykologisk art hvor det å være supporter av dette laget/spilleren blir en viktig komponent i supporterens selvidentitet. Disse supporterne har igjen mest og vinne eller tape alt etter laget/spillerens prestasjoner. Disse resultatene kan igjen affekttere supporterens selvverd. Stor viktighet av konkurranser kan lede til at slike fans oppfører seg voldelig (Ostrowsky 2014). Lanter (2011) fant i studier av fans med høy lagsidentifikasjon ut at de også kunne bli voldelige etter at deres lag hadde hatt suksess. Denne typen «seiersvold» ble gjerne motivert ved tanken om å styrke sin tilknytning til laget og deres betydning av å bli oppfattet som fans ved å markere seg.

#### 9. Alkoholens forventninger

Et siste viktig poeng å vurdere er tanken om at enkelte kan oppføre seg voldelig etter at de har drukket alkohol, rett og slett siden de ser det som forventet at alkohol kan produsere slike handlinger. Denne selvpoppfyllende voldsprofetien varierer fra kultur, hvor noen anser alkohol som medisin, andre ser det som et vesentlig tilskudd til en middag, enkelte som noe hellig og andre igjen som en voldsfremmende drikke. Selv om dette feltet trenger mer forskning så kan disse forventningene være avgjørende faktorer for hvordan enkelte oppfører seg i tilknytning til alkoholrus (Ostrowsky 2014).

I dette kapitlet ser en dermed at mennesket er et sosialt vesen som i stor grad lar seg påvirke av hverandre, også når det gjelder alkoholkonsum. Videre ser det ut til at man her er ekstra følsom for påvirkning i barndommen, og at de unges møte med alkohol legger premisser for deres forhold til alkohol senere i livet. En ser også at selv om det ikke drikkes så mange liter alkohol i Norge, sammenlignet med andre europeiske land, så virker det som om alkoholproblemer rammer svært mange. Videre ser det ut til at mange mener at andre drikker for mye, og at det virker som det er et fåtall som står for mesteparten av alkoholkonsumet. Likevel ser man tegn til at alkoholsalget stiger i landet og at vi nærmer oss de andre landenes drikkekulturer. En ser også at det store flertallet virker å være positiv til at det serveres

alkohol ved idrettsarrangementer. Videre ser det ut til at det er mange faktorer som kan føre til at mennesket oppfører seg voldelig også uten at de har drukket alkohol, og at det i et supporterperspektiv vil være urimelig å legge skylden av volden på alkoholen alene. Likevel vil det være rimelig å anta at alkohol kan ha påvirkning på flere av Ostrowskys (2014) 9 psykologiske voldsrisikofaktorer på en eller annen måte. Disse teoretiske utgangspunktene legger grunnlaget for å belyse problemstillingene i studien videre.

## 4.0 Metode

I dette kapitlet presenterer jeg det metodiske grunnlaget for min studie. Først presenterer jeg metodevalget og deretter valget av mine informanter. Så gir jeg en kort oversikt over gjennomføringen og etterarbeidet av datainnsamlingen. Deretter gjør jeg rede for kvaliteten i studien, samt noen etiske betraktninger.

### 4.1 Valg av metode

Når det gjelder metodevalg innen den samfunnsvitenskapelige metoden finnes det to ulike tilnærminger, disse er kvantitativ og kvalitativ metode (Tjora 2010). Den kvantitative metoden omhandler relativt store utvalg og omfatter analyse av tall, utbredelse og antall. Den kvalitative metoden på sin side tar for seg relativt små utvalg med analyser av prosess, test og mening. Siden den kvantitative metoden gjør statistiske analyser av et datamateriale som omfatter mange personer, mens den kvalitative metoden på sin side heller går i dybden på et smalere felt, er det her altså snakk om breddeperspektiv vs. dybdeperspektiv. Der hvor den kvantitative forskningsmetoden krever gode forhåndskunnskaper fra forskerens side omkring temaet det skal forskes på, vil den kvalitative forskningen kunne by på fordeler hvis man skal undersøke et felt man ikke har så mye forkunnskaper om fra før. Dette siden man som forsker har stor mulighet til å følge opp ting som kommer fram i intervjuene og eventuelt endre på problemstillingen underveis innenfor den kvalitative forskningsmetoden. Det samme vil være vanskeligere innenfor kvantitativ forskning siden det kan være vanskelig å innhente mer informasjon fra de samme informantene på et seinere tidspunkt hvis man først har gjennomført en spørreundersøkelse. Dette gjelder særlig hvis spørreundersøkelsen hadde et stort utvalg, eller ved spørreundersøkelser hvor informantene har mulighet til å være helt anonym, også overfor forskeren. Siden jeg i denne masteroppgaven tar sikte på å intervju forskjellige aktører på begge sider av alkoholdebatten, er det rimelig å anta at en kvalitativ

tilnærming mot disse vil gi den mest fruktbare informasjonsflyten. Dette argumentet mener jeg styrkes ved at temaet er lite forsket på fra før, samt at informantene trolig har nokså forskjellige synspunkter på hva som er det beste for den norske idretten og også hva som er best for dem selv og deres arbeidsgiver. Det er videre rimelig å anta at en kvalitativ tilnærming mot disse informantene vil føre til en mer levende samtale hvor muligheten til å finne ut om deres syn på saken er like «svart-hvit» som det kanskje kan virke som i media og andre debattkanaler. Jeg ønsker også å få innsikt og en forståelse rundt hvordan de mest markante aktørene i debatten selv mener og opplever at temaet påvirker dem og idretten. Ifølge Tjora (2010) vil en kvalitativ metode være gunstig i en slik sammenheng. Den kvalitative tilnærmingen tilbyr også større fleksibilitet ved at forskeren kan få tilgang på mer dyptgående informasjon og dermed enklere kunne oppdage årsakssammenhenger (Johannessen og Tufte 2002).

Den kvantitative forskningsmetoden på sin side har fokus på å fastslå mengden av det samme fenomenet (Widerberg 2001). Det er en metode med fordeler når det gjelder å si noe generelt om befolkningen i for eksempel Norge i sin helhet, noe man som samfunnsforsker ofte ønsker å gjøre ved å generalisere de resultatene man får. Dette siden den kvantitative i større grad enn den kvalitative undersøkelsesmetoden kan gi et større oversiktlig bilde på hva som er gjennomsnittlig og representativt for den gruppen det forskes på. Videre byr den kvantitative metoden på fordeler når det gjelder å finne mønstre som går igjen, samt generelle holdninger og synspunkter i en større befolkningsgruppe, dette med bakgrunn i at man har få opplysninger om mange undersøkelsesenheter. Sett i lys av min studie ser den kvantitative fremgangsmåten dermed kanskje ut til å være den mest fruktbare med tanke på å inkludere publikum og større debatteneheter som det kanskje ville være urimelig å inkludere i oppgaven i fåtall. Tidsressursen setter også sine rammebetingelser på hvor dyptgående man kan gå inn på «mannen i gata» sine synspunkter i studien, hvor også kanskje essensen i deres holdninger og erfaringer er det mest interessante. Videre er det plausibelt at man ikke nødvendigvis trenger å grave i dybden av tankerekene hos denne informantgruppen, da det trolig er en stor sannsynlighet at disse svarer ut ifra deres eget syn og ønsker, og dermed vil være mindre farget av eventuell arbeidsgiver etc. Videre lar opplysningene i kvantitative undersøkelser seg enkelt sammenligne med hverandre, siden spørsmålene ofte er standardisert, slik at alle informanter har blitt stilt overfor de samme spørsmålene. Dette fører likevel til en fare for at man kan miste viktig informasjon siden undersøkelsene kan bli rigide og kun gir svar på det forskeren selv mener at det er viktig å spørre om. Dette forsterkes ytterligere siden

spørreskjemaene utarbeides i forkant av datainnsamlingen og dermed har mindre muligheter til å endres i etterkant (Johannessen og Tufte 2002). Den kvantitative metoden vil i denne studien derfor bli anvendt ved kontakt med større folkegrupper, som i denne oppgaven i stor grad vil gjelde publikum, og videre for å se på folkets meninger. Grunnet studiens rammebetingelser og hensynet til kvalitet vil det likevel bare være essensen av folkets tilbakemeldinger det blir lagt vekt på innen den kvantitative forskningsmetoden i studien. Med dette menes at studiens kvantitative data kun vil bli tolket som et supplement, ikke med hensikt om å generalisere ved statistiske beregninger, men for å se etter tendenser. Videre påpeker Tjora (2010) at det ved siden av å være viktig å vurdere med henhold til tidsbruk og hvilke ressurser en har til rådighet, også er vesentlig å se på hvilke informanter man har tilgang til i en slik studie. Jeg vurderte å gjennomføre en større kvantitativ undersøkelse over internett, men grunnet rammebetingelser, samt erfaringer med problematiske representative utvalg ved lignende undersøkelser gjennomført av VG<sup>2</sup> valgte jeg å gå bort ifra denne tanken. Ved siden av dybdeintervjuene valgte jeg derfor i stedet å gjennomføre en survey hvor jeg intervjuet 162 av de besøkende og 18 midlertidig ansatte på DNB arena ved Stavanger Oilers kamp mot Kongsvinger Knights 17.01.15.

#### 4.1.1 Metodetriangulering

Selv om kvalitativ og kvantitativ forskningsmetode blir framstilt som ganske forskjellig, så er de ikke uforenlige. En forsker kan gjerne kombinere begge tilnærmingene i en og samme undersøkelse, dette kalles metodetriangulering (Holme og Solvang 1996). Dette ved at forskjellige teknikker anvendes for å samle inn og analysere data, en fremgangsmåte som kan styrke tilliten til resultatene ved å undersøke om de forskjellige fremgangsmåtene fører til lignende konklusjoner (Johannessen og Tufte 2002). Tanken omkring metodetriangulering kan virke gunstig ved et tema som dette, siden det er så mange forskjellige aktører som har en mening og blir berørt av dette. Metodetriangulering blir derfor anvendt i denne studien med hensikten å skaffe interessant informasjon fra flere perspektiver og en større krets av erfaringer omkring alkoholsalg ved idrettsarrangementer som en helhet. Det vil også være en styrke å inkludere den kvantitative metoden som en ressurseffektiv måte danne seg et bilde av hvordan trenden er hos de diverse gruppene av forskjellige størrelsesordener og hvor positive/negative de eventuelt er. Den største fordel med å kombinere både kvalitative og kvantitativ metode vil likevel være muligheten til å få en bedre forståelse av det fenomenet som studeres. Dette siden de komplementære styrkene ved kvalitative (ord, mening og

---

<sup>2</sup> For hele mailkorrespondansen, se vedlegg 1.

kontekst) og kvantitative (trender, tall og generalisering) metoder virker utfyllende på hverandres svakheter (Brewer og Hunter 1989). Ved å utvide forskningsmetodene på denne måten øker det også graden av ulike perspektiver en kan få på et fenomen. Dersom resultatene av de forskjellige forskningsgrenene også viser seg å støtte hverandre kan det også virke styrkende på studiens validitet, hvor det motsatt kan hjelpe forskeren å utvikle en mer helhetlig forståelse av et fenomens kompleksitet hvis forskningsgrenene generer motstridende funn (Creswell, Plano Clark, O'Neil, Green og Shope 2010). Metodetriangulering vil også kunne ha en positiv effekt på de tidligere nevnte problemstillinger med at man i den kvantitative metoden kan ha en tendens til å bare stille spørsmål som forskeren selv tror er relevant. Her kan forskeren i forkant av denne undersøkelsen gjennomføre en enklere kvalitativ undersøkelse først, hvor han kanskje får øynene opp for aspekter ved temaet han tidligere ikke hadde vært oppmerksom på eller vurdert som relevant. Ved siden av å danne et større perspektiv på temaet var hensikten med metodetrianguleringen også at de forskjellige forskningsmetodene kunne styrke hverandres intervjuguider og utgangspunkt.

#### 4.1.2 Dybdeintervju

Dybdeintervju, som er den mest utbredte datagenereringsmetoden innen den kvalitative forskningstradisjonen (Tjora 2010), ble det naturlige valget for intervjuene i denne oppgaven. Både fordi jeg som forsker med bosted i både Norge og Sverige har tilgang på mange interessante informanter tilknyttet studiens tema, men også for å ha mulighet til å komme dypere inn «under huden» på informantene i begge ytterpolene av alkoholdebatten. Videre finnes det flere måter å gjennomføre kvalitative intervju på, disse kan for eksempel gjennomføres ved telefonintervju, over epost eller ansikt til ansikt. Det virket for meg mest hensiktsmessig å gjennomføre intervjuene ansikt til ansikt. Dette særlig med tanke på å få sett kroppsspråket til informanten, noe som er en viktig del av samtaleaspektet som et godt intervju inneholder (Tjora 2010). Videre gir dybdeintervjuet mulighet til å studere aktørenes holdninger, meninger og erfaringer (Kvale 1997). Dette vil være faktorer som styrker min mulighet til å få en forståelse for hvordan hver enkelt informant opplever temaet (Widerberg 2001). Likevel ble det slik at 2 av de 6 intervjuene i oppgaven ble gjennomført via snakkeprogrammet Skype, dette grunnet manglende muligheter til å kunne oppsøke disse informantene ansikt til ansikt. Skype tilbyr likevel muligheten til å kunne se den man snakker med og dermed også et visst innblikk i informantenes kroppsspråk. I etterkant føles det heller ikke ut som de 2 intervjuene dette gjaldt, med Odd Rustad i Rosenborg Ballklub eller Birgitte Torbjørnsen i Idrett Utan Alkohol, var av særlig dårligere kvalitet sett i sammenligning med

de andre intervjuene. Internettforbindelsene opplevdes også som gode med få forstyrrende elementer.

Ved samtlige intervjuer både gjennomført ansikt til ansikt og over Skype valgte jeg å bruke lydopptak, dette slik at jeg kunne konsentrere meg om å få god kommunikasjon med informantene og fri flyt i samtalen. Lydopptak blir av Tjora (2010) sett på som en hovedregel for dybdeintervju. Videre påpeker han at en må spørre om aksept til at det gjøres lydopptak, samt informere om hvordan man tenker å bruke og å oppbevare opptakene, og når de evt. skal elimineres. Her er det viktig å forsøke å skape trygge rammer, da det i noen situasjoner kan være en fare for at informanten blir noe mer passiv når selve intervjuet blir tatt opp (Tjora 2010).

#### **4.1.3 Utarbeiding av intervjuguide**

I arbeidet med å strukturere intervjuene i en intervjusituasjon er det hensiktsmessig å bruke en intervjuguide (Tjora 2010). Spørsmålene i intervjuguidene i dybdeintervjuene mine var stort sett ferdig formulerte og rekkefølgen var i stor grad bestemt på forhånd, intervjuguidene mine bærer dermed preg av å ha en relativt strukturert mal (Thagaard 2003). I intervjuguidene virket det videre naturlig å arrangere spørsmålene etter tema, intervjuguiden fokuserer dermed ikke særlig på Tjora (2010) sin dybdeintervjustruktur som er basert på oppvarmingsspørsmål, refleksjonsspørsmål og avrundingspørsmål. Samtlige intervjuer startet likevel med innledende samtaler for å kartlegge informantens stilling i den respektive forening eller forbund. Videre var ingen av intervjuguidene til de 6 informantene identiske, men de hadde likevel store likheter i oppbygging når det gjelder tema og gjennomgangen av disse. Her var de største forskjellene angående om informanten var representant for en forening som har tillatelse til alkoholsalg ved idrettsarrangementer eller ikke. Samtlige av informanter var likevel innom temaene:

- Økonomi
- Supporterstemning
- Tribunebråk
- Moral
- Andre fordeler og ulemper

#### 4.1.4 Survey

Jeg gjennomførte også en surveyundersøkelse i forbindelse med besøket på DNB arena. Denne er kun ment som et supplement til oppgaven, hvor hovedfokus av resultatene blir lagt på dataene fra dybdeintervjuene. Hensikten med denne metodetrianguleringen er muligheten til å få en bedre forståelse av det fenomenet som studeres. Surveydataen blir i størst grad anvendt ved analyse og drøfting av supporter-aspektene ved alkoholdebatten. I forkant av denne undersøkelsen hadde jeg forberedt 3 spørsmål som var identiske hos alle typer supportere. Supporterne ble videre inndelt etter følgende kriterier:

- Supportere på pubområde
- Supportere utenfor pubområde
- Barnefamilier
- Supportere på VIP området
- Bortesupportere

Sistnevnte var likevel en mangelvare, hvor det ikke virker å være så vanlig å reise på bortekamper innen ishockey, dette spesielt knyttet til klubber i utkantsområder med få naboklubber, ala. Stavanger Oilers. Av alle 162 informantene i disse gruppene var bare 4 bortesupportere.

#### 4.1.5 Utarbeiding av survey

Surveyen ble laget etter at jeg hadde kommet i gang med dybdeintervjuene, kvalitative data bidro dermed til hvordan spørsmålene i den kvantitative undersøkelsen ble stilt. Dette også som et forsøk på å forebygge at undersøkelsen skulle bli rigid og kun gi svar på det forskeren selv mente det var viktig å spørre om, noe som igjen kunne ført til at viktig informasjon kunne gå tapt. Her var det også ønskelig at resultatene enkelt skal kunne sammenlignes med hverandre, noe som igjen førte til mindre muligheter til å endre spørsmålene i etterkant (Johannessen og Tuft 2002). Grunnet ønsket om å inkludere flest mulig av supporterne, samt at den primære tiden for gjennomførelse var noe avkuttet, dette med intervjuetid før, i pausene og etter kampen, inkluderer surveyen kun 3 spørsmål. Dette ble også gjort som et proaktivt grep for å forebygge faren for at intervjuobjektet evt. kunne gå lei av spørreundersøkelsen og kanskje dermed svare på måfå. De 3 spørsmålene i surveyen var som følger:

1. Hva synes dere om at det selges alkohol på idrettsarrangement?
2. Er alkoholsalget avgjørende for at du ser denne kampen på arenaen?



### 3. Hva er den viktigste faktoren for at du ser kampen på arenaen?

Det første spørsmålet hadde svarsalternativene: «Dårlig», «Litt dårlig», «Middels», «Litt bra» og «Bra». Ved spørsmål nummer to kunne respondentene svare «Ja», «Kanskje» og «Nei» og ved det siste spørsmålet var det ingen begrensninger på svaralternativene. Her ble det likevel slik at noen valgte å ikke svare. Inkludert det første spørsmålet ble enkelte ansatte ved arenaen også spurt om de trodde det var mest «fyll» på VIP-området eller den øvrige arenaen. Sistnevnte med svarsalternativene «Ja», «Vet ikke» og «Nei».

## 4.2 Valg av informanter

I denne studien ønsket jeg å inkludere representanter fra begge sidene av alkoholdebatten. Jeg ønsket også å intervju klubber og ledere som har erfaring med alkoholsalg under idrettsarrangementer. Jeg var også så heldig å komme i kontakt med informanter som har vært i idrettsklubbene både før og etter at klubben startet med alkoholsalg, og dermed erfaring fra hvordan ting har forandret seg etter alkoholsalgets oppstart.

Videre ønsket jeg å gå dypt ned i hvert enkelt intervju, men samtidig å få inkludert flest mulig informanter for å best kunne besvare problemstillingen min. På bakgrunn av den tid jeg hadde til rådighet i studien måtte jeg vurdere hvor mange informanter jeg ønsket å ha med i studien og hvilke typer informanter som var villige til å delta. Valget innen dybdeintervjuene falt derfor på seks informanter, dette med to representanter fra idrettsforbundene i Norge og Sverige, en representant fra en avholdsorganisasjon knyttet til idrett, en representant for en norsk ishockeyklubb med tillatelse til å også selge alkohol til samtlige supportere i pausene av kamper, en representant fra en norsk fotballklubb med tillatelse til å bare selge alkohol til samtlige supportere før og etter kamper og til sist en representant fra en svensk fotballklubb med tillatelse til å selge alt av alkohol til samtlige supportere under hele kampen, her også inkludert svak-øl (3,5 % alkohol) som kan tas med inn på tribunen.

Informantene for surveyen var de besøkende på DNB arena 17.01.15 under kampen Stavanger Oilers mot Kongsvinger Knights. Fordelingen av de forskjellige supportergruppene ble som følger:

Tabell 2: Oversikt over supportergrupperingene

	Antall
Barnefamilie	24
Supporter på bar	42
Supporter utenfor bar	21

VIP	71
Bortesupportere	4
Totalt	162

Her ser vi at VIP med 71 respondenter er den største enkeltstående supportergrupperingen, men at de 91 «ordinære supporterne» utenfor VIP-området likevel er noen flere. Det ble også gjennomført samtaler med 6 som jobbet i VIP-området, 8 som serverte på den øvrige arenaen samt 4 vektere.

Videre hadde jeg ikke noe bekjentskap til noen av informantene i forkant av intervjuene som kunne være påvirkende på intervjuene. Selv om jeg likevel hadde lest debattinnlegg fra både Birgitte Torbjørnsen (IUA) og Per Tøien (NIF) før intervjuene og dermed dannet meg et bilde av deres standpunkt, så tror jeg ikke at intervjuene eller intervjuguidene bar særlig preg av dette heller. Videre sier Tjora (2010) at informantene kan representere en posisjon, et syn eller seg selv. I min studie skulle informantene representere det forbundet eller den foreningen de var ansatte i.

### 4.3 Gjennomføringen

I dette kapittelet følger først forklaring av hvordan dybdeintervju ble gjennomført, deretter kommer en gjennomgang av surveygjennomføringen ved DNB arena.

#### 4.3.1 Gjennomføringen av dybdeintervju

Som forsker er det viktig å være bevisst på at et intervjus lokalisering kan påvirke samtalen mellom forsker og informant (Rapley 2004). Dette særlig i negativ forstand ved for eksempel unødig støy, forstyrrelser eller eventuelle signifikante andre (informantens sjefer etc.) nærvær under intervjuet. Likevel kan det være gunstig å overlate valget av hvor intervjuene skal finne sted til informantene, gitt at man unnviker de nevnte farene kan dette bidra til at informantene føler seg mer komfortable med intervjusituasjonen (Tjora 2010). Intervjuet med ishockeyklubben Stavanger Oilers og den svenske fotballklubben Hammarby skjedde bak lukkede dører i klubbens egne lokaler. Intervjuene med forbundene i både Norge og Sverige var også i egne rom hos forbundene. De to siste intervjuene var over Skype, hvor informantene også fikk velge deres lokalisasjoner selv, under disse intervjuene var jeg også i et rom for meg selv uten noen potensielt forstyrrende påvirkning fra andre.

Det virket som samtlige intervju skjedde i arenaer hvor intervjuobjektene følte seg komfortable, det så heller ikke ut som at noen lot seg forstyrre særlig av at det ble gjort opptak av intervjuet, noe samtlige virket komfortable med samtykket om. Likevel finnes det alltid en

fare ved slike situasjoner for at informantene kan ha holdt tilbake informasjon eller tenkt nøyere gjennom enkelte svar siden det ble gjort opptak (Tjora 2010). Grunnet begrensede muligheter til å låne diktafon ved NTNU ble det benyttet opptaksutstyr på en bærbar datamaskin under intervjuene, dette førte igjen til gode opptak med god lyd.

Det å gjøre lydopptak under intervjuene var en stor fordel ved at jeg fikk konsentrere meg omkring samtalen med informantene og fikk med meg det som ble sagt, det gav også en god flyt i intervjuene (Tjora 2010). Det ble også småsnakket med informantene både før og etter at opptakeren var skrudd på, her fikk jeg forklart litt omkring studien og fikk et innblikk i deres hverdag i den foreningen eller forbundet de jobbet i. Dette tror jeg også var fordelaktig med tanke på at det kan være gunstig for å få en avslappet atmosfære og for å synliggjøre til informanten hva jeg som forsker er ute etter (Tjora 2010). Jeg hadde beregnet i underkant av 1 time til hvert intervju, det viste seg likevel at de fleste intervjuene skulle ta noe lengre tid. Det ble en stor spredning på intervjuene fra det korteste på 37 minutter til det lengste på over 1 timer og 45 minutter.

Tabell 3: Tidsvarighet av intervju

Informant	Tidsbruk
Rosenborg	37 min
Norges Idrettsforbund	51 min
Idrett Utan Alkohol	1 t 1 min
Stavanger Oilers	1 t 22 min
Riksidrottsforbundet	1 t 29 min
Hammarby Fotboll	1 t 45 min

Her ser vi at de 3 lengste intervjuene ble gjennomført med informanter som har erfaring med at alkoholsalg er tillatt. Videre ble det også kun under intervjuene med de to klubbene (Stavanger Oilers og Hammarby Fotboll) en lengre samtale, som oppsto mer eller mindre av seg selv, før jeg fikk begynt med spørsmålene i selve intervjuguiden. Dette kan trolig tyde på at dette er informanter som er virkelig engasjerte i temaet og har mye på hjertet. Videre virket det som om disse to informantene var særlig stolte av hvordan deres foreninger gjennomfører alkoholsalget ved deres arrangementer. Likevel kan det være viktig å huske at informantene snakker på vegne av klubben, og kanskje dermed vil fremstille den i best mulig vis. Det er

også trolig at informantene ser deltakelse i masteroppgaven som nok en kanal til å fremme deres syn i alkoholdebatten. Ved intervjuet med Stavanger Oilers ble det også slik at markedssjefen i klubben ønsket å være med i deler av intervjuet, dette grunnet at han hadde mye på hjertet angående temaet som han ønsket å påse ble formidlet riktig fra klubbens side. Dette var ikke avtalt på forhånd av intervjuet, men ble godtatt og sett på som et fint supplement fra forskerens side.

Selv om intervjuguiden min var relativt strukturert følte jeg likevel at samtalene fløt veldig naturlig. Fra tidligere kvalitative prosjekter var det også en god erfaring å ha med seg det gunstige ved at spørsmålene var lagt opp til å følge så naturlig som mulig etter hverandre, slik at informanten stadig var på rett tankespor.

### **4.3.2 Gjennomføringen av survey**

Surveyen som ble gjennomført varte fra arenaen ble åpnet 1,5 timer før kampstart, i de 2 pausene samt den første timen etter at kampen på DNB arena var ferdig. Enkelte supportere på VIP ble også intervjuet mens kampen pågikk. Med adgang til hele arenaen brukte jeg etter beste evne lik tid hos alle supportergrupperinger. Bortesupporterne fikk dog dårligst tid da jeg i løpet av gjennomføringen kun møtte 4 stykker av disse. Jeg anvendte pen og papir som redskaper for å notere under surveyen, og samlet inn dataene sortert til riktig supportergruppe underveis. Mens kampen pågikk fikk jeg også benyttet tiden til å snakke med de som jobbet på arenaen.

Det at surveyen ble gjennomført på en lørdag (17.01.15), kan trolig medvirke til at folk da var mer feststemte og kanskje drakk mer enn de ville ha gjort hvis kampen ble arrangert på en ukedag. Det ble også arrangert et bamsetema under denne kampen, dette var slik at barn ble oppfordret til å ta med seg en bamse som de ønsker å gi til et veldedig formål. Ved første mål kastes så alle bamsene ned på ishockeybanen. Kampen var videre et oppgjør mellom topp og bunn, hvor hjemmelaget Stavanger Oilers (topp) møtte Kongsvinger Knights (bunn). Det var meget få tilreisende bortesupportere å se, og det virket som om Kongsvinger Knights heller ikke hadde stor tro på seier i denne kampen da de bare hadde med seg 13 spillere til kamp, Oilers på sin side mønstret 22. Underveis i kampen var det også mange barn som lekte i gangene, særlig i barneområdene, dette også mens kampen pågikk.

### **4.4 Etterarbeid**

Etterarbeidet av dybdeintervjuene besto i transkribering av intervju. Samtlige intervju ble transkribert så raskt det lot seg gjøre etter at hvert enkelt intervju var gjennomført. Dette slik

at jeg kunne danne meg notiser omkring informantenes kroppsspråk etc. som kunne være av relevans til senere drøfting og analyse mens de enda var friskt i minne. Jeg transkriberte alle intervju, både for å behandle alle likt, samt at jeg synes det var riktig å få en dyp gjennomgang av samtlige intervju for å kunne gjennomføre en grundigere analyse<sup>3</sup>. Tjora (2010) legger også vekt på at det kan være viktig å være mer detaljert enn man skulle tro var nødvendig, jeg valgte likevel å kutte ut diverse tenkeord ala «hm..» etc. dette for å eliminere unødig støy og få en renere tekst, gitt at informanten fikk forklart seg tydelig i etterkant. Flere av informantene hadde en eller annen form for dialekt, og andre snakket svensk, på tross av dette valgte jeg å transkribere alle intervjuene på bokmål, hvor muligheten til å eventuelt sitere på originaldialekt/-språk ellers kan anvendes i de tilfeller hvor dette kan gi særegne betydninger (Tjora 2010). Ved transkriberingen av de to svenske intervjuene brukte jeg også språkkunnskapene til en bekjent som snakker begge språk flytende, dette for å sikre at ord med evt. annen kulturell betydning etc. ble transkribert og oversatt mest mulig riktig. Ved etterarbeidet av surveydelen ble alle supportergrupperingers svar lagt inn i tabeller fordelt på hvert spørsmål. Det samme ble også gjort med de ansattes svar, selv om disse bare talte 18 respondenter til sammen<sup>4</sup>.

#### 4.5 Pålitelighet i studien

Det å se på om resultatet ville ha blitt det samme hvis en annen forsker hadde gjort den samme jobben vil i følge Tjora (2010) være en viktig del av en studies pålitelighet. Videre er det viktig å kartlegge forholdet mellom meg som forsker og det temaet det skal forskes på med tanke på en studies troverdighet. Dette siden det er rimelig å tenke seg at en forsker gjerne vil arbeide med og se nærmere på temaer som trolig en har en eller annen form for mening om eller engasjement omkring. Dette kan igjen være påvirkende på de resultatene og fremgangsmåtene en foretar seg (Tjora 2010). Selv kommer jeg fra en liten bygd i Nord-Trøndelag og har drevet med fotball gjennom hele livet. Jeg har også overvært mange idrettsarrangementer som tilskuer, og da i hovedsak fotball og vinteridretter. Ved større arrangementer har dette gjerne krevd at man reiste til Trondheim eller Vikersund. Begge disse idrettstypene har jeg også opplevd både ved edruelige og diverse berusede tilstander. Videre har jeg også flyttet til Sverige for å gjennomføre det siste halvannen året av studiene mine, noe som har gitt meg muligheten til å bo i et land som også tillater alkoholsalg under

---

<sup>3</sup> Samtlige intervju ligger vedlagt som vedlegg nr. 4.

<sup>4</sup> Samtlige statistikker fra survey ligger vedlagt som vedlegg nr. 5.

idrettsarrangementer. Alt dette er noe jeg ser på som et godt utgangspunkt for å kunne forsøke å se temaet fra begge sidene av debatten.

Det er også slik at jeg valgte denne oppgaven med utgangspunkt i at jeg ikke hadde noen klar formening om tillatelse av alkoholsalg var riktig vei å gå for den norske idretten eller ikke. Jeg har derfor, etter beste evne, forsøkt å gå mest mulig objektivt til verks med oppgaven, og har under ingen omstendigheter uttalt mine personlige tanker til informanter i forkant av intervju. Dette har igjen kanskje ført til en fare for at informanter kan ha opptrådd men en mer defensiv innstilling overfor meg som forsker, selv om jeg ikke har merket særlig til dette og hele veien har gitt uttrykk av at jeg ikke er ute etter å «arrestere» noen. Dette med å holde egne holdninger og verdier mest mulig skjermet for informantene er i følge Thagaard (2003) vesentlig slik at informantene i minst mulig grad lar seg påvirke og forsøke å svare ut ifra deres oppfatninger om forskers meninger og forventninger. I følge Tjora (2010) er det også rimelig å anta at informanter kan ha en tendens til å forsøke å svare «riktig» på forskerens spørsmål i intervjusammenhenger, noe som trolig en spesielt stor utfordring her, siden informantene snakker på vegne av organisasjonen. Utvalget av informanter i denne masteroppgaven er likevel i stor grad å anse som relativt sterke personligheter som representerer bestemte interesser, er vant til å ytre sine meninger i offentlige debatter og vil dermed sannsynligvis ha få problemer med å fremme sine syn uavhengig av forskerens fremtoning. Det vesentlige her er trolig å unngå å havne i debatt med informantene, eller påvirke dem til å innta lite konstruktive forsvarsposisjoner. Utvalget i surveyen ble også forsøkt å gjøre så representativt som mulig ved å forsøke å få med mest mulig likt antall informanter innen alle supporter kategorier, dette viste seg å være vanskelig. Da det likevel var essensen av hva hver supportergruppe mente samt at deres svar ble sammenlignet innad i informantgruppen, bar det ikke på øvrige problemer. Faren for feilkilden ved at enkelte supportere som evt. har valgt å avstå fra å delta på Stavanger Oilers arrangementer grunnet alkoholsalget og dermed ikke er til stede bør likevel nevnes.

Videre med tanke på studiens pålitelighet er det viktig å huske at enkelte begrep og spørsmål kanskje kan tolkes forskjellig fra respondent til respondent. Jeg så det derfor som vesentlig å forsøke å være mest mulig presis i spørsmålsstillingene under både ved dybdeintervjuene og ved surveyen. Jeg strebet også etter å forholde meg så likt som det lot seg gjøre overfor hver informants intervjuguide/survey, selv om det til tider var nødvendig med utdypinger av enkelte spørsmål slik at informanten skulle forstå tanken bak de. Likevel var det slik at intervjuguidene var noe ulikt utformet ut ifra hvilken type aktør jeg intervjuet, men temaene

og kjernen i samtalene var likevel de samme. Jeg hadde også fokus på å forsøke å unngå å stille ledende spørsmål for å ikke svekke studiens pålitelighet. I oppgaven har jeg også benyttet meg av direkte sitater, både for å styrke troverdigheten i studien (Tjora 2010), men også for å bringe informasjonen så direkte som mulig fra informant til leser.

Videre vil det at både jeg og informantene har en interesse innen idrett og supporterkultur trolig gjøre at vi har lignende forståelsesrammer (Thagaard 2003). Det at jeg arbeider med en mastergrad innen idrettsstudier kan muligens også ha virket troverdig inn på min rolle som forsker. Jeg hadde ellers ingen relasjon til noen av informantene i forkant av studien, noe som ifølge Tjora (2010) kunne ha påvirket datagenereringen.

#### **4.6 Gyldighet i studien**

Det er viktig å sjekke om de resultatene man finner i forskning faktisk er svar på de spørsmål man har ment å stille med tanke på gyldigheten i en forskningssammenheng (Tjora 2010). I studien er det forsøkt etter beste evne å inkludere de som vil la seg påvirke mest av en eventuell innføring av alkoholserving i den norske idretten. Dette er gjort ved å inkludere informanter ved begge sidene av alkoholdebatten, samt informanter fra land med tradisjon for og land uten tradisjon for alkoholserving ved idrettsarrangementer. Det er også inkludert en representant for idrettsgrenen fotball og idrettsforbundene i de to landene, samt en ishockeyklubb med allmenn skjenkebevilling i Norge. Det er også gjennomført samtaler med et forsøkt representativt utvalg av publikum. Antall respondenter (180) kunne trolig med hell vært enda større, og da gjerne med en lignende variant med respondenter i Sverige. Likevel følte det nyttig å inkludere data fra disse respondentene for å danne et bilde av hvordan alkoholsalget oppleves blant publikum og de ansatte. Grunnet relativt få respondenter er disse dataene likevel ikke ment som generaliserende på det norske publikum som helhet, men som et supplement med essensen hos DNB-arenas supportere og ansattes erfaringer.

I følge Phillipson (1971) er det videre to spørsmål som er avgjørende for en studies gyldighet. Den første er forklaringsmåter og den indre logikk i metoden. Det andre er støtte fra lignende studier som kan understøtte de funn en har kommet frem til. I denne studien er det i stor grad lagt vekt på å se på erfaringer og meninger til aktører som har vist seg gjeldende på begge sider av alkoholdebatten. Gyldigheten kan dog trolig ha kommet sterkere ut med data fra et enda større kvantum av supportere i begge land, samt inkludering av ishockeylag og avholdsorganisasjoner også i Sverige. Det var også manglende studier gjennomført på teamet i Norge, som trolig kunne virket understøttende på funnene i studien.

## 4.7 Etiske betraktninger

Med mindre noe annet er avtalt med informantene er det etisk viktig med anonymisering når en skal presentere data fra intervjuer (Tjora 2010). I denne oppgaven fikk samtlige informanter også tilbudet om å bli anonymisert, noe ingen så behov for. Studien tar heller ikke for seg særlig sensitiv informasjon, og hos enkelte aktører ville det trolig vært veldig vanskelig med anonymisering uansett. I den kvalitative forskningen er det derfor ekstra viktig å gi informantene grundig informasjon omkring intervjuet i forkant og gi de innblikk i prosjektets karakter (Thagaard 2003). Selv om Widerberg (2011) hevder at resultatene som regel er viktigere enn personene som uttaler seg om dem innenfor den kvalitative forskningen, er jeg av den oppfatning at det vil virke styrkende på tolkningen av resultatene i min studie hvis man kan være åpen om hvem man intervjuer og hvilken bakgrunn og eventuell ansettelse vedkommende besitter. Tanken er også at informasjonen i disse intervjuene forhåpentligvis er av en så liten sensitiv grad at det ikke tar skade med tanke på intervjuobjektens ærlighetsgrad av den grunn. Jeg var likevel oppmerksom på at jeg ved å velge informanter som utpeker seg som ivrige debattanter i de forskjellige polene av alkoholdebatten trolig ville møte vegring hos informantene mot å se svakheter ved sin egen sides syn. Videre kan det også virke positivt med tanke på å skape en avslappet stemning hvor informantene tør å svare så oppriktig som mulig å forklare at intervjuene kan anonymiseres, og at all makt siter hos dem. En annen vesentlig faktor omkring tryggheten ved den kvalitative datagenereringen er at informantene har muligheten til å trekke seg og avslutte intervjuet når som helst (Tjora 2010). Respondentene i surveyen er, med unntak av inndeling i supportergruppe og type ansettelse, helt anonymisert. Oppgaven viser også til enkelte mailkorrespondanser i tilknytning til studien, disse er publisert med godkjenning og uten krav om anonymisering.



## 5.0 Analyse og Drøfting

I dette kapitlet vil presentere og diskutere de kvalitative dataene som ligger til grunn for studien. Dataene som blir presentert er de jeg finner mest hensiktsmessig i forhold til problemstillingen og studien, dette vil da si at ikke alle deler av intervjuene blir presentert<sup>5</sup>

Referanse til hver respektive informant blir forkortet som vist i parentes: Stavanger Oilers (Oilers), Rosenborg BK (RBK), Hammarby Fotboll (Hammarby), Norges Idrettsforbund (NIF), Riksidrottsforbundet (RIF) og Idrett Utan Grenser (IUG). Direkte sitat fra informantene blir presentert i kursiv, og forkortet sitat blir markert med (/). Sammenslåtte sitater fra en og samme informant er markert med (...).

Presentasjonen av datamaterialet kommer i stor grad til å følge temaene i intervjuguidene. Her vil jeg først ta for meg foreninger som allerede har erfaringer med alkoholsalg, dette ved å se nærmere på hvordan alkoholsalget praktiseres i Norge og Sverige pr. dags dato. Så vil jeg se nærmere på det økonomiske perspektivet rundt alkoholsalg. Deretter vil jeg se på hvordan eventuelle alkoholsalg på idrettsarrangementer kan påvirke supporterstemning og tribunebråk. Til sist vil jeg drøfte moralistiske aspekter rundt alkoholsalget og så runde av med diverse annet som kan være av relevans innenfor alkoholtemaet. Disse temainndelingene dekker i sin tur de tidligere nevnte underproblemstillingene.

### 5.1 Alkoholsalget i praksis

I følgende kapittel vil jeg først gjennomgå forskjeller mellom landene når det gjelder alkoholsalget på idrettsarrangementer i Norge og Sverige. Deretter vil jeg se på idrettsarenaene og fasilitetenes rolle i alkoholdebatten.

#### 5.1.1 Forskjeller Norge – Sverige

Vi ser at det fortsatt er store forskjeller på hvordan alkoholsalget ved idrettsarrangementer i Norge og Sverige praktiseres. Hos Stavanger Oilers, som kan regnes som en pioner innen alkoholsalg for alle supportere over 18 år på idrettsarrangementer i Norge og som er en av klubbene med mest liberale regler omkring dette i landet, så er det bare øl og vin det kan selges til alle. Det ligger også restriksjoner for dem angående når det kan selges alkohol, noe som vil si at det ikke selges alkohol mens det foregår idrett på banen. En ser at disse reglene er enda strengere hos klubber som Rosenborg BK, hvor det hos dem er slik at de må stoppe

---

<sup>5</sup> Alle intervjuene i sin helhet ligger som vedlegg 4

salget en halv time før kampstart. Inntil januar i 2014 var denne regelen enda strengere med skjenkestopp 1 time før kampstart.

*RBK: // Da godtok bystyret, etter gjentatte purringer fra klubben, at deres regel slo så inni hampen rart ut, det å stoppe alkoholservingen 1 time før kamp slik at folk som satt midt i middagen på VIP tribunen en time før kampstart plutselig oppdaget at noen kom og tok drikken deres. Slik at bystyret gikk med på å forandre denne regelen til å bare gjelde en halvtime før kampstart. Denne regelen gjelder da også for supporterpuben //.*

Rosenborg har heller ikke tillatelse til å selge alkohol i pausene av kamper ved deres supporterpub. Begge disse klubbene har dog, som veldig mange andre idrettsklubber i Norge, lenge hatt tillatelse til å selge hva de ønsker av alkohol på sine VIP-områder, dette også i pausene av kamper.

Ser man over til nabolandet Sverige, så har fotballklubben Hammarby tillatelse til å selge hva de måtte ønske av alkohol og alkoholprosjenter til samtlige av deres supportere over 20 år. De har også muligheten til å selge svak-øl (3,5 % alkohol) som alle supporterne over 18 år kan ta med seg inn på tribunen og se kamp mens de drikker. Likevel var det også hos dem strengere restriksjoner på alkoholsalget i oppstartsfasen, dette løste de ved å utnytte gråsoner i den svenske alkohollovgivningen som, lignende den norske varianten, gir tillatelse til å selge sterkere alkoholsorter til sluttede selskap. I motsetning til løsningen med den store VIPen i Sportsklubben Brann, ble denne løsningen møtt med sterke protester i Sverige, og politiet og andre avholdsorganisasjoner klagde videre på dette. Lovene i Sverige er da slik at myndighetene bare sto igjen med to mulige løsninger, enten å forby alkoholsalget helt eller gi klubben fullstendig skjenkebevilling Dette førte paradoksal nok til at klagen endte opp med å gi Hammarby Fotboll tillatelse til å selge hva de måtte ønske av alkohol til samtlige supportere over fylte 20 år, sluttet selskap eller ei. Dette på tross av at klubben i første omgang bare søkte om å få selge øl og vin for sine supportere. Den fullstendige alkoholbevillingen har nå blitt en permanent løsning hos den svenske klubben og blir regnet som en vane av deres supportere. Videre beskriver klubben løsningen slik:

*// Det interessante er at i begynnelsen så var politiet imot dette, men etter 2 år så var politiet for. Dette siden antallet supportere som var kjempefulle har minsket. Folk drakk mindre fordi de visste at det fantes alkohol inne på arenaen. Før så drakk supporterne for mye utenfor stadion, før de kom inn. Så det interessante er at alkoholens «avarter» har minsket // (Hammarby).*

Her ser vi altså at politiet har gått fra å være negativ til å vende helt å bli positiv til denne løsningen, kanskje siden de ser flere fordeler enn ulemper rundt denne praksisen. Hammarbys representant hevder videre at de, på tross av å være en av de klubbene som trolig selger mest alkohol i Sverige ikke selger noen kjempemengder med alkohol, og at folk vel drikker en til to øl og at majoriteten for det meste gjør dette for det sosiale. Videre sier han at:

*// Vil du drikke mye så sitter du ikke på arenaen, det er vel ikke et trivelig miljø for slikt, da vil man vel på en eller annen pub. De menneskene drikker jo likevel for mye. De som ikke kan håndtere alkoholen får jo heller ikke komme inn på arrangementene // (Hammarby).*

Det kan likevel stilles spørsmålstegn ved hvor strenge klubbene er på å slippe inn folk som har drukket for mye, dette da den samme representanten senere i intervjuet forteller at de i fjor hadde rundt 300 000 besøkende, men at kun 11-12 stykker ble avvist grunnet fyll. Uansett så hevder i hvert fall Stavanger Oilers at de har blitt vi mye strengere med å kaste ut de som blir overstadig beruset nå som de har skjenkebevilling.

Videre virker det som det ikke er store forskjeller fra når klubbene i Norge og Sverige åpner dørene og serveringen for deres supportere. Likevel er det forskjeller også internt innad i landene når det gjelder tidspunkt for alkoholsalg. Hos Rosenborg BK for eksempel må de avslutte alkoholsalget en halvtime før kampstart, både hos VIP og på supporterpuben. Her selges det heller ikke alkohol på supporterpuben i pausene. Stavanger Oilers kan selge alkohol helt frem til kampstart, og har ved selvpålagte regler ordnet det slik at de ikke selger alkohol mens kampen varer, dette primært fordi de ønsker at publikum skal være ute på tribunen under kamp. Hos Hammarby, i Sverige, selger de alkohol fra de åpner dørene til de siste forlater arenaen etter kampslutt. Hos samtlige gir skjenkebevillingen tillatelse til å selge på lik linje med andre puber utover kvelden. Dette hører riktignok til sjeldenhetene, som da Stavanger Oilers i fjor vant NM-gull: *// Da hadde vi jo åpent i pubene her til i hvert fall klokken 1, om ikke halv 2 også. Da var det mye folk her // (Oilers).* Den gang var det riktignok slik at alle barn hadde dratt hjem og forskjellene fra andre puber ble således minimerte. Slike muligheter kan trolig anses som samlende for en klubbs supportere og trolig gunstig for idrettsklubbens økonomi, dette på kostnad av byens øvrige puber. Det er også trolig at slike samlende anledninger og mer helhetlige arrangementer fører til at supporterne får et økt ønske om å delta på fremtidige arrangementer, selv med fravær av suksess for laget. Supporterne bruker oppholder seg også i lengre perioder på stadion og knytter kanskje nærmere bånd til både laget og arenaen. Hammarby legger også vekt på fordelene ved at supporterne kommer tidligere til deres arrangementer og her med alkoholen som en liten, men ikke den eneste

faktoren for dette. Skeptikere kan her enkelt si at denne tankegangen er motivert med at klubben skal tjene mer penger på salg inne på stadion. Hammarbys representant mener på sin side at det kan være økonomisk gunstig for klubben at folk kommer tidligere, men han viser da heller til det personalmessige. Dette siden det blir billigere for dem hvis supporterne kommer i en jevnere strøm, da trenger de for eksempel ikke å åpne så mange innganger samtidig. Når det gjelder alkoholdelen sier han det slik:

*//Jeg tror likevel ikke vi kommer til å tjene så mye mer penger på alkoholsalg ved å slippe de inn tidligere, det blir vel heller at supporterne har lengre tid på å drikke opp ølen sin. Jeg tror at man går inn og står og prater med hverandre, bare at det blir roligere. Så fort det blir dårlig tid for at mennesket, når man kommer inn på arenaen så har man visse tradisjoner omkring hva man skal gjøre. Visse kommer inn, står i kø og så skal de kjøpe sitt kampprogram, eller så skal de kjøpe seg en øl også skal de på toalettet. Og da spiller det ingen rolle om de har et kvarter på seg eller om de har 45 minutter, det gjør ca. de samme tingene uansett // (Hammarby).*

Hammarby ser også at jo flere publikummere de får inn tidligere, desto flere velger å komme tidligere i fremtiden. Dette siden det også blir en sosial sak, ikke bare med fokus på fotballen, men det å treffe andre mennesker også. Dette har også ført til at de har begynt å åpne arenaen for supporterne tidligere. Stavanger Oilers tror også at alkoholservingen kan være en faktor som gjør at folk kommer tidligere på kamp, den store fordelene i deres øyne blir da at folk i stor grad kommer edru til kamp. Dette i: *// 90 % av tilfellene. De har ikke sittet hjemme og drukket, kanskje de har tatt seg en øl, men de trenger ikke det, for de vet at de får dette hos oss // (Oilers).* Supporterne ser det dermed ikke like avgjørende å drikke hjemme eller på en annen pub før de kommer, gitt at de ønsker å kombinere idrettsopplevelsen med alkohol.

Skjenkebevillingen på arenaen fører også til at klubben har mer kontroll over hvor mye supporterne serveres, og hvor mye de får i seg. Klubben har også et strengt vakt hold med vektere som passer på hvem som kommer inn i pubene og de som serverer har fått streng beskjed om å ikke servere de som «er i ferd med å gå over». Her må man likevel være realistisk å si at det kan være vanskelig for de ansatte å holde kontroll på hvem, av tusenvis av supportere, som har drukket for mye. Likefullt er det rimelig å tro at det gir de bedre kontroll enn hvis arrangøren ikke hadde ansvaret for deres fylle nivå og heller ikke stod i fare for å miste skjenkebevillingen.

Klubbene hevder også at nivået av fyll var større før, da kom folk nærmere kampstart, som regel etter et forspill de hadde hatt hjemme eller på pub. Da måtte klubbene også ha mer kontroll ved inngangen for å sjekke om folk hadde med seg alkohol inn. Før

skjenkebevillingens tid hevder Stavanger Oilers at folk gjerne lurte med seg lommelerker eller hadde gjemt alkohol på utsiden slik at de gikk ut av arenaen og drakk i pausen. Noe som igjen resulterte i at nivået av fyll var mye større før, enn det de mener det er nå. Lignende teorier finner vi også hos Hammarby Fotboll og representanten for det svenske idrettsforbundet. Sistnevnte informant styrker her trolig denne påstanden mest, siden den hos han trolig farges mindre av et åpenbart ønske om å ha alkoholsalg. Selv om det ikke spesifiseres at det er av økonomisk eller andre årsaker som er avgjørende, så ser det ut til at majoriteten av norske toppklubber i både ishockey og fotball ønsker å åpne opp for alkoholsalg for samtlige supportere ved deres arrangementer<sup>6</sup>. Dette tyder på at også de ser flere fordeler enn ulemper.

### 5.1.2 Fasiliteter

Stavanger Oilers ønsker å rette en pekefinger mot de som tenker at en liberalisering av skjenkebevillingene under idrettsarrangementer vil føre til at det blir satt opp øltelt på baner, binger og kunstgressbaner.

*// De vet ikke helt hva de snakker om. De bommer litt. Eller for så vidt for et annendivisjonslag i fotball for den slags skyld, som ikke har fasiliteter til det. Du må ha skikkelige fasiliteter // (Oilers).*

Videre legger de vekt på at det også kreves matsservering på disse stedene, slik at deres serveringsteder blir å anse som en blanding av en pub og et spisested. Her virker det videre som om Oilers har løst dette på en gjennomført måte med muligheter for å kjøpe både wraps, baguetter, pizza, nachos og sushi. Dette trolig for å imøtegå deres supporterers ønsker, og ikke bare som et supplement for å innfri skjenkebevillingskravene med for eksempel bare pølse med brødsalg. Oilers sier videre at alkoholsalget trolig ikke ville la seg gjennomføre på deres gamlestadion, hvor det hverken var plass til dette, samt at de ikke eide stadion selv. Stavanger Oilers fikk bygget sin nye stadion DNB Arena i 2012, dette med god hjelp av en velstående eier.

*Oilers: // Her er vi jo eier og husherre og kan gjøre det vi vil. Så andre klubber i Norge vil nok heller ikke få bevilgning hvis de for eksempel setter opp øltelt, det må være permanente, ordentlige løsninger //.*

Ved siden av å legge til rette for alkoholsalg med ny arena er Stavanger Oilers også dyktige til å utnytte denne på flere forskjellige måter for å skaffe inntekter til klubbkassa. Dette blant annet ved å arrangere konserter og showkamper, samt leie ut arenaen til messer og lignende.

---

<sup>6</sup> For samtlige mailkorrespondanser, se vedlegg 2.

(Kvendseth 2014). Videre sier de også at, selv om det var med i deres tanker, så hadde de bygget den nye stadion uavhengig av om de hadde fått tillatelse for å selge alkohol eller ikke, og at de var i en økonomisk posisjon som gjorde at dette ikke var avgjørende for dem.

Dette med permanente strukturer i gode arenaer ser også Per Tøien hos NIF som nåtidens gjeldende løsninger for alkoholserving. Han legger likevel vekt på at det ikke er lenge siden man så forsøk med øltelt på Champions League kamper eller toppkamper i håndball. Videre sier han at det også finnes øltelt ved internasjonale arrangementer innen ski og skiskyting. Det vil likevel være lite trolig at en fotball- eller ishockeyklubb får skjenkebevilling uten ordentlige permanente løsninger i fremtiden. Dette er trolig også en av årsakene til at Stavanger Oilers har kommet lengre enn Viking FK når det gjelder deres alkoholsalg hvor de videre sier at: *// Der hadde jo Viking litt problemer, før de fikk godkjennelse. De fikk jo klar beskjed om å legge til rette for dette først //* (Oilers).

På henvendelse pr. mail<sup>7</sup> vektlegger 5 av 17 toppklubber i fotball, med spill i Tippeligaen i løpet av de siste årene, fasiliteter som avgjørende faktor for at de ikke kan åpne opp for alkoholsalg ved deres arrangementer enda, dette selv om klubbene er positive til å innføre alkoholsalg ved deres arrangementer. På ishockeysiden svarer hele 6 av 9 klubber i Get-ligaen at manglende fasiliteter legger en demper på mulighetene for alkoholsalg. Stavanger Oilers her ekskludert grunnet deltakelse i intervju, en klubb vi likevel vet er positive og som bygget ny stadion i 2012. Siden det da er slik at mange av toppklubbene virker å være avhengig av å bygge om eller bygge ny stadion for å kunne legge til rette for alkoholsalg, hvor særlig mange av ishockeyklubbenes arenaer også er eid av kommunen, så er det rimelig å anta at ekspansjonen av alkoholsalg ved norske arenaer vil ta noe tid. Flere av toppklubbene har trolig heller ikke de samme mulighetene, som for eksempel Oilers, med «rike onkler» eller eiere med kapital og vilje til å bygge ny stadion med det første. Dette vil kanskje være faktorer som kan være positive med tanke på å få en forsiktig og veloverveid innføring av evt. alkoholsalg på arenaene, med tilrettelagte og ordnede løsninger. Her virker det også å være slik at flere av klubbene har øynene rettet mot idrettsklubbene i Stavanger for å se hvordan deres prosjekter går. Denne rollen som foregangsklubb i Norge er Stavanger Oilers bevisste på og sier videre at:

*// Som pionerer på dette i Norge så er vi veldig opptatte av å følge regelverket og veldig opptatt av å gjøre dette på den rette måten. (...) Vi har jo også lagt strengere regler enn*

---

<sup>7</sup> For samtlige mailkorrespondanser, se vedlegg 2.

*skjenkereglene, og velger å håndheve disse på en strengere måte nettopp for å på en måte ha kontroll på det // (Oilers).*

Her kan det likevel tenkes at klubben ikke nødvendigvis ville hatt strengere lover enn det de er pålagt av myndighetene, dette med 18 årsgrense for å komme inn i pubene samt ingen alkoholsalg mens kamp pågår etc., hvis de ikke hadde «hele nasjonens øyner» rette mot seg. Dette argumentet blir likevel slått noe i hjel ved at vi ser at lignende tanker med strengere regler også finnes hos Hammarby i Sverige, de ønsker også å holde kontroll på sitt alkoholsalg samt ordne mest mulig alkoholfrie og trygge områder for barn. Videre virker det også som om Oilers har en veldig helhetlig tanke om hvordan deres arrangementer skal gjennomføres på en god og forsvarlig måte. Klubben sier også at de her har åpnet opp for dialog med sine supportere angående regelverket og forsøkt å få de «på lag» når det å etterfølge dette slik at det skal bli lettere for klubben å kunne opprettholde de mulighetene de nå har fått. Lignende tankegang finner vi også hos den mer erfarne alkoholselgende fotballklubben Hammarby i Sverige, hvor deres representant sier:

*// Et sted må man gå ut fra at mennesker faktisk er fungerende mennesker. Vi hadde inn mye politi og ordensvakter, vi bygget mye gjerder og stengte av supportere til høyre og venstre. Her var det at jeg sa at vi en plass måtte «vinne det store publikum» på vår side. For at, når man våkner på morgenen så sitter jo ikke jeg å tenker på hvilke lover som finnes, men på et vis så anpasser vi jo oss. Sitter jeg i bilen så har jeg en væremåte, handler jeg mat så oppfører jeg meg på denne måten. Så de fleste av oss funker jo i samfunnet // (Hammarby).*

Stavanger Oilers har også bygget stadion slik at pubområdene ligger noenlunde skjult for allmennheten, hvor man trolig kan delta på arrangementet uten å oppdage at det er serveringsmuligheter til stede. Dette blir også bekreftet av enkelte supportere som via samtaler i forbindelse med surveyen ikke visste om pubene. Oilers har også lagt til rette for et eget barneområde, mest mulig skjermet fra pubene. I dette arbeidet med å legge til rette for at flest mulig av supporterne skal kunne trives, også med innvilget skjenkebevilgning styrker trolig tanken om at det må bygges om på flere av de norske arenaene for å kunne åpne opp for denne praksisen på best mulig måte.

## **5.2 Økonomi**

Her vil jeg først ta for meg alkoholsalget ved klubbene i studien deretter, drøfter jeg omkring hvordan temaet omkring alkoholreklame behandles i informantlandene.

### 5.2.1 Alkoholsalget

Vi ser at ingen av de 2 klubbene, Stavanger Oilers og Hammarby Fotball, hevder at de tjener så mye penger på alkoholsalget i seg selv. Oilers sier at alkoholsalget i fjor sto for mellom 2,5 til 3 millioner av deres samlede inntekt på 95 millioner. Hammarby kommer ikke med tall, men forteller at det heller ikke der er noen kjempegevinst. Dette sies på tross av at han senere også sier at de antagelig selger mest øl av alle fotballklubbene i Sverige. Videre er det riktignok slik at selv om Hammarby har tillatelse til å selge hva de vil av alkohol til deres supportere så hevder deres representant at nærmere 99 % av det de selger er øl. Årsaken til dette formulerer han slik: // *Jeg tror det har med tradisjon å gjøre, man sitter ikke å drikker gin og tonic, eller white russian på fotballkamp* // (Hammarby). Med unntak av restaurantvirksomheten på arenaene er det er vel også rimelig å inkludere vin i denne tankegangen. Videre er begge klubbene også av den oppfatning at hvis man tror at man skal innføre alkohol og dermed tjene en hel masse penger, så tar du feil. Hammarby går så langt som å si at man da kommer man ikke til å håndtere situasjonen, og da ryker bevillingen uansett. Videre bedyrer de at alkoholen for dem bare er et komplement til det store og hele.

*Oilers: // Det er jo totalpakken ved DNB-arena som gjør at folk vil komme. Det viktigste av alt er jo at vi har et hockeyleg som spiller bra hockey og vinner hockeykamper. Det er nummer 1. Hvis det begynner å bli dårlig og vi handler på 5-6. plass, eller 10-ende plass så vil publikum også forsvinne. Det er klart at når vi har det i bunn og vi har en fantastisk flott og ny arena og et bra underholdningstilbud så er det klart at da er også pubene berikende på den totale pakken //.*

Videre tror de at ikke at det er noen som kommer til deres arena en lørdag for å ta seg en øl, de tror heller ikke at folk går ekstra på hockeykamper for å kunne få kjøpt seg alkohol. Deres tanke er at folk går på hockeykamper for at de skal se på idretten, men at alkoholen for noen kanskje kan være med på å gjøre det mer folkelig. Hos dem kan vanlige folk også ta seg en øl hvis de vil, og de slipper å sitte å se opp på de som har lov til å drikke øl på VIP og misunne de.

Hammarby tror på sin side at det er viktig å bygge en sosial struktur rundt hele arrangementet for å tilrettelegge slik at folk også skal ønske å komme ved lagets nedgangstider. Her ser de alkoholen som et mulig supplement i arbeide med å skape en slik kultur. Dette viser da eksempler på visjoner omkring hvordan alkoholen indirekte kan være med å bidra til at flere kommer. Uten tilknytting til alkoholsalget er begge disse klubbene også dyktige til å ha prosjekter som kan bidra til at folk vil komme på deres arrangementer og at den «pakken» de tilbyr blir best mulig. Hammarby holder blant annet på å bygge opp en egen barneklubb de



har også et prosjekt som heter «Tunnelbaneprosjektet», hvor de inviterer skoler og fotballklubber for å verve nye supportere langs den sørlige delen av Stockholm. I tillegg til de nevnte supportertermøtene samarbeider de tett med deres supportere hvor de blant annet har et prosjekt som går ut på at mange er med å spleise ved å gi 50 eller 100 kroner, disse brukes da til å kjøpe billetter for, som man igjen gir bort til yngre fattige mennesker i Stockholm. Deres tanke er at mange bekker små gjør en stor Å.

Hos Stavanger Oilers ser man også at de ønsker å tilby deres supportere en solid «pakke» for å øke deres interesse for å komme på deres arrangement. Her har de blant annet ordnet et eget barneområde hvor det er aktiviteter i form av ansiktsmaling, skytekonkurranser, maskoten er innom å hilser på etc. Her kan man likevel våge å spørre seg om dette dedikerte barneområdet, lengst mulig fra arenaens 3 puber, hadde vært en realitet hvis det ikke hadde vært for skjenkebevillingen, noe som i så tilfelle vil si at tilbudet til barn på enkelte områder har blitt bedre som et resultat av skjenkebevillingen. Oilers tilbyr også muligheten for å feire bursdag på arenaen, dette er et veldig populært tilbud som de selv ikke tror finnes på andre arenaer. Rosinen i pølsa her er at bursdagsbarnet etter kampen får komme på isen å få pucken fra sin favorittspiller. Oilers er også dyktige til å lage eventer knyttet opp mot deres arrangement, dette kan for eksempel være noe de kaller «Bamse bonanza», det foregår slik at alle (særlig barn) oppfordres til å ha med seg en kosebamse på kamp, denne får de så lov til å kaste på banen etter at første mål er skåret. Bamsene samles så inn og gis bort til sykehus eller sendes til barnehjem i Bolivia eller asylmottak. Inspirasjonen til mye av dette har de hentet fra større hockeyligaer etter reiser i blant annet USA. Dette arbeidet har en av deres motstandere i alkoholdebatten, Per Tøien i NIF også fått med seg. Dette sier han slik:

*// Det handler om å se på hele tilbudet, og da må jeg si at jeg tror at noe av det de har fått til i hockey, i Stavanger, det bør andre se på. Og det er helt uten den alkoholbiten som da er en del av det, det er alt det andre i tillegg som de har gjort, med show og med lyd og med god informasjonstavle og med alle de andre tingene som skjer. Det er jo en helt annen idrettsopplevelse som tilskuer å gå på en ishockeykamp der, hvor du sitter godt, du ser godt, du skjønner hva som foregår, du får action, du får lyd, alt det derre der er helt annerledes enn å gå å se på, nå aner jeg ikke, Mjøndalen i Tippeligaen i fotball, tipper jeg. Nå har jeg ikke vært på DNB-arena, men jeg vet hvordan det er der // (NIF).*

Her finnes det riktignok forskjeller innad i idrettene, hvor show rundt kampene er mer utbredt i idretter som ishockey osv. Poenget her blir likevel at disse klubbene ikke hviler på laurbærene selv om de har fått innvilget skjenkebevilling. Så alkoholen i seg selv vil trolig ikke være løsningen for å få supportere til å komme og overvære arrangementer på stadion, kontra det å se kampen i sofaen hjemme eller på pub. Den vil ikke alene forklare årsaken om

at Stavanger Oilers er den ishockeyklubben i Norge som for tiden har det høyeste tilskuersnittet på deres arrangementer(Hockey.no), eller at det for Hammarby sin del er de som så langt i sesongen 2015 er det laget i Allsvenskan med flest tilskuere på deres kamper (Svenska Fotbollförbundet 2015). Vi ser også at selv om majoriteten av supporterne ved DNB-arena virker å synes at det er bra at det selges alkohol for alle på arenaen, så er det bare et fåtall som vektlegger det som avgjørende for deres deltakelse på idrettsarrangementet<sup>8</sup>.

### 5.2.2 Alkoholreklame

I hverken Sverige eller Norge er det lov med alkoholreklame. Likevel er det slik at man i Sverige både har hatt og fortsatt har enkelte klubber som beveger seg i den man vel kan kalle gråsoner for hva som er tillatt. En av Sveriges største fotballklubber AIK har ølmerket Åbro som trøyesponsor, her vektlegges det riktignok at det er Åbro sitt vann og ikke ølen det reklameres for. I Norge har riktignok Sportsklubben Brann også forsøkt seg med bryggeriet Hansa som sponsor, men denne praksisen er likevel mer utbredt i Sverige (VG 2000). Dette med alkoholsponsing velger Fredrik Rohde ved Sveriges Riksidrottsförbund å omtale som «juridiske problemer», disse oppstår når kjente ølmerker også har lettøl og alkoholfri øl. Hammarby har også hatt alkoholreklame, denne fasen forklarer de slik:

*// Vi hadde jo Carlsberg en periode, da var jo den vann også. Det spørs om det finnes noen mennesker i hele verden som tenker at Carlsberg er vann, det vet jeg ikke, men slik er jo loven. Jeg synes likevel det er bra at den finnes, litt måtehold skal man nå ha. Men skulle et bryggeri komme og legge frem pengeboken så skulle nok vi også vurdere det. Det er jo lett å sitte og ha moralske vurderinger om man har penger // (Hammarby).*

Selv om denne tendensen ikke er like utbredt i Norge så støtter den likevel opp Per Tøien, Norges Idrettsforbunds representant, sin påstand om at:

*// Hvis det blir åpnet for alkoholreklame så tror jeg det har gått akkurat et kvarter før du hadde hatt Hansa på Brann-drakten, Aas på Strømsgodset-drakten og E.C. Dahls. Det tror jeg, jeg tror at ønsket om å tjene penger her er ganske tungt // (NIF).*

På bakgrunn av dette kan det kanskje være en fordel med at det finnes regulerende krefter og grupperinger som er helt imot alkoholens inntog i norsk idrett. Ikke nødvendigvis siden det vil stoppe inntoget helt, men at det kanskje vil virke dempende og modererende. Her ser vi eksempler på at klubbene stadig ønsker mer og mer, samt at de, i likhet med Hammarbys

---

<sup>8</sup> For hele statistikken, se vedlegg 5.

oppstart med alkoholsalg, beveger seg i gråsoner for hva som er tillatt eller ikke. Birgitte Torbjørnsen ser på toppklubbenes innføring av alkohol på følgende måte:

*// ...det begynner ofte med at de selger det på VIP-områdene, også når de har fått gjennomslag for det så bruker de det som argument for at de skal la det bli salg til alle. De sier at «hvorfor skal bare VIPene få det?, alle må få lov til å kjøpe alkohol». ... Så tar de et steg om gangen, og til slutt så har vi ikke en alkoholfri idrett lengre // (IUA).*

Ved at det finnes grupperinger som NIF og Idrett Utan Alkohol som er negative til kombinasjonen alkohol og idrett fører dette kanskje også til at idrettsklubbene tar bedre vare på de tillatelsene de får, samt i større grad er redd for at disse mulighetene skal forsvinne ved overtramp. Hadde ikke alkoholsalget møtt noe motstand og at dens tilstedeværelse hadde blitt tatt for gitt, kan det godt tenkes at salget ville skjedd i stadig mindre kontrollerte former enn det vi ser hos blant annet Stavanger Oilers i dag. Oilers virker videre å være ærlige overfor Per Tøiens antagelser angående alkoholreklame, dette uten å bevege seg i gråsoner for hva som er tillatt:

*// Men det er klart, om det hadde blitt tillatt på landsbasis så hadde vi solgt mer sponsorer på det. Ja, det hadde jo selvfølgelig Ringnes kjøpt og vi hadde jo ikke nektet de det. Så hvis Norge åpnet for alkoholreklame så er det jo klart, for da hadde det vært lovlig. Men igjen, det er et ikke-tema. Det er ikke et tema. Folk har innstilt seg på at slik er det. Og vi har jo heller ingen halvveisreklame med Budweiser light og lignende. Dette samsvarer jo med at vi også forsøker å skjule pubene noe, for de som ikke vil se de // (Oilers).*

Det at Stavanger Oilers også er pioner på alkoholsalg for alle supportere og en foregangsklubb innen dette i Norge, gjør også at de har mange av de andre ishockey- og fotballklubbenes øyne på seg for å se hvordan deres prosjekt går. Dette kan igjen være en påvirkende faktor for at klubben ønsker å fremstå som eksemplarisk. Videre er det også rimelig å anta at klubben ønsker å ha kontroll på alkoholsalget og deres supportere, da det neppe finnes noen idrettsklubb som ønsker uro og bråk på deres arenaer. Oilers sier selv at de ønsker at alkoholsalget skal skje under kontrollerte former, og at de har pålagt seg retningslinjer som blant annet aldersgrense ved inngangen til pubene og ingen servering under kamp, dette selv uten at det er påkrevd av dem fra myndighetene. Sistnevnte fordi de ønsker at publikum skal være ute på tribunen når kampene pågår. Dette er ønsker som vi ser også går i samsvar med enkelte av supporterens ønsker, noe Hammarbys representant bemerker slik:

*// Det er litt interessant faktisk, for de som står i «klackarna», ved ståtribunen, de ønsker jo at vi begrenser alkoholservingen. Dette fordi de synes at folk mister fokus, så de går selv ut nå og snakker om at folk skal holde igjen på alkoholen. Så det er jo ganske interessant. Vi legger oss ikke i dette, vi kommer ikke til å begrense alkoholsalget på det viset med å stenge barer etc., men de selv holder på med dette. Snakker om at folk ikke skal drikke så mye før*

*premierer og derbyet etc. Ta det rolig så du kan levere i 90 minutter og sånt. De er jo også imot den store mobilbruken også, de ønsker at folk skal ha mer fokus på å skape stemning i stedet // (Hammarby).*

Det som gjør dette så interessant for dem er at når man nå har tatt bort forbudet mot alkohol så blir fokuset flyttet over på andre ting i stedet, hvor folk selv får velge. Denne debatten hevder representanten at ikke fantes før skjenkebevillingen, da handlet det mer om hvordan de skulle smugle inn alkoholen. Nå handler diskusjonene mer om at folk ikke skal stå i baren men gå opp på tribunen og levere. Dette gjør jo også at folk er mer nykter, noe de selv ser på som et kult og et spennende fenomen. // *Fokuset blir jo på at vi er her for å se på fotball, ikke drikke // (Hammarby).* På den måten kan man si at skjenkebevillingen hos dem har virket som motsatt psykologi når det gjelder å få supporterne til å drikke mindre alkohol.

### 5.3 Supporterstemning

I dette kapitlet ser jeg først nærmere på hvordan toppklubbene i studien tilrettelegger arrangementene for deres supportere, deretter drøfter jeg hvilken påvirkning alkoholens inntog på idrettsarenaene kan ha på atmosfæren.

#### 5.3.1 Tilretteleggelse

Som nevnt tidligere så er ikke alkoholsalg ved idrettsarrangement et tema som det, med unntak av oppblussing ved evt. episoder, diskuteres så mye omkring i Sverige lengre. Fredrik Rohde i Riksidrottsförbundet tror heller det ville blitt større rabalder hvis det plutselig skulle bli totalforbud mot alkoholsalg ved idrettsarrangementer der. Videre sier han at de få gangene teamet blir tatt opp i det svenske forbundet så er det fordi de mottar henvendelser fra barnefamilier som forteller om trasige historier fra når de var på kamp sist og lignende. I helhet ser likevel de svenske supporterne ser ut til å trives med alkoholsalget, og folk har blitt vant til at det skal være slik. En av grunnene til at dette går bra forklarer Hammarbys representant slik:

*// De fleste er positivt innstilte, fremfor alt fordi vi også har skapt alkoholfrie miljøer, slik at om du ikke vil være i miljøer med alkohol, så om du ikke vil drikke alkohol eller ikke vil være i de miljøene så trenger du ikke være det // (Hammarby).*

Her ser vi at det har blitt lagt til rette egne områder for de som ønsker å drikke alkohol, og for de som ikke ønsker dette. Et slikt fokus sammenfaller godt med tankene til en av deres motstandere i alkoholdebatten, Birgitte Torbjørnsen i Idrett Utan Alkohol, om at et idrettsarrangement hvor det selges alkohol vil gjøre deltakelse mer attraktivt for noen og

mindre for andre. Tidligere ble det også nevnt at klubben arbeider med en egen barneklubb, kanskje for å legge enda bedre til rette for at også barnefamilier skal føle seg velkommen til idrettsarenaen, på tross av at det selges alkohol der. Her husker vi også at Stavanger Oilers, som den eneste norske ishockeyklubben med skjenkebevilling for alle, har et eget barneområde, lengst mulig borte fra pubene som selger alkohol. Her ser man eksempler på at klubbene etter beste evne forsøker å legge til rette for at alle typer supportere skal trives under deres arrangementer, dette med tiltak for å tilfredsstille flest mulig. Supporterne hos Stavanger Oilers virker i hvert fall å motta klubbens alkoholpraksis på en positiv måte:

*// Jubel og glede. De er jo kjempefornøyd. Det finnes jo ikke sure mennesker, og det er ingen som har klaget på at vi gjør det. De er bare glade, tar det til seg og trives med det. Folk får jo velge selv hva de har lyst til. De velger jo selv om de går inn i puben eller ei. Du må jo ikke det. Det er veldig mange som ikke går inni pubene, alle tror liksom at alle går inn i pubene, men det er jo ikke tilfellet // (Oilers).*

Her skal det også sies at enkelte av de supporterne jeg var i samtale med da jeg gjennomførte surveyen ikke engang visste om at det var alkoholsalg på DNB-arena. Dette kan tyde på at de skjulte pubene fungerer hensiktsmessig og at de trolig er lite forstyrrende på arrangementet for de som evt. ikke ønsker alkoholsalg. Mulighetene til å skjerme publikum helt for alkoholsalget er riktignok også større hos de norske klubbene enn hos de svenske, hvor vanlig praksis også er å selge svak-øl i kiosker som også kan medbringes inn på tribunen. Siden det heller ikke er praksis med svak-øl i det norske samfunnet som helhet er det lite trolig at sistnevnte praksis blir vanlig i Norge med det første heller. Dette virker heller ikke å være et ønske fra noen av de klubbene jeg har vært i kontakt med, noe som vil si alle toppklubbene i Tippe- og Get-ligaen<sup>9</sup>. Rosenborgs representant forklarer videre at denne isoleringen kan være en av fordelene ved å ha alkoholsalg på en fotballstadion, eller en ishockeyarena for den del, kontra andre idretter på denne måten:

*«Ja, det har noe med stadion å gjøre. Som regel har en fotballstadion større muligheter til å lukke inn og isolere vekk selve ølsalget, slik at det ikke blir dratt ut på tribuner og den biten der. Slik som det er i hoppbakker for eksempel. Drar man for eksempel til Schalke og ser på skiskyting på stadion der så står 80 % med en halvliter i hånda. Og det er uaktuelt for oss altså. Selve tilskuer delen skal være fri for alkohol, men pakka rundt det, og kanskje pausen kan godt ha det» (RBK).*

Det kan derfor virke som at den praksisen man nå baner veg for hos Stavanger Oilers kan vise seg å bli oppskriften for hvordan alkoholsalget evt. kan bli praktisert hos flere klubber i Norge

---

<sup>9</sup> For hele mailkorrespondansen, se vedlegg 2.

i fremtiden. I likhet med RBKs representant drar Per Tøien i NIF også drar også opp eksempler fra skisporten når han skal vise til en av alkoholmedaljens baksider:

*// En av mine tidligere kollegaer var på Vikersund for noen år siden, og det var ikke et hyggelig skue. Han var der med 2 barn, og han sa det at det hadde han ikke noe lyst til. Det var ikke noe morsomt, ungene spurte mye mer om han fulle mannen enn de som hoppet i bakken, så hele interessefokuset ble helt annerledes. // (NIF).*

Han er riktignok rask med å presisere at det blir feil å henge ut Vikersund her, da det sikkert er likt mange andre steder også. Likevel mener han at det her er et spørsmål om kontroll, rutine og orden. Videre sier han at han ikke har noen grunn til å tro at det vil være problemer med dette hverken på DNB-arena, Viking Stadion eller på Ullevaal for den del, men at det kan skje. Her ser vi at det hos NIF i stor grad er frykten for hva som kan skje det pekes på.

### 5.3.2 Atmosfæren på tribunen

Ved spørsmål om hvordan han tror utviklingen av alkoholsalg ved norske idrettsarrangement svarer den svenske idrettsforbundsrepresentanten Fredrik Rohde at han ikke vet, men tror følgende:

*// ...det er vel antageligvis samme sak der om at det ikke holder med 22 mennesker som sparker på en ball, det kreves mer og mer tilknyttet til arrangementet for at folk skal ønske å komme dit. Vi blir jo stadig mer og mer bortskjemte med heftigheter og det er allerede flere totalarrangementer, har du en konsert så holder det ikke med en gitar som står rett opp og ned og spiller gitar, det skal være en masse annet, fyrverkeri osv. Så det er vel litt den samme utviklingen. Tv-sendingene blir jo også bare bedre og bedre // (RIF).*

Her kan det de ut som om den svenske idrettsforbundsrepresentanten er enig med Gunnar Stavrum, som i innledningen av studien hevdet at opplevelsen på norske stadioner er for dårlig og må forbedres. «Det er rett og slett for får igjen av oss som synes at 0-0 kamper kan være spennende og som synes at fotball er best sett sammen med andre fans fra tribunen» (Stavrum 2012). Dette som et svar på hvorfor det tidvis er skuffende tilskuertall hos det norske landslaget. Lignende tendenser har vi også sett hos andre norske lag, hvor det blant annet har vært nedgang i tilskuergjennomsnittet i Tippeligaen de siste årene (Altomfotball.no 2014). Det er rimelig å tro at det norske publikum har blitt mer kravstore etter hvert som underholdningstilbudene både innen idretten men også ellers i samfunnet har økt betraktelig i løpet av de siste årene, og at det dermed kanskje har blitt færre som synes at en 0 – 0 kamp er spennende nok. Likevel ser det ut til at det fortsatt er mange som synes at fotballen er best med sammen med andre fans på tribunen, hvor stemningen virker å være den viktigste

faktoren for at supporterne ved DNB-arenas deltakelse på arrangementene. Dette gjelder hos samtlige supportergrupperinger ved arenaen, likevel ser den ut til å bli mest vektlagt av supporterne på VIP og på pubområdene. Det at det selges alkohol på begge disse plassene, samt at Stavanger Oilers også var den klubben, på tross av å ikke ha den største arenaen, gjennomsnittlig hadde flest tilskuere i Get-Ligaen 14/15 sesongen (Hockey.no), kan danne et bilde av at alkoholen virker tiltrekkende på supporterne for å overvære arrangementer på arenaen. Her skal det likevel presiseres at klubben selv hevder at alkoholen bare er en liten del av dette, samt at det virker som det er veldig mange andre faktorer rundt Oilers suksess som trolig er avgjørende. Laget gjør det veldig bra og er blant for tiden det beste laget i landet (Opsal 2015). Klubben har også en moderne stadion med gode fasiliteter. Tidligere i studien ble det også nevnt at klubben får skryt av NIFs representant som fortalte at det handlet om å se på hele tilbudet, dette med både lyd, show og komfort etc. ved DNB-arena, dette uavhengig av alkoholdelen. Birgitte Torbjørnsen i IUA derimot er noe uenig i at dette bør være viktige faktorer og fokuserer i større grad på ren idretts glede:

*// Jeg tenker også at idretten bør være, og er synes jeg da, såppas underholdende i seg selv at en trenger kanskje ikke så mye alkohol eller duskedamer eller pauseunderholdning eller hva det måtte være for å trekke folk. Men det kan det jo være andre meninger om, men hvis det er slik så tenker jeg at det er et nederlag for idretten hvis de må gjøre masse andre ting for å trekke folk. Men alt er selvfølgelig bedre enn alkohol // (IUA).*

Stavanger Oilers hevder også at det på tross av deres gode totalpakke er hockeyen som er det viktigste. Det å ha et hockeylag som spiller bra hockey og vinner hockeykamper anser de som nummer 1: *// Hvis det begynner å bli dårlig og vi handler på 5-6. plass, eller 10-ende plass så vil publikum også forsvinne // (Oilers).* Det er likevel trolig at spørsmålet om hva som virkelig er «nummer 1» er komplekst, da supporterne svarte 23 forskjellige svar på hva som var de viktigste årsaken for at de var på DNB-arena<sup>10</sup>. Hockeyen var riktignok på topp 3 sammen med stemningen og hele pakken (følelsen).

Likheten for både IUA og NIF blir likevel at ingen av dem tror at alkohol er den riktige veien å gå for idrettsklubbene for å skaffe flere supportere. Sistnevnte er sikker på at det på kort sikt vil gi større inntekter under arrangementene, på lang sikt er han likevel mer usikker. Her tror han at man i verste fall kan trekke til seg en annen type klientell som bruker hockey-, fotball-, eller håndballarenaen etc. er som en arena til å drikke alkohol. Videre tror han at enkelte familier kanskje vil komme til å avstå fra å delta på idrettsarrangementer hvor det selges

---

<sup>10</sup> For hele statistikken, se vedlegg 5.

alkohol. Hvis så skjer kommer mangfoldet som deltar på idrettsarrangementer til å endres, hvor det trolig blir en atmosfære mer preget av fest på arrangementene. Videre sier han at:

*// ...det du vil kunne få er at folk drikker før og etter kampen, i de to pausene på en hockeykamp for eksempel, og da er det klart at du går tilbake igjen på tribunen i en annen tilstand enn hva du var da du gikk inn. Selv om du bare skal drikke en øl hver gang, så har du drukket 3 øl før siste periode, det har en effekt og hvis du sitter ved siden av unger da så kan det være noen foreldre som ikke synes at det er så kult, det vet man ikke // (NIF).*

Den svenske idrettsforbundsrepresentanten ser også ulemper ved alkoholens være ved idrettsarrangementer. Dette både fordi han hevder at det finnes en sammenheng mellom alkohol og vold, men også mellom alkohol og verbal vold. Sistnevnte fordi han mener at sjansen er større for at du mister hemninger og skriker ting du kanskje ikke ville gjort i nykter tilstand. *// Så det er vel klart at skulle du ha en helnykter så ville det vel gi en mindre truende stemning, videre så kan man vel og si at det er mulig at de ikke ville heie like bra heller da // (RIF).* Videre vet vi at forskning viser at impulsivitet også er relatert til økt sjanse for å delta i tribunebråk og forstyrrelser (Russel og Arms 1998). Likevel ser vi at Rohde ser alkoholen som et tveegget sverd, hvor noe av stemningen, som ser ut til å være vesentlig for mange supporterers deltakelse på idrettslige arrangementer, kanskje ville ha forsvunnet ved en helnykter stadion. Rohde sier likevel at en helnykter stadion likevel er lite sannsynlig: *// Så problemet har vel vært at om man slutter å selge på arenaen så innebærer ikke dette nødvendigvis at de er nykter på tribunen fordi // (RIF).*

Her husker vi at undersøkelser viser at det ble drukket på norske idrettsarrangement også før toppklubber fikk skjenkebevilling for samtlige supportere her i landet, rundt 15 % av respondentene i en undersøkelse oppgav at de drakk alkohol da de var tilskuere ved et idrettsarrangement siste gang (Av og Til 2011). Likevel skal det sies at det i undersøkelsen ikke presiseres om disse var tilskuere på VIP avdelingen eller om de var på et idrettsarrangement utenfor toppidretten.

Stavanger Oilers på sin side legger også vekt på at alkoholen i større grad fører til at folk blir mer løsslupne og at den er med på å skape en god stemning. Her merker de også forskjeller på dette ut ifra om kampene spilles på en tirsdag, eller om de går på en lørdag, hvor det ofte også drikkes mer og er bedre trøkk. Men til syvende og sist sier de likevel at det er kampens kvalitet og karakter som er mest avgjørende. Den beste stemningen de noen gang har hatt var riktignok på en mandag, men da vant de til gjengjeld NM-gull. Rosenborg Ballklubs representant er også av troen på at alkohol lager bedre stemning på tribunen noe han sier slik:



*«Jeg tror nok at det ville ha løsnet noe på slipset ja. Trønderen er vel kanskje ikke den mest spontane sånn sett. Vi der jo ved forskjellige utenlandske arrangementer ved for eksempel hopprenn i Tyskland, så har de jo svære øl-ballonger og tut og kjør hele veien. Og dette livet er nok noe skyldig at de har noe øl i magen» (RBK).*

Selv Birgitte Torbjørnsen i IUA tror at alkoholen påvirker en sosial setting, dette allerede før selve alkoholvirkningen har hatt sin sjanse til å virke fysisk i kroppen. Her tror hun at alkoholen fører til at det blir en litt mer løssluppen og litt mer useriøs og tullete stemning. // *Litt sånn at alkoholen gir folk litt frikort til å gjøre ting som de kanskje ikke ville gjort eller sagt ellers, og det tenker jeg det er naturlig at det gjør i idretten også// (IUA).* Hos Hammarby tror man også at alkoholen påvirker atmosfæren stadion. Men videre presiseres det at det ikke nødvendigvis trenger å være alkoholen i seg selv som påvirker: // *for hvis et skikkelig full menneske stiller seg opp og skriker så er det ingen som henger seg på // (Hammarby).* Som tidligere nevnt så vi også at enkelte supportere hos Hammarby ønsket at folk skulle drikke mindre, dette for å være mer fokusert på å skape stemning og synge i stedet. Det interessante her var at dette ikke var tilbakemeldinger fra barnefamilier eller avholdssupportere, dette var meningen hos supportere i heiagjengene. Dette kan altså tyde på at det er en fare for at for mye alkohol kan føre til at også Oilers-supporterne blir for løssluppen eller at trønderen blir for løs i slipset. Videre tyder det likevel på at supporterne ønsker å begrense dette selv, hvor det ikke blir rimelig å tro at man nødvendigvis må «passe på» supporterne og at de bare vil ha mer. Hammarbys representant tror her det handler om å finne balansen og at det for de som ønsker å drikke alkohol blir som å gå på en fest. I utgangspunktet er vel ikke normen at man ønsker å bli overstadig beruset, og da er vel ikke heller ikke idrettsstadion den beste arenaen å gjøre dette på. Videre tror han også at det er andre faktorer som er viktigere for atmosfæren på arenaen enn alkoholen:

*// Men så klart, alle mennesker påvirkes av alkohol, på ulike vis. Men under rimelige grenser, med bra nivå så er det vel klart at det blir bedre stemning. Men jeg tror ikke det er avgjørende på noe vis // (Hammarby)..*

Her virker det som om klubbene også ønsker å holde alkoholsalget på et ok nivå. Hvis det hjelper til å bidra med at folk kommer så er det bra, men har de alt kommet så ser det ikke ut til at det nødvendigvis ligger de store pengene i rent salg og at de vil selge mest mulig av den grunn. // *Skulle vi legge oss på samme nivå som visse puber på fredag på lørdagskveld så kan man være sikker på at alle bevillinger hadde røket // (Hammarby).* Vi ser også at Stavanger Oilers har valgt å ikke selge brennevin ved folkepubene, trolig for å begrense alkoholnivået hos de store massene.

## 5.4 Tribunebråk

Først i dette kapitlet gjennomgår jeg hvordan toppklubbene forsøker å samarbeide med deres fans for å legge til rette for bedre og tryggere arrangementer, deretter ser jeg nærmere på hvordan evt. skjenkebevilling kan ha innflytelse når det gjelder kontrollen og vaktholdet rundt supporterne.

### 5.4.1 Samarbeide med supporterne

Som nevnt tidligere så er begge klubbene, Oilers og Hammarby, bevisste på å spille på lag med deres supportere. Hammarby har tatt dette samarbeidet enda et steg hvor deres representant hevder at hvis majoriteten av mennesker trives og føler seg sikre og trygge, så kommer de også til å oppføre seg deretter. Men hvis man derimot opparbeider seg en forventning om at det skal bli bråkete og støyete så oppfører man seg annerledes også. Dette blant annet fordi at den moralske dommen mot å gjøre slik ikke blir så sterk da. Deres visjon er å få de gode kreftene «spiste opp» de onde. Så de som vil bråke, i større grad innser at de i større grad vil få alle andre imot seg. Dette som et proaktivt grep mot å skape det Ostrovsky (2014) omtaler som «falsk konsensuseffekt», i den grad supportere kan ha en skjevhet i deres persepsjon som kan føre til at de tror andre støtter de i eventuelle opptøyer og bråk. En kan her tenke seg at alkohol vil trolig virke styrkende på den falske konsensuseffekten, hvor den muligens fører til enda større sjanse for feiltolkninger. Selv om det alltid vil finnes ytterligheter så vil det likevel trolig hjelpe mye å inkludere majoriteten av tilskuerne til å ta noen form for ansvar. Dette vil igjen også føre til mindre bråk, alkoholsalg eller ei. Satt på spissen kan man med denne tankegangen kanskje også bidra til at det blir mindre bråk ved alkoholsalg, dette hvis supporterne er av den oppfatning at hvis man ikke oppfører seg så forsvinner denne «goden». Hos Stavanger Oilers forklares samarbeidet med fansen på denne måten:

*// Vi har, kanskje ikke fridd til fansen, men vi har spilt åpent med de om at det regelverket vi setter må de hjelpe oss å følge, for da er det enklere for oss å opprettholde det vi har fått til // (Oilers).*

Slik var det også helt ifra starten av alkoholsalget for Hammarby hvor de sier at dette var en prøveordning og alle visste at hvis det var noen som misbrukte dette så kom muligheten til å forsvinne for alle. Selv om en slik inkluderende tanke kanskje er mer kritisk helt i oppstartsfasen av et slikt alkoholsalg så holder Hammarby stadig møter med deres supportere, hvor de er åpne for deres ønsker og på den måten trolig er med på å gi supportere en større

eierfølelse og betydning for klubben. På disse månedlige møtene deltar også diverse ultras-grupperinger også inklusive hooliganfirmaet. Her diskuteres blant annet hvordan man kan gjøre arenaen bedre, hvordan man kan få et bedre miljø og hvordan man sammen kan ta et større ansvar. Videre er deres tro slik at hvis det blir satt opp en liste med masse regler så vil mennesket fundere på hvordan man skal komme meg unna disse. Her presiserer de at det er viktig å utgå ifra at mennesker fungerer i det vanlige samfunnet. Slik må man også tenke innen fotballen. Videre viser de til at det finnes store forskjeller i fotballverden når det gjelder dette. Hammarbys representant sier at det er fremgangsrikt å tenke slik og at deres suksess har fått mange andre klubber i Sverige til å arbeide på den samme måten. Videre forklarer han situasjonen slik:

*// Vi har mindre og mindre politi og ordensvakter. Og heller mer service personale. Her har vi nesten de samme kostnadene, men nå legger vi disse pengene på å gi service, slik at det kommer majoriteten til gode. Dette er ansatte som hilser folk velkomne, det finnes folk som møter opp langt borte fra arenaen som sier hei og velkommen, hjelper folk å komme til riktig plass og går riktig veg. Slik at du slipper å stå i en gjerne lang og feil kø før du skjønner at du har gått feil å bli sur og grinete over dette // (Hammarby).*

Videre viser han til at folk vil vite hva som skjer, og at det ved for eksempel festivaler etc. bare er å gå til en skjerm for finne ut av slikt. Klubben har også organisasjoner som før samtlige kamper sender mail til alle besøkende som hilser dem velkomne og forteller hvordan de skal forberede seg med å for eksempel ta ut billett, ta ut kontanter, være ute i god tid og fortelle hvilke innganger som gjelder for dem osv. Alt dette for at mennesker ikke skal bli grinete på veien. Her ser vi at de Hammarby legger til rette for å redusere flere av farene for Ostrowskys (2014) psykologiske risikofaktorer hos mennesker når det kommer til å oppføre seg voldelig. Det er særlig faktorene frustrasjon og sinne man forsøker å holde i sjakk ved å minke køer og hjelpe folk på riktig veg. Ved deres tidligere nevnte arbeid med å få folk til å komme til arenaen tidligere unngår man trolig i større grad at alle kommer til arenaen i den samme tidsperioden, noe som også kan føre til frustrasjon ved store køer i arenaens «flaskehalsinnganger».

Selv om de nevnte psykologiske risikofaktorer kan gjøre seg gjeldene uavhengig om personene har drukket alkohol eller ikke, så kan det tenkes at disse klubbene er bevisste på at alkoholen kanskje kan virke forsterkende på disse faktorene. Her må man likevel ha i minnet at det finnes bevis på hooligans som er voldelige uten å drikke alkohol, og at det ikke trenger å være alkoholen som trigger volden blant disse (Maniglio 2007; Dunning, Murphy og Waddington 2002). Det er heller ikke uvanlig at såkalte «casuals», som vel kan betegnes som

pøblete fans hvor idretten er underordnet, avtaler møter for å slåss med hverandre, gjerne uavhengig av selve idrettsarrangementet (Nordby 2015). Her virker det som om idrettsklubbene, via det tidligere nevnte «Beduin syndromet», setter premisser for hvem som er venn og hvem som er fiender. Her oppstår gjerne midlertidige grupperinger og allianser for å «ta seg av» en ytre rival (Ostrowsky 2014). Det er rimelig å tro at alkoholinntak også kan virke styrkende på dette fenomenet, siden alkohol gjerne kan føre til at man blir dårligere til å se andre personers synspunkter, mindre i stand til å enes med andre og med større sjanse til å mistolke andre.

Videre kan drikking av alkohol i grupper sannsynligvis virke styrkende på gruppekohesjoner, noe som igjen kan heve risikoen for slike mellomgruppekonflikter. Likevel vet vi at supportere hos klubber som ikke selger alkohol på stadion fremdeles kan ha drukket adskillelige mengder før ankomst. Den svenske idrettsrepresentanten kan derfor ha rett i sine påstander om at alkoholsalgforbud på tribunen ikke nødvendigvis ville betydd så mye for supporterens beruselse: *// Jeg tror heller ikke at det trenger å være alkoholen som er avgjørende, vi vet jo at det finnes visse klubber hvor det er mer bråk enn i andre //* (RIF). Selv om han her møter uenighet fra Tøien i det norske idrettsforbundet, som tror at det blir mer alkohol når alkohol er tilgjengelig, leder dette uansett videre til at klubber som ikke selger alkohol trolig også bør arbeide proaktivt med tanke på voldfremmede faktorer. Det ser ut til at tribunebråk kan oppstå over alt og at det finnes mange som drikker alkohol, men som ikke nødvendigvis oppfører seg voldelig av den grunn (Giulianotti 1991; Peitersen 2009). Det er videre trolig at slike fotballpøblers handlinger på andre områder enn selve idrettsarrangementet er med på å farge motstanderne av skjenkebevillinger sitt syn på hva som i verste fall kan bli resultatet på idrettsarenaen også. Her skal man ikke stikke under en stol at det til tid og annen også er idrettsarenaen som blir arena for slik supporter vold, selv om Stavanger Oilers representant hevder at disse vil bråke uansett, og at det ikke har noe med alkohol å gjøre.

#### **5.4.2 Mer kontroll med skjenkebevilling?**

Både Stavanger Oilers og Hammarby viser til at de har laget strengere regler for alkoholserveringen enn det de er pålagt, videre hevder klubbene at de etter innvilget skjenkebevilling har mer kontroll på deres supportere og hvor mye de drikker. Klubbens påstander om at folk trolig drikker mer før de skal på idrettsarrangementer som ikke har skjenkebevilling, samt at de i større grad forsøker å smugle med seg drikke, får også støtte av Fredrik Rohde i det svenske Riksidrottsförbundet. Videre sier han:

*// Jeg tror ikke at et alkoholsalgsforbud på tribunen ville betydd så mye for supporterernes beruselse. Så jeg tror mer at det kanskje kan ha en signalverdi, mer enn at det skulle få en konkret betydelse // (RIF).*

Lignende Rohdes signalverdi tror Per Tøien hos NIF heller ikke at det nødvendigvis er selve alkoholsalget på arenaen som påvirker supporterernes oppførsel, når han skal dra dette inn mot eventuell tribunebråk legger han mye mer vekt på gruppedynamikken rundt det hele. Dette er Rickmer i Hammarby enig i og sier: // Hadde det vært så enkelt så hadde vi kuttet ut alkoholen for lenge siden, da hadde det stoppet i hele verden // (Hammarby). Alt dette ser ut til å stemme godt over ens med Ostrowsky (2014) psykologiske faktorer for vold. Alkohol blir likevel nevnt av Ostrowsky som hevder at enkelte kan oppføre seg voldelig etter at de har drukket alkohol, rett og slett siden de ser det som forventet at alkohol kan produsere slike handlinger. Forventningene omkring hvordan folk oppfører seg i tilknytting til alkoholrus kan dermed føre til at det blir mer «akseptabelt» å gjøre dumme ting i fylla. Enkelte kan også bli mer impulsive ved å drikke alkohol, noe forskning viser er relatert til økt sjanse for å delta i tribunebråk og forstyrrelser (Russel og Arms 1998).

Videre sier Børge Moi Nilsen, en av informantene hos Stavanger Oilers, men også med fortid i Viking FK, at så fort det blir snakket om alkoholserving på tribuner i Norge så begynner folk å danne seg bilder om hva som kan skje. Vil foreldre komme med barnevognene sine og sjangle, vil det føre til mer slåssing og bråk eller vil unger oppleve at det sitter fulle folk rundt de på kamp? Lignende tanker så vi også hos blant annet NIF om at de fryktet hva som kan skje. Videre bemerker Moi Nilsen følgende:

*// Alle disse tingene som du tenker på forhånd som «worst case», har vi nå sett i praksis at det trolig er mindre fyll i en arena som har skjenkebevilling. Og da spør jo mange politikere og lokale; hvordan kan du si slikt når det er lettere tilgang? Jo, for nå er det noen som har ansvar for det. Som for eksempel Ved gamle Viking Stadion, 16. mai, gedigen fyllefest, og slik som Holmenkollen var før i tiden, det har jo blitt litt bedre der, folk hadde med seg drikke i termosene og opp og ned og over alt. Og folk var fulle. Jeg jobbet i denne tiden hos Viking, og da hadde vi alltid veddemål etter 16. maikampen omkring hvor mange som ville ligge igjen å sove i betongtrappene etter kamp. Er det en, to eller ti? Og vi lo jo bare av dette. Den verste gangen lå det fem stykker igjen, og den ene av disse lå og sov med brukket legg, og da er du full altså. Og Viking fikk ingen kjeft, altså overhodet ingen spørsmål engang etterpå. For det var jo ingen bevilling på stadion, hadde det vært det så hadde jo Viking fått skylden for å skjenke denne karen, ergo da hadde det og vært vakthold som hadde passet på at folk ikke ble så fulle // (Oilers).*

Her ser vi eksempler på at toppklubbene hevder at kontrollen på supporterernes beruselse trolig har blitt bedret etter innvilget skjenkebevilling. Påstanden om bedre vakthold hvis klubbene har skjenkebevilling møter riktignok tvil hos Per Tøien i NIF:

*// Når det gjelder den påståtte «mer vakthold» blir det jo akkurat det samme du blir jo stoppa i døra og du kan jo ikke ha med deg ting, du kan ikke ha med deg alkohol inn på arenaen. Det har jo blitt strammet inn siden det var termoser med noe godt i på Bislett på 60-70-tallet, det har jo blitt strammet inn. Det du gjør nå er å åpne opp for muligheten til at du kan fylle på når du har kommet på innsida. Jeg tror ikke at det blir noe mindre aggresjon eller noe mindre alkohol ved å servere, det tror jeg ikke noe på // (NIF).*

Selv om alkoholkontrollen og fokuset på at folk ikke skal bringe med seg alkohol inn på stadion sikkert har blitt mer i fokus og forbedret siden «termosiden» på Bislett på 60-70 tallet er det likevel rimelig å tro Stavanger Oilers og Hammarby Fotball når de sier at de er mer påpasselige med at folk ikke har med seg alkohol inn på stadion og hvor mye de drikker nå enn hva det var før de fikk skjenkebevilling. Klubbene sier heller ikke at de har mer vakthold nå, men at måten de bruker disse vaktene på har blitt bedre, samt at de nå har større fokus på å håndtere de som har drukket for mye. Odd Rustad i Rosenborg tror riktignok at de hadde valgt å ha mer vakthold og politi til stede hvis de også fikk utvidet alkoholsalget til å gjelde i pausene av kamper, noe lignende de erfaringer de har med beryktede fanklubber på besøk ved deltakelse i europeiske turneringer. Han presiserer videre at de gangene de har hatt skikkelig problemer med alkohol, det var de gangene før de fikk bevilling selv, og at folk var «glattere i øynene» da de kom til stadion på da. Her husker vi også at Giulianotti (1991) viste til at alkoholrestriksjoner kan utløse voldelig oppførsel blant supportere.

En ser dermed tendenser til at en tillatelse av alkoholsalg kanskje kan ha en positiv påvirkning når det gjelder tribunebråk, hvor det fra flere hold hevdes at klubbene etter gitt tillatelse har mer kontroll på deres supportere når det er de som selger alkoholen til dem. Grunnet noe manglende dokumentasjon fra politi og de klubbene jeg har vært i kontakt med når det gjelder tribunebråk, både før og etter innvilgete skjenkebevillinger, eller andre objektive muligheter til å sammenligne volden på tvers av landene, vil jeg likevel bemerke at det kun er ved idrettsarrangementer i Sverige at jeg har observert vold og overberusede tilskuere. Hammarby hevder riktignok at de har statistikk på at det har blitt mindre bråk, men sier her at man ikke nødvendigvis skal legge for stor vekt på alkoholserveringen her, siden det er så mange faktorer som spiller inn. På tross av alt dette og at mine observasjoner er subjektive bemerkninger i stor grad kan bero på tilfeldigheter, velger jeg likevel å fremme påstanden om at det trolig er mindre fare for tribunebråk hos Stavanger Oilers, hvor skjenkebevillingen er ny og i den grad mer «på prøve», enn hos en svensk toppklubb hvor skjenkebevillingen i større grad blir tatt for gitt.

Selv om Hammarby har hatt skjenkebevilling lengre, og har en større andel publikum på deres kamper er det bare den klubben av studiens informanter som sier at det har vært bråk i båsene hvor det selges alkohol, men at dette igjen er ytterst lite. Her skal det også nevnes at det trolig er mer supporterbråk innen fotballen, noe Daglig leder i Oilers, Kjetil Bøe sier slik: // *I hockeyen er det tøft på isen, og snilt ut forbi. Mens det i fotballen kanskje visa versa //* (Oilers). I hvert fall mener han at det oppleves slik i media. Han presiserer at det finnes voldelige grupperinger i hockeymiljøet også, men at det ikke er det han kaller «hockeyfans», men casuals som skaper dette bråket. Det virker også som at det er en større kultur for slike hooligans i storbyen Stockholm enn det er i noen norsk by, noe som igjen kanskje kan tale for at det er mer passende med skjenkebevillinger i Norge enn i Sverige. Dette gitt at argumentet om at alkohol fremmer vold stemmer, og at det igjen blir mer fyll av alkoholsalg på idrettsarrangementene. Norge er likevel ikke fri for slike supportere de heller (Nordby 2015).

Videre skal nevnes at skjenkekontrollører ofte er innom både Stavanger Oilers, med 10-12 ganger siden oppstart i 2012, og at de var på besøk hos Hammarby 4 ganger i fjor, dette uten å finne noe å sette fingeren på hos noen av klubbene. Grunnet manglende empiri kan det likevel ikke bekreftes eller avkreftes hvorvidt det har blitt mindre bråk etter innvilget skjenkebevilling, hverken hos Stavanger Oilers, Rosenborg BK eller Hammarby Fotball i denne studien. Dette selv om samtlige av klubbene hevder så.

Videre er det er også slik at avholdsorganisasjoner og andre negative røster i alkoholdebatten ser poenget med at folk kanskje drakk mer før, siden de som ville drikke ikke fikk kjøpt noe på lovlig vis inne på stadion, noe Birgitte Torbjørnsen hos Idrett Utan Alkohol sier slik: // *...det jo ikke sikkert det var bedre med at folk bømmer nedpå før kamp, men vi er jo litt redde for at det blir to før og to under kampen //* (IUA). Lignende tanker så vi også hos NIF hvor Per Tøien, i det tidligere nevnte sitatet ved at man kunne få at folk drikker før, i pausene og etter kampen. Tøien sier likevel at han tror på at idrettsklubbene ikke har noe mål om at man skal få fyll, men at dette kan bli resultatet. Her skal det sies at hverken Birgitte Torbjørnsen eller Per Tøien selv har vært og sett hvordan alkoholsalget foregår hos Stavanger Oilers enda. Videre er det heller ikke trolig at noen av disse ville ha endret på deres holdning i særlig grad uansett hvor kontrollert og velordnet denne praksisen ville vise seg å være. Dette grunnet at de har et verv hvor prissippene og verdiene omkring det å ikke blande alkohol og idrett alltid veier høyest. Tøien presiserer også at: // *Våre verdier er tufta på helt andre ting enn økonomisk vinning for arrangøren //* (NIF). Moi Nilsen hos Stavanger Oilers kjenner på sin side dette standpunktet godt:

*// Det er litt sånn at når du skal diskutere imot prinsipper, så taper du alltid. Det nytter ikke uansett hvor gode argumenter du har eller hvor mye fakta du kan slå i bordet med. Du vil alltid tape diskusjonen fordi prinsipper er prinsipper // (Oilers).*

Den offentlige debatten omkring alkoholsalg vil derfor trolig aldri bli avgjort i norsk media, noe som nevnt tidligere kanskje er like greit. Videre er det heller ikke slik at Per Tøien, som en av de sterkeste debattantene på «Nei-siden» de siste årene, nødvendigvis avstår fra å drikke alkohol selv ved idrettsarrangementer og på idrettsrelaterte reiser. Personlig har han ikke noe problem med å være til stede på et idrettsarrangement hvor det selges alkohol, men at det først og fremst om et etisk utgangspunkt, hvor han er ansatt i en organisasjon som har 80 % av alle barn i Norge mellom 6-12 år som sine medlemmer. Det viktige for han blir derfor hvilke signaler det er vi ønsker å sende ut til barn og unge. Han presiserer videre at det at:

*// Det ligger ingen moralisme mot alkohol, vi er ingen avholdsorganisasjon, vi er en idrettsorganisasjon og det er utgangspunktet også for det politiske ståstedet som vi har til det å åpne idrettsarenaen som en alkoholserveringsarena // (NIF).*

Stavanger Oilers opplever også at mange av de politikerne som stemte nei angående deres vedtak om bevilling selv er på DNB-arena og drikker øl. Da blir deres stemme forklart ved at det var en prinsippsak eller at det var en overordnet sak om at idrett og alkohol ikke hører sammen. Poenget her blir vel at det er viktig å skille mellom person og deres verv, og at det nettopp er på grunn av dette vervet at enkelte uttaler seg slik de gjør.

## **5.5 Moral**

I dette underkapittelet følger først en gjennomgang av argumentet hvor det anses som urettferdig at de på VIP, og mange andre samfunnsarenaer, får servering av alkohol, men at så ikke er en selvfølge for vanlige supportere ved idrettsarrangementer. Videre ser jeg nærmere på hvordan evt. skjenkebevillinger kan påvirke barn og unge.

### **5.5.1 Kong Salomo og Jørgen Hattemaker**

Et viktig argument innen alkoholdebatten har fra idrettsklubbenes side vært likhet for alle. Her har det blitt fokusert på urettferdigheten ved at de som er supportere på VIP områdene får drikke hva de vil, mens supporterne ellers i arenaen må nøye seg med brus og pølse med brød. Denne forskjellsbehandlingen av mennesker, som irriterer Stavanger Oilers talsmenn, forklares på denne måten:



*// For hvis du er så heldig at du jobber i et firma som sponser et idrettslag så er det greit, da kan du være på for eksempel Viking Stadion, du kan drikke cognac, du kan drikke vin, øl til du stuper. De sitter oppe i sin egen etasje og ser ned på alle de andre stakkarene som faktisk er grunnen til, ja hadde ikke disse kommet så er det vel ikke en sponsor som hadde ville støttet opp. Men disse skal altså ikke få lov til å ta seg en øl i ordnede forhold? Men oppe på VIPen, der er det greit. På Ullevaal stadion så har det alltid vært skjenkebevilling. De sitter der hele gjengen. På idrettsarrangementer på Hamar, så er det servering, under middagen og full pakke. Det er kulturen der. De synger og deler ut priser. De vanlige dødelige skal altså ikke få det som de som jobber i et firma skal få lov til. Den forskjellsbehandlingen og urettferdigheten liker jeg ikke // (Oilers).*

Her ser vi at det også rettes stikk i retning den norske idrettens ledere, hvor det hevdes at de på den ene siden ikke ønsker at vanlige supportere skal få drikke øl i tilknytning til idrettslige arrangementer, men at de selv ikke går frem som noen gode forbilder her, og kanskje dermed opptrer noe dobbeltmoraliske. Lignende handlingsmønster ser man også hos de tidligere nevnte politikerne som stemte nei for skjenkebevilling ved DNB-arena, men selv velger å benytte seg av dette i ettertid. Stavanger Oilers hevder videre at det argumentet som oftest blir brukt imot dem er at idretten skal være et familiearrangement. Det føler de at deres tilbud, med blant annet eget barneområde og tilretteleggelse for egne arrangementer med tanke på barn også er:

*// Du kan gjøre begge deler, ja takk, litt sånn Ole Brum ikke sant? Man kan jo tilpasse de ulike områdene i arenaen til familier eller ikke. Så er det jo opp til hver enkelt hva man ønsker å oppsøke // (Oilers).*

Videre ser Stavanger Oilers på sine arrangementer som underholdning for deres tilskuere og fans, her sammenligner de flittig deres arrangementer med andre arrangementer i underholdningsbransjen. Deres syn er at begge typer arrangementer er underholdning og at det ikke stilles spørsmålsteget ved at det serveres alkohol på hverken konserter, teater eller ved enkelte kinoer. Her peker de på at årsaken ofte er at idrett og alkohol ikke går sammen for de som utøver idrett. Et viktig skille for Oilers blir derimot for de som er tilskuere:// *...det blir litt som å si til en skuespiller, at skuespill og alkohol går jo heller ikke sammen, mens de som går å ser på teater kan jo fortsatt drikke alkohol // (Oilers).*

Videre hevder de at folk drikker mye mer når det arrangeres konserter ved DNB-arena enn hva det gjør når det arrangeres kamp. Det sies også at det er mer problemer ved fyll rundt slike arrangementer enn hva det er ved hockeykampene. Ved konsertene er det også friere regler både når det gjelder aldersgrenser og hvor folk kan drikke. På konserter kan folk drikke både på tribunen og foran scenen. Klubben viser riktignok innsyn at det kan finnes større spenningsmomenter innen idrettslige arrangementer:

*// En konsert skaper jo ikke det samme engasjementet som en hockeykamp gjør, en hockeykamp kan jo skape sinne, glede og frustrasjon som du da kanskje utøver mer etter hvor mye du har konsumert. Og det ønsker vi jo ikke, vi forsøker å begrense det, men likevel så er det et eller annet kunstig ved det, spesielt om du trekker frem barneteateret. Jeg mener, selv om dette ikke er sjekket opp 100 %, at det er lov til å drikke alkohol der. Og det er jo en spennende tanke // (Oilers).*

Frustrasjon og sinne er som kjent en av Ostrowskys (2014) risikofaktorer for voldelig oppførsel hos mennesket. Ostrowsky hevder også at noe av volden for eksempel kan skyldes at fotballkampen ikke lever opp til de forventningene supporterne hadde, eller at den ikke ga det forventede spenningsnivået. Her kan kanskje tilførelsen av alkohol virke som et tveegget sverd. Observasjoner gjort ved Oilers kamp viste at siden kampen var kjedelig nøyde noen av gjestene seg etter hvert med å sitte å drikke i stedet, kampen endte riktignok 6-0. Mangelen på bortefans gjorde at det ble vanskelig å observere deres reaksjoner og eventuell skuffelse over tap. Misnøye med sportslige resultater er en annen av faktorene som nevnes at kan føre til frustrasjon og dermed også øke sjansen for vold i følge Ostrowsky (2014). Selv om toppklubbene ønsker å se på deres arrangementer som underholdning på lik linje med andre underholdningsalternativer i samfunnet, så virker denne spenningsfaktoren delvis styrkende på hvorfor alkohol kanskje passer bedre sammen med andre underholdningsarrangementer enn idretten, men hvor igjen enkelte av disse også kan føre til misnøye. Alkoholen kan videre virke intensiverende på ønsket om å utøve vold, dette blant annet siden en gjerne kan føle seg sterkere og fryktløs med alkohol innenbords. Samt at man trolig har lettere for å gjøre dumme ting i fylla. Alkohol kan også virke reduserende på frykten for sosiale og fysiske sanksjoner og konsekvenser.

Oilers viser likevel til at de på tross av alt dette ønsker alkoholsalg ved deres arrangementer, noe som kan tyde på at de ser flere fordeler enn ulemper ved en slik bevilling. Her kan det tenkes at økonomisk gevinst er en av disse fordelene som idrettsklubbene tar i betraktning, en faktor som ikke ser ut til å være med i regnestykket til NIF: *// Vi kan ikke endre på våre verdier, eller våre etiske prinsipper basert på hvor mye penger som sitter i den andre enden //* (NIF). Forbundet viser videre til at de heller ikke tror at disse pengene vil komme barne- og ungdomsidretten til gode. Det hevdes likevel fra både Stavanger Oilers og Hammarbys side at de ikke tjener de store pengene på alkoholsalget, og at det er andre grunner som er viktigere for at de burde ha skjenkebevilling. Vi ser også at Oilers peker på at det er absurd at idrettsklubber ikke kan servere alkohol til deres besøkende, når dette er tillatt de fleste andre steder i samfunnet. Her blir også barneteater nevnt, kanskje for å vise til at det er en høy andel barn og unge ved mange andre arenaer hvor det forholdsvis lite debattert serveres

alkohol i samfunnet. Sistnevnte påstand ble riktignok sjekket opp ved diverse barneteatre uten å finne noen som praktiserer alkoholsalg ved deres arrangementer tilknyttet barn og unge. Likevel viste det seg at det fantes barneteater<sup>11</sup> som i utgangspunktet hadde tillatelse til å selge alkohol også ved slike arrangementer hvis de ønsket.

I forkant av godkjenningen av skjenkebevillingen var Oilers også ute og sa at hvis de ikke fikk innvilget bevilling for alkoholsalg til alle så ville de vurdere å stenge alkoholen til VIP også. Videre presiserer de at: // *Det er jo hypotetisk å svare på om det ville ha skjedd nå, men eieren vår er ganske sta når han først har fått for seg noe, så det kan godt være at vi hadde gjort det* // (Oilers). Lignende retorikk har også blitt anvendt av Hammarby i Sverige, dette forteller de på følgende måte: // *Så når politikerne skriker om å tørrelegge arenaene, ja da sier vi at vi stenger VIP områdene, «nei, det kan dere ikke»* // (Hammarby). Det er likevel vanskelig å si om denne holdningen hadde noen som helst påvirkning på Stavanger kommunes bestemmelse angående Oilers skjenkebevilling, tendenser til den tidligere nevnte dobbeltmoralen kan likevel spores.

Norges Idrettsforbund på sin side sier at de på det rent prinsipielle ønsker at det i utgangspunktet også skal være alkoholfritt på VIP. Dette kommer de riktignok ikke til å endre på, grunnet at det har vært gjeldende i «*fryktelig mange år*» (NIF) allerede.

*// Hvis jeg da skal være litt praktisk så er det også sånn at den gjengen som får servert på VIP har en lavere andel unger med seg, enn den gjengen som får servert ellers. Så sånn sett så er det mange grunner til at det er mindre negativt da, å ha det kun for VIP enn for alle. Men som jeg sier hele tiden, det prinsipielle er helt likt* // (NIF).

Her kan man derfor spørre seg om Norges Idrettsforbund i fremtiden også vil «godta» at det serveres alkohol for alle supportere, gitt at dette blir gjeldende også for de øvrige norske toppklubbene i «*fryktelig mange år*». En lignende tendens kan man i hvert fall spore hos det svenske forbundet som på lik linje med deres norske kollegaer ønsker å skjerme barn og unge mest mulig fra alkohol, men at de er innforstått med at alkoholen i den svenske toppidretten har kommet for å bli. Videre sies det at:

*// Det var noen som sa at vi har ikke et narkotikaforbud, og om alkoholen ikke fantes i Sverige, eller i Norge for den slags skyld, og spørsmålet var om vi nå skulle tillate det, så skulle vi antageligvis ikke gjøre dette. Det er samme sak med tobakk, det var en diskusjon, ikke om vi skulle forby det, men om vi skulle tillate det. Så skulle vi antageligvis ikke gjøre dette. Det sterkeste argumentet for at det fortsatt skal være lov er jo at det er en del av den svenske kulturen, og majoriteten klarer jo å håndtere dette* // (RIF).

---

<sup>11</sup> For hele mailkorrespondansen, se vedlegg 3.

Med dette forsøker han å danne et bilde av at det er vanskeligere å fjerne noe som allerede er tillatt enn det er å stoppe noe nytt fra å bli akseptert. Denne påstanden får også støtte hos Hammarby som sier: *// hvis alkoholen hadde kommet i dag så hadde man vel sagt at kokain er mye bedre enn alkohol //* (Hammarby). Det kan derfor virke som om alkoholdebatten nå er inne i en avgjørende tidsperiode når det gjelder oppstarten av alkoholsalg for alle supportere ved idrettsarrangementer i Norge. Den videre påstanden fra NIFs side om at det er en mindre andel barn ved VIP, og dermed også mer akseptabelt, kan hverken bekrefte eller avkreftes ut ifra dataene i denne studien. Subjektive observasjoner i forbindelse med surveyen ved DNB-arena kan likevel tyde på at så kanskje er tilfellet, selv om det var barn til stede på VIP-områdene også. Dette kreves det dog mer forskning på for å dokumentere, hvor faktorer som kampdag og klokkeslett trolig også spiller en rolle. Mine observasjoner ble riktignok gjort en lørdag fra klokken 1500.

Det virker som det er en grunnleggende enighet fra begge sider av alkoholdebatten om at alkoholservering på VIP er ok. Paradoksalt nok kan det likevel virke som om det faktisk er her det er mest fyll å spore. Dette forklarer Hammarbys representant slik: *// Min oppfatning er nok at det er verre tilstander på VIP-avdelingen. Den vanlige tilskuer er redd for å miste det man har fått, mens de på VIP tar det for gitt //* (Hammarby). Her ser vi at den vanlige supporter trolig drikker mer med måte, kanskje som et resultat av at det finnes røster ala. NIF og IUA som bidrar til at det finnes en debatt omkring hvorvidt alkoholsalg for alle bør være tillatt eller ikke. Fyllnivået hos de vanlige supporterne blir derfor delvis holdt i sjakk siden skjenkebevillingen ikke blir tatt for gitt. Dette fenomenet kan kanskje være enda mer gjeldende hos klubbene i Stavanger hvor det er kortere tid siden alkoholdebatten var i fokus. Påstanden om at det er mer fyll på VIP-områdene gir også enkelte av de ansatte<sup>12</sup> på DNB-arena utrykk for. Majoriteten av de ansatte som serverer øl på supporterpubene tror det er mest fyll på VIP-områdene, dette begrunnes fra flere av dem av at dette er noe de tror, siden det i hvert fall ikke er noe fyll å spore hos dem. De ansatte ved VIP melder om at det ikke er særlig fyll å se hos dem heller, selv om det også her, samt hos vekterne, er flere som tror at det er mer fyll på VIP enn på den øvrige tribunen. Hos Hammarby tyder det også i form av avviksrapporter på at det er mer fyll hos VIP, men deres representant sier likevel at dette ikke trenger å være sannheten: *// ...det er jo mindre mennesker på et mindre område, så det er lettere å se //* (Hammarby).

---

<sup>12</sup> For hele statistikken, se vedlegg 5.

Her kan det videre spekuleres i om de besøkende på VIP kanskje er mer «avhengig» av at det serveres alkohol på arrangementet for å delta. Per Tøien i NIF ser dette poenget, men tror ingen er avhengig av alkohol for å komme. På VIP-området tror han likevel det er mer lagt til rette for å drive forretningsvirksomhet, men sier videre at de ikke er der for å drikke, men for å ha et møte og drive forretningssamling. Det kan likevel tenkes at kulturen ved VIP-områdene legger til rette for at det skal drikkes alkohol. Dette kan kanskje spores tilbake til påstanden om at den store majoriteten av den voksne befolkningen drikker i sosiale settinger, samt at alkoholserving her har vært vanlig i lang tid (Pape 1996). Videre tyder mye på at det mennesket antar å være flertallets atferd ofte assosieres med å være den normale handlingsformen, dette kan så kanskje føre til at det å drikke alkohol blir sett på som de «korrekte» handlingsmåten ved VIP-områdene (Manstead, Hewstone, Fiske, Hogg, Reis og Semin 1995; Hogg og Vaughan 2005). Man kan også tenke seg at selve idrettskonkurransen er viktigere for den jevne tilskuer enn for VIPer, som ofte er blitt invitert uten at de har noen bestemt interesse i kampen. Denne påstanden bekreftes også med tanke på den gjennomførte surveyen hvor det er en stor andel av de på VIP-området som vektlegger det at de er invitert med eller på besøk hos noen som de viktigste faktorene for at de er deltagende på arrangementet<sup>13</sup>. Denne svarkategorien er tilnærmet fraværende hos de andre respondentgrupperingene.

Birgitte Torbjønsen i IUA tror på sin side at det kanskje heller er en myte at alkohol er viktig for de som er på VIP. Stavanger Oilers tror likevel at det trolig kunne blitt et problem om de ikke hadde hatt alkoholsalg på VIP. Denne påstanden støttes noe av surveyen gjennomført med de besøkende på VIP-områdene på DNB-arena, hvor det er hos denne supportergrupperingen alkohol ved flest tilfeller blir nevnt som en avgjørende faktor for at arrangementet overværes<sup>14</sup>. Kombinert med de besøkende som er usikker på om alkoholen er en avgjørende faktor for deres prioritering eller ikke utgjør disse majoriteten av denne supportergrupperingen. Det virker likevel som de fleste, også her, vektlegger andre faktorer som enda viktigere for deres deltakelse. Som nevnt tidligere var stemningen den faktoren som viste seg å være viktigst hos samtlige supportergrupperinger. Likevel tror Stavanger Oilers at det kanskje kunne blitt et problem hvis de ikke hadde tilbydd alkoholserving på VIP-områdene. Videre sier en av klubbens representanter Nilsen følgende:

---

<sup>13</sup> For hele statistikken, se vedlegg 5.

<sup>14</sup> For hele statistikken, se vedlegg 5.

*// Noen ganger kunne jeg ha tenkt meg å også kutte denne serveringen på VIPen på gitte tidspunkt, men vi har aldri diskutert det, det er kun en tanke jeg selv har hatt. Men vi får se, erfaring sier at det har gått bra så langt. Så vi gjør det ikke i morgen, men det kan godt hende at vi stanser det etter kampslutt, det kan godt være. Dette tror jeg heller ikke ville ha påvirket hvorvidt sponsorene ville ha sponset oss eller ikke. Det er jo ikke derfor de kommer hit, de kommer hit for idretten // (Oilers).*

Hammarby på sin side ønsker å ordne koblingen mellom vanlige supportere og de på VIP enda tettere. Som nevnt tidligere er klubben villig til å lytte til deres supporterers ønsker og legge til rette for best mulig opplevelser hos disse. Her kan det nevnes at det også selges både sushi og wraps ved DNB-arena. Hos Hammarby er det riktignok muligheten for å ordne enda flere restaurantlignende områder inne på arenaen klubben ser på:

*// ...i likhet med at du kan spise på puben utenfor så kan du like greit gå inn på arenaen å spise. Det er jo også en måte å bygge det sosiale strukturnette rundt. Vi merker det at jo flere slike møteplasser vi skaper, jo mer oppfører folk seg. Folk tar større ansvar, siden ingen vil være den som dummer seg ut // (Hammarby).*

Det er mulig at Hammarbys representant her har rett i at folk kanskje oppfører seg bedre og tar større ansvar desto bedre fasilitetene rundt dem er, her ser likevel Fredrik Rohde i det svenske idrettsforbundet et faresignal:

*// Det er at på disse VIP-tribunene og restaurantene hvis folk skal spise en god middag så må de også få lov til å ta et glass vin til og så videre ikke sant? Og der kan jeg som den gamle gubben jeg er si at dette er jo en allmenn utvikling der som jeg tror på en sikt kan være ødeleggende for idretten. Om man titter på idrett i dress og slips i stedet for å være en riktig idretts-elsker, det har vi jo sett i England, der man har fått høyere billettpriser og også blitt kvitt noe tribunebråk, men på den andre siden så har man mistet mye av stemningen også, dette siden den ordentlige fansen og fotballelskerne ikke har råd til å gå lengre // (RIF).*

Dette tror han videre kanskje kan være ødeleggende i lengden. Ved å snakke i symboler sier han at fotball skal være pølse og brus, ikke oksefilet. Her mener Rohde at det er viktig å beskytte denne atmosfæren i idretten, siden det er en del av idrettens sjel. Videre sikter han til at idretten mister mye av stemningen hvis disse supporterne forsvinner:

*// ...om du skal følge en skikonkurranses og vite hvem som vinner og slikt så gjør du vel det mye bedre framfor tvèn enn på arenaen, hvor du ser noen gå forbi i noen sekunder. Videre så vet du ikke mer egentlig, om du ikke ser på storskjermen. Greien med å være der er jo stemningen, ellers så kan du vel likegodt være hjemme, eller kanskje enda bedre være hjemme. Forsvinner denne stemningen så dør vel arenaidretten, det er jo derfor man går i stedet for å sitte framfor tvèn. // (RIF).*

Dette stemmer godt over ens med den tendensen vi så på DNB-arena hvor stemningen blir også ansett å være den viktigste årsaken til at supporterne velger å overvære arrangementet

live, i stedet for å se kampen hjemme foran tvèn eller andre steder<sup>15</sup>. Selv om Hammarbys tanker her er trolig er basert på økt sosialt samhold, og ikke minst økonomisk gevinst på bekostning av øvrige restauranter i området, samt andre klubbers ønsker om likhet for alle kan det likevel virke som det er gunstig for idretten at det finnes et skille mellom øvrige supportere og supportere på VIP.

### 5.5.2 Hensynet til de unge

Alkohol har med tiden blitt mer tilgjengelig i det norske samfunnet som helhet, hvor det nå er tre ganger så mange serveringssteder med skjenkebevillinger som det man hadde i 1980 (Av og Til 2013). Videre så vi at Pape (1996) hevder at vi nå har et samfunn hvor den store majoriteten av den voksne befolkningen drikker alkohol i sosiale settinger, hvor det dermed blir urimelig å tro at den kommende generasjonen ikke vil begynne å drikke. Når det å drikke alkohol blir assosiert med å være den normale handlingsformen, og videre veiledende for hva som er den «korrekte» handlingsformen, er det å åpne opp for nok en arena hvor det drikkes alkohol trolig ytterligere påvirkende for unges alkoholvaner (Manstead, Hewstone, Fiske, Hogg, Reis og Semin 1995; Hogg og Vaughan 2005). Hvis unge ser på det å drikke alkohol som en slik sosialt akseptert handling kan dette kan føre til at de får et økt alkoholkonsum og en tidligere alkoholdebut (Wilhelmsen og Laberg 1996). Videre er det også slik at de unges drikkemønster i stor grad ser ut til å påvirkes av gruppentallitet hvor selve opplevelsen av rus blir sterkt påvirket av det felleskapet og den situasjonen man befinner seg i (Henriksen 1999). Forskning viser også at denne tendensen ser ut til å gjelde på tvers av aldere, hvor det også er trolig at voksne som i utgangspunktet ikke hadde tenkt å drikke alkohol ved et idrettsarrangement kan bli påvirket til å gjøre dette hvis skjenkebevilling er gitt på stadion (Reid 1978). Selv om enkelte supportere trolig har drukket alkohol, og i tillegg kanskje mer alkohol, i forkant av arrangementet hvis det ikke var alkoholsalg på stadion, så kan det likevel tenkes at de unge i større grad blir skjermet av denne løsningen. Det er også rimelig å anta at det finnes ungdomskulturer hvor det å drikke alkohol før idrettsarrangementer også er en vane i Norge, jfr. 16. kampene hvor russen ofte dominerer etc. Den svenske idrettsforbundsrepresentanten tror heller ikke bevilling på stadion nødvendigvis trenger å ha så mye å si for supporterens beruselse, noe nevnte 16. kamp viser ved blant annet Stavanger Oilers eksempel med Vikingkamp uten innvilget skjenkebevilling for alle. Likevel blir

---

<sup>15</sup> For hele statistikken, se vedlegg 5.

alkoholen trolig mer synlig, også for den store majoriteten med egne barer på stadion, og ytterligere med den svenske varianten med svak-øl inne på selve tribunen. Nå er det lite som tyder på at sistnevnte blir praksis i Norge, i hvert fall ikke med det første. Samt at det virker som om Stavanger Oilers har gjort en god jobb med å holde deres puber skjult for de som ikke ønsker å se disse. Det virker også som om denne pionerklubben setter en standard for at det ikke skal være tillat med folk under 18 år på slike puber, noe som på sin side vil si at barn og unge på VIP er mer utsatt for det å se alkoholsalg. På den måten kan man argumentere for at alkoholen kanskje blir mindre synlig for de unge. Likevel er det rimelig å tro at det å åpne opp for alkoholsalg ved norske idrettsanlegg vil sende ut ytterlige signaler til unge om at det å drikke alkohol er normen, også ved idrettsarrangementer. Vi ser at trenden viser at de første har sin alkoholdebut i 11-årsalderen, og at rundt 90 % har drukket alkohol ved utgangen av tenårene (Pedersen 2006). Videre tror den svenske idrettsforbundsrepresentanten heller ikke det er slik at så mange drikker sin første øl på idrettsarenaen, men med kompisene hjemme:

*// Men det er jo en del av kulturen de kommer inn i, med at ser du på en fotballkamp så skal du ha en øl i hånden. Det er klart at skulle du ha et totalforbud mot alkohol på arenaene så kunne dette vært en måte å bryte med denne kulturen, det kan jeg også se som positivt. Men som sagt, jeg tror dette vil være mer en symbolhandling enn at det skulle få virkelige effekter // (RIF).*

Selv om det her er forskjeller mellom landene når det gjelder å se tilskuere med øl i hånden så er det rimelig å tro at barn og unge også kan forstå at det selges alkohol ved for eksempel DNB-arena. Dette kan videre kanskje føre til et press for at også de skal gå inn på pubene når de først fyller 18 år. Pedersen (2006) peker videre her på at den som slutter seg til de som drikker blir en av gjengen. Alkoholdebuten kan på den måten derfor være en viktig markør i overgangen fra å være barn til å bli voksen, hvor det å begynne å drikke alkohol kan oppleves avgjørende handling for mange unge. Særlig siden disse i stor grad virker å bli påvirket av miljøene i rundt dem. Funn viser også at en sein alkoholdebut og en tørr ungdomstid ofte er forbundet med ensomhet, svake nettverk og psykososiale problemer, dette særlig hos gutter (Pedersen 2006; Pape 1996). Øia (2012) viser videre til en undersøkelse hvor 3 av 4 norske ungdommer tror at unge på deres alder drikker mer enn de selv. Dette kan så føre til at mange opplever et selvpålagt drikkepress for å etterleve «normalen» (Øia 2012). Med bakgrunn i dette søker mange unge søker derfor etter å oppjustere sitt eget alkoholforbruk for å ligge på det samme nivået som de tror vennene befinner seg på (Pape 2012). Ved siden av dette ser det også ut til at både venner og andre voksnes påvirkningskraft når det gjelder unges alkoholbruk og annen rusbruk øker med alderen (Huba og Bentler 1980; Andrew, Hops og Duncan 1997).



Skjenkebevillinger på idrettsstadioner kan derfor evt. også føre til gruppepress for å bli med inn på pubene i pausen, hvor det for øvrig sikkert blir ansett som unormalt å ikke bestille øl. Slike normer kan dermed utvikle seg til å bli internaliserte standarder for atferd som følges fordi man føler seg personlig knyttet til å leve opp til korrekt opptreden og egne forventninger, og videre for å unngå negative mellommenneskelige reaksjoner (Manstead et al. 1995). Det er her venners drikking som viser seg å den sterkeste påvirkningsfaktoren (Bu et al. 2002). Ved siden av disse er også viktigheten av at alle signifikante andre, som også vil si foreldre, trenere og ledere, viser veg mot et sunt alkoholforhold støttes i psykologiske teorier og annen forebyggingslitteratur (Bu 1999). Her kan man argumentere for at det ikke nødvendigvis trenger å være det beste med 100 % avhold, og ingen skjenkebevilgning ved idrettsarrangementer. Dette siden det trolig kan sies å være bedre kontroll ved tillatt salg inne på arenaen, enn ved at folk drikker mer før/sniker med inn. Men da er det i så fall viktig at den kulturen som da evt. skapes er nøktern, behersket og kontrollert. Birgitte Torbjørnsen i IUA på sin side er videre veldig skeptisk til å øke koblingen mellom toppidrett og alkohol:

*// Når toppidretten spruter med champagne på tv så påvirker det de unge også. Vi har jo for eksempel sett bilder av at unge og ungdommer skåler i alkohol, som da sikkert har vært alkoholfritt da, på Norway Cup eller andre fotballcuper da, og da blir det liksom en symbolverdi med at når den vinnes så skal det skåles. Alkoholen er ganske sterkt inn i idretten allerede. Og dette henger jo sammen med at toppidretten har vært forbilder på godt og vondt // (IUA).*

Det er den kontinuerlige identitetssøkingen man gjennomgår i ungdommen som gjør de unge ekstra følsomme overfor rolle- og konformitetspress fra deres omgangskretser. Hvis man da er i en omgangskrets hvor det å drikke alkohol er vanlig gir dette videre oppfatninger om at man har sosial støtte for en slik drikkeatferd. Undersøkelser viser videre at denne opplevde støtten medfører et høyere alkoholforbruk, gruppekulturer er derfor viktig for alkoholvanene til unge (Pedersen og Aas 1995; Watten 1999). Når vi også vet at tidlig alkoholdebut ofte danner et grunnlag for høyere alkoholbruk utover i tenårene er det ikke uten grunn at unge mennesker er en høyt prioritert målgruppe for forebyggende tiltak fra statens side.

I likhet med den svenske idrettsforbundsrepresentantens tanker hevder også Pedersen (2006) at det å drikke alkohol er en tillært og kollektiv handling, hvor det er sjelden at man begynner og drikke alene. Man lærer å drikke av andre. Nå er det selvfølgelig slik at mange vil begynne å drikke alkohol uavhengig av om det selges på norske idrettsarrangementer eller ikke. Man ser videre at noen av de viktigste rollemodellene for de unge er likevel familie og venner, og hvis disse også gjør det til vane å drikke alkohol ved idrettsarrangementer er det trolig at de

unge vil påvirkes av dette (Bandura 1986; Watten 1999). Det hevdes også at alkohol er å regne som en vane på mange områder i samfunnet, og at det å åpne opp for dette også ved idrettsarrangementer bare blir et lite tilskudd til dette. Her må man likevel huske på at de unges drikkemønster i stor grad påvirkes av gruppementalitet hvor selve opplevelsen av rus blir sterkt påvirket av det felleskapet og den situasjonen man befinner seg i. Denne mentaliteten kan trolig skapes også ved idrettsarrangementer. Når man da også vet at nesten 3 av 4 norske ungdommer sier at de har venner eller bekjente som de mener drikker mer enn de burde (Av og Til 2011), samt at 9 av 10 oppgir at de har opplevd utrygghet pga. andres drikking i Av og Til (2013), viser det at alkoholproblem trolig er veldig utbredt også i Norge. Dette taler så imot enda større ekspansjon av alkoholsalg enn det man allerede har. Birgitte Torbjørnsen i IUA hevder videre at det finnes sammenhenger mellom vold og alkohol, og at blant annet Europarådet i en rapport har anbefalt at idretten ikke bør ha alkoholserving på tribunenene. Videre sier hun at:

*// Videre tenker jeg spesielt for unger da, at idrettsarrangementer generelt skal være trygge arenaer hvor foreldrene skal ha fokus på idretten og ungene og ikke fokus på alkoholen. Dette gjelder jo særlig de ungene som har vokst opp i en familie hvor det kan være trøblete forhold med tanke på alkohol, så tenker jeg at det skal være noen friarenaer for dem og det føler jeg at det er viktig at idretten er // (IUA).*

Torbjørnsen tror at man ved å åpne opp for alkoholsalg på idrettsarrangementer sender signaler til idrettsungdom, også i egne klubber, om at alkohol er sosialt, gøy, kult og ikke så farlig. Videre tror hun det det normaliserer alkohol og at det dermed blir en vane som følger med idretten. Dette får hun støtte i hos Bu (2005) som sier at idrettsungdoms forhold til alkohol i vesentlig grad vil la seg farge av idretten som miljø. Bu hevder videre at desto oftere venner, foreldre og trenere drikker, jo større er sjansen for stort forbruk og tidligere alkoholdebut (Bu 2005). Med et familiemønster i endring blir det også sagt at den organiserte idrettsaktiviteten får en stadig viktigere rollemodellfunksjon (Bu, Watten, Foxcroft, Ingebrigtsen og Relling 2002). Når en da vet at idrettsungdom ser ut til å drikke minst like mye som gjennomsnittet (Aftenposten 2011; Pedersen 1993), er det trolig at Watten (1999) har rett i at det trolig har skjedd en endring i idrettens rollebilde og verdier over tid, og at det å være idrettsungdom ikke virker beskyttende mot alkoholbruk. Det å tillate alkoholsalg ved idrettsanleggene kan derfor muligens bidra til at det blir et enda mindre konfliktfylt forhold mellom alkohol og det sportslige selvbildet. Dette særlig da det ser ut til at det er i idrettene det nå virker å være mest aktuelt å åpne opp for alkoholsalg hos, ved siden av risikosporter, er de idrettene det drikkes mest alkohol også på utøvernivå (Bu 2003). De øvrige informantene i

studien tror likevel ikke at salget på idrettsarenaene spiller så stor rolle, den svenske idrettsrepresentanten tror her det viktige blir hvordan idrettsledere og trenere nedover i systemet betar seg, også på reiser med idrettslaget. Han tror gjerne det er slik at ungdommer begynner å drikke alkohol sammen med de vennene i idretten, og at det er viktig at det er klare regler rundt dette når idrettslag er på tur etc. Dette støttes av Watten (1999) siden idrettslag ofte har funksjon som en identitetsdannende gruppe. Torbjørnsen sier videre at:

*// ...blant barn og unge, der er det jo noen som har fått sin alkoholdebut i forbindelse med idretten, men sånn generelt sett så er det ganske bra i Norge. Og det ønsker vi at det fortsatt skal være, og at det som ikke er bra, det skal bli bedre. Helsedirektoratet og forskere er jo bekymret for at alkoholforbruket øker, fordi det fører til at alkoholskadene øker. Videre kan det få konsekvenser med psykiske skader hos barn, og den kulturelle læringen som gjør at du ser at foreldrene løser sine problemer med å drikke alkohol så er det en stor sjans for at du gjør det samme når du blir voksen. // (IUA).*

Forskning på norsk idrettsungdom viser likevel til at kun 1 % at deres alkoholdebut var i tilknytning til et idrettslig arrangement, noe som kan tyde på at forbundenes alkoholforebyggende arbeid nedover i idrettssystemet fungerer (Bu 1999). Det er også hos respondentene; familier, familier til utøvere og personer med verv innenfor idretten at man ser den mest negative holdningen til å kombinere alkohol og idrettsarrangement når det er barn til stede. Dette kan tyde på at idrettsungdom i stor grad møter sunne verdier og blir skjermet for alkohol i deres idrettsmiljø, i hvert fall på breddenivå.

Som Torbjørnsen også nevner blir det å drikke alkohol for å håndtere vanskeligheter i livet blir også angitt av Pedersen (2006) som en av flere påvirkningene enkelte får etter at de begynner å drikke alkohol. Torbjørnsen drar videre et premiss av at hvis alkoholforbruket øker så vil alkoholskadene også gjøre det samme. Hun sier også at: *// Det som virker i alkoholpolitikken, noe som alle forskere er enige om, er det som ikke er populært og begrense tilgangen og ha høye avgifter // (IUA).* Med dette utgangspunktet er det lett å forstå hennes negative holdning til all kobling man ser mellom idrett og alkohol, eller til alkohol generelt. Likevel ser det ut til at det, i hvert fall hvis man skal se blindt på alkoholstatistikken hos Verdens Helseorganisasjons (2014) ved deres globale statusrapport for alkohol og helse, som om en streng alkoholpolitikk bare fungerer ved å holde totalkonsumet nede, men at det ser ut til at det kanskje kan ha motsatt virkning når det gjelder antallet med alkoholproblemer etc.<sup>16</sup>. Det er likevel rimelig å tro at dette fenomenet sannsynligvis har mange flere forklaringsfaktorer. Uansett virker som om prinsippene, og da særlig knyttet opp mot barn og

---

<sup>16</sup> En nærmere drøfting av dette kommer i kapittel 5.6.1 Alkoholavhengighet

unge, trolig fører til at den negative delen av debatten kanskje er redd for å se etter eventuelle fordeler ved skjenkebevillinger ved idrettsarrangementer. Dette innrømmer også Torbjørnsen i IUA at hun heller ikke har brukt så mye energi på å finne. NIF ser heller ingen mulige fordeler ved alkoholsalg ved idrettsarrangementer. Prinsipper, verdier og hensynet til barn og unge kan på den måten, kanskje noe paradoksalt, også vise seg å være negativt for denne målgruppen, da man ikke ønsker å finne konstruktive løsninger på et stoff som, innvilget skjenkebevilgning eller ikke, allerede finnes i idretten.

Som nevnt tidligere så ønsker heller ikke NIF, i prinsippet, noen kobling mellom idrett og alkohol, dette selv om de ikke er noen avholdsorganisasjon. Fredrik Rohde forteller også at det svenske idrettsforbundet har restriktive holdninger til alkohol, dette uten at det er en avholdsorganisasjon. De har en grunnleggende innstilling av at idrett og alkohol ikke hører sammen: «alkohol er jo en gift» (RIF). Policyen deres er at de stiller opp rundt de alkoholpolitiske mål som samfunnet har, nemlig det å holde nede alkoholkonsumet og å forsinke alkoholdebuten. Dette innebærer i hovedsak fra deres side å holde barne- og ungdomsidretten mest mulig skjermet fra alkoholen. Rohde forteller videre at de i forbindelse med bandy-vm hadde en sak for noen få år siden hvor en vinimportør fikk laget en egen vin i anledningen verdensmesterskapet med bandyetikett på. Dette selv med misnøye fra forbundet: *«Bandyvinen ble jo ikke stoppet, det var jo ikke ulovlig. Men det sendte vel ikke de beste signaler, og det er vel det det handler om»* (RIF). Den mulige signaleffekten av å koble alkohol tettere mot idretten, særlig med hensyn til barn og unge, blir av den negative siden av alkoholdetten satt i høysete. Dette er «usynlige» konsekvenser som det vanskelig å dokumentere og vanskelig å tallfeste. Med nærmere halvparten av barn og unge i alderen 8-24 år deltakende i den organiserte idretten, er det derfor logisk at NIF som den største aktøren her derfor prioriterer symbolikken og verdiene sterkt (Bu 2005). Det er også i deres største aldersgruppe, fra 8-15 år, at de fleste gradvis begynner å eksperimentere med rus og sosialiserer til alkoholkulturen, idretten blir dermed ansett som en svært viktig målgruppe for alkoholforebyggende arbeid (Ferguson, Horwood og Lynskey 1994). I tillegg til dette viser forskning at jo tidligere man har sin alkoholdebut, desto høyere er forbruket utover i tenårene (Pedersen 2006). Idrettsstyret har trolig med bakgrunn i slike faktorer derfor også vedtatt at barn og unge skal møte et trygt og alkoholfritt idrettsmiljø (NIF 2004). Signaleffekten overfor barn og unge, ved å åpne opp for alkoholsalg ved idrettsarrangementer, blir derimot ikke nevnt fra noen av toppklubbenes representanter. I likhet med de negative røstene kan man her se tegn til at heller ikke den positive siden av debatten ønsker å anerkjenne motpartens

argumenter. Kanskje fordi man her blir blindet av de positive effektene de anser som resultatet av skjenkebevillingen i et arrangørperspektiv, og dermed er mindre åpen for å se temaet i et samfunnsperspektiv. Hammarbys oppsummerer dette på følgende måte:

*// Men om vi ser på alkoholen som en helhet så er det ikke et morsomt rusmiddel, men det er et samfunnsspørsmål. Så for oss som arrangør så vil jeg si at det ikke finnes så mange ulemper // (Hammarby).*

Toppklubbene er ellers flinke til å fortelle om hvilke tilbud de har for barna på selve arenaen, dette med eget barneområde hos Stavanger Oilers og Hammarbys satsning på egen barneklubb.

## 5.6 Annet

I dette kapittelet starter jeg med å se på alkoholavhengighet, deretter drøfter jeg hvordan drikkemønsteret i Norden er, utviklingen av dette og hvilken mulig påvirkning den kan ha av økt liberalisering. Til sist ser jeg nærmere på selve alkoholdebatten i Norge og Sverige.

### 5.6.1 Alkoholavhengighet

Når det gjelder Verdens Helseorganisasjons (2014) globale statusrapport for alkohol og helse fra 2014 ser vi at Norge kommer lavt ut når det gjelder antall liter alkohol drukket årlig. Tendensen viser også at det drikkes flere liter alkohol for menn enn det gjøres for kvinner, noe som er en gjennomgående tendens i alle land. Det at alkoholkonsumet er lavere i Norge enn i mange andre land kan trolig skyldes de sterke reguleringene på alkoholsalget, samt de høye prisene for alkohol påvirket av blant annet skatter og avgifter i landet. På tross av dette ser vi at Norge er det landet, som ved unntak av Storbritannia, skårer høyest når det gjelder prosent av befolkningen med alkoholavhengighet. Her skal det også nevnes at et av landene som lavest alkoholavhengigheten, Spania, er et av de landene med minst reguleringer angående alkoholsalget. Her får alle over fylte 16 år kjøpe både øl, vin og sprit. Videre er det ingen begrensninger i form av hvilke dager og timer på døgnet en får kjøpe alkohol. Det finnes heller ingen restriksjoner angående det å selge alkohol til folk i beruset tilstand. Dette er fakta som kan virke styrkende på tanken om at det kanskje er sunnere med et mer kontinentalt drikkemønster, hvor det heller drikkes oftere men mindre av gangen. Det kan her tyde på at de strenge reglene i Norge fører til at det på den ene siden drikkes mindre liter alkohol per innbygger, men at det kanskje drikkes oftere når man først «tar seg råd» til å bli ruset. Videre styrker dette Skog (1991) sin teori om at en mindre del av befolkningen drikker mesteparten av alkoholen i samfunnet, en skjevhet som har blitt dokumentert flere forskjellige

land. Her blir det sagt at den halvparten av befolkningen som drikker minst kun står for 10 % av alkoholkonsumet, hvor de 10 % som drikker mest står for omtrent halvparten av forbruket.

Hvis vi skal dra dette tankesettet videre over til idrettsarrangementene, så vil det være rimelig å si at strenge reguleringer også her trolig vil støtte opp under landets politikk om å begrense den alkoholemengden som blir drukket. Det vil likevel ikke nødvendigvis bety at det vil være særlig hjelpende for de som har et problem med alkoholen. Studier viser at dette rammer svært mange i løpet av livet (Kringlen og Torgersen 2001). Her kan en selvfølgelig si at det også for disse, og ikke minst mennesker i relasjon til dem, trolig kan være hjelpende å begrense antall arenaer hvor alkohol er en ”naturlig” ingrediens. Den store faren vil likevel være at de som sliter med alkoholavhengighet likevel får drukket, og da kanskje også mer alkohol, før inkomsten til idrettsarrangement. Dette siden de er redd for at deres behov ikke blir dekket på innsiden. Videre er det også trolig at de som primært er ute etter å oppnå en alkoholrus heller vil trekke til en pub, hvor det er et større utvalg, kanskje rimeligere priser og mulig økt aksept på det å være beruset.

Göran Rickmer i Hammarby Fotboll peker videre på at det å ta seg en øl i Sverige under ordnede former med tiden har blitt mer akseptert, og at: *//det er bedre enn å sitte hjemme å smygrikke, det å dra på pub hvor folk har kontroll på deg//* (Hammarby). Selv om man trolig ikke primært ønsker at alkoholikere skal oppholde seg på idrettsarrangementer, så er en tanke at det kanskje også i deres øyemed kan være bedre å drikke noe av alkoholen, som de muligens uansett ville ha drukket, under kontrollerte former i forbindelse med et idrettsarrangement eller på en pub for den del. Selv om dette i stor grad blir synsing så skal en likevel huske at det ser ut til at det store flertallet av befolkningen virker å ha et greit forhold til alkohol og at de fleste negative erfaringer ser ut til å skje i forbindelse med tung beruselse (Vedøy og Skretting 2009), samt at det i hvert fall med tanke på den kontinentale tendensen trolig ikke vil være økende for deres fare for å bli alkoholikere med en mer liberal alkoholpolitikk, kanskje snarere tvert imot. Birgitte Torbjørnsen i IUA sier likevel at:

*// det er jo en del forskning som viser at når totalforbruket for alkohol går opp, så øker alkoholskadene enda mer. Og det er ikke nødvendigvis slik at de som drikker mest har mest skader, det er en eller annen link der som gjør at jo mer alkohol vi drikker, jo mer alkoholskader får vi. Så jeg tenker at pga. det også så er det viktig for det norske samfunnet at der viktig å ha noen alkoholfrie soner. Og jeg tenker det er naturlig at idretten er en av disse, fordi idrettens på en måte verdi er dette her med helse og folkehelse sant. At det er en viktig ting, og da tenker jeg på en måte at alkohol er det motsatte av dette. Nå viser jo mer og mer forskning at de positive effektene som en trodde en kunne få av å drikke litt alkohol, det viser seg at de blir på en måte stort sett spist opp av ulempene med det. At det er større helseskader*

*ved alkohol, til og med i små mengder enn en tidligere har trodd da. Så derfor, og i forhold til totalforbruket, så er det viktig at idretten og en del andre soner da fortsatt er alkoholfri // (IUA).*

Årsaken til at et land som Storbritannia likevel skiller seg noe ut ved både å svare høyt på liter ren alkohol drukket årlig (11,6) og som også har det høyeste prosentandelen alkoholisme (5,9 %) av de utvalgte landene kan være vanskelig å svare på (Verdens Helseorganisasjon 2014). Landet har noe mer liberale alkoholbestemmelser enn Norge med 18 årsgrense både for kjøp av øl, vin og sprit. Det samme gjelder også ved at man her kan kjøpe alkohol alle dager og med ingen stedsbestemmelser for salg. Storbritannia har likevel reguleringer for tidspunkt for salg av alkohol. Landet blir likevel å regne som mer regulert enn Spania som er det minst regulerte landet men også med minst registrert alkoholisme. Hvis man også skal dra inn prisfaktoren i håp om å avdekke dette avviket ser man at både Norge og Storbritannia har en mye høyere pris for alkohol enn det man har i Spania (Europakommisjonen 2012). Likevel ser man at Danmark med tilnærmet lik alkoholpris som i Storbritannia og Finland med dyrere pris skårer mye lavere på antallet personer med alkoholavhengighet. Jeg anser det videre å ligge utenfor denne masteroppgavens rammebetingelser å følge dette sporet ytterligere, og lar det heller ligge til evt. fremtidig forskning. Vi kan likevel ta med oss at det ikke selges alkohol på fotballstadioner i Spania og at man med tiden har fått strengere regler i Storbritannia.

### **5.6.2 Forandring i drikkemønster**

I kapittelet ovenfor ble fenomenet med et kontinentalt drikkemønster nevnt. Her er tanken at kulturen, blant annet sør i Europa, er at det drikkes oftere, men mindre av gangen. Dette siden alkohol er en større og trolig mer akseptert del av hverdagen, gjerne i forbindelse med øl eller vin til maten. Tendensen har lenge også vært at det drikkes mer/hardere i Nord- og Øst Europa, slik at man oftere er beruset enn det man ser ellers på kontinentet. Hammarbys representant er riktignok av den oppfatning at andelen som drikker veldig mye i Sverige er få, dette sier han på denne måten:

*// Jeg reiser mye rundt og ser på fotball, det har jeg gjort siden jeg var ung, siden jeg selv har stått på tribuner i Italia osv. og fulgt diverse ultrasgrupperinger. De er fortsatt veldig fasinert over hvordan vi håndterer alkoholen i Sverige, de er ikke i nærheten av hvordan det skjer i Norden. De drikker jo ikke i nærheten så mye som vi drikker, jeg tror at de som drikker mye er få, men de drikker veldig mye, i Sverige // (Hammarby).*

I tallene fra Verdens Helseorganisasjon (2014) så vi at Italia, som har hatt en sterk nedgang i liter alkohol drukket årlig i løpet av de siste årene, var det av de utvalgte landene som drakk

minst og hadde minst problemer med alkoholavhengighet. Hammarbys påstand ser ellers også ut til å stemme godt overens med Skog (1991) sin tommelfingerregel om at de 10 % som drikker mest står for omtrent halvparten av forbruket, hvor det på den motsatte side er slik at den halvparten av befolkningen som drikker minst kun står for 10 % av alkoholkonsumet. Som nevnt i kapittelet over og i lys av tallene fra Verdens Helseorganisasjon når det gjelder liter alkohol drukket gjennomsnittlig pr. år, så ser man at disse påstandene også ser ut til å gjelde i Norge. Dette ved at prosentandelen med alkoholavhengighet er mye større i disse to landene, særlig sammenlignet med land lengre sør i Europa. Det man også ser er at det drikkes mindre liter alkohol gjennomsnittlig i Norge og Sverige enn det gjøres i de fleste andre land. Årsaken til at man tenker seg at de i Norden drikker mye kan dermed trolig utgå i fra at det å drikke alkohol her i større grad sammenfaller med festlige lag, og at tendensen da er at når det først skal drikkes så skal det drikkes mye. Her kan det også spekuleres i at de reguleringer som fra statens side er til for å begrense det totale alkoholkonsumet kanskje underbygger dette drikkemønsteret. Verdens Helseorganisasjons (2014) rapport viser også at det er sterkere reguleringer rundt alkoholsalg og en større grad av avgifter på dette i Norge enn i de fleste andre land. Med påstand om at dette er faktorer som fører til at for eksempel den fulle mannen du møter i Syden ofte viser seg å være norsk svarer Norges Idrettsforbunds representant slik:

*// Jeg tror ikke noe på at det å øke tilgangen på alkohol i Norge vil gjøre at færre folk blir fulle i Syden, det tror jeg ikke noe på. Sannsynligvis tror jeg det er riktig det du sier om at man tar med seg drikkemønsteret sitt ned til billig alkohol, så blir det mer av det samme, det tror jeg på. Men om det er fordi at vi har så strengt regime her hjemme, det er jeg ikke sikker på. Men hvis vi hadde hatt et mer liberalt regime her hjemme så hadde man drukket mer her også // (NIF).*

Her ser vi at NIF stiller seg tvilende til at en liberalisering av alkoholpolitikken i Norge vil føre til at færre drikker seg fulle. Dette møter riktignok motstand hos Hammarby:

*// I Stockholm generelt har man jo blitt mer liberal på uteserveringer og alt, og alkohol har blitt mer sosialt akseptert, og omvendt så har det blitt sosialt mindre akseptert å bli dritafull. Før så var det jo vanlig at folk var fulle i helgene, men nå reagerer jo folk på det // (Hammarby).*

Her ser man at en forandring i det svenske samfunnet er i ferd med å skje og at det er den sosiale konteksten som legger en demper på det å drikke for mye. Ved siden av å si at det å drikke alkohol har blitt en mer sosial akseptert måte å omgås sosialt på viser han videre til at det for 30 år siden var utenkelig å gå på «Afterwork» og drikke øl med jobben, hvor man heller drakk «grogg» i helgene, men at det nå ikke er noe rart ved å ta en øl med sine venner.



Pedersen (2006) hevder også at alkoholforbruket har blitt mer homogenisert i vestlige land og at blant annet fordelingen mellom alkoholtypene øl, vin og brennevin har blitt likere. Her pekes det på at den generelle integrasjonen i Europa også fører til at landene ligner mer på hverandre. Her kan man kanskje si at resultatene fra Reid (1978) sine eksperimenter omkring alkoholpåvirkning også kan se ut til å gjelde på makronivå. Rickmer hevder videre at tendensen i Sverige tidligere var at enten så drakk man mye, eller så drakk man ikke:

*// Det fantes ikke at man dro og drakk en øl, det var utenkelig på den tiden. Det tror jeg stammer fra 1900-tallets begynnelse hvor man holdt på å drikke seg i hjel // (Hammarby).*

Så kan man, som Hammarbys representant videre sier, alltid diskutere om hva som er best av å bli full 2 ganger i uken eller drikke flere ganger i uken? Det er jo rimelig å tro at Per Tøien i NIF har rett i hans påstand om at en liberalisering rundt reguleringene av alkoholsalget trolig fører til at folk drikker mer i Norge også, men at denne alkoholmengden kanskje sprer seg over en lengre tidsperiode. På tross av å tro at dette ikke vil kunne virke dempe på nordmannens fylleliv viser NIF likevel innsikt i at denne praksisen ser ut til å virke slik sørover i Europa:

*// Man måler alkoholkonsum på to måter, man måler alkoholenheter totalt fordelt på befolkningen også måler man antall ganger beruset. Tradisjonelt sett og i gamledager så var det sånn at det ble drukket mye mer alkohol sydover i Europa enn nord i Europa. Da hadde vi en restriktiv alkoholpolitikk som klarte å begrense mengden alkohol. Antall ganger beruset så lå det høyt i Nord-Europa kontra i Sør-Europa, da snakker jeg om noen år tilbake. Altså betyr det at man drikker mer, men man blir ikke dritafull // (NIF).*

Det skal likevel sies at det å liberalisere alkoholsalget i Norden ikke gir noen form for garanti for at dette vil bli resultatet også her, og det kan være slik at drikkekulturen ligger for godt plantet i de nordiske røttene. Likevel hevder Hammarbys representant at man allerede ser fordeler med et mer liberalt alkoholpolitisk samfunn i Sverige:

*// Den vanlige mann har nok en sunnere alkoholvane nå enn man hadde før. Nå tar man gjerne vin til maten, før satt man hjemme og drakk «grogg» foran tv-en, nå gjør man det i sosiale sammenkomster noe som er viktig. Det at det finnes en sosial struktur rundt alkoholbruken, det er det vi forsøker å bygge opp også, rundt kampene. Vil du være med i den sosiale strukturen da kan du ikke drikke deg dritafull, da er du ikke velkommen // (Hammarby).*

Selv om det å åpne opp for alkoholsalg ved idrettsarrangement bare vil være et lite steg i å liberalisere alkoholpolitikken i et helt land, så ser vi her at det i Sverige arbeides aktivt med å forsøke å danne en sunn kultur omkring dette. Rickmer i Hammarby tror videre at supporter-kulturen i Sverige har utviklet seg, i dag ser man gjerne at supportere treffes før en kamp og

tar en øl, eller setter seg ned og spiser, gjerne med øl eller vin til maten. Her tror han det handler om å bygge en sosial struktur rundt serveringen:

*// Til syvende og sist så er vi sosiale mennesker som går ut på restaurant, ellers kunne vi sitte hjemme i hverdagsrommet og trykke i oss, helt for oss selv. Og da er alkoholen ikke noe bra, det kan vi konstatere // (Hammarby).*

Birgitte Torbjørnsen i IUA tror likevel at hovedmotivet for alkoholsalget hos de fleste klubbene er å tjene penger, selv om det ikke er dette motivet som brukes i media:

*// Da sier de heller at de vil skape en sosial arena, det skal være et tilbud til alle og slike ting, men jeg tror at det økonomiske motivet kanskje er det sterkeste. Og idretten trenger alltid mer penger, men jeg tenker at det kanskje er en farlig felle for idretten at den utvikler seg til å bli så kommersiell // (IUA).*

Rickmer tror riktignok ikke at man ville løst noen problemer ved å forby alkohol på deres stadion, da hadde folk bare kommet senere på stadion og drukket sin øl likevel. *// Folk finner bare nye steder å drikke øl på // (Hammarby).* Dette synet støttes også opp hos Fredrik Rohde i det svenske idrettsforbundet, han tror også at enkelte kanskje ville ha drukket mer i forkant av arrangementet samt ønsket å smugle med seg alkohol inn. Som nevnt tidligere trenger derfor ikke det å åpne opp for alkoholsalg nødvendigvis å føre til at folk er mer berusede på idrettsarrangement. Likevel vil man få en signaleffekt av at det å drikke alkohol, dette på godt og ondt. På den ene siden blir det ikke tabu å drikke alkohol på idrettsarrangementet, og de som uansett ønsker å kombinere arrangementet med alkohol trenger ikke å ha drukket hele deres ønskede mengde før de ankommer stadion. På den andre siden vil det å åpne opp for alkoholsalg føre til at det kanskje blir normen å kombinere alkohol og idrett, noe som gjerne er vanlig når en ser kamp på pub etc., også når man bivåner idrettsarrangementet på arenaen. Dette kan igjen trolig føre til at flere drikker alkohol, men at de kanskje drikker i mindre mengder hver gang.

Rossow og Romelsjö (2006) peker med det såkalte «prevensjonsparadokset» likevel på at selv om det er storkonsumentene som drikker mest, så er det mange flere moderate konsumenter i samfunnet. Siden disse tidvis gjerne også drikker seg beruset, og dermed kanskje opplever problemer knyttet til dette, så vil summen av disse problemene være større samfunnsproblem enn de man ser hos de færre storforbrukerne. Det har fra statens side derfor vært viktig å holde noen soner i samfunnet alkoholfrie, da man tror at dette har betydning for alkoholkonsumet generelt i samfunnet. Vi ser også at det argumenteres for å påvirke hele sosiale miljøer til mindre bruk av rusmidler i sosialpåvirkningsteori for forebygging av alkoholproblemer (Steinkjer 2008). Målgruppen for å redusere totalforbruket av alkohol har

også blitt utvidet fra å gjelde et mindretall av befolkningen med store alkoholproblemer til å også inkludere hele den alkoholkonsumerende befolkningen. Siden alkoholfrie soner også er tenkt å redusere skadeomfanget av alkoholmisbruk da det retter seg proaktivt mot situasjoner der alkohol gjerne bidrar til økt risiko for skader og ulykker, vil det trolig fra statlig side være viktig å holde idrettsarenaen mest mulig fri for alkohol. Her bør man likevel kanskje spørre seg om ikke alkoholen er tilstede på idrettsarrangementene i en eller annen form selv om den ikke selges under ordnede former. Idrettsarrangementer er videre en arena hvor forskjellige grupperinger i stor grad møtes for å støtte opp under rivaliserende lag. Det er også en arena hvor veldig mange mennesker samles på et nokså trangt område, hvor det også er en reell fare for å falle i den bratte tribunen ved større anlegg. Helse- og Omsorgsdepartementet (2007) sier i deres opptrappingsplan at idretten er en av de sonene i samfunnet som det er en bred enighet i store deler av befolkningen om at bør være rusfrie. Videre sier de riktignok at enkelte av disse sonene utfordres blant annet når de kommer i konflikt med næringsinteresser. Når man da også vet at det har skjedd endringer i den norske toppidretten siden denne opptrappingsplanen, kan det være spennende å se om det vil få følger på dette punktet ved den neste opptrappingsplanen som er ventet i løpet av 2015. Undersøkelser gjennomført av Av og Til (2013) tyder også på at alkoholpraksisen rundt idrettsarrangementer er strengere enn hva det norske folk kanskje ønsker, dette siden kun 39 % av de spurte mener at man ikke skal drikke alkohol når man er tilskuer på et idrettsarrangement. Av disse er det de under fylte 40 år som synes det er mest akseptabelt å drikke alkohol når man deltar på idrettsarrangementer. Dette kan trolig være påvirket av at det er en mindre prosentandel som har stiftet familie enda i denne aldersgrupperingen, noe som igjen vil stemme godt overens med funnene fra DNB-arena hvor det var barnefamiliene som var mest negative til alkoholsalget. Likevel kan en ved disse undersøkelsene se tegn til at det norske folk har blitt mer negative til å drikke alkohol ved idrettsarrangementer med tiden, dette siden gjennomsnittet som mente man ikke skulle drikke alkohol ved deltakelse på idrettsarrangementer i årene 2007 – 2010 var nede i 33,5 % (Av og Til 2011). Her ser vi også at 2 av 10 tilskuere som ikke hadde barn selv synes det var greit å drikke alkohol selv om det var barn til stede.

Selv om det norske folk virker å være mer liberale enn det reglene tilsier så er det likevel rimelig å tro at det norske samfunnet vil fortsette med å være restriktiv når det gjelder alkoholpolitikken, også innenfor idretten. Dette særlig da det ser ut til at den politiske ledelsen og blant annet NIF er overbevist om at dette er veien å gå. Denne tankegangen styrkes trolig ytterligere av det faktum at statens kostnader knyttet til uheldige konsekvenser av alkoholbruk

på samfunnsnivå estimert til å ligge på over 22 milliarder kroner i året, hvor mye tyder på at en streng alkoholpolitikk i hvert fall holder totalkonsumet nede. Dette inklusive den nevnte økingen i faren for skader og ulykker, men også ved tap og lidelse av livskvalitet hos de med alkoholproblemer og personer i relasjon til disse. Likevel skal det sies at alt ikke er bare fryd og gammen i andre land heller, kontinentalt drikkemønster eller ei, hvor man ser de samme tendensene også her. Konsekvenser av alkoholbruk har derfor også blitt satt på dagsorden internasjonalt, hvor Verdens helseorganisasjon og FN i løpet av de siste årene har fokusert på å begrense skadelig alkoholbruk. Alkohol anses å være en av de største risikofaktorene for tapte leveår og på topp 10 av de viktigste faktorene når det gjelder dødsfall (Av og Til 2013). Torbjørnsen i IUA kjenner godt til at argumentet om at en liberalisering av reglene kanskje kan føre til en mer kontinental drikketil ofte blir brukt, om dette sier hun følgende:

*// samtidig så sier jo mange forskere i andre land i Europa at det som virker i forhold til å begrense alkoholskadene er jo begrensninger og den alkoholpolitikken som Norge fører. Andre land i Europa går mer i retning av å begrense tilgangen på samme måte som Norge gjør, enn å åpne opp for det. Altså bare for eksempel det med at når nordmenn er i Syden så drikker de mer, hvis vi da åpner tilgangen til alkohol i idretten så vil vi gjerne tenke at da drikker vi mer der også. Det som virker i alkoholpolitikken, noe som alle forskere er enige om, er det som ikke er populært og begrense tilgangen og ha høye avgifter // (IUA).*

Rosenborgs representant tror Norge innenfor den sportslige delen vil utvikle seg i det han kaller europeisk retning, men peker også på at det har skjedd en motsatt endring i andre land:

*// Men igjen så ser man også at det i for eksempel England har snudd litt på flisa, fra drikke både før, etter og under kamp, med puber rundt og hele pakka, men nå er det enkelte klubber som ønsker en alkoholfri sone rundt før kamper. Så det er ikke bare å åpne opp, vi må sørge for at dette skjer på en ordentlig måte // (RBK).*

Mye tyder derfor på at Norge sakte men sikkert går i retning av å bli mer liberale, mens enkelte, i utgangspunktet mer liberale, land i Europa går i retning mot å bli mer restriktive. Dette både når det gjelder praksis ved idrettsarrangement, men også som samfunn som helhet. Hammarbys representant anbefaler her den norske idretten å se på det norske samfunnet som helhet når de skal bestemme seg for å åpne opp for alkoholsalg ved idrettsarrangementene eller ikke:

*// Har man igjen den gamle vikingkulturen på å drikke, så kommer det til å krasje om man åpner opp på arenaene. Så i Norge må man se på hva som skjer i samfunnet som helhet. Så kan jeg synes at alkoholen er et problem, men så lenge man tillater det å være en del av samfunnet så må man se på hvordan man kan minimere problemet. Og da kan man si at det er bedre at mennesker drikker alkohol i et miljø sammen i ordnede former, hvor det finnes nøkterne mennesker som holder orden, enn at de sitter hjemme i hverdagsrommet og drikker i ensomhet // (Hammarby).*

Her hevder han videre at man trolig ikke løser enkelte menneskers alkoholproblemer ved å åpne opp for alkoholsalg også ved idrettsarrangementer, men at man kanskje bidrar til å danne en sosial struktur som kan føre til at også disse drikker mindre alkohol. Videre sier han at dette likevel er en kjempevanskelig problemstilling og en vanskelig balansegang.

### 5.6.3 Alkoholdebatten

En ser tydelige spor i samtale med alkoholdebattens motpoler og rundt temaets dekning i media på at debatten omkring alkoholsalg ved idrettsarrangement tidvis kan betegnes som en døgnflue. Den blusser opp fra tid til annen når det er snakk om nye toppklubber som ønsker å åpne opp for dette i Norge, eller ved for eksempel voldsepisoder ved idrettsarrangementer ellers i Europa. Gjennomgående for dem alle er at debatten ofte dør ut og raskt mister sin nyhetsverdi. Sett i lys av andre nyhets saker så er dette fenomenet ingen sensasjon i og for seg, men ser man nærmere på denne debatten så virker det som om motstanderne sakte men sikkert stille godtar at alkoholen har kommet for å bli. Man ser også tegn til at de negative røstene fra oppstartstidene av alkoholsalget både i Sverige, men også hos Stavanger Oilers i stor grad har stilnet. Hos Hammarby så vi at politiet gikk fra å være negative til å bli positive, og at alkoholdebatten der ikke er en «het potatis» lengre. Den samme tendensen ser man også i Norge, hvor Stavanger Oilers forteller om at kritikerne i stor grad har forsvunnet: // *alle disse skremsels-propaganda spørsmålene og negativiteten de har forsvunnet bort fra samfunnsdebatten* // (Oilers), dette siden de positive effektene av skjenkebevillingen i følge dem har tatt over. Landets største avis Verdens Gang<sup>17</sup> melder også at de ikke har noen planer om å skrive mer om dette for tiden. Det er rimelig å tolke dette som tegn på at flere av de kritiske spørsmålene i forkant ikke stemmer og at alkoholsalget i stor grad fungerer. Nå kan man riktignok si at det er for tidlig å si hvilke følger dette får enda, siden denne praksisen bare har vart i drøye 3 år og hos få klubber i Norge enda. Men ser man over til Sverige som har drevet med dette i en lengre periode så ser man at det er den samme tendensen også der. Videre så er det meget vanskelig å konkludere med hvordan de usynlige- og langtidsresultatene av en slik liberalisering vil være, dette blant annet knyttet til rusproblemer og samfunnet som helhet.

Det hevdes også at mennesket av natur er redd for det ukjente, og at det er vanlig å tenke seg «worst case»-scenarier, som Stavanger Oilers representant selv bemerket det, for hva som

---

<sup>17</sup> For hele mailkorrespondansen, se vedlegg 1.

kan skje ved tillatelse av alkoholsalg ved idrettsarrangementer i Norge. Dette kan trolig være en av årsakene til debattens oppblomstring ved nye klubbers oppstart med alkoholsalg. Argumenter for hva som i verste fall kan skje brukes også flittig av de negative røstene i kampen mot økt alkoholsalg. De positive røstene derimot peker på ting som har blitt bedre etter innvilget skjenkebevilling. Hammarby Fotboll på sin side går statistisk til verks og ønsker å dokumentere hvor mye fyll det egentlig er på deres arrangement. Dette gjør de ved et prosjekt som kalles «Stad(Stockholm förebygger alkohol- och drogproblem)», her skal de blant annet anvende alkoholtester inne på stadion. Dette er en test som tidligere har blitt gjennomført på Stockholms puber og vil vare i 3 år hos Hammarby. Deres håp med dette er å eliminere mytene om at alkoholen er grunnen til alt ondt.

En annen årsak til debattens periodevise oppblomstring virker å være de negative røstenes prinsipielle holdning til det å blande alkohol og idrett. Som vent tidligere vil alkoholdebatten trolig derfor aldri bli avgjort. Det viktige arbeidet med å formidle deres side av saken fortsetter denne polen av argumentasjonen med også på tross av at det ikke virker som om de har noe håp om å «vinne» debatten. Ved spørsmål om utviklingen av alkoholsalg ved idrettsarrangementer svarer Per Tøien slik:

*// Det vil bli mer og mer liberalt. Det tror jeg, dette er bare noe det er jeg som tror, det er ikke noe idrettsforbundet tror. Som jeg sa i sted, så har jeg ingen tro på at Stavanger Oilers og Viking og alle disse her ikke håndhever de reglene som følger med skjenkebevillingen på en skikkelig måte. Når man ikke har noe å utsette på det så kommer det til å fortsette // (NIF).*

Videre tror han at etter hvert som disse klubbene begynner å tjene penger på dette så vil andre klubber også ta etter. Dette gjerne ved argumentet: «Ja, men det er jo bare vi som ikke har» (NIF). Dette argumentet kjenner også Birgitte Torbjørnsen i IUA til, et argument som også brukt av den alkoholpositive siden når det sammenlignes med praksisen i andre land. Stavanger Oilers påstår på sin side at vi vel er det eneste landet som er igjen som ikke har alkoholserving for alle permanent nå, og kommer ikke på noen andre:

*// I Sverige får man jo også ta med seg folkeøl inn å se kampene, jeg var også i Finland forrige helg, der var det som hos oss, heller ikke lov å ta med seg øl inn på tribunen, men de selger også i hallen til alle. England har jo også det samme, i fotballen får du heller ikke ta med deg inn på tribunen, men du får stå bak å drikke. I Tyskland er det vel ganske fritt og i Danmark der får du jo også kjøpt 5 shots for tjue kroner, om du absolutt vil ha det. I Frankrike var vi jo, der var det ganske fritt // (Oilers).*

Videre nevnes også USA, Tsjekkia og Italia som land hvor alkohol selges til supporterne. Moi Nilsen med fortid i Viking FK sier også at han har vært på alle de store arenaene i hele Europa, og dermed kan bekrefte at det er slik innen fotballen også. Per Tøien i NIF derimot

peker på at det ikke er tillatt i Spania, og hevder videre at det er strengere regler rundt serveringen i Tyskland enn det Oilers representanter viser til. Tøien poengterer at også kun er tillatt med alkoholserving i de profesjonelle ligaene i USA, men ikke på universitetsnivå. Tøien avslutter likevel med å si: «*jeg aner ikke hvordan det er rundt omkring jeg*» (NIF). Idrettsklubbene ser dermed ut til gi inntrykk av å ha en større oversikt over hvordan forholdene er ellers i verden enn det NIFs gjør. Det prinsipielle bak forbundets rigide holdning er dog forståelig, uansett hvordan forholdene er i Europa og ellers i verden. En kan likevel kanskje stille spørsmåltegn ved at de ikke ønsker å lære av andre og skape større oversikt, hvor de heller ikke er i dialog med andre land for å evt. lære av deres erfaringer omkring alkoholsalg. Denne tankegangen understøtter trolig påstanden om at alkoholdebatten trolig aldri vil bli avsluttet, hvor Tøien også sier: «som sagt så har jeg ikke sett noen fordeler enda» (NIF), på spørsmål om det kan finnes fordeler ved innføringen av alkoholsalg. Fordeler det trolig blir vanskelig å evt. oppdage hvis man ikke ønsker. Idrett Utan Alkohols representant Birgitte Torbjørnsen på sin side sier dog at selv om det handler om prinsipper og verdier så kunne hun absolutt kunne vært interessert i å gjøre et besøk hos for eksempel Stavanger Oilers for å ha sett nærmere på hvordan de praktiserer deres alkoholsalg.

Et annet bilde av at den negative siden ikke ser ut til å ha tro på å «vinne» debatten ser vi også hos Torbjørnsen, som videre sier at hun ble overrasket da Odd Ballklubb trakk sin søknad om skjenkebevilling tidligere i år:

*// da jeg skrev det leserinnlegget i forhold til den klubben der så følte det jo litt som om jeg gjorde det litt av rutine og at jeg gjorde for å vise at det var et annet syn, og jeg gjorde det for å vise at vi fantes og var uenige, men jeg hadde ikke troen på at det kom til å bli noen forandring // (IUA).*

Videre presiserer hun at det trolig ikke var på grunn av hennes leserinnlegg at søknaden ble trukket, men sikkert den totale reaksjonen, noe Odd selv også bekrefter på mail<sup>18</sup> og i media (Varden 2015). Det virker derfor som det viktige for den negative siden av debatten er å vise deres standpunkt og synliggjøre at ikke alle synes at dette er en ok utvikling.

Gjennomgående i debatten virker det som debattantene på begge sidene har vanskeligheter med å se den andres syn. De negative debattantene til at det skal åpnes opp for alkoholsalg for alle ser ingen fordeler ved at reglene liberaliseres, det virker heller ikke som om de har noe ønske om å «oppdage» disse, gitt at de finnes. Det skal likevel sies at den svenske idrettsrepresentanten likevel er åpen for at det er mulig at supportere ved enkelte tilfeller

---

<sup>18</sup> Samtlige tilbakemeldinger fra toppklubber ligger som vedlegg 2.

drikker mer før arrangementet eller evt. smuglet med seg alkohol inn på tribunen hvis det ikke er muligheter for å drikke kjøpe dette inne på arenaen. Den positive delen av debatten på sin side ser riktignok også at det finnes ulemper med alkohol generelt, men virker å være farget av tanken om at det er bedre, særlig for de i et arrangørperspektiv, hvis de har skjenkebevilling. De som er positive til økt liberalisering ser også på deres virksomhet som underholdning, og at det derfor er viktig å skille mellom de som utøver idrett og de som konsumerer det.



## 6.0 Oppsummering

I denne oppsummeringen gir jeg et overordnet bilde av de aspektene jeg mener er de viktigste med tanke på å belyse fordeler og ulemper ved at Norge eventuelt liberaliserer alkoholbestemmelsene i tilknytning til norske idrettsarrangementer. Strukturen i oppsummeringskapittelet tar utgangspunkt i studiens problemstillinger.

### **Vil alkohol være svaret på å fylle tomme arenaer?**

Begge sider av alkoholdebatten viser forståelse for at alkoholsalg ved idrettsarrangementer vil gjøre deltakelse mer attraktivt for noen og mindre attraktivt for andre. Klubbene hevder her at de tilbyr gode løsninger for å tilfredsstille begge parter. Den svenske fotballklubben Hammarby, som har lang fartstid med alkoholservering for alle, sier videre om supporterne at:

*// De fleste er positivt innstilte, fremfor alt fordi vi også har skapt alkoholfrie miljøer, slik at om du ikke vil være i miljøer med alkohol, så om du ikke vil drikke alkohol eller ikke vil være i de miljøene så trenger du ikke være det // (Hammarby).*

Stavanger Oilers viser også til at de har tilrettelagt arenaen etter beste evne for å gjøre opplevelsen for deres supportere så bra som mulig. De har også forsøkt å skjerme de 3 pubene som er tilgjengelig for alle supportere over 18 år ved deres arena. I det siste hjørnet på DNB-arena, lengst mulig bort fra pubene, har de ordnet en egen barneavdeling. Dette trolig basert på kunnskap om at det er barnefamilier som ofte vil være mest negativ til at alkoholsalg har blitt en del av idrettsarrangementer. Som pioner på alkoholsalg for alle i Norge setter Stavanger Oilers her en tydelig standard for å ta hensyn til at idrettsopplevelsen skal bli best mulig for alle typer supportere. Det skal likevel sies at klubben var i en posisjon hvor de uansett skulle bygge ny stadion i tiden før innvilget skjenkebevilling, noe som igjen førte til at de fikk tilpasset denne til å passe godt i kombinasjon med alkoholsalg. Denne muligheten er det lite trolig at alle øvrige toppklubber i Norge har i nærmeste fremtid. Mange av toppklubbene sier også pr. mail at fasiliteter er en av de største årsakene til at de ikke kan følge i Stavanger Oilers fotspor med det første. Den store majoriteten av klubbene sier også at de stiller seg positive til å begynne med alkoholsalg for alle, også ved deres arrangementer<sup>19</sup>. Både Hammarby og Stavanger Oilers advarer likevel klubber som evt. ønsker å starte opp med et slikt tilbud bare for å tjene penger, her viser de til at det kreves et helhetlig tilbud og ordnede former for å få dette til å fungere. Videre gjør begge disse klubbene, med innvilget skjenkebevilling, et omfattende arbeid for å gjøre stadion opplevelsen best mulig for deres supportere, dette uavhengig av alkoholsalget. Alkoholsalget blir bare sett på som et

---

<sup>19</sup> For samtlige mailkorrespondanser, se vedlegg 2.

kompletterende supplement av Stavanger Oilers som ellers henter mye inspirasjon fra utlandet i deres arbeid med show og arrangementer. Ved siden av alt dette og sportslig suksess har det videre resultert i at Oilers er den hockeyklubben i landet med flest besøkende årlig (Hockey.no). Samme resultater ser man også på tilskuertallene hos Hammarby. Som svar på problemstillingen ser det derfor ut til at det kreves en helhetlig tankegang for å gi supportere et attraktivt arrangementstilbud, hvor det virker som at sportslig suksess og stemning er nøkkelfaktorene for å trekke publikum. Det skal likevel sies at et velordnet alkoholtilbud under ordnede former kan være en bidragsyter for sistnevnte, for de av supporterne som ønsker dette. Jeg tror også det er mulig å tilrettelegge slik at de som ikke ønsker minst mulig nærvær med alkoholen får egne områder for dette. Dette siden det trolig er slik at de som ønsker å kombinere arrangementet med alkohol holder seg rundt serveringsområdene, samt at man i Norge ikke har tradisjon for svak-øl-ordningen man har i Sverige, hvor man får ta med seg alkohol inn på tribunen. Mange virker også å være avhengig av å fornye stadion for å evt. legge til rette for alkoholsalg, nye og bedre fasiliteter i seg selv virker også å ha en positiv effekt på supporterens ønske om å delta på arrangementer.

### **Vil skjenkebevilling for alle supportere over 18 år resultere i mer fyll på arenaene?**

Det meste tyder på at de som vil drikke alkohol ved idrettsarrangementer får dette til, skjenkebevilling på arenaen eller ei. Den svenske idrettsrepresentanten sier at: // *...problemet har vel vært at om man slutter å selge på arenaen så innebærer ikke dette nødvendigvis at de er nykter på tribunen fordi* // (RIF). Videre tror han at alkoholen også kan føre til at den helhetlige stemningen kan bli bedre av at folk har drukket alkohol. Stavanger Oilers hevder også at alkoholen kan føre til at folk blir mer løssluppen og at den er med på å skape en god stemning. Det kan dermed se ut til at alkohol, i riktig mengde, kan være med på å lage en bedre stemning på arenaen. Her er det viktig å huske at selve stemningen ser ut til å være avgjørende for mange av supporterens ønsker om å delta på idrettsarrangementene fremfor å se dem hjemme eller på pub. Måtehold blir her et nøkkelord, på lik linje med at de supportere som ikke ønsker å være i nærheten av alkoholsalget får mulighet til dette. En mulighet som trolig blir større for disse supporterne ved evt. egne områder med alkoholsalg, hvor det er trolig at de som uansett ville ha drukket alkohol vil befinne seg. Dette vil i så fall kunne virke hensiktsmessig med tanke på idrettsstyrets vedtak om at barn og unge skal møte et trygt og alkoholfritt idrettsmiljø (NIF 2004). Vi ser også at argumentene fra de negative røstene til alkoholsalget i stor grad først slår ut ved tilfeller og farer ved at noen drikker for mye. Dette stemmer også godt overens med funnene til Vedøy og Skretting (2009) som sier at det er det

er større fare for blant annet krangling, vold, akutte skader, ulykker, avhengighet, og alkoholforgiftning etc. ved høy beruselsesfrekvens og høyt forbruk.

Klubbene hevder videre at de har bedre kontroll på deres supportere som ønsker å drikke alkohol hvis det er de som selger denne alkoholen til dem. Her vises det også til at det tidligere har vært vanlig at supportere har drukket mer før de ankom arenaen og at de også i større grad forsøkte å smugle med seg alkohol inn på tribunen. Oilers sier også at skjenkebevillinger fører til at klubbene får et større ansvar for supporterens beruselse. Hammarby hevder på sin side at deres supporterers fokus etter skjenkebevillingen har blitt flyttet bort fra ønsket om mer alkohol på arenaen til å ønske at folk ikke skal stå i baren men gå opp på tribunen og levere. Dette hevder han videre at gjør folk mer nykter: // *Fokuset blir jo på at vi er her for å se på fotball, ikke drikke* // (Hammarby). På den måten kan man si at skjenkebevillingen hos dem har virket som motsatt psykologi når det gjelder å få supporterne til å drikke mindre alkohol. I studien ser det dermed med tanke på problemstillingen ut som om skjenkebevilling for alle ikke nødvendigvis trenger å resultere i mer beruselse, i hvert fall ikke mer overstadig beruselse. Hvis dette så fører til mer måtehold kan alkoholen trolig også bidra til bedre stemning på arenaen. Begge klubbene som har skjenkebevilling for alle i studien viser også til viktigheten av å spille på lag med deres supportere. Det å inkludere supporterne til å forstå at alkoholsalget er en mulighet de må bevare sammen mener de gir fordeler hvor begge parter ønsker at det skal gå best mulig.

### **Er det fordelaktig å fortsette forskjellsbehandlingen av voksne supportere på idrettsarrangementer?**

Vi ser at toppklubbene i stor grad velger å se sine arrangementer på lik linje med andre arrangementer og arenaer i samfunnet som alkohol er en naturlig del av. Det vises også til at det drikkes mer alkohol ved ikke idrettsarrangementer, og at alkohol bare er et supplement til deres helhetspakke som tilbys supportere for å gjøre arrangementene attraktive å delta på. Videre pekes det på at det blir feil å forskjellsbehandle voksne mennesker, hvor det blir sett på som en selvfølge at supporterne på VIP skal få servert alkohol. Her blir det også antydning at det hos de klubbene som selger alkohol for samtlige supportere likevel er mest fyll å spore på VIP-områdene. Videre har Hammarbys representant følgende teori: // *Min oppfatning er nok at det er verre tilstander på VIP-avdelingen. Den vanlige tilskuer er redd for å miste det man har fått, mens de på VIP tar det for gitt* // (Hammarby). Her kan det se ut til at de negative partene i alkoholdebatten spiller en viktig rolle slik at skjenkebevillingen ikke blir tatt som en selvfølge og at dens være stadig blir satt under debatt. Beruselsen hos de vanlige supporterne

blir derfor delvis holdt i sjakk siden skjenkebevillingen ikke blir tatt for gitt. NIF sier videre at de, på tross av at de er imot att kobling mellom alkohol og idrett, likevel ikke ønsker å forandre på praksisen rundt at det selges alkohol hos VIP. Et av argumentene for dette er at det har vært vanlig i så mange år. Flere av partene virker også å være enige i at det er vanskeligere å fjerne noe som allerede er tillatt, enn det er å unngå at noe nytt blir lov. Det kan derfor virke som om alkoholdebatten etter tillatelsene i Stavanger er inne i en avgjørende periode, hvor de fleste av informantene tror at antallet idrettsarrangementer med skjenkebevilling for alle vil øke. Med tanke på problemstillingen vil jeg si at det i studien kommer frem flere positive enn negative plausible resultater av å ikke forskjellsbehandle voksne mennesker ved idrettsarrangement. Jeg tror det finnes store muligheter til å gi et tilfredsstillende tilbud til samtlige supportere på en god måte, også inklusive alkoholserving på en ordnet måte. Her må man likevel opprettholde måtehold og passe på at ordningen ikke skeier ut.

### **Hvordan vil liberalisering av skjenkereglene ved idrettsarrangementer påvirke drikkemønster i Norge?**

Det virker som om Norge som et restriktivt land alkoholpolitisk har begynt å nærme seg Europa, både samfunnsmessig og praksisen rundt idrettsarrangementer. Vi ser også at det blir stadig flere steder å få kjøpt alkohol hvor det nå er tre ganger så mange serveringssteder med skjenkebevillinger som det man hadde i 1980 (Av og Til 2013). Tendensen er videre at det drikkes oftere, men trolig mindre av gangen. I et samfunnsperspektiv kan dette drikkemønsteret føre til at antallet som sliter med alkoholavhengighet kan bli mindre, det er likevel ikke en selvfølge at dette vil bli resultatet i Norge. I vårt naboland Sverige hevder i likevel Hammarby at det i Stockholm som helhet har blitt mer akseptert å drikke, men mindre akseptert å drikke seg full. Med tanke på problemstillingen ser det ut til at det å åpne opp for alkoholsalg vil her være enda et (lite) steg i retningen mot å få et mer kontinentalt drikkemønster i Norge. Det å bli mer liberal her vil trolig også være i samsvar med å følge kulturen ellers i landet og normen ved idrettsarrangementer i de fleste land ellers i Europa. Likevel ser man her at enkelte land som er mer liberale enn Norge går i retning av å bli mer restriktive. En bør derfor strebe etter å lære av andre og se etter hva som fungerer hos dem og hva som ikke fungerer.

### **Vil skjenkebevilling for alle supportere over 18 år føre til mer supporterbråk?**

Motstanderne av en sterkere (lovlig) tilknytning mellom alkohol og idrettsarrangementer kobler ofte sammenhengen mellom alkohol og vold. Det finnes videre mye forskning som

viser at det er en link mellom alkohol og voldelig oppførsel blant supportere (Lewis 2007; Saga og Eitzen 2013). Det man likevel her må inkludere i beregningene er at de som ønsker å drikke alkohol, og da kanskje mye alkohol får til dette uavhengig av om det er skjenkebevilling på selve idrettsarrangementene eller ikke. I studien ble det også hevdet at klubbene mener de har bedre kontroll på supporterne hvis det er de som selger alkoholen til dem. Dette siden de da til en viss grad har bedre oversikt over hva og hvor mye de drikker. I tillegg til dette finnes det bevis på hooligans som oppfører seg voldelig uten å drikke alkohol, og at det ikke er alkoholen som trigger volden blant hooligans (Maniglio 2007; Dunning, Murphy og Waddington 2002). Det er også rimelig å tro at supporterbråk på andre arenaer enn selve idrettsarrangementene er med å øke skeptikernes misnøye med skjenkebevillinger på arrangementene. I Hammarby hevdes det likevel at:

*// Det interessante er at i begynnelsen så var politiet imot dette, men etter 2 år så var politiet for. Dette siden antallet supportere som var kjempefulle har minsket. Folk drakk mindre fordi de visste at det fantes alkohol inne på arenaen. Før så drakk supporterne for mye utenfor stadion, før de kom inn. Så det interessante er at alkoholens «avarter» har minsket // (Hammarby).*

Selv om dette er en aktør som trolig ønsker å uttrykke seg i form av å bevare alkoholsalget virker det likevel her som om skjenkebevilling for alle på arenaen ikke nødvendigvis trenger å ha særlig innflytelse på supporterens beruselse, hvor det finnes argumenter både for at det blir mindre og mer fyll av dette. Det blir videre interessant å se om vi vil få lignende tendenser i Norge også, og om de negative røstene dermed evt. vil endre noe syn. Med tanke på problemstillingen er det dermed tvilsomt at skjenkebevilling for alle trenger å resultere i mer supporterbråk, særlig hvis man makter å holde denne praksisen i de ordnede formene vi ser hos for eksempel Stavanger Oilers pr. dags dato. Det er likevel en fare for at dette med tiden blir tatt for gitt, eller at supporterens fokus flyttes over fra å snike inn alkohol til ta med seg pyroteknikk. Sistnevnte som i de siste årene blant annet har ført til store forsinkelser ved svenske idrettsarrangementer. Det blir likevel vanskelig å gi et konkluderende svar på denne problemstillingen da det virker å være vanskelig å finne konkrete statistikker på supporter vold før og etter innvilget skjenkebevilling, et felt jeg tror det ville vært interessant og studert nærmere ved senere studier.

### **Vil det å tillate alkoholsalg for alle være skadelig for barn og unge?**

Motstanderne av skjenkebevillinger for alle supportere ved idrettsarrangement tror og frykter at den alkoholen som supporterne får kjøpt inne på arenaen bare kommer i tillegg til den alkoholen som supporterne uansett drikker før arrangementet. Videre ser de en fare for at det

å tillate alkohol sender et signal til unge om at alkohol og idrett hører sammen. Det er hensynet til barn og unge, samt idrettens verdier og prinsipper som virker å være faktorene som er avgjørende til at motstanderne av alkoholsalg for alle trolig aldri vil endre syn. Det norske idrettsforbundet sier videre at: // *Vi kan ikke endre på våre verdier, eller våre etiske prinsipper basert på hvor mye penger som sitter i den andre enden* // (NIF). Med bakgrunn i at NIF er den største barne- og ungdomsorganisasjonen virker disse synspunktene å være helt legitime. Det aktører som dette likevel bør vurdere er om det finnes eventuelle fordeler en slik bevilling under ordnede former kanskje kan gi, særlig hvis det stemmer at alkoholen allerede er tilstede ved idrettsarrangementene. Likevel kan det virke som det er gunstig at vi har røster som peker på at kombinasjonen mellom idrett og alkohol ikke bør ses på som problemfri. Med tanke på problemstillingen blir det vanskelig å konkludere med hvilken påvirkning skjenkebevilling på norske idrettsarrangement vil ha for barn og unges forhold til alkohol. Dette både fordi alkoholen ser ut til å være til stede på arenaene uansett, men også fordi det er vanskelig å avdekke hvordan evt. signaleffekter vil påvirke de unges forhold til alkohol. Det var også utfordrende å finne gode teorier som kunne gi et klart bilde av hvordan de unge vil la seg påvirke av evt. alkoholsalg ved idrettsarrangementene. Her kunne kanskje en longitudinell studie i Stavangerområdet vært fruktbar for å skaffe mer data og å forsøke å avdekke denne tematikken. Det virker uansett som om å være fordelaktig at aktører som Stavanger Oilers har 18 årsgrense ved deres puber, selv om det er en fare for at det blir et gruppepress for at unge i denne alderen kanskje føler de må bli med inn på pubene i pausen av slike arrangement. Signaleffektene som sendes til de unge kan likevel trolig dempes noe ved skjulte puber. En ser også at det er mulig å ordne egne avdelinger for de som ikke ønsker å være nært alkoholkonsumet, noe som igjen kanskje kan vise seg å være positivt for barn og barnefamiliers idrettsopplevelser.

### **Bør Norge åpne opp for alkoholsalg for samtlige supportere?**

Min mening blir her et tja. Jeg tror det kan være flere fordeler ved å legge til rette for at de som ønsker å drikke alkohol skal få gjøre dette, skjermet fra de som ikke ønsker alkoholens nærvær. Så lenge man greier å gjennomføre dette på ordnede former slik de vi nå ser hos Stavanger Oilers. Faren i fremtiden blir likevel hvis denne praksisen skeier ut, man tar den for gitt og ikke er like flinke til å opprettholde de regler og normer som nå følges. En bør derfor sørge for at nye evt. skjenkebevillinger skjer under ordnede former med tilpassede fasiliteter og gode rutiner. Subjektive erfaringer fra flere idrettsarrangementer i Sverige tyder ellers på at de der gjerne kunne vært mer restriktive på hvem de serverer alkohol til, samt at det på

arenaene der har utviklet seg mye større problemer med blant annet pyroteknikk etc. enn det man ser i Norge. Videre tror jeg det ville vært interessant og sett nærmere på hvilke konsekvenser økt liberalisering av alkoholsalg både på og utenfor idrettsarrangementene har å si for de som sliter med alkoholavhengighet og hvilken påvirkning skjenkebevillinger på idrettsarrangementer faktisk har på barn og unges forhold til alkohol. Jeg tror også det ville vært interessant og sett nærmere på utviklingen før og etter skjenkebevillinger hos svenske toppklubber, og hvilke utfordringer de har ved deres arrangementer som vi ikke har. Norge har store muligheter til å ta lærdom av andre land og klubbers erfaringer, da det finnes mange som har «trådd opp lignende stier» før dem.

## 7.0 Litteraturliste

Aftenposten. (2011). Idrettsungdom drikker mer. Hentet 15.05.15 fra:

<http://www.aftenposten.no/nyheter/sport/Idrettsungdom-drikker-mer-6347496.html>

Alt Om Fotball. (2014). Tilskuertall Tippeligaen. Hentet 27.11.2014 fra:

<http://www.altomfotball.no/element.do?cmd=tournamentStatistics&tournamentId=1&seasonId=331&useFullUrl=false>

Andrews, J. A., Hops, H., og Duncan, S. C. (1997). Adolescent modeling of parent substance use: *The moderating effect of the relationship with the parent*. *Journal of Family Psychology*, 11(3), 259-270

Askeland, Ø. (2013). Nå får Viking servere alkohol til publikum. *Verdens Gang*. Hentet

13.01.2015 fra: <http://www.vg.no/sport/fotball/viking/naa-faar-viking-servere-alkohol-til-publikum/a/10100390/>

Av og Til. (2011). En rapport om forholdet mellom idrett og alkohol: *Idrett – en alkoholfri sone*. Hentet 11.03.15 fra:

[https://www.fotball.no/Documents/PDF/2011/Breddefotball/Idrett\\_en\\_alkoholfri\\_sone-ferdig%20trykket.pdf](https://www.fotball.no/Documents/PDF/2011/Breddefotball/Idrett_en_alkoholfri_sone-ferdig%20trykket.pdf)

Av og Til. (2013). Årsrapport 2013. Hentet 10.03.15 fra:

[http://avogtil.no/content/uploads/2014/04/AVOGTIL\\_%C3%85rsrapport\\_2013.pdf](http://avogtil.no/content/uploads/2014/04/AVOGTIL_%C3%85rsrapport_2013.pdf)

Bandura, A. (1986). *Social foundations of thought and action: A social cognitive theory*. Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice-Hall

Birath, Hanna og Weiderud, Hanna. (2014). Manifestasjoner mot supportervåld. *Sveriges Radio*. Hentet 29.04.15 fra:

<http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=83&artikel=5823799>

Brewer, J. og Hunter, A. (1989). *Multimethod research: A synthesis of styles*. California: Sage

Bu, E. H. (2005), «Alcohol and sport activities: Spectator's perspective», i Preedy V.R. og Watson R.R. *Comprehensive handbook of alcohol related pathology*, (1). Amsterdam: Elsevier Academic

Bu, E. H. (2003) Environmental and Personal Predictors of Alcohol and other Drug Use among Norwegian Athletes in Different Sports and at Different Performance Level, Norwegian Olympic Committee and Confederation of Sports, Oslo.



Bu, Eli Torhild Hellandsjø (1999), *Idrett og alkohol 1*. Oslo: Norges Idrettsforbund og Olympiske Komite,

Bu, E. H., Watten, R. G., Foxcroft, D. R., Ingebrigtsen, J. E., og Relling, G. (2002). Teenage alcohol and intoxication debut: *the impact of family socialization factors, living area and participation in organized sports*. *Alcohol and alcoholism*, 37(1), 74-80.

Creswell, J.W., Plano Clark, V.L., O'Neil Green, D. og Shope, R.J. (2010). *Mixing quantitative and qualitative approaches – an introduction to emergent mixed methods research*. i Hesse-Biber, S.N. og Leavy, P. *Handbook of emergent methods*. New York: The Guilford Press.

Dunning, E., Murphy, P. og Waddington, I. (2002). Towards a sociological understanding of football hooliganism as a world phenomenon. I E. Dunning, P. Murphy, I. Waddington, og A. Astrinakis. *Fighting fans: Football hooliganism as a world phenomenon* (pp. 1–22). Dublin: University College Dublin Press.

Europakommisjonen. (2012). *Comparative price levels for food, beverages and tobacco - Significant differences in price levels for food, beverages and tobacco across Europe in 2012*. Hentet 15.04.15 fra: [http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Comparative\\_price\\_levels\\_for\\_food,\\_beverages\\_and\\_tobacco](http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Comparative_price_levels_for_food,_beverages_and_tobacco)

Fergusson, D. M., L. J. Horwood og Lynskey, M. T. (1994). Childhood exposure to alcohol and adolescent drinking patterns i *Addiction, Volume 89, Issue 8*, s. 1007-1016, England: Society for the Study of Addiction

Forney, M. A., P. Forney, P. D. og Ripley, W. K. (1988), Profile of an adolescent problem drinker, i *Journal of Family Practice* 27 (1), 1988

Giulianotti, R. (1991). Scotland's Tartan Army in Italy: *The case for the carnivalesque*. *Sociological Review*, 39, 503–527.

Gustafsson, A. (2009). Alkohol trissar opp fotbollsvaldet. *Svenska Dagbladet*. Hentet 15.04.15 fra: [http://www.svd.se/nyheter/inrikes/alkohol-trissar-opp-fotbollsvaldet\\_3604141.svd](http://www.svd.se/nyheter/inrikes/alkohol-trissar-opp-fotbollsvaldet_3604141.svd)

Helse- og Omsorgsdepartementet. (2007). *Opptappingsplan for rusfeltet*. Hentet 11.03.15 fra: <https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/hod/dokumenter-fha/opptr.plan.pdf>

- Henriksen, Ø. (1999). Formål, fellesskap og forandring. *En rapport om utforming av et rusforebyggende program i skolen*. Bodø: Høgskolen i Bodø.
- Hockey.no. (2015). "Tilskuere" Get-Ligaen. Hentet 12.05.2015 fra: <http://get-ligaen.stats.pointstreak.com/attendance.html?leagueid=645&seasonid=13071>
- Hogg, M. A. og Vaughan, G. M. (2005). *Social Psychology* (4 utg.). Harlow: Pearson Education
- Holme, I. M. og Solvang, B. K. (1996). *Metodevalg og metodebruk*. Oslo: Aschehoug
- Huba, G. J. og Bentler, P. M. (1980). The role of peer and adult models for drug taking at different stages in adolescence. *Journal of Youth and Adolescence*, 9, 449-465.  
doi:10.1007/BF02087681
- Ito, T. A., Miller, N., og Pollock, V. E. (1996). Alcohol and aggression: *A meta-analysis on the moderating effects of inhibitory cues, triggering events, and self-focused attention*. *Psychological Bulletin*, 120, 60–82.
- Johannessen, A. og Tufte, P. A. (2002). *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode*. Oslo: Abstrakt forlag
- Kringlen, E. S. og Torgersen, S. (2001). A Norwegian psychiatric epidemiological study. *American Journal of Psychiatry* 158: 1091-98
- Kvale, S. (1997). *Det kvalitative forskningsintervju*. Oslo: Gyldendal
- Kvendseth, K. O. (2014). Her tjener Stavanger Oilers millioner. *Aftenbladet*. Hentet 22.04.15 fra: [http://www.aftenbladet.no/100Sport/ishockey/Her-tjener-Stavanger-Oilers-millioner-459277\\_1.snd](http://www.aftenbladet.no/100Sport/ishockey/Her-tjener-Stavanger-Oilers-millioner-459277_1.snd)
- Lanter, J. R. (2011). Spectator identification with the team and participation in celebratory violence. *Journal of Sport Behavior*, 34, 268–280.
- Lewis, J. M. (2007). *Sports fan violence in North America*. Lanham, MD: Rowman and Littlefield.
- Länsstyrelserna. (2013). Alkohol, Maskulinitet, idrott og våld. *Dokumentation från konferens 8 november 2013 i Göteborg*. Hentet 18.05.15 fra: <http://www.lansstyrelsen.se/vastragotaland/SiteCollectionDocuments/Sv/publikationer/2013/2013-104.pdf>

- Maniglio, R. (2007). The hooligan's mind. *Journal of Forensic Sciences*, 52, 204–208
- Manstead, A. S. R., Hewstone, M., Fiske, S. T., Hogg, M. A., Reis, H. T. og Semin, G. R. (1995). *The Blackwell encyclopedia of social psychology*. Oxford: Blackwell
- Neal, D. J., Sugarman, D. E., Hustad, J. T. P., Caska, C. M., og Carey, K. B. (2005). It's all fun and games.. or is it? *Collegiate sporting events and celebratory drinking*. *Journal of Studies on Alcohol*, 66, 291–294.
- Nettavisen. (2013). Mer Alkohol for Viking og Oilers. Hentet 28.01.15 fra: <http://www.nettavisen.no/sport/3662759.html>
- NIF. (2004). Alkohol: *Idrettens holdning til alkohol*. Hentet 06.03.15 fra: <http://www.idrett.no/tema/lover/retningslinjer/Sider/alkohol.aspx>
- NIF. (2014). Årsrapport 2014. Hentet 15.05.2015 fra: [http://www.idrett.no/nyheter/Documents/30\\_15\\_NIF%20%C3%85rsrapport%202014\\_enkeltsider\\_LR.pdf](http://www.idrett.no/nyheter/Documents/30_15_NIF%20%C3%85rsrapport%202014_enkeltsider_LR.pdf)
- Nordby, B. M. (2015). Politiet stoppet svensk-norsk supportertslåsskamp. *Verdens Gang*. Hentet 12.05.2015 fra: <http://www.vg.no/nyheter/utenriks/politiet-stoppet-svensk-norsk-supportertslaasskamp/a/23449735/>
- Opsal, S. (2015). Oilers sikret sin fjerde kongepokal etter finalethriller. *Nrk*. Hentet 12-05.2015 fra: <http://www.nrk.no/sport/stavanger-oilers-ble-norgesmestere-for-fjerde-gang-parad-1.12316861>
- Ostrowsky, M. K. (2014). The social psychology of alcohol use and violent behavior among sports spectators. *Aggression and violent behavior*, 19(4), 303-310.
- Pape, H. (1996). Tenåringsdrikking i et utviklingspsykologisk perspektiv. *Norsk Epidemiologi*, 6, 85-90
- Pape, H. (2012). Young people's overestimation of peer substance use: *an exaggerated phenomenon?* *Addiction*, 107(5), 878-884.
- Pedersen, W. (2006). *Bittersøtt - Ungdom/sosialisering/rusmidler*. (2. Utg.). Oslo: Universitetsforlaget.
- Pedersen, W. (1993). Forebyggende foreningsliv?. *Tidsskrift for samfunnsforskning*, 34(3),199-217

- Pedersen, W. og Aas, H. (1995). Full for første gang. *En longitudinell studie*. Nordisk Alkohol tidsskrift, 12, 121-131
- Peitersen, B. (2009). Supporter culture in Denmark: *The legacy of the 'world's best supporters'*. Soccer and Society, 10, 374–385.
- Phillipson, M.. (1974). Theory, methodology, methodology and conceptualization. I Filmer, P., Phillipson, M., Silverman D. og Walsh, D. *New directions in sociological theory*. London: CollierMcMillian, s. 77-119
- Rapley, T. (2004). Interviews. I Seal, C., Gobo, G., Gubrium, J. F. og Silverman, D. *Qualitative Research Practice*. Thousand Oaks, California: Sage
- Reid, J. B. (1978). Study of drinking in natural settings - *Behavioral approaches to alcoholism*. New Brunswick: Rutgers Center of Alcohol Studies
- Ringdal, K. (2007). Enhet og mangfold - *samfunnsvitenskapelig forskning og kvantitativ metode*. Bergen: Fagbokforlaget
- Rossow, I. Moan, I. S. og Natvig, H. *Nære pårørende av alkoholmisbrukere - hvor mange er de og hvordan berøres de?* SIRUS-rapport 9/2009
- Rossow, I. og Romelsjö, A. (2006). Prevensjonsparadokset for alkoholproblemer og betydningen av drikkemønster, i *Addiction*, (101). London.: Blackwell Publishing
- Russell, G. W. og Arms, R. L. (1998). Toward a social psychological profile of would-be rioters. *Aggressive Behavior*, 24, 219–226
- Sage, G. H., & Eitzen, D. S. (2013). *Sociology of North American sport* (9 Utg.). New York: Oxford University Press.
- Skog, O. J. (1991). Drinking and the distribution of alcohol consumption. I Pittman, D. J. og White, H. R. *Society, culture, and drinking patterns reexamined* (Vol. 1). Alcohol Research Documentation Inc
- Stavrum, Gunnar. (2012). Drillos dyrt og dårlig. Hentet 27.11.2014 fra: <http://stavrum.nettavisen.no/drillos-dyrt-og-darlig/>
- Steinkjer, B. (2008). *Tiltaket Unge og Rus - en prosessevaluering*. Narvik: Nordnorsk kompetansesenter Rus.

- Svenska Fotbollförbundet. (2015). Statistik/ligor. Hentet 22.04.15 fra:  
<http://svenskfotboll.se/allsvenskan/statistikligor/?scr=spl>
- Thagaard, T. (2003). Systematikk og innlevelse. Bergen: Fagbokforlaget
- Tjora, A. (2010). Kvalitative forskningsmetoder i praksis. Oslo: Gyldendal akademisk
- TV2. (2012) Oilers får skjenkebevilling. Hentet 28.01.15 fra: <http://www.tv2.no/a/3892871>
- Varden. (2015). Odd trekker søknaden om skjenking. Hentet 05.05.15 fra:  
<http://www.varden.no/sport/odd-trekker-soknaden-om-skjenking-1.1370806>
- Vedøy, T. F. og Skretting, A. (2009). Ungdom og rusmidler. *Sirius-rapport nr. 5 2009*. Oslo: Statens institutt for rusmiddelforskning
- Verdens Gang. (2000). Hansa tapte i Høyesterett. Hentet 29.04.15 fra:  
<http://www.vg.no/nyheter/innenriks/sk-brann/hansa-tapte-i-hoeyesterett/a/1017903/>
- Verdens Helseorganisasjon (2014). Global status report on alcohol and health 2014. Hentet 15.04.15 fra:  
[http://www.who.int/substance\\_abuse/publications/global\\_alcohol\\_report/msb\\_gsr\\_2014\\_2.pdf?ua=1](http://www.who.int/substance_abuse/publications/global_alcohol_report/msb_gsr_2014_2.pdf?ua=1)
- Watten, R. G. (1999), Fotball og alkohol: undersøkelser av rusvaner hos unge norske fotballspillere. Alkokutt, Oslo
- Widerberg, K. (2001). Historien om et kvalitativt forskningsprosjekt. Oslo: Universitetsforlaget
- Wilhelmsen, B. U. og Laberg, J. C. (1996). Primærforebyggende alkoholundervisning i ungdomsskolen: *Positive korttidseffekter*. Norsk Epidemiologi, 6, 91-96.
- Øia, T. (2012). Ung i Oslo 2012: nøkkeltall. *Nova-notat nr. 7 2012*. Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring.

## Vedlegg 1

### Mailkorrespondanse med VG journalist Øyvind Askeland

**Mail til:**

Heisann Øyvind,

Jeg holder for tiden på med å skrive masteroppgave med temaet «Alkoholssalg på idrettsarrangement». I den anledning snublet jeg over din artikkel: <http://www.vg.no/sport/fotball/viking/naa-faar-viking-servere-alkohol-til-publikum/a/10100390/>

Hvor det til min store glede er gjennomført en spørreundersøkelse hvor lesere med 3 alternativer får si hva de mener om saken.

Den eneste haken fra min side er at det er litt vanskelig å se hele teksten på disse alternativene, hvor bare:

Ja, det burde vært tillatt for le..

Nei, det er helt tullele. Idrett o..

Jeg mener det er greit med s..

Er synlig.

1. Tror du at du kunne være behjelpelig med å fylle ut resten av alternativteksten for meg?

2. Tror du det kommer til å komme en ny slik spørreundersøkelse om dette temaet i nærmeste framtid? (Ved sesongslutt elns.).

Vennlig hilsen

Stig G. Sæther

**Svar fra:**

Hei, Stig.

Takk for epost. Jeg skal prøve å svare så utfyllende som mulig.

1. Alternativene var som følger:

Ja, det burde vært tillatt for lenge siden.

Nei, det er helt tullele. Idrett og alkohol hører ikke sammen.

Jeg mener det er greit med servering på VIP-områdene, men ikke andre steder.

2. Det er litt tilfeldig når vi lager disse undersøkelsene og det er vanskelig å si hvor representative de er. Eks: En avstemning om hvem som vinner Premier League i en Liverpool-sak, vil ofte gi Liverpool flest stemmer – selv om kanskje det er mindre sannsynlig enn at f.eks. Chelsea vinner ligaen. Du må nesten bare følge med om vi skriver noe mer om temaet, men akkurat nå har vi få planer om det.

Med vennlig hilsen

Øyvind Askeland

Journalist

## Vedlegg 2

### Mailkorrespondanse med toppklubber i fotball og ishockey

Følgende 3. spørsmål ble sendt ut pr. mail til samtlige eliteseriekubber i fotball og ishockey.

1. Hvem får kjøpt alkohol på deres arrangementer?
2. Hvordan foregår alkoholsalget på deres arrangementer?
3. Hvilke tanker/ønsker har dere omkring å kunne tilby alkoholsalg til alle supportere over 18. år? (Ala Stavanger Oilers ordning).

#### Fotball

##### *Aalesund:*

1. Hos oss selges det alkohol i vår VIP avdeling. Dvs at du må ha enten sesongkort eller kjøpt billett til vår VIP avdeling for dette. I billett ligger også mat inkludert. Det går ikke an å kjøpe plass på VIP uten matdelen.
2. Det er ISS som står for salget. Det serveres/bestilles ved bordene. Ikke under selve kampen, men de kan bestille før de går ut til 1. omgang og bestillingen vil da stå på bordet når de kommer inn til pause Etter kamp kan det kjøpes i barene på VIP avdelingen.
3. Vi har ikke hatt en diskusjon om vi ønsker å åpne for servering på andre områder av vår stadion enda. Skulle vi ønske en slik ordning i fremtiden tror jeg det vil bli på avgrensa områder.

##### *Bodø/glimt:*

1. VIP gjester.
2. Fra baren i VIP området.
3. Vi er positiv.

##### *Brann:*

1. De som kjøper plasser på SPV-tribunen.
2. Fra barer i restaurant, losje og områder.
3. Vi er positiv til at dette kan være et tilbud på tribuner der ikke vi har familiebilletter og til supportere over 18 år. Selvsagt skal vanlige skjenkereglene følges.

##### *Haugesund:*

1. Det foregår ikke salg av alkohol på våre kamparrangement.
2. Vi serverer kun et glass vin til middag på Super-VIP for de som ønsker det og har bestilt det på forhånd. Serveringen stanses 1 time før avspark på grunn av kommunale regler.
3. Vi kunne tenke oss å tilby gjester alkohol, i ordnede forhold, men reglene i vår kommune tillater ikke dette, så vi forholder oss til det. Skulle reglene endre seg, vil vi ta en ny vurdering om dette er noe for oss.

### **Lillestrøm:**

1. Hos LSK så serveres det alkohol i våre restaurant konsepter.
2. Det skjer over disk eller ved bordene med servitører.
3. Vi har pr. dags dato ingen infrastruktur på stadion til å tilby våre gjester utenom våre restaurant gjester et slik tilbud. Hadde vi hatt infrastruktur til å få til en slik ordning har vi ingen motforestillinger i forhold til å tilby gjester alkoholserving. Dette forutsetter selvfølgelig at det ville gi klubben en økonomisk gevinst.

### **Molde:**

1. Våre VIP-gjester i restaurant og losje får kjøpt dette på kampdag.
2. Gjennom lukkede arrangement for inviterte gjester i losjer/restaurant,
3. Vi har ingen umiddelbare planer om en slik løsning. Det kommer helt an på konseptet vi evt kommer frem til. Blir vanskelig å svare når konseptet/planer ikke er konkretisert. Men mest sannsynlig ville vi måtte også måtte bygge om på stadion da.

### **Mjøndalen:**

1. Alle med sesongkort/billett til hovedtribunen.
2. Eget avskjermet område under hovedtribunen. Jeg er litt usikker på hva tillatelsen sier, men vi kommer ikke til å selge alkohol i pausen. Vi stopper også salget 15 min før avspark.
3. Vi er, som du ser av svarene over, åpne for å tilby alkoholsalg til tilskuere. Men vi mener dette bør foregå på et avskjermet område i et tidsbegrenset periode og ikke ute på tribunen. Som arrangør er vi også svært opptatt av at det ikke skal forekomme fyll eller overstadig beruselse. Vi anser alkoholserving som et hyggelig tilbud ved et sosialt arrangement som fotballkamp. Og vi tror dette er veien å gå for å tilpasse fotballproduktet til våre tilskuere. Konkurransen vår er til puber, kamper i utlandet (England primært) og sofaen hjemme. Ved samtlige av disse tilbudene kan man enkelt nyte alkohol. Så skal man ta opplevelsen av å dra på fotballkamp i Norge ett steg videre, tror vi at man må tilrettelegge for kjøp av alkohol.

### **Odd:**

1. Rundt 450 VIP og 200 vanlige supportere.
2. Pr. i dag har vi 2 steder hvor det er mulig å kjøpe alkohol. Vårt VIP område hvor det er plass til ca. 450 personer, samt at vi har et område som kalles "Bakrommet" hvor det er plass til ca. 200 personer. Alkoholen må nytes inne i lokalene og kan ikke tas med ut på tribunen. Vi har avtale med egen driver som har skjenkebevilling og driver dette for egen regning. På VIP er det svært mange bedriftskunder som har kjøpt sesongkort for et betydelig beløp og hvor de får servert middag m.m.. Bakrommet er noe billigere konsept og her har man muligheten til å kjøpe øl.
3. Vi hadde for inneværende år tanker om å åpne for salg av øl i et begrenset område og i en del av hovedtribunen. Tanken her var å tilby vanlige supportere muligheter å kjøpe et glass øl bak tribunen. Det var ikke tanker om at dette skulle medbringes ut på tribunen, men kun være et tilbud en times tid før kampstart og i pausa. Forslaget falt



ved at vi trakk skjenkesøknaden. Grunnen til det var stor politisk motstand samt at offentliggjøringen ble vinklet noe feil.

### **Rosenborg:**

1. VIP kunder får alkoholserving under kurs og konferanser, samt under kamp. Det selges også på supporterpuben og familierestauranten før og etter kamp.
2. Dette salget har vi outsourcet til Hotellkjeden ved siden av stadionen. På VIP kan vi selge alt, men på supporterpuben er det bare øl og vin.
3. Vi har ikke diskutert noe åpent salg for alle publikummere. Det har ikke vært noen aktuell diskusjon, men har følt at det har vært riktig å gi supporter-puben et tilbud. Fordi vi visste at det likevel var en kultur for at det samles før kamp, og dette gjorde de i puber i byen. Og dette førte igjen til at vi hadde mindre kontroll på alkoholinntaket.

### **Sandefjord:**

1. Vi selger alkohol på VIP områdene pluss at vi har en supporter pub på Innsiden av tribune anlegget hvor man også for kjøpt alkohol. I tillegg starter vi i år også opp et nytt eget område på innsiden av stadion VIP-Light hvor det vil være mulig å kjøpe alkohol. Supporter puben stenger et kvarter før kampstart og åpner et kvarter etter kampslutt.
2. Ansvar for alt salg av alkohol er et ute sted i byen som også er samarbeidspartner av klubben. SF får en % del av fortjenesten. Ute stedet har alt ansvar for skjenke bevilling og vektere i forbindelse med servering av alkohol.
3. Vi er veldig positive til å kunne selge alkohol unner kontrollerte former som man gjør i blant annet England hvor alle kan kjøpe øl unner tribune anlegget.

### **Sarpsborg:**

1. VIP før kamp.
2. VIP lukket område
3. Vi har ikke fasiliteter i dag til å tilby det, men på sikt er nok det noe som tvinger seg frem.

### **Sogndal:**

1. På lukka VIP-område.
2. Ein liten bar, i tillegg levering i VIP-boksar på bestilling.  
Omsetnad under 25 000kr i heile 2014....
3. Fosshaugane Campus er eit område for ungdom og unge vaksne (Vidaregåande skule og høgskule samlokalisert). Dette er bestemmande for haldninga. Dersom det blir etablert studenthus eller liknande i området vil me nytte dette til segmenterte målgrupper. Det vil då være viktig at alle framleis skal føle seg ivaretatt og trygge på heile stadionopplevelsen.  
kommersielt sett er det ikkje eit viktig element hjå oss.

### **Stabæk:**

1. Her hos oss er det ingen alkoholserving. Det er vel pt kun Viking tror jeg som har disp til å servere det på sine fotballkamper.
- 2.
3. For oss, med en gamle og sliten arena uten noe VIP eller restauranttilbud av betydning, er det lite aktuelt med alkohol. Om vi får ny arena en gang i fremtiden, har vi tro på at en liten øl eller et glass vin ( i moderat mengde)kan bidra til økt trivsel og tilstrømming.

### **Start:**

1. Alle over 18 år før og etter kamp.
2. Over disk i restaurant som er åpent for alle.
3. Det er ikke mange som benytter seg av tilbudet av supportere, så vi tror ikke det er stor etterspørsel etter alkohol på våre kamper. Så jeg kan ikke se at vi har noe større behov enn hva vi allerede har.

### **Strømsgodset:**

1. Det er kun mulig for de som er på VIP avdelingen.
2. fm. matserving før kamp og i pausen, samt i en del tilfeller i en egen bar etter kampslutt
3. Dette har vi ikke hatt oppe til vurdering enda – da vi ønsker å se an prosjektet som diskuteres i Viking.

### **Viking:**

1. Vi selger alkohol som en del av vårt VIP opplegg. Vi har da servering/salg i både losjer og i hovedrestauranten, Store Øyeblikk. I tillegg åpnet vi i høst vår publikumspub, Ein blåe dag, i tilknytning til vår hovedtribune. Her selger vi øl og vin med 18 års aldersgrense.
2. I våre VIP områder har vi satt ut salg og servering til vår catering leverandør ISS, som da betjener barer og all alkoholserving.
3. Vi anser alkoholtilbud som et godt publikumstilbud og som en del av kampopplevelsen mange ønsker. På samme måte som at de får dette tilbudet på andre underholdningstilbud (teater, konserter etc). Vi har bare gode erfaringer med skjenking på Viking Stadion. Vår erfaring tilsier at det stort sett er snakk om et glass øl/vin før kampen eller i pausen/etter kampen. Vi har hatt alkoholserving siden åpningen i 2004, og har bare gode erfaringer med dette. Publikums puben ga oss samme gode erfaringer på fjorårets høstkamper.

### **Vålerenga:**

1. Dette serveres kun på enkelte VIP området, på skjermområdet.
2. Det er ikke salg, det ligger i de forskjellige VIP konseptene via UBC. (Daglig leder hevder dog ved neste mail at dette skjer over disk, eller servering).
3. Vi har diskutert dette med våre supportere over lengre tid, og pr i dag er dette ikke noe vi gjør. (Daglig leder sier: «Vi er positive»).

Videre på spørsmål om: Er det slik at deres supportere ikke ønsker dette? Svarer Arrangement og media-ansvarlig dette:

Nei, men vi har ikke egen stadion og salget(les inntektene) vil da ikke gå til hverken klubb eller f.eks. gi bedre tribune fasiliteter etc. Det er en ekstern aktør på servering på stadion vi benytter i dag. Vi ser på en løsning i samarbeid med supporterne på egen stadion når den tid kommer.

## **Ishockey**

### **Frisk Asker:**

1. Har ikke så mye å gi deg, ettersom Frisk Asker pr.idag ikke serverer alkohol på sine arrangementer.
- 2.
3. Hvorvidt dette er et ønske i fremtiden har vi ikke diskutert. Så det kan jeg ikke uttale meg om akkurat nå. Vi planlegger en ny hall, men mer vet jeg ikke.

### **Kongsvinger Knights:**

1. Vi har ikke alkohol servering på våre arrangement. Hallen gir ikke mulighet til det.
- 2.
3. Hvis jeg skal svare på om vi ønsker, så blir vell det litt med kløyvd tunge som ordtaket sier. Både ja og nei. Alkohol bringer med seg en god slump økonomi, og kan tilføre en sårt trengende klubb økonomisk vinst. Det ligger masse penger i dette. Men det medfører også en del ting som er i usportslig øyemed. Så vi har derfor ikke gjort noe mer ut av det pr. dags dato.

### **Lillehammer IK:**

1. Ingen. (kun ved internasjonale arrangement)
2. Ikke
3. Ikke vurdert. Men skal se på muligheter for sponsorer inkl. mat. I fremtiden. Vi må få bygget en evt. publikumsrestaurant for å få dette til.

### **Lørenskog IK:**

1. VIP lounche
2. I eget lukket område.
3. Tenkt oss samme system som i Stavanger

### **Manglerud Star:**

1. Vi har ikke alkohol servering på våres kamper. ☺
- 2.
3. Nei. Vi ønsker ikke å blande alkohol og idrett. ☺

### ***Sparta Sarpsborg:***

1. Bedrifter som bestiller bord og middag.
2. Det serveres frem til 30 minutter og det kan ikke nytes alkohol under kamp  
Det er lov å servere alkohol 15 minutter etter at kampen er slutt
3. Det hadde vi gjerne sett at vi kunne gjort. Vi har ikke fasiliteter til det i dag, men om vi hadde og det hadde vært lov hadde vi gjort det.

### ***Stjernen Hockey:***

1. Våre samarbeidspartnere.
2. Det foregår bare i VIP rommet til våre samarbeidspartnere. Vi har bare hatt noen arrangementer i år hvor vi har solgt alkohol i hallen, 3 kamper!
3. Vi ønsker å komme dit en dag i fremtiden der vi kan tilby alle våre supportere alkohol i hallen. Vi er der hvor vi konkurrerer med veldig mange andre aktører for å få folk i hallen, da må vi også kunne tilby dem noe ekstra. Vi drømmer om ny arena i Fredrikstad og tror og håper det vil bli en realitet om noen år. Da ønsker vi selvsagt å kunne tilby alle våre supportere alkohol servering ala Stavanger som har vært en stor suksess. Vi har ikke disse fasilitetene pr. dags dato.

### ***Storhamar Dragons:***

1. Selger ikke
2. Ikke akt pga 1
3. Ja i lukket areal, før kamp, i pauser og i etterkant. Ikke under spill

### ***Vålerenga Ishockey:***

1. Kun VIP.
2. Dette foregår kun på VIP-avdelingen.
3. Dette synes vi er spennende, og det er vi positive til. Vi kan likevel ikke gjøre dette nå og er avhengig av nye fasiliteter for å gjøre dette. Vi har planlagt en ny arena som skal stå ferdig i 2018, denne vil da bli bygget etter skjenkeloven.

## Vedlegg 3

### Mailkorrespondanse med Rogaland Teater

**Mail til:**

Hei,

Stig Grønnerøe Sæther heter jeg, og er en mastergradsstudent ved NTNU i Trondheim.

Jeg arbeider for tiden med en oppgave som omhandler alkoholsalg ved idrettsarrangement og var i den anledning nylig i Stavanger og gjennomførte intervju med Stavanger Oilers.

Der påstod de, selv om de ikke var helt sikre, at det var salg av alkohol ved barneteater, og i den forbindelse lurer jeg på om dere kan bekrefte eller avkrefte hva som er praksis i forhold til dette?

Vennlig hilsen Stig G. Sæther

**Svar fra:**

Hei og takk for henvendelsen!

Spennende tematikk du tar opp. Hos oss er det slik at når vi spiller barnestykker eller har forestillinger i regi av ungdomsteatret selges det ikke alkohol. Dette er et valg teatret har gjort - vi har bevilling slik at vi kunne valgt å selge alkohol til alle forestillinger - men vi synes dette er en mest korrekt praksis.

Lykke til med oppgaven!

Med vennlig hilsen

Kirsti Bjerva

Salgs- og markedsjef

## Vedlegg 4

### Dybdeintervju

#### Intervjuguide med svar, Hammarby Fotboll

*Med Göran Rickmer*

Førsnakk:

Hva er din rolle i Hammarby?

Jeg er evenementsansvarlig og sikkerhetsansvarlig. Dette siden 2006, da hadde vi Djurgårdsderby på høsten, når vi fikk avbrudd, da jobbet jeg i også Hammarby og fikk spørsmålet fra det daværende styret siden jeg hadde en del meninger, så synes de at da kunne jeg komme tilbake med et forslag på hvordan slike ting kunne håndteres, og det gjorde jeg. Jeg synes vi jobbet helt feil, vi fokuserte for mye på det repressive og på straff. Et sted må man gå ut fra at mennesker faktisk er fungerende mennesker. Vi hadde inn mye politi og ordensvakter, vi bygget mye gjerder og stengte av supportere til høyre og venstre. Her var det at jeg sa at vi en plass måtte «vinne det store publikum» på vår side. For at, når man våkner på morgenen så sitter jo ikke jeg å tenker på hvilke lover som finnes, men på et vis så anpasser vi jo oss. Sitter jeg i bilen så har jeg en væremåte, handler jeg mat så oppfører jeg meg på denne måten. Så de fleste av oss funker jo i samfunnet.

Føler du det er store forskjeller på sikkerheten rundt Allsvenskans fotballag?

Ja, det er kjempestore forskjeller. Det ser man jo. Når vi startet med dette i 06/07 så begynte man å innføre prinsipper og regler for dette i svensk fotball fordi man så at dempet oss og ikke satte hardt mot hardt, men nå jobber jo de fleste slik, sakte men sikkert. Og for meg er det ikke noe rart ved dette, fordi i idretten har vi en tendens til å hele tiden bli, så fort man sier fotball eller hooliganer og pyroteknikk så slutter folk å tenke logisk. Se for eksempel på store konserter, når Metallica spiller så har man kjempe sikkerhetsorganisasjoner, men man har ingen hooliganere. Men likevel har man sikkerhetsorganisasjoner, så man må jo fundere på hvorfor man har det. Jeg kommer selv fra musikkbransjen i begynnelsen, med evenementer der. Og jeg har alltid syntes at det var rart i fotballen at det var så mye fokus på det dårlige, jeg tror at om majoriteten av mennesker trives og føler seg sikre og trygge så kommer de til å oppføre seg deretter. Men opparbeider man seg en forventning om at det skal bli bråkete og støyete så kommer du til å oppføre deg annerledes også. Hvis alle forventer seg dette så blir ikke den moralske dommen sterk. Vi hadde Gais borte sist høst for eksempel, da reiste 5000 supportere nedover. Da dannet vi et bilde av at det skulle bli en fotballfest, vi skulle dra dit å ha det gøy, noe som igjen førte til at de gode kreftene «spiste opp» de onde. Så de som ville bråke, de innså at gjorde vi det her så kommer vi til å få alle andre imot oss. Nå finnes det jo alltid ytterligheter, men får vi majoriteten til å ta noen form for ansvar så hjelper jo det mye. Sånn er man jo selv også, blir det satt opp en liste av en masse regler så funderer i hvert fall jeg på hvordan jeg skal komme meg unna dem. Vi må utgå ifra at mennesker fungerer i det vanlige samfunnet. Slik må man også tenke innen fotballen. Så det er store forskjeller i fotballverdenen. Og det er fremgangsrikt å tenke slik kan jeg si, vi har mindre og mindre politi og ordensvakter. Og heller mer service personale. Her har vi nesten de samme kostnadene, men nå legger vi disse pengene på å gi service, slik at det kommer majoriteten til gode. Dette er ansatte som hilser folk velkomne, det finnes folk som møter opp langt borte fra arenaen som sier hei og velkommen, hjelper folk å komme til riktig plass og går riktig veg.

Slik at du slipper å stå i en gjerne lang og feil kø før du skjønner at du har gått feil å bli sur og grinete over dette. Det er jo bare å gå til en skjerm når man er på festival eller pub eller hva som helst, så vil man jo vite hva som skjer. Så nå har vi organisasjoner som før hver kamp sender ut mail til alle besøkende som hilser dem velkomne og forteller hvordan de skal forberede seg med å ta ut billett, ta ut kontanter eller hva som gjelder, være ute i god tid og fortelle hvilke innganger som gjelder for dem osv. osv. Alt dette for at mennesker ikke skal bli grinete på veien.

Hvordan er sikkerhetssjekken ved inngangen til deres kamper?

Det er litt ulikt etter hvor man går inn. Det er jo samme sak der, vi forsøker å minimere disse stasjonene også, vi finner vel nesten ingenting uansett, og hvorfor skal man da visitere? Det blir et spill for galleriet. Nå får jo klubbene mindre bøter om man visiterer, men det gir ingen resultater. Det er aldri noen som finner noe. De får det jo inn uansett. Det blir jo bøter for begge lag ved pyroteknikk etc. Vi har et nytt system nå da, så vi får se. Vi hadde noe som het uaktsomhet, hvor det var strikte regler, noe som gjorde at du var ansvarlig for spillere, ledere og supportere, og uansett hva du gjorde så fikk du bøter. Men nå er det slik at hvis klubben/foreningen har gjort visse saker, og kan påvise at man jobber mot disse problemene så skal beløpet på bøkene minimeres, så vi får se hvordan det blir. Det er jo pyroteknikk på annenhver av våre kamper, men jeg tror også at jo mer det svenske fotballforbundet og jo mer vi klubber og politiet snakker om pyroteknikkforbudet, desto morsommere er det å bryte det. Hadde jeg selv vært 18-19 år så hadde jeg brukt det hele tiden i ren protest. For meg blir det slik at, det har vært en debatt i Sverige om hvordan man skal håndtere pyroteknikken, og jeg mener det er som en hvilken som helst brann. Det er en åpen brann, vi vet at den varer i 40 sekunder, da må jeg som er ansvarlig ta høyde for at folk ikke skal komme til skade. Akkurat som om det brenner i en papirkorg, det er det samme på mange vis. Når det kommer til pyroteknikk så blir det prestisje og folks egentlige tanker om dens være eller ikke være. Og der har vi sagt, fra Hammarby sin side i hvert fall, vi tar ikke hensyn til dette, men vi jobber ut ifra de lover som finnes, når det gjelder brann og slikt. Det gjør vi ingen stor sak ut av. Det går jo som oftest bra, det forekommer selvsagt skader, men ser vi på majoriteten over de gangene det brenner på tribunen så er jo supporterne selv ganske sikkerhetsbevisste, vi ser jo at de flytter publikum rundt to-tre meter bak og lignende. Andre får ikke komme nært, og man står lengst fremme og tenner på etc. Det er jo ytterst lite personskader, vi forsøker jo å fange opp dette for å føre statistikk, men det er klart det finnes et stort mørketall her. Det verste er jo smellene, disse her «bangersene» som de anvender, da kan jo trommehinner gå i stykker etc. Vi har jo også brannpersonale inne på stadion, og det har man jo i dag på alle arenaer, det skal være i hvert fall. Vi er bevisste på risken, og vi vet at folk ramler i trappene også, men her må man et sted vite årsaken for å kunne jobbe forebyggende. Å jobbe i etterkant gir ingen mening, for da har skadene allerede skjedd. Det kan man jo også gjøre, men her gjelder det å jobbe forebyggende, hvilket vi gjør. Vi tar jo høyde for brannsikkerheten osv. det koster selvsagt penger, på den andre siden så har vi ganske stor brannsikkerhet uansett. I prinsippet så er det jo nesten bare innendørsarenaer. Disse består vel likevel for det meste av betong og plastikkseter på innsiden, og sammen med supporterne så samarbeider vi om å sette bort tifoer og papir slik at det ikke skal ligge brannfarlig materiale på tribunen. Pyroteknikken er jo ikke bra, siden den ikke skjer under ordnede former, men det er jo har jo en lang historie og det blir en langsiktig løsning. Det er ingen vits i å diskutere om det hører hjemme eller ikke, det finnes på tribunen og det er som å spørre om alkohol og idrett hører sammen, det kan man jo diskutere, men vi serverer jo alkohol, så det finnes jo der. Den moralske diskusjonen får noen andre håndtere.

## Alkoholsalget i praksis

### 1. Hvor lenge har Hammarby hatt alkoholsalg for andre enn VIP?

Vi har hatt det siden 98. Nå har vi litt rare alkohollover, vi har en lov som er ifra 50-tallet, som i sin tid har hentet kraft fra 1900-tallets begynnelse, hvor Stockholmerne drakk 1 liter sprit om dagen, pr. skalle. Så i begynnelsen var i tvunget til å ha noe som heter medlemsforeninger, hvilket gjorde at alle som kjøpte sesongbilletter/sesongkort hadde rett til å komme inn på barene. I begynnelsen så var det veldig mange som overklagde dette; politiet, et folkeparti som var avholds overklagde. Og vi hadde jo bare søkt om å få selge øl og vin på kampene, og ingenting sterkere, men loven er slik at hvis noen overklager til sosialstyrelsen så kan de bare gi fullstendige rettigheter eller ingenting i det heletatt. Så hver gang noen overklagde og vi vant, så fikk vi fullstendige rettigheter, da også inklusive sprit. Og slik hadde vi nå hatt det i 5 år, og da ble det slik at det ble permanent. Hadde de ikke overklagd så hadde vi bare hatt øl og vin, men siden de gjorde dette så fikk vi fullstendige rettigheter. Så nå serverer vi alt, over alt i prinsippet. Det interessante er at i begynnelsen så var politiet imot dette, men etter 2 år så var politiet for. Dette siden antallet supportere som var kjempfulle har minsket. Folk drakk mindre fordi de visste at det fantes alkohol inne på arenaen. Før så drakk supporterne for mye utenfor stadion, før de kom inn. Så det interessante er at alkoholens «avarter» har minsket. Vi merker videre ingen store forskjeller nå, på høy og lavrisikokamper, folk går inn og drikker og vi selger vel ingen kjempemengder alkohol. Vi selger nok mest øl i hele Sverige i og for seg siden vi er Hammarby, men det går ikke å sammenligne med en pub for eksempel, folk drikker 1-2 øl. Så finnes det jo selvfølgelig noen som drikker mer, men majoriteten tar en øl mer som en del av det sosiale. Så akkurat nå er ikke dette en stor greie i det heletatt. Nå har alkoholen i stor grad blitt en sosial sak, man kan gå inn og ta en øl sammen. Vil du drikke mye så sitter du ikke på arenaen, det er vel ikke et trivelig miljø for slikt, da vil man vel på en eller annen pub. De menneskene drikker jo likevel for mye. De som ikke kan håndtere alkoholen får jo heller ikke komme inn på arrangementene. Det er jo fortsatt slik at man må holde seg innenfor et visst nivå for å komme inn på puber også. Så jeg kan si at for vår del så har den store fylla eller feilfylla eller hva jeg skal kalle det minsket. I år skal vi faktisk begynne med noe som kalles «Stadsprosjektet», dette har man gjort på alle puber i Stockholm etter Stureplansskytningene, hvor det ble skutt mange mennesker. Det samme prosjektet skal vi nå innføre på arenaene, så i år kommer vi til å ha alkoholtester inne på arenaen, hvor man får blåse i alkometer og sånt. Dette er fordi vi er så lei av at folk hevder at det er så mye fyll innen fotballen, så nå har vi startet dette prosjektet. Det er frivillig å delta, men vi kommer til å stå inne på arenaen på x antall kamper, sammen med mange forskere. Her kommer vi til å plukke ut ca. hver tiende besøkende som kan komme frem å blåse. Her skal man så oppgi kjønn og alder da, uansett om man har drukket eller ikke så skal man blåse, for å kunne få riktig statistikk. Dette har også blitt gjort på studentfester, da det ble hevd at det var så mye fyll på studentfester, så viste det seg at 80 % knapt var beruset på studentfester. Og at folk var mer nykter her enn på en nattklubb i Stockholm. Samme sak er jeg overbevisst om at vi kommer til å komme frem til med dette prosjektet. Videre blir det jo også nedskrevet om folk ikke vil delta, og om de evt. virker å være merkbart beruset, siden det er frivillig å delta. Statistikken viser også at de som er fulle synes det er gøy å delta. Vi har jo selv hatt alkometer på hjemmefester, og det er jo moro å se etter hvem som «vinner». Så jeg tror dette kommer til å gå bra. Problemet akkurat nå er jo at så fort det skjer noe på fotballarenaen så begynner alle å skrike etter hvilke tiltak vi skal gjøre, dette igjen gjør jo igjen at ingen tiltak er egentlig relevant, da ingen vet hvordan det fungerer. Vi vil ta bort mytene om at alkoholen er grunnen til alt ondt. Dette prosjektet kommer til å vare i 3 år. AIK og Djurgården i Stockholm er jo også med. Så vi kommer nok til å drepe denne myten også.



## 2. Gjelder ordningen med sesongkort for å få tilgang på alkoholserving fortsatt?

Nei, nå er det helt åpent. I dag holder det med at du er 20 år gammel så får du komme inn på serveringsstedene. Vi hadde det vel slik bare før bare fordi vi var tvunget til å ha det. Det ble jo mye snakk omkring denne ordningen, men det viktigste for oss var jo å ha kontroll på de som skulle gå inn. Vi slapp jo ikke inn folk som var overstadig beruset og slikt. Alle var jo også medvitende til dette, og alle visste at dette var en prøveordning og alle visste at hvis det var noen som misbrakte dette så kom muligheten til å forsvinne for alle. Så vi fikk med oss de øvrige supporterne, og alle hjalp til for å sørge for at de som var mest beruset ikke fikk komme inn. Så folk oppførte seg i 99 % av tilfellene bra vil jeg si. I og med at dette har fungert så har myndighetene sagt at det er ok at vi serverer alkohol til alle. Det man argumenterte for var jo, slik det alltid var, siden vi er i Sverige, slik som det sikkert er i Norge også kan jeg tenke meg, Finland også, har en tradisjon med å drikke ganske mye alkohol, så da ønsker man å være ganske restriktive med det, hvordan man skal servere etc. Vi tror jo alltid at folk skal drikke som på vikingetiden. Men nå har det vist seg at det funker, og da er det vanlige skjenkebestemmelser som gjelder. Så vi kan servere det samme til vanlige folk som på VIP. Så vi kan selge gin og tonic om vi ønsker, cognac hvis det var etterspørsel på det så kan vi gjøre det, men vi selger jo mest øl og vin. Øl, jegermeister, ulike shotter, men det er vel øl det selges mest av i prinsippet, 99 %, det er ytterst få som drikker annet. Jeg tror det har med tradisjon å gjøre, man sitter ikke å drikker gin og tonic, eller white russian på fotballkamp. Det hører ikke riktig inn under den sosiale strukturen. Inn på tribunen får man jo bare ta med seg svakøl. Det finnes 3 kategorier, eller 4 er det vel. Vi har jo lettøl, folkeøl, mellomøl og sterkøl. Mellomøl og sterkøl er bevilget da. Mange arenaer i Sverige serverer jo bare lettøl. Men vi har jo folkeøl som man får ta med seg inn på tribunen da. Dette har vi tillatelse til i hver kamp. Det er ingen aspekter omkring dette i det hele tatt. Men mellomøl og sterkøl må være på spesielle områder. Vi har jo oppdaget at dette fungerer. Det er samme sak her som jeg har snakket om tidligere, hva er sikkerhet rundt fotball? Jeg tror at enten så tror man på at man bygger et system hvor man truer mennesker om represalier og føler så fort man gjør noe feil, det er det første man forteller, eller så vender man på det og sier at «vi har fått en mulighet, skal vi ta den sammen?». Videre kommer alltid spørsmålet for de man forteller det til; «hva gjør vi med de som ikke behersker dette?», men da kan vi jo bare si at det håndterer vi. Da tar folk til seg denne tillitten og den vokser med dem. Så finnes det alltid et fåtall personer man ikke kan gjøre dette med, men det blir lettere å håndtere disse da. Hvis vi kan få alle andre til å synes at dette er en god måte å jobbe på, da blir det lettere å få med de siste også. Om du forteller til mennesker at misbraker du dette her, så skjer dette. Da kommer folk automatisk til å begynne å fundere på hvordan de kan lure systemet. Om dette er ekstremt svensk, det vet jeg ikke, men sånn er det i hvert fall. Jeg fikk en gang en tilbakemelding fra en av våre «ultras», en ung gutt, han sa det var så mange regler i fotball, da sa jeg at det kommer an på hvordan man ser det. Enten så ser man en verden av frihet, eller så ser man at det er en verden av forbud. Og da kan man si at jeg kan aldri begjære til en 18 åring at han skal se det slik, da må jeg sende signalene. Om vi forteller til mennesker at vi byr inn deg til en verden av frihet, i hva det nå skulle gjelde, under visse premisser, men under disse rammene så får de gjøre hva de vil. Og fotballen er en verden av frihet. Du får være ganske beruset, du får stå halvnaken på tribunen, du får skrike, du får bli sint, du får klemme andre menn, det er vel ikke akseptabelt over alt i vårt samfunn, osv. osv. Ser man det på det viset at det er et sosialt ganske bra sted, det holder med at liker fotball og heier på Hammarby så er du velkommen. Da er det en verden av frihet. Men velger du å bare se han som alltid blir fullest, eller hooliganeren, ja da blir det en verden som det er strevsomt å håndtere. Og vi har jo valgt den andre måten å se å dette, vi får med oss majoriteten av publikum i det vi ønsker å gjøre. Det er kanskje ikke slik at de synes det samme som oss, men de har likevel forståelse for at det

finnes noen form for regler. Slik har vi gjort ved alle våre problemstillinger. Jeg synes ikke dette er så vanskelig, til sist så handler det jo om du besøker oss og synes at vi er noenlunde allrighte og trivelige så kommer du også til å bruke penger på oss. Det er ikke vanskeligere enn så. Det er jo det som er så kult, slik funker det i klesbutikkene også, i matbutikken jobber man på dette viset, i konserner jobber man på dette viset, på nattklubb etc. Så fort det kommer til fotball så slutter vi å tro på menneskeheten og slik er det i hele Europa. Det er et kjempeproblem i Europa, hvor man bare tror på forbud også ser man på avartene. Jeg tror at får man med seg majoriteten så kan man også håndtere det som ikke funker. Det er jo også forskjeller på hvilke klubber som får servere hva i Sverige. Man ser på delvis hver arena, hvordan serveringsmulighetene ser ut, man ser på arrangørene. Dette testes jo hele tiden, så det finnes ikke noe generelt, man testen hele tiden opp imot loven. Vårt mål var jo da at vi ville prøves opp imot de samme lovene som alle andre i samfunnet. På samme vis som restauranteiere eller hvem som helst. Før var det jo slik at de satt fotballen «her borte» i «neiboksen». Men vi har lyktes å flytte inn oss slik at vi har havnet med samme forutsetninger som alle andre. Videre så kreves det jo mye regler med dette, men det har jo vært vår målsetting, og dit har vi kommet nå. For vår del kan jeg si at det er bra at muligheten er det, man kan alltid ha moralske tanker i seg selv, vi har jo en myndighet som har bestemt at alkohol er et godkjent rusmiddel, så da er det slik. Vil man ha en moralsk diskusjon da får man ta det med politikerne, det er de som bestemmer hvilke rusmidler som er godkjente i dette landet. For meg blir det bare tåpelig at man ikke skal få drikke på et idrettsarrangement, eller som man har mange steder, hvor bare de på VIP får drikke, men ingen annen. Min oppfatning er nok at det er verre tilstander på VIP-avdelingen. Den vanlige tilskuer er redd for å miste det man har fått, mens de på VIP tar det for gitt. Så det er nok mer fyll på disse markeds plassene, enn hva det er hos den menige mann. Vanlige supportere er jo mer redd for å miste skjenkemulighetene.

3. Tror du det kan være en forskjell i graden av fotballinteresse hos de på VIP og den vanlige supporter?

Nei, ikke i dette tilfellet. Kanskje i fremtiden med nye arenaer og det å kunne gå ut og representere foretaket, men vi har en ganske stor, vi har noe som heter «Klacksparkens venner», dette er mindre selskaper, som egentlig er basis i hele vår sponsorordning. Her er det mange Hammarbysupportere som har brukt å stått på de ordinære tribunene og som senere har fått et eget selskap og dermed sjansen til å sponse Hammarby da. Så for vår del så er vel majoriteten av disse «Hammarbyare», kanskje for mye «Hammarbyare» også, det merkes på tribunen iblant. Men selvsagt, ved nye arenaer kommer det inn store selskaper, Herbalife er vel ikke så mye «Hammarbyare» egentlig, de er vel her kanskje av andre grunner. Det samme er det vel med Tele 2, de er vel heller ikke «Hammarbyare», siden de er så store selskaper, men ved de mindre selskapene så er vel de fleste det. Og slik er det vel med mindre sponsorer hos de fleste klubbene i Sverige.

4. Du nevnte at skjenkemyndighetene sjekket arenaen, var det store forskjeller på skjenkemulighetene ved overgangen fra Söderstadion til Tele 2?

Nei, det er slik at når man bygger nye arenaer så høres det kjempebra ut som oftest, med så fine restauranter man skal bygge og serveringsområdet. Men i og med at vår nye arena er bygd ut ifra UEFA sitt direktiv, en guide som alle arenaer bygges etter, så er det slik at VIP områdene er kjempefine, men for den vanlige tilskuer så er det ingen store forskjeller. Det er jo nye lokaler, men arenaen er også bygd på en liten tomt, så mulighetene er kjempe få. Men

vi holder på og ser på dette, og vi utvider sakte men sikkert og blir større og større. Så nå har vi en kjempebar, eller kjempe og kjempe, den tar i hvert fall en 600-700 personer og ligger rett bak «kortsiddeklacken», det er den største baren vi har. Og det funker veldig bra, dessverre er området for lite, vi skulle ha bygd ut enda mer om vi hadde kunnet. Vi holder på og ser etter større serveringsområdet for alkohol, men det er det at det blir for trangt, det blir ikke noe godt miljø av det. Så vi hadde ønsket mer enn det ble, det er klart. Men det er klart at det er bedre enn det var, det er en ny arena så. Selve områdene bak tribunen er for små, arenaen er trykket inn på en liten tomt, noe som gjør at det ikke finnes så store områder for publikum, og det er en ulempe. Hadde man hatt større tomt så hadde alt dette vært bygget ut allerede, men vi har et par store barer i arenaen som tar en del folk, så totalt sett så er det en del serveringsplasser. Men ser man på publikumsmengden som kommer inn på denne arenaen sett imot Söderstadion så er det ikke store forskjeller om man ser på serveringsplass pr. tilskuer. Disse barene har jo fullstendige rettigheter. Vi har jo også vanlige kiosker som selger folkeøl og lettøl, pølser og hva det nå er alt. Det er ulike områder da kan du si.

#### 5. Hvordan foregår alkoholsalget på Tele2-arena?

- Når?

Publikum begynner å komme tidligere og tidligere, men det er også slik at mennesket er et vanemenneske. Er man vant til å komme et kvarter før, jeg vet at vi ønsker at folk skall komme tidligere, men det finnes jo lite å gjøre inne på arenaen. Videre er vel kanskje ikke miljøet inne på arenaen det morsomste heller. Så det vi ser på nå er å forsøke å få et mer restaurantlignende miljø i barene. Vi ser også på aktiviteter for unge. Dette for å få inn publikum tidligere. Folk kommer jo tidligere og tidligere. På Söderstadion åpnet vi en time tidligere, det gjør vi nå også. Men dette skal vi nå forandre til en og en halv time tidligere. Dette siden at en time tidligere så er det jo kø utenfor. De siste kampene så hadde vi nesten 10 000 på arenaen en time tidligere, så nå må vi åpne tidligere, og det er bra, personalmessig blir dette billigere for oss også. Dette fordi da slipper vi på å åpne så mange innganger, folk kommer i en jevnere strøm. Så økonomisk sett er det gunstig å få de inn tidligere. Jeg tror likevel ikke vi kommer til å tjene så mye mer penger på alkoholsalg ved å slippe de inn tidligere, det blir vel heller at supporterne har lengre tid på å drikke opp ølen sin. Jeg tror at man går inn og står og prater med hverandre, bare at det blir roligere. Så fort det blir dårlig tid for at mennesket, når man kommer inn på arenaen så har man visse tradisjoner omkring hva man skal gjøre. Visse kommer inn, står i kø og så skal de kjøpe sitt kampprogram, eller så skal de kjøpe seg en øl også skal de på toalettet. Og da spiller det ingen rolle om de har et kvarter på seg eller om de har 45 minutter, det gjør ca. de samme tingene uansett. Det er den tiden vi forsøker å utvide nå så mye som mulig, og folk begynner jo å komme tidligere. Vi jobber mye sammen med supporterne, vi har «supportermøter» en gang i måneden, vi sitter ned med alle ultras-grupperinger og alle sammen, inklusive hooliganfirmaet, som også faktisk er med på møtene også. Her diskuterer vi blant annet hvordan vi kan gjøre arenaen bedre og hvordan vi kan få et bedre miljø og hvordan man sammen kan ta et større ansvar. En av tingene som vi da har kommet fram til er å oppmuntre folk til å komme tidligere, noe som igjen gjør at folk kommer tidligere. Jo mer publikum vi får inn tidligere, desto flere velger å komme tidligere. Dette siden det er en sosial sak også, ikke bare med fokus på fotballen, men det å treffe andre mennesker også. Alle er velkomne på våre møter. Det er en kjempeviktig del, og det bygger også på vår måte å jobbe på etter 2006. Det å inkludere så mye som mulig, og få flest mulig med på diskusjonen, under visse regler selvfølgelig. Så det er kjempebra. Fremst av alt så slipper man alle disse diskusjonene omkring hvor folk tror en masse saker. Nå kan de treffe oss, og det er vår ledelse, iblant trenere og spillere, dette kommer an på hvilke spørsmål som dukker opp. Vi har også en kar med et eget forum på nettet som folk kan

komme med hvilke spørsmål som helst, og er det spesielt interessante spørsmål kan vi også ta disse opp på møtene. Det finnes riktignok ingen debatter omkring alkoholsalget akkurat nå, heller ikke fra barnefamilier. Denne debatten er helt død. Dette tror jeg er fordi det fungerer. Jeg tror man har innsett at dette ikke er noen «het potatis», det blir jo gjerne en diskusjon når politi og politikere skal delta hvor de forsøker å finne en slags forklaring på at det ikke fungerer, men politikere er jo slik. Ellers må de jo ta ansvar selv, og da er det bedre å peke ut og skylde på noe. Men jeg bruker å si til våre politikere at det er jo de som bestemmer at alkohol skal finnes, forby den da. De kan jo ikke tillate en sak og så videre si at ingen får anvende det. Det er som å kjøpe et playstationspill til sine barn og si at de ikke får spille, det går ikke. Så det finnes ingen diskusjoner nå, foruten når det skjer noe, da kommer det opp. Man ønsker da ikke en diskusjon omkring at samfunnet ikke fungerer, da er det bedre å skylde på alkoholen. Så det finnes knapt diskusjoner omkring dette, derimot finnes det diskusjoner omkring prisene, folk synes at de er for dyre, så vi har nå senket prisene også.

- Hvor?

VIP-avdeling, egne barer med fullstendige rettigheter og kiosker med svakøl.

- Hvem?

På svakøl er det 18 årsgrense, for alt annet er det 20.

- Hva?

Alt vi måtte ønske.

## Økonomi

### 6. På hvilke måter tror du alkoholsalget har påvirket Hammarbys økonomi?

Det er ingen kjempegevinst. Om man ser kun på alkoholservingen da er det ikke så mye penger. Derimot om man ser på det som en del av det store arrangementet så er det en del å hente, det innebærer at folk kommer tidligere, man bygger varemerket Hammarby, det handler ikke bare om resultatet på kampen, men bygger noe mer. Og på det viset så er det en liten del, i og med at det er en sosialt akseptert måte å omgås i Sverige og i hele Europa for den del, derfor vil vi at folk skal omgås med hverandre. Fordi når mennesker omgår så tar man også hensyn, og tar man hensyn til hverandre så får vi bedre ordninger. Det er en del av det, så om man tror man skal innføre alkohol og dermed tjene en hel masse penger, nei. Du kommer ikke til å håndtere situasjonen, så da ryker det likevel. For oss er det bare et komplement til det store og hele. Det er vanskelig å si om vi ville ha solgt mindre billetter om vi ikke hadde hatt muligheten til å selge alkohol. Jeg tror at det er viktig å bygge en sosial struktur rundt det hele for å forebygge at folk også skal komme ved lagets nedgangstider. Dette handler kanskje ikke bare om alkohol, men her kan man også snakke om denne barneklubben som vi holder på å bygge opp. Vi har også noe vi kaller «Tunnelbaneprojektet», hvor vi byr inn foreninger i hele Stockholm, hvor det kommer flere tusen på kampene. Vi har i dag 1700 guttespillere i breddevirksomheten. Og alle disse bydes inn på våre kamper. Videre har vi samarbeid med fotballforeninger i sørområdene langs tunnelbanen. Så vi byr inn disse og skolene til våre kamper hele tiden. Delvis er dette fordi vi ønsker at Hammarby skal være godt likt i Sør-Stockholm, men igjen så er det slik at for hver person som vi inviterer som begynner å like Hammarby så finnes det minst 7-8 personer til, som uavhengig av hvilket lag de holder med kommer til å engasjere seg i den her gutten eller

jentens fotballhverdag. Det kan være farmor eller farfar, mormor og morfar, det kan være kusiner osv. og kan vi få bare noen prosenter av disse til å gå, så kommer vi i løpet av noen år til å ha fylt arenaen. Dette begynte vi også med i 06/07, dette ser vi også på publikumssifferene at det øker mye. Om vi fyller stadion kommer jo veldig an på kampen, vi skal jo vinne kamper også, men vi vet jo at premieren solgte vi ut på en dag, vi solgte 10 000 billetter på en time, Djurgården har solgt 10 000 billetter hittil, og de startet også to uker før oss. Derbyet slipper vi på onsdag, det kommer til å bli utsolgt på onsdag, og det slipper vi bare internt i Hammarby, til medlemmer og sesongkortinnehavere. Jeg vet at kampen etter kommer garantert en 20000-25000 kan jeg tenke meg. Så vi jobber hele tiden, og det finnes de som mener at vi nå har nok publikum og at vi kan slutte å jobbe med dette, men det er jo slik med et fotballag at publikum byttes ut. Folk får andre jobber, de flytter fra byen, de får små barn osv. Så vi må innse at publikum må vi jobbe med hele tiden, og for vår del så står de for en stor del av våre inntekter. Det finnes jo en markedsansvarlig som tar seg av sponsorene, jeg synes det også burde finnes en publikumsansvarlig som jobber med å rekruttere publikum. Ofte når klubber skal markedsføre seg, og her spiller det ingen rolle hvilket land en kommer til, så vender man seg alltid til mennesker som ikke er interessert i fotball. Man går til sponsorer, eller så skal man invitere damer eller hva det nå er, vi har valgt å vende oss til de som alt er interessert i fotball, så gir vi blaffen i hvilket lag de holder med. Vi tror at hvis de kommer til oss og opplever samholdet og alt så er det barn som kommer til å bli «Hammarbyare», og da må foreldrene tilpasse seg dette. Og vi merker at dette gir oss et stort gehør, vi frelser ingen nye, dette er folk som alt har interessen, vi skal bare få folk til å komme og besøke oss. Og dette prosjektet jobber vi sammen med supportergrupperingene våre om. Mange av de kampanjene som gjøres i dag, eller alle i prinsippet gjøres av supportergrupperinger. Vi har et markedsråd hvor det også sitter supportere i, som er med å bidrar. Enten ved at de holder på med facebooksider, eller at de jobber som originaler en plass, og dette gjøres på deres fritid. Så majoriteten av alt gjøres gratis, vi har ingen penger, og det vet alle om. Men det bygger jo på at vi har mange supporter møter og at vi der har fått tilbakemeldinger om at vi markedsfører oss for dårlig, men da har vi viset hvordan vår økonomi ser ut og da har de fått en forståelse for at vi ikke har noen penger, og da hjelper de til. Slik har vi jobbet nå, og det dukker opp nye råd over alt. Vi ser på hvordan arenaen skal utformes, vi ser på hvordan vi skal markedsføre våre arrangement osv. Disse «fullsatt-kampanjene» som går nå, det er det våre supportere som driver, vi hjelper de med informasjon etc., men de driver kampanjene for oss. Supporterne tar jo et kjempeansvar, ultras og Bajenfans og alt de går for eksempel inn og leier ryddefirma som rydder etter den store marsjen vi har før første hjemmekamp hver sesong, de leier også inn toaletter så folk ikke tisser i parken. Så supporterne forstår også at de har et ansvar, og det kommer av det jeg snakket om tidligere om at enten så forteller man dem at hvis de ikke slutter med å tisse i parken så rykker marsjen, eller så forteller vi at de som bor på Södermalm ikke like at det blir tisset i parken, hvordan løser vi det? Og da tar man et ansvar, og det fungerer veldig bra hele veien, så man er kjempefornøyde med ordningene. Det er jo klart det blir rotete, det går jo titusenvise av mennesker forbi, men nå ruller det bare på. Nå ser vi at ordensforvaltninger osv. også er med å bidrar, de ser jo at de som går er med å bidra, og da må jo også vi hjelpe til. Så det vokser opp på samme vis. Vi har også samarbeid med Bajenfansen, «Grow Söderort» heter det, der de samler inn penger og kjøper sesongbilletter som de deler ut til unger som ikke har penger, som lever i den fattige delen av Stockholm, så kommer de seg på kamper også. Så alle er med og legger 50 eller 100 kroner, som man kan kjøpe billetter for, som man igjen gir bort til yngre mennesker. Mange bekker små. Så det finnes mange prosjekter, og folk liker det. Så vi har veldig mange satsninger for å forsøke å få inn publikum tidligere, og for å bygge dette samholdet. Og da må man jo også finne et møteforum for dette. Der er jo alkoholen en slik greie, sammen med mat for eksempel, du kan komme og spise mat på

arenaen før kamp for eksempel. Og dette kan hvem som helst booke i dag. Nå ser vi jo på muligheten til å ordne enda flere restaurantmuligheter også, i likhet med at du kan spise på puben utenfor så kan du like greit gå inn på arenaen å spise. Det er jo også en måte å bygge det sosiale strukturnette rundt. Vi merker det at jo flere slike møteplasser vi skaper, jo mer oppfører folk seg. Folk tar større ansvar, siden ingen vil være den som dummer seg ut.

Inne på arenaen er det også slik at når vi har barnetribuner og sånt så har vi valgt å flytte bort alle barer, så de legges i den andre enden av arenaen. Så de voksne får heller 65 meter i stedet. Så der barn er skal det være fine miljøer for barn og ungdom. Så der velger vi å ikke ha alkoholservering og sånt. Det finnes ingen krav på dette, det er vi selv som synes at det skal være slik. Samme sak er det ved at voksne folk ikke får ta med seg barn inn på pubene, det sier vi nei til, det er jo egentlig lov, men vi har valgt å si nei til dette. Da vi ikke synes dette er et passende miljø for barn og unge. Det finnes barn som ikke liker at foreldrene drikker og da skal dette være en frisoner for barn og unge, her kommer ikke mamma eller pappa til å drikke ned seg. Litt logistikk er det jo rundt dette, men alle har forståelse for det. Vi trødde først at det skulle bli litt misnøye omkring det at vi flyttet litt på barer og sånt, men når vi forklarte hvorfor så synes alle at det er kjempebra. Vi har visse deler av tribunen som skal være alkoholfrie i prinsippet da.

7. Tror dere innføringen av alkoholsalg kan ha medført at VIP-billettene deres har blitt mindre attraktiv?

Nei, det har de ikke. De er jo ikke bare sponsorer for å kunne drikke. Vi selger jo mer enn noensinne også der.

8. Hvilke tanker har dere om alkoholreklame på arenaen?

Det finnes jo en lov som styrer der, så vi får ikke ha det. Det er derfor man for eksempel har Falcon, så er det for deres vann, eller hva? Det samme med Carlsberg, de sponser i hvert fall i Europa, og det er fordi de serverer vann. Selv om de fleste forbinder det med noen annet, det er nå en sak da. Samme sak er det også med Åbro på AIK drakten, de har også vann. Vi har jo selv hatt Falcon og Carlsberg osv. så vi har ingen aspekter rundt dette, vi skal likevel ha en trøy Sponsor som vi kan stå bak. Men så klart hadde vi kunne hatt en av disse, jeg tror at vi også sikkert hadde stilt oss bak at det var vann det var snakk om. Så kan man jo diskutere om du og jeg forbinder Åbro med vann, det er en annen sak. Vi hadde jo Carlsberg en periode, da var jo den vann også. Det spørres om det finnes noen mennesker i hele verden som tenker at Carlsberg er vann, det vet jeg ikke, men slik er jo loven. Jeg synes likevel det er bra at den finnes, litt måtehold skal man nå ha. Men skulle et bryggeri komme og legge frem pengeboken så skulle nok vi også vurdere det. Det er jo lett å sitte og ha moralske vurderinger om man har penger. Men akkurat nå er det ikke aktuelt, det finnes ingen som vil betale. Da vi hadde øl-sponsorer på draktene så sørget vi også for å annonsere hvilke puber på Södermalm som hadde denne ølsorten, og det hadde jo en effekt kan man si. Supporterne våres vil jo ikke drikke Åbro etc., det er rivalens øl. Videre så vet jeg ikke om det påvirker mye i det store og det hele, men Södermalm er et pub-tett område, og bryggeriene vil jo komme inn der. Men det har ikke vært aktuelt på lenge, så det blir spennende å se.

### **Supporterstemning**

9. Hvilken type tilbakemeldinger får dere fra supporterne med tanke på at dere selger alkohol på deres arrangement? (Evt. andre?).

Jeg tror i dag at dette ikke er et stort tema, de fleste er vant med at det finnes. De går ut ifra at det skal være slik. De fleste er positivt innstilte, fremfor alt fordi vi også har skapt alkoholfrie miljøer, slik at om du ikke vil være i miljøer med alkohol, så om du ikke vil drikke alkohol eller ikke vil være i de miljøene så trenger du ikke være det. Så skal man vite at vi har de samme kravene på oss som hvilken som helst restaurant, så avholdskontrollørene er på oss hele tiden. Folk blir jo nektet servering, eller tilgang, hvilket også har ført til at avarten med at folk drikker seg fulle, de gjør ikke det. Da stenges de ute fra den sosiale strukturen, så de fleste synes det er bra. Så har de alltid meninger om hvilke merker og hva det skal koste etc., det er mer der supporterens fokus ligger. Det skjer vel egentlig ingen debatt omkring alkoholsalget nå.

10. Hvilke grupper av supporterne har vært mest negative til alkoholsalget? (Evt. forskjeller unge-gamle?)

Nei, det er ingen. Ikke slik at jeg merker det i hvert fall. Det er klart det kommer inn en mail her og der. Men ingenting det er verdt å diskutere. Det finnes selvfølgelig en eller annen avholdsmann som er medlem i en overvintret avholdsorganisasjon som mener ting, men de synes jo noe om alt så, det er ikke vår sak.

11. Hvor avgjørende tror du muligheten til å kjøpe alkohol er for supporterens oppmøte ved deres arrangementer?

Jeg tror ikke at det er så avgjørende, jeg tror at mennesket er veldig tilpasningsbar, derimot tror jeg at det er en sosialt godkjent måte å omgås på. I Sverige for 30 år siden var det utenkelig å gå på «Afterwork», man drakk «grogg» på fredagskvelden og på lørdag, vi lå igjen i det gamle motebokstankegangen. Men i dag så tror jeg de fleste er ganske internasjonale, det er ok å ta en øl med sine venner. Mine foreldre, når jeg var ung, eller hos farmor eller farfar så var det slik at enten så drakk man eller så drakk man ikke. Det fantes ikke at man dro og drakk en øl, det var utenkelig på den tiden. Det tror jeg stammer fra 1900-tallets begynnelse hvor man holdt på å drikke seg i hjel. I dag så er det ikke noe rart for meg å si til foreldrene mine at jeg har vært og tatt en øl, så sier de bare at det er kult. Det er samme sak her, det er så sosialt etablert i dag, så jeg tror det er en viktig sak for den sosiale biten. Og det er jo ingenting som vi styrer, det er jo i samfunnet. Det er så etablert i dag, hver eneste jobb i dag har jo «Afterwork». Så jeg tror det er en viktig del av den sosiale strukturen.

12. Så Sverige har blitt mer internasjonale i drikkemønsteret?

Ja, det har vi. Samtidig som vi har beholdt vår kjære midtsommerfest som alle andre. Jeg reiser mye rundt og ser på fotball, det har jeg gjort siden jeg var ung, siden jeg selv har stått på tribuner i Italia osv. og fulgt diverse ultrasgrupperinger. De er fortsatt veldig fasinert over hvordan vi håndterer alkoholen i Sverige, de er ikke i nærheten av hvordan det skjer i Norden. De drikker jo ikke i nærheten så mye som vi drikker, jeg tror at de som drikker mye er få, men de drikker veldig mye, i Sverige. Den vanlige mann har nok en sunnere alkoholvane nå enn man hadde før. Nå tar man gjerne vin til maten, før satt man hjemme og drakk «grogg» foran tv-en, nå gjør man det i sosiale sammenkomster noe som er viktig. Det at det finnes en sosial struktur rundt alkoholbruken, det er det vi forsøker å bygge opp også, rundt kampene. Vil du være med i den sosiale strukturen da kan du ikke drikke deg dritafull, da er du ikke velkommen. Det setter jo også press på individer om å ta et eget ansvar, det er viktig også, man kan ikke bare slippe det fritt. Jeg tror dette er en viktig del for supportene også. I

supporter-livet i dag så er det mer, altså supporter-kulturen har utviklet seg i Sverige. I dag så har man ingen problemer som 50-60 åring ved å gå med kompisgjengen å se på fotball. Da inngår det gjerne å spise mat og ta en øl sammen. Jeg tror det er en viktig del på det viset. Selvfølgelig, skulle det bli forbud så tror jeg vi ville ha anpasset oss. Da kommer folk bare senere på arenaen og har drukket sin øl likevel, så man løser ingen problem, folk finner bare nye steder å drikke øl på. I Stockholm generelt har man jo blitt mer liberal på uteserveringer og alt, og alkohol har blitt mer sosialt akseptert, og omvendt så har det blitt sosialt mindre akseptert å bli dritafull. Før så var det jo vanlig at folk var fulle i helgene, men nå reagerer jo folk på det. Folk synes det er strevsomt med folk som blir for fulle. Så kan man jo diskutere hva som er best, er et å være dritafull 2 dager i uken eller å drikke øl 3 ganger i uken men ikke være dritafull. Jeg tror man må få inn den sosiale strukturen, så det ikke bare handler om å råddrikke men at det er i sammenheng med noe. Man treffes før en kamp og tar en øl, så drikker man en øl før man går inn på arenaen, eller så kan man sitte seg ned å spise og ta en øl eller vin til maten, så jeg tror det handler om å bygge den sosiale strukturen rundt serveringen. Til syvende og sist så er vi sosiale mennesker som går ut på restaurant, ellers kunne vi sitte hjemme i hverdagsrommet og trykke i oss, helt for oss selv. Og da er alkoholen ikke noe bra, det kan vi konstatere.

13. Virker det som innføringen av alkoholsalg har gjort Tele2-arena til en mer attraktiv arena å besøke for bortesupportere?

Jeg tror ikke at det er avgjørende, det er samme sak det. Vi legger mye krefter i at de som gjester oss skal få en god service. Vi sender ut mail til alle som kommer til oss om hvordan de skal komme hit med busser etc., vi informere om at det finnes ølservering og slikt, og at man kan komme i god tid før kamp. Det at personalet er trivelige er viktig, slik at vi ikke har idioter som vakter, så jeg tror at det totale helhetsbildet er viktigst. Så kan man alltid plukke inn og ut visse saker, men det er vel klart om du kan fortelle til supportere som drikker 40-50 ml at de kan drikke en sterkøl på arenaen når de kommer så slipper de kanskje å stoppe noen steder på vegen, og da har vi i tillegg kontroll på dem. Så ja, jeg tror nok at det påvirker, men det er bare en del i det store bildet.

14. Tror du alkoholsalget fører til at supporterne tilbringer mer tid på arenaen etter at det ble mulig å kjøpe alkohol, før/etter kamper?

Ja, det gjør det. Vi merker det allerede. Det er jo slik at alkoholen er en jævla skit-rus, den påvirker og forstyrrer mye i vårt samfunn, jeg mener at hvis alkoholen hadde kommet i dag så hadde man vel sagt at kokain er mye bedre enn alkohol, så det handler vel om når det kom. Men nå er den her, den er etablert. Jeg tror nok at den gjør at folk kommer tidligere, definitivt. Og jeg tror det er bra akkurat det at man bygger den sosiale strukturen rundt det, men selvsagt man skal ikke «gå i fjærran» på det heller. Det jeg kjenner er at vi skaper et miljø hvor har kontroll, om vi skaper et system hvor mennesker ikke kan spore ut når vi servere alkohol, for det er jo også en ansvarstaking ved å begynne med alkohol, og det jobber vi ganske mye med. Så da er det klart at det bare er positivt, så lenge den er godkjent. For det første så skal ikke supportere ha muligheten til å bli for fulle, det vet jo de som selger alkoholen også. Alle som jobber på arenaen inngår i det såkalte «Stadsprosjektet», det med å blåse i alkometer og sånt, vi ønsker å ha en ansvarsfull alkoholserving, hvilket innebærer at alle som jobber hos oss har et ansvar. Samtidig med det så går vi ut til supporterne og informerer om at man må ta ansvar. Er det slik at du er for full så kommer du bare til å bli servert vann i første omgang, og er det slik at du er så full at du kan ramle i trappene og sånt, da får du gå hjem. Det er en



sosial lov, så det skjer ikke noe annet. Likevel er det slik at vi ikke kommer til å sende folk hjem som skårer høyt på alkoholtesten i Stadsprosjektet, det er kun forskning, men du kommer sannsynligvis til å «vinne» konkurransen den dagen, så det legger vi oss ikke borti. Det går jo heller ikke å innføre promillegrenser for alkoholkonsesjon, alle mennesker er jo ulike. Visse mennesker kan bli kjempefulle på 0,5 i promille, mens andre kan drikke opptil 2 i promille uten at det merkes. Så det kan man ikke anvende her, men heller i trafikken. Men på en arena går ikke det, det er snarere slik at hvis du ikke er i fare for å skade deg selv eller dine omgivelser så får du fortsatt være der. Det inngår jo også i alkohollovgivningen at super vi ned deg, så har vi også et ansvar for deg. Vi kan ikke bare sende ut deg, da måtte vi i så fall sørget for en trygg hjemreise. Vi jobber jo sammen med feltassistenter, barn og ungdom, sosiale myndigheter, politimyndighetene, pubkommisjonen innenfor politiet og med ulike statlige grener for å ta ansvar. Og dette gjør vi hele tiden, akkurat fordi vi ønsker å ha en ansvarsfull alkoholserving. Det er jo et krav, hvis vi ikke hadde hatt dette så ville vi ha røket med en gang. Skulle vi legge oss på samme nivå som visse puber på fredag på lørdagskveld så kan man være sikker på at alle bevillinger hadde røket. Det blir jo så tydelig på en arena, det er så mange mennesker på et lite område, så da synes det med en gang hvorvidt det fungerer, så det er en evig diskusjon vi har, vi har separate møter hvor vi har gjennomgang på hvordan vi kan gjøre ting bedre, skape bedre miljøer osv. Så denne myten om at man vil tjene flere millioner på å selge alkohol, nei det gjør du ikke, derimot så tjener du penger på andre vis i og med at folk kommer tidligere inn på arenaen og liker opplevelsen på et annet vis. De blir mer lojale med hele opplegget rundt Hammarby, det finnes jo synergieffekter ved at vi tjener penger på andre vis, men alkoholen i seg selv tjener man ingen store penger på. Nå vet jeg ikke eksakt hvor mye inntekter vi har på akkurat alkoholsalget, det bakes jo inn i pølsesalget og mye annet også. Vi har jo statistikk på hvor mye øl vi selger i visse kamper, og det er ganske mye, men ser man igjen på antall besøkende så er det ikke så mye. Vi hadde vel rundt 300 000 besøkende på arenaen i det forrige året, og da avviste vi vel 11-12 stykker for at de var for fulle. Og totalt sett i det forrige året så hadde vi 4 alvorlige, eller grove brudd som det heter, med mishandling eller at folk begynte og sloss med hverandre tror jeg. Videre hadde vi noe brudd med pyroteknikk, så det ble jo litt. Men ser man på den totale virksomhetstiden som vi har, hvis vi sier at en kamp varer i ca. 4 timer, så spiller vi 17 kamper, og med 300 000 mennesker inne, så blir vel det det samme som 2 døgn i Malmø som by, og ser man på hva som skjer i Malmø i 2 døgn mot det som skjer på 2 døgn i en fotballarena, så samfunnsøkonomisk så burde alle gå på fotball. For du har ingen konemishandling, du har ingen vold i nære relasjoner, du har ingen mord, du har ingenting sånt, bankran, ingenting. Så ser man på statistikken så burde man innføre en lov som tvinger alle mennesker å gå på fotball. Men slik tenker jo ikke alle. Det er jo også problemet for oss når vi skal snakke om at alkoholen er et problem osv. Vi kan ikke vite så mye om hva som er årsaken, fordi det er ganske rolig.

15. På hvilken måte tror du alkoholtilbudet påvirker atmosfæren på Tele2-arena kontra andre stadioner som ikke selger alkohol?

Det er litt interessant faktisk, for de som står i «klackarna», ved ståtribunen, de ønsker jo at vi begrenser alkoholservingen. Dette fordi de synes at folk mister fokus, så de går selv ut nå og snakker om at folk skal holde igjen på alkoholen. Så det er jo ganske interessant. Vi legger oss ikke i dette, vi kommer ikke til å begrense alkoholsalget på det viset med å stenge barer etc., men de selv holder på med dette. Snakker om at folk ikke skal drikke så mye før premieren og derbyet etc. Ta det rolig så du kan levere i 90 minutter og sånt. De er jo også imot den store mobilbruken også, de ønsker at folk skal ha mer fokus på å skape stemning i stedet. Så det er jo interessant at når man nå har tatt bort forbudet omkring alkohol så blir fokuset flyttet over

på andre ting i stedet, hvor folk selv får velge. Denne debatten fantes jo ikke før alkoholen fantes, da handlet det mer om hvordan de skulle smugle inn alkoholen. Men nå er jo diskusjonen mer om at folk ikke skal stå i baren men gå opp på tribunen og levere. Dette gjør jo også at folk er mer nykter, noe som også er kult. Det er jo et spennende fenomen. Fokuset blir jo på at vi er her for å se på fotball, ikke drikke. jeg tror det er andre ting som påvirker mer, og det er snarere hvordan folk oppfører seg rundt omkring. Hammarby Fotballs styrke når det gjelder supportere har jo alltid vært at vi har hatt bra ståplasspublikum, men denne styrken har jo sunket med at sitteplassen er med. Og det er jo en tradisjon som er innarbeidet, så man høres uansett. Sammenligner man vår sittetribune med mange andre lags sittetribune så skilles det markant, det er ingen større forskjeller fra tidligere, bare det at man sitter i stedet. Man er med. Likevel er det vel klart om folk drikker en øl eller to så blir man vel påvirket, det gjelder vel alle. Alle snakker ikke like mye som meg uansett om de drikker eller ikke, så det er vel klart at det kan påvirke sånn, men drikker man for mye så blir det dårligere stemning. Sånn er det. Så det gjelder å finne balansen, det er som å gå på en fest. Så jeg tror det er andre saker som er viktigere for atmosfæren på arenaen enn alkoholen. Men så klart, alle mennesker påvirkes av alkohol, på ulike vis. Men under rimelige grenser, med bra nivå så er det vel klart at det blir bedre stemning. Men jeg tror ikke det er avgjørende på noe vis.

### **Tribunebråk**

16. På hvilken måte tror du fyll-nivået ved deres arrangementer er annerledes enn for fotballsarrangementer som ikke selger alkohol?

Jeg tror ikke at det er noen større forskjeller. Det har å gjøre med at selges det ikke alkohol på areaen så drikker folk en annen plass. Nå har jeg ikke noe belegg for dette, men kan snakke for mitt eget dannede bilde, og det jeg har fått fra myndighetene. I gjennomsnittet er alkoholkonsumet om man har det under ordnede former mindre, det er også mindre av de som drikker seg overstadig beruset. Så nei, jeg tror ikke det. Videre så vet man at man i statistikken til politiet som gjelder disse firmene som bråker, og at det forekommer mye alkohol og dop blant dem, men det er oftest at disse ikke bråker på kampene, de bråker senere på kveldene osv. Så da er det kanskje logisk at statistikken viser at de er påvirket av alkohol. Men om det er en avgjørende faktor eller ikke? Nja, det er jo klart det finnes folk som ikke tåler å drikke alkohol, så det er jo klart at det påvirker. Men jeg tror at de som har problemer med aggresjon uansett, de er der for en ting. Man tar bort disse som vil sloss med hverandre, disse som det finnes et hundretalls av i hver klubb. Tar man bort de og ser på det generelle ordningsbildet så er det ingen større forskjeller. Men selvsagt, spiller man fotball en lønningsslørtdag kl. 1800 så er det klart det kan påvirke mennesker oppførsel, men nå spiller ikke vi fotball da, fordi vi vet om dette. Så det er litt opp til oss også, å velge når vi skal spille våre kamper. Og det er klart, skal vi spille til de samme tider som de spiller Champions League, 2100, så påvirker jo det. Mennesker er jo vant til det, de drikker jo gjerne da, det vet vi om også, det er derfor vi ikke har kamper da. Så nei, jeg tror ikke det er avgjørende. En gang iblant spiller vi riktignok kamper på fredager, men da er det 1900. Vi vil jo gjerne legge kampene til helg, for da vet vi at vi får flere publikummere, men det handler jo også om å ta et ansvar. Og det er vi jo opptatt av, vi som arrangør må jo ta et ansvar for det vi også gjennomfører. Det er ikke bare å legge en kamp til 2000. Vi hadde en gang en kamp som gikk 2000 på en lørdag, men da tok vi også høyde for dette og plukket inn ekstra vakter og arbeidet forebyggende og sendte ut informasjon om å ikke drikke for mye alkohol osv. Det handler om å ta ansvar hele tiden. Så nei, jeg synes ikke det er noe større problem. Uansett så kan jo folk smugle inn alkohol også, det er jo kjempelett å smugle inn. Alle har vel tatt med seg noe slikt en gang. Det er lett, og da igjen har jo vi mindre kontroll på hvor mye folk drikker etc.

17. Virker det som at det er mest fyll ved alkoholservingen på VIP eller ved folkepubene?

VIP, det tror jeg. Om vi ser på de avviksrapporter vi får inn så er det hos VIP. Men det trenger jo ikke være sannheten, men det er jo mindre mennesker på et mindre område, så det er lettere å se. Så det er sikkert ganske likt, men om man ser på antall mennesker opp imot antall mennesker som blir fulle, så ser man kanskje 500-600 på VIP, siden de stikker seg ut mer, så spontant vil jeg si VIP. Men om det er slik, det skal jeg ikke garantere.

18. Tror du det har blitt mer/mindre bråk på arenaen etter at alkoholsalg har blitt tillatt?

Vi har jo statistikk på at det har blitt mindre, men om det er å grunn av alkoholen. Jeg tror det at man ikke skal legge for stor vekt på alkoholservingen, for det er så mange andre saker som veier inn. Vi har jo dette med medlemsmøter, supportertermøter, vi forsøker å få alle til å ta et ansvar osv. Og det er vel klart om man ikke gjør disse sakene så kan man si at det er på grunn av alkoholen, men det er så mange andre saker som påvirker. Så jeg tror ikke at alkoholen er så avgjørende, det er ikke der. Hadde det vært så enkelt så hadde vi kuttet ut alkoholen for lenge siden, da hadde det stoppet i hele verden. Det finnes en masse andre saker og faktorer. Jeg forstår at du stiller spørsmålet, men det blir rart å svare på. Jeg tror ikke det er en avgjørende faktor.

19. Har det vært episoder med vold i «båsene» hvor man får kjøpt alkohol?

Ytterst lite.

20. Er det egne avdelinger for alkoholserving til bortesupportere?

Ja, det kommer også litt an på hvem vi møter. Vi kjører en nokså åpen arena, mer enn tidligere. Sakte men sikkert så åpner vi opp, nettopp fordi vi merker at det går. Folk tar ansvar. Men så finnes jo alltid disse som ikke tar ansvar, og når de ikke tar det så går det ut over alle. Så vi er litt forsiktige, fordi vi vet at tilbakegangen blir så enormt hardt. Og vi vet at det kommer til å skje ting i fremtiden. Vi vet det kommer til å bli bråk, vet en aller annen kamp kommer det til å skje. Vi har jo blant annet et derby mot Djurgården snart, så vi vet det kan bli bråk når som helst. Har vi da åpnet opp helt og holdent, da kommer dommen fra alle til å bli så hard. Så da må vi stenge til alt i stedet. Vi gjør det forsiktig, akkurat som med alkoholen, sakte men sikkert.

21. Kreves det spesielle tiltak (større vaktstyrke etc.) ved arrangementene grunnet alkoholsalget?

Vår lov er slik at når du serverer alkohol så skal du bemanne serveringsområdene med separat vaktpersonal. Det er ikke det er ikke det samme personalet som på den øvrige arenaen. Det er ulike deler i arrangementer. Så det er klart at det øker, siden vi må ha personale der inne. Det er som på restaurant, du må ha det personalet som trengs.

### *Moral*

22. Hvordan var diskusjonene innad i klubben i når det gjelder alkoholsalget?

Vi har jo en verdigrunn som vi står på, og den har vært diskutert frem og tilbake. Vi har jo kommet til det at alkohol i vår virksomhet, på ungdomssiden og hos ledere og ansatte er steinhard, det er nulltoleranse. Derimot det her andre blir noe som står utenfor, dette fordi samfunnet har jo godkjent det. I så fall må vi si at vi ikke skal ha noe alkohol på arenaen, og da må vi vel si at vi da heller ikke kan slippe inn folk som ikke er nykter. Da må man jo begynne å blåse før inngang. Så det er jo en ting å drikke på en middag med venner, men jeg er ikke full på jobb av den grunn, det er jo en annen sak. Så det var en diskusjon, men jeg kjenner at det er to skilte saker. Vi har en policy for hva som gjelder i vår virksomhet, men våre fotballkamper er noe annet. Jeg tror ikke at ungene lider av at vi selger alkohol under ordnede former. Nei, det har ikke vært noen stor diskusjon så, det var det for flere år siden.

23. I hvilken grad føler du dine meninger stemmer over ens med klubben her?

Ja, det kommer jo litt an på hvem du spør. Vi er en ganske stor klubb. Men om man ser på de direktiver som kommer fra ledelsen så er de sammenfallende, jeg har jo selv vært med på å bestemme majoriteten av dem, eller har ansvaret for dem. Jeg tror at så lenge man gjør dette på en ansvarlig måte, det vi ikke snakker så mye om, som mange andre gjør, er jo om alkoholen skal finnes eller ikke. Det spørsmålet eier ikke vi, det gjør noen annen. Den finnes, og da er det slik. Så da får vi anpasse oss ut ifra det. Jeg tror ikke at vi gjør verden bedre om vi ikke selger alkohol.

24. Er det interne uenigheter omkring hvorvidt man skal ha alkoholsalg på arenaen eller ikke?

Det finnes det garantert. Vi har 12 000 medlemmer, vi har 1700 ungdommer som sparker fotball eller er medlemmer. Så det finnes helst sikker meninger om det ene eller det andre, men det er ingen stor diskusjon i og med at det skjer under ordnede former. Skulle det ikke være slik, at vi ikke tok alle disse tiltakene for å finne den sosiale strukturen så ville vel debatten stått mye høyere, selvfølgelig. Det er jeg overbevisst om. Men siden det enda fungerer og det er sosialt godkjent så er det ikke et stort tema. Men det finnes vel klubber hvor det er et større tema, men hos oss har det vært en ganske lang prosess. Vi serverte bare mellomøl i begynnelsen, så vi valgte selv å gå den forsiktige vegen. Det var ikke slik at man fikk kjøpt et brett med vodka som det første vi gjorde, vi valgte å selge mellomøl først, til et fåtall mennesker, så har vi bygd opp det derifra. Litt som med ringene i vannet, med ansvarstaking hele veien rundt det. Vi har valgt den veien, og det har funket bra. Selv om vi serverer Jegermeister og shots så drikker ikke folk så mye. Det handler også om hva som er sosialt etablert, man kan kjøpe en white russian, men det er det ingen som gjør i en supporterbar. Her kan det vel være noe forskjell på kampens tidspunkt, men vi selger uansett ikke så mye sterksprit, det er det få som vil ha. De drikker deres øl. Nå merker vi at de begynner å drikke den ølen som de synes er god også, det er flere og flere som drikker mellomøl enn sterkøl, og det er morsomt. Så jeg synes det har fungert bra hittil, men selvsagt, skulle det bli bråk og støy på Djurdgårdsderbyet og vi mislykkes totalt, da er debatten der.

25. Hvordan tror du innføringen av alkoholsalg evt. kan påvirke ungdomsrekrutteringen deres?

Nei, det er så separert, det er to helt skilte saker. Videre er det slik at våre ungdomspillere som går på våre kamper er ikke i disse miljøene. Vi sørger for å sette de en annen plass. Så det er klart at vi kunne ha solgt mye mer alkohol enn vi gjør, men jeg tror også at hver klubb

må ta et eget ansvar. Det er derfor vi klubber finnes. Vi har en særstilling i samfunnet og da må man også være ansvarstakende hele veien.

26. Hvilke tanker har dere omkring å kunne tilby alkoholsalg hos arrangementene for U19-laget også?

Nei, det har ikke vært noen diskusjon. Det finnes det ikke kundegrunnlag for. Hadde det riktignok vært det så hadde vi kanskje vurdert det, men det er mer følsomt. Det ville blitt en heftig diskusjon før det hadde blitt gjennomført. Jeg har ikke den store troen på dette. Der tror jeg man skal være forsiktig.

27. Hvordan er aksepten/policyen rundt alkoholinntak hos deres egne spillere?

Vi har en alkoholpolicy, eller verdigrunn. Den finnes på våre hjemmesider. Alle som kommer inn i vår organisasjon, fra 5 år og oppover, som foreldre, ledere og ansatte så finnes det policyer, så det er nulltoleranse som gjelder. Når man er på treningsleir, trening eller i sammenheng med noe slikt så er det nulltoleranse som gjelder. Det er det samme med vårt personale her nede også, de har ikke rett til å drikke alkohol på arenaen, dette er for de besøkende.

28. Hva med Hammarby sin La Manga-turnering, avsluttes ikke den ofte med en fest?

Nei, i år har de faktisk ikke det. Dette siden vi ligger midt i en konkurransesesong nå. Jeg vet at man bruker å ha en samling, men den har vi her hjemme, med middag og sånt. Det skjer på hjemmebane.

29. Tror du alkoholkonsumet hos deres utøvere blir påvirket av at dere har alkoholsalg på arenaen?

Nei, det tror jeg ikke.

30. Mener Hammarby at det er viktig å skille mellom de som konsumerer idrett heller enn å utøve det med tanke på mottoet "idrett og alkohol hører ikke sammen"?

På et vis så er det en kjempeforskjell, det er selvfølgelig. På den andre siden så er det ikke det, vi forsøker å skape noe som er Hammarby, om du spør en Hammarbysupporter om hva som er Hammarby så kommer han ikke til å si styret, de som er ansatte. Han kommer til å si at det er klubben, det er stort, det er mine kompiser og det er den sosiale strukturen. Man har sett historisk på svenske idrettsforeninger, og her har Hammarby en særstilling i det svenske samfunnet, dette bygger mye på ansvarstaking fra individer. På en måte kan man si at det er en kjempeforskjell, men på den andre siden så er det ansvarstaking fra alle kanter, så det er en vanskelig balansegang. Men det er klart at det er en forskjell. Vi har jo mye arbeid rettet mot barn og ungdom, hvordan man skal bete deg i skolen etc. dette fordi vi synes at vi skal ta et ansvar, vi er en del av samfunnet, som skal ta en del av ansvaret. Vi skal være gode samfunnsforbilder. Det er vanskelig, både ja og nei vil jeg si.

31. Hvilke tanker har dere omkring folks negative holdning til å blande alkohol og idrett?

Jeg tror at de mennesker som har noe imot alkohol har det av ulike årsaker, jeg har full respekt for at man kan være imot alkohol, er man oppvokst i et hjem hvor alkohol er noe negativt så kan jeg forstå det. Jeg er oppvokst i et hjem hvor alkohol alltid har vært noe sosialt knyttet til middag og sånt, og foreldrene mine har hatt mange fester hjemme, men jeg tror aldri jeg så noen som var fulle. Så jeg tror ikke man skal dømme folk, men ha respekt for at det kan finnes bakomliggende faktorer for at mennesker er negativt innstilt. Hadde jeg vært oppvokst med foreldre som var alkoholiskere så hadde jeg sagt nei, selvfølgelig. Jeg tror det er viktig å ha forståelse, og gjennom forståelse kan man skape dialog. Jeg tror det er viktig å respektere at det finnes mennesker som sier nei.

32. Hvilke tanker har dere omkring folks grunnleggende negative holdning til å blande alkohol og idrett? (som er i den norske idrettsnormen generelt)

Jeg tror det har å gjøre med tradisjoner. I Sverige har alkoholen vært servert siden 80-90 tallet, men ikke i fotballen. Og når fotballen sa at vi skulle begynne å servere alkohol så ble det mye snakk, men på arenaen som ligger 50m bortenfor så har de servert alkohol i 15-20 år, det er det ingen som har brydd seg om. Så jeg tror at man må forsøke å ta bort selve fotballstempelet. Når man snakker om sikkerhet, så er det et eller annen sted med en gang man snakker om fotball så har mennesker et bilde av dette. Delvis etter hva som skjer i Europa, og at det er en verdenssport. Det påvirker menneskers oppfattede bilde. Men setter man seg ned og forklarer at vi vil selge alkohol under ordnede former med øl og vin til maten, hva er feil med det? Så når politikerne skriker om å tørrlegge arenaene, ja da sier vi at vi stenger VIP områdene, «nei, det kan dere ikke». Så jeg vet ikke. Jeg tror det har med tradisjoner å gjøre.

33. Hvorfor tror du enkelte stiller seg negativ til kombinasjonen idrett og alkohol?

Jeg tror det har å gjøre med den svenske alkoholkonsesjonen, foreningskulturen kom jo til når man drakk som mest i Sverige. Da ble det skapt avholdsforeninger og forbund, som var imot alkoholen. Det var jo en av de største utfordringene man hadde i vårt samfunn. Det var jo derfor også for eksempel fabrikkørene og overklassen i Sverige tillot ideelle foreninger, idrettsforeninger for arbeiderklassen, det hadde jo å gjøre med at det var et effektivt sett å få arbeiderne til å slutte å drikke. Det var kanskje ikke så mye å gjøre med at man brydde seg om arbeiderne, men de ønsket en arbeiderklasse som ikke var full. Og det tror jeg har vært med i disse gamle «spyle ned drikken»-kampanjene og historisk utvikling. Så det er bare å se på hvordan samfunnsstrukturen ser ut, det er samme sak i Norge. Det er bare å se hvilken betydning alkoholen har hatt i løpet av de siste 100 år. Det påvirker jo hvordan vi står i dag. Samme sak her. På 70-tallet hadde vi «spyle ned drikken»-greier på våre trøyer som sponsor. Men i dag behøves ikke dette, for i dag er det en helt annen sosial struktur hvor man får drikke alkohol. Det er vel derfor at idrett og alkohol ikke hører sammen. Dette var jo en av de store mantraene de dro når man drakk i hjel seg i Norden.

34. Har dere forståelse for synspunktene til de som stiller seg negativ til kombinasjonen idrett og alkohol?

Javisst, jeg har full forståelse. Jeg tror at man skal ha full respekt for at folk synes forskjellig, fordi jeg vet ikke hvorfor de synes forskjellig. Jeg bruker bestandig å spørre hvorfor du er imot alkohol. Når folk begynner å fortelle så får jeg også en forståelse for hvorfor de er imot det og da kan jeg synes at, ja dette er ditt standpunkt og det er «fine». Så er det kanskje ikke

slik at jeg deler det, men du har din erfaring ut ifra ditt liv, og jeg har min erfaring, og jeg kan selv se med egne øyer at visse mennesker burde ikke drikke alkohol, fordi de har problemer med det. Men det er en sak, om jeg kan få de til å ikke drikke alkohol, så kan vi andre gjøre det i fred. Så jeg har full forståelse for det, selvsagt. Jeg tror det er viktig at man også har den forståelsen, om jeg kan ha en forståelse for hvorfor du sier nei til alkohol, så kanskje du også har en forståelse hvis jeg forteller min side av saken. Jeg forteller at jeg ikke har den erfaringen som du har, jeg ser dette. Så finner man på et vis denne ansvarstakingen, så jeg tror det er en viktig del å skape forståelse for hverandre.

### *Andre fordeler og ulemper (Annet)*

35. Hvordan tror du det ville ha forandret den svenske idretten om alkoholsalg ble forbudt?

Det er vanskelig. Jeg tror det ville ha påvirket økonomisk på noe vis. Pengene fra sponsorer og slikt er helt annerledes da, vi bygger nye arenaer med selskaper som er vante til u kunne gå ut og representere seg osv. osv., og kan de ikke gjøre dette sammen med idretten så tror jeg det ville merkes. Det er bare å se på landskampene. Tar man bort alkoholen fra landskampene så får du se, på VIP området for eksempel. Så får du se hvor mange storsponsorer som finnes igjen. Jeg tror mer det er der det ville merkes, vi andre er vant med at det ikke finnes. Så jeg tror det er mer avgjørende for de store selskapene. De er vante til å komme hit å spise, sitte med kunder, og de legger ganske mye penger i det. Så prater man om å tørrlegge helt og holdent da tror jeg det ville merkes. Jeg tror ikke det ville påvirket våre tilskuertall for mye, alkoholen er ikke direkte avgjørende her, det er så mye annet som spiller inn her tror jeg.

36. Hvordan er tilbakemeldingen fra spillere og trenere angående alkoholsalget?

Nei, ingenting det er verdt å snakke om. Det er ikke et stort spørsmål, det finnes der så. Alle vet om det. De vet at vi jobber med det, vi presenterer det hele tiden, vi treffer sponsorer, supportere og spillere og forteller om at vi har et ansvar. At vi skal være forbilder og at vi jobber på denne måten, og håper på forståelse fra alle.

37. Tror du alkoholsalg har kommet for å bli for Hammarby?

Ja, det blir værende. Det kommer til å vare så lenge arenaen står.

38. Tror du alkoholsalg har kommet for å bli i Sverige?

Ja, jeg tror bare det blir mer.

39. Hvordan tror du utviklingen av alkoholsalg ved idrettsarrangementer fortsetter i Sverige?

Jeg tror at det kommer til å bli påvirket, for ser man på utviklingen som en helhet på alkoholservering og mat, så tror jeg at etter flere arenaer vi bygger, så trenger vi mer og mer penger. Og det kommer til å innebære at, ser man på en arena så har man et stort fornøysessentrum som ligger i bunnen som vi ikke styrer over, der ligger O`Learys, det ligger restauranter, vi skal jo konkurrere med de, og det kommer til å påvirke at det blir mer restaurantlignende miljøer og større muligheter for deg og meg å spise mat, man kommer til å åpne VIP-lignende område for alle tilskuere tror jeg i fremtiden. I år kommer vi også til å

åpne opp visse restaurantdeler for den vanlige mann, slik at hvem som helst kan booke bord og spise. Publikumsinntekter er en stor inntektskilde, og det glemmer man fort bort. Det finnes jo en markedsansvarlig, men ingen publikumsansvarlig, det er kjemperart. Så jeg tror det kommer til å utvikle seg. Det kommer til å bli mer sosialt etablert. Ser man på Premier League og i Tyskland, over alt, de er det for lenge siden. Det er en stor forskjell kan man si.

40. Hvordan tror du utviklingen av alkoholsalg ved idrettsarrangementer fortsetter i Norge?

Norge har jo sine tradisjoner, men nå er vel Norge og Sverige ganske like i samfunnsstruktur. Igjen så er det vel forskjeller på oss på enkelte vis også, men jeg tror at den menige mannen har det ganske bra i dag og VIP sponsingen endrer sakte men sikkert, hvilket gjør at vi som klubber må tilpasse oss. Før i tiden så kjøpte man en reklamegreie, et program eller skilt på arenaen. Det gjør man ikke i dag. I dag har man opplevelser knyttet til det, selskapene vil komme dit med sine kunder og spise mat, og dette smitter over. Jeg vil også kunne gjøre det. Når etterspørselen kommer, så kommer også vi til å innse at det er der pengene ligger. Så jeg tror at Norge kommer til å komme i samme debatt som i Sverige. Man drikke jo alkohol på andre idrettsarrangementer enn fotball antar jeg? Jeg har jobbet utenlands, så jeg vet at nordmennene og svenskene bruker å være dyktige på å stikke seg ut. Så jeg tror at man må se på samfunnsstrukturen, kommer man til å lette på det i pubmiljøer i Norge så kommer det også til å påvirke idretten. Hadde man innført dette i Sverige for 20 år siden så hadde det aldri funket. Det har funket fordi nå er det mer sosialt etablert det å ta en øl, det finnes serveringer over alt. Jeg tror at det ligger 700 puber på Södermalm akkurat nå, så det er ikke noe rart ved å ta en øl. Det er sosialt etablert, under ordnede former. Så det er bedre enn å sitte hjemme å smygrikke, det å dra på pub hvor folk har kontroll på deg. Har man denne utviklingen, noe jeg tror de har, så kommer det til å gå samme veien som hos oss. Det skjer vel i de fleste samfunn. Man er en del av samfunnet. Idretten kan ikke stille seg utenfor, det er bare for oss å anpasse oss.

41. Vil dere anbefale den norske idretten å liberalisere reglene rundt alkoholsalg ved idrettsarrangementer?

Nei, det er vanskelig. Det er jo slik at den norske idretten er en del av det norske samfunnet. Man følger det norske samfunnet, det går ikke å velge en annen veg. Det er på godt og ondt. Det er det samme i Sverige, hadde man valgt å ikke gå den veien med å lette opp litt på alkoholskjenkingen på restauranter så hadde ikke idretten kunne valgt en annen veg heller. Det er en følgeeffekt av at samfunnet er stort, og at det er sosialt etablert. Har man igjen den gamle vikingkulturen på å drikke, så kommer det til å krasje om man åpner opp på arenaene. Så i Norge må man se på hva som skjer i samfunnet som helhet. Så kan jeg synes at alkoholen er et problem, men så lenge man tillater det å være en del av samfunnet så må man se på hvordan man kan minimere problemet. Og da kan man si at det er bedre at mennesker drikker alkohol i et miljø sammen i ordnede former, hvor det finnes nøkterne mennesker som holder orden, enn at de sitter hjemme i hverdagsrommet og drikker i ensomhet. Du løser ikke den enes problem, men derimot så kan du kanskje få inn den sosiale strukturen som gjør at de drikker mindre alkohol. Men det er en kjempevanskelig problemstilling. Det er en vanskelig balansegang.

42. Hvilke tips vil dere gi nordmennene?



Nei, jeg tror man må se på det norske samfunnet. Jeg har ikke innsikt, jeg er i Norge nå og da, og da er jeg ikke nykter heller. Jeg må se på hvordan det er i hverdagen, det påvirker oss. Men selv i Norge er det vel vanlig å gå ut å ta en øl etter jobben? Jeg tror at det noe sted sakte men sikkert gjør at det blir mer sosialt etablert. Men det kreves en endring, jeg tror også at det er en forskjell hvor i storbyene i Sverige for eksempel så har man mer alkoholserving på arenaene enn ved de mindre stedene. Det tror jeg har å gjøre med innflytelse. Det er vel det samme i Norge antar jeg, det begynner vel i Oslo, også flytter det seg utover. Jeg tror det starter i de store byene, Skåne for eksempel var jo før oss for eksempel, de ligger jo nære København. Der var man jo først ut, så jeg tror det påvirker også. Men igjen så vet jeg ikke, på enkelte småsteder så er det jo blankt nei, men da er det bank nei på restauranter også. Så jeg tror det påvirker litt også. Synet på det. Så erfaringen fra Sverige er at det har gått bra, men, som i pubbransjen, så har du alltid unntak. Det finnes jo en masse regler med det her, og vi har jo en granskingsmyndighet som gransker oss hele tiden, som kommer på besøk og titter. De ser hvordan vi jobber og om vi oppfører oss, og vi vet jo at vi har hardere krav på oss enn alle andre. I det forrige året hadde vi 4 kontroller og ingen anmerkning, og det er ganske uvanlig, dette siden vi også er ansvarlige. Tror man som arrangør eller som klubb at hvis man innfører øl så tjener man mange millioner, da kan man skite i det. Skal man innføre det som en del av en større sosial pakke, at man vil at folk skal spise mat og omgås, og bygge et sosialt nettverk mellom mennesker, da er det en kjempebra ide. Som klubb tror jeg man bør spørre seg om hvorfor innfører vi dette, hvorfor vil vi ha alkoholserving. Er det for å tjene penger, da bør man droppe det, da funker det ikke. Vi har jo valgt å gjøre det som en del av et sosialt prosjekt kan man si, «fortresset Hammarby». At folk lærer seg å like Hammarby, man lærer seg å kjenne hverandre og finner det sosiale kontaktnettverket, som i sin tur gjør at mennesker faktisk oppfører seg bedre. På det viset skaper vi bedre forutsetninger. Dette er jo bare en liten del av det store prosjektet da. Når det gjelder tips til nordmennene så synes jeg man skal vende litt på det. Jeg får ofte høre at man legger enorm kraft på selskaper og VIP, men om man setter seg ned og ser på hvor mye penger man kan tjene på å få den menige mann til å gå på fotballkamper, altså vanlige fotballsupportere, man skal sikte seg inn på de som er fotballfrelste. Norge har samme tradisjon som Sverige med at Premier League er kjempestort, ser du på hvordan den sosiale strukturen er hos de som ser PL, jo de går på puben, de treffer kompiser og tar en øl sammen. Skal man få disse til å fortsette med enda ganske gode sosiale strukturen som finnes ved at man omgås, for folk må jo kunne omgås, og da er alkoholen en liten del. Så man må se på det å få mennesker til stadion, og alkoholen er ikke den eneste løsningen på å få mennesker til å komme, har man en markedsansvarlig så bør man også ha en publikumsansvarlig. Det er ganske store penger her, jeg vil si at 40 % av vår totale omsetning kommer fra publikumsinntekter. Da inngår jo også alkoholen, men det er bare en liten. Ytterst få klubber jobber opp mot publikum, hvordan får man de til å komme. Vi har jobbet ganske hardt med dette, og vi har lyktes ganske bra hittil. Så vi er kjempefornøyde. Det er mange ulike prosjekt. Vi har barnefamilier, vi har de som har spilt fotball, vi har tatt PL-pubbesøkende i alle ulike kategorier, alle disse til sammen gjør jo publikumsboomen. Noe som vi synes er verdt det. De som vil drikke øl skal få drikke øl, de som ikke vil det skal få dette også. Det gjelder å finne balansen, og da må man se på sitt eget publikum. Til syvende og sist så velger vi vårt publikum, så det finnes mange forskjellige faktorer. Jeg tror man skal jobbe med publikum, selv om det kanskje er slik at i visse regioner i Norge så vil man ikke ha alkohol, ja, men da skal man ikke ha det. Man må jo først se på hvilke kunder man har, det er som å drive Hennes og Maurits, man må spørre kundene om hva de vil ha, og vil den store delen ha øl i restaurantmiljø, ja men da skal man fundere på det. Man kan ikke begynne med å si at nå skal dere drikke øl. Så jeg tror at man skal begynne i riktig ende. Men det er jo typisk innen fotballen, at vi utgår ifra at alle skal være tatoverte, ha bar overkropp, halvfet og like øl. Slik ser jo ikke virkeligheten ut. Så jeg tror at man skal glemme at man holder på med fotball

i blant og se på hvordan alle andre kommersielle industrier. Hvis ikke fotballbesøkerne ville legge igjen penger til oss, så ville ikke vi vært interessert. I lutten handler det om penger. Jeg tror det er det man skal se på, hva ønsker kunden, hva vil supporterne. Og da snakker jeg ikke bare om de som står på ståplassene, men alle. Vi selger jo smågodt på arenaen, fordi ungene vil ha det. Det var flere som etterspurte det, de synes ikke at chipsposen var bra nok, så da serverer vi det. Vi har brus og saft i automater, som de vil ha. Det er det man skal se på, hvilke kundegrupper finnes og hvilke ønsker har de. Så skal de få disse. Det er vel ingen småbarnsfamilier som vil komme på kamp fordi vi selger øl billig. Jeg synes at alkoholen får for stor størrelse i diskusjonen, jeg forstår at den finnes, selv i Norge av historiske grunner, ser man på den totale kundekategorien som finnes, så finnes det mange ulike muligheter. I serverer Festis i kartongpakning også, håndmugger funker ikke for små barn etc. Så jeg tror at man skal begynne i riktig ende.

43. Tror du det er egenskaper ved fotball som gjør at den passer bedre til alkoholsalg enn andre idretter? Evt. hvilke og hvorfor? (Sett i lys av ishockey for eksempel.)

Jeg tror at Norge og Sveriges tiltrekking til Premier League og Engelsk fotball gjør at vi forbinder det med alkohol. Jeg tror også at den tyske ligaen, altså Tyskland og England er gigantisk store og har vært det av historiske årsaker. Spania har en stor liga, men de har ikke hatt den samme påvirkningen på oss. Italia er det samme, da ville jo alle ha røyket marihuana i stedet, og det gjør vi jo ikke. Jeg tror det påvirker oss, vår væremåte. Vi påvirkes av reklamer rundt omkring osv. I fotball så tenker man jo på puber og engelsk kultur, slik som det er i Norge og Sverige, derfor tror jeg at væremåten er slik også. Det er vel derfor det finnes.

44. Er det forskjeller på hva VIP-gjester, sesongkortinnehavere og hva vanlige publikummere får kjøpt på deres arrangementer?

Nei, alle får tilgang på alt.

45. Hvilke tanker har dere omkring eventuell øking av alkoholsalget, drikke øl mens man ser kamp eller eventuelle sterkere alkoholsorter?

Jeg tror at skal vi øke salget, noe vi selvfølgelig ønsker å gjøre under ordnede former. Vi gjør jo undersøkelser blant besøkende omkring hvorfor de ikke vil kjøpe etc., folk vil kjøpe øl men velger å ikke gjøre det, å da må man også fundere på hvorfor. Vi kan ikke tvinge noen til å kjøpe alkohol, derimot så ser vi på hvorfor folk avstår fra handelen. Hvorfor folk velger å sette seg en annen plass enn på arenaen osv. Da er vi inne på dette med restaurantmiljø, det kan være ølmerker for eksempel, det er plastglass og tappekraner etc. Det kan være diverse saker som vi kommer til å ha til gode å se. Vi ser på ulike alternativ og ser hva det er for noe. Nå har vi for eksempel bare et ølmerke og deres underleverandører, men i fremtiden må vi kanskje se på andre saker. Drar man til USA så har man jo en hel rad med merker, jeg kunne gjerne tenke meg og hatt et fint utvalg med 150 ølmerker å velge i, men det er sakte men sikkert. Vi får se, vi stiller spørsmålene og gjør undersøkelser for å se hva folk vil ha. Så finnes det ikke noe eget mål om å øke serveringen, det kan også være slik at vi ønsker å forfine serveringen også, ved at folk ønsker kvalitets-øl, som også er dyrere. Det handler ikke om få folk til å drikke mer, men å høyne det hele bildet. Så vi får se, vi gjør undersøkelser og ser på det. Vi stiller også spørsmål om hvorfor folk ikke går, eller ved at de drikker, men drikker ikke på arenaen. Så da må vi finne ut, hvorfor ikke det? Da er miljøet en sak som kommer opp hele

tiden. Pris og miljø er sånne saker, og der har vi alltid en veg å gå. Vi kan vel ikke med visse puber, vi vil det kanskje ikke heller. Vi vil kanskje ikke ha det opplegget.

46. Hvilke eventuelle andre fordeler ser dere ved alkoholsalg?

Den sosiale møteplassen. Delvis når det gjelder mange mennesker så får man de til å komme under en lengre tidsperiode. Folk kommer i en jevnere strøm, før var det motsatt, da kom alle 20 minutter før, da var det alltid lange køer, det var trangt og folk kunne komme til skade. Nå merker vi at vi får en roligere stemning ved at folk kommer tidligere. Alle de som kommer går jo heller ikke inn på barene, de kan være utenfor. De kan være utenfor å kjøpe folkeøl eller lettøl. Ellers så tror jeg den sosiale strukturen er viktig, det blir sosiale kontaktnett hvilket fører til at mennesker oppfører seg. Sånt kan ikke oppnås av regler, det må skapes av individer som møter hverandre. Det høres kanskje litt flåsete ut, men jeg bruker å si at når man går på Ica Maxi så funderer man ikke på hvilke regler som gjelder, man tilpasser seg, og det er samme sak her, man anpasser seg hele tiden. Dette avhengig av hvilke sosiale mennesker som finnes rundt omkring, så majoriteten å anpasse seg hele tiden. Derfor tror jeg det er viktig at man har det sosiale møtet i bunnen. Kan alkoholen være en slik sak så er jo det bra. Da snakker jeg ikke om at folk sitter og drikker 10 øl og blir fulle, men snarer at man tar en øl sammen og snakker skit, snakker om hvordan hverdagen har vært så går man og ser kamp. Så det er viktig tror jeg.

47. Hvilke eventuelle andre ulemper ser dere ved alkoholsalg?

Fordelen for oss blir at vi kan velge hvem som kan drikke. Altså alkoholen generelt sett i vårt samfunn har jo kjempe mange ulemper, men vi får jo nesten få velge hvem vi vil slippe inn. Så vi plukker litt rosinen i kaken, vi slipper ikke inn de som ikke kan håndtere det. Derfor blir det en vanskelig balansegang, det kan se litt ille ut i teksten, men det er klart at for vår del så ser vi ikke dette med ulempene. Så lenge vi tar et ansvar så synes ikke jeg det finnes noen problemer med det. Det derfor vi også har rett til å velge bort mennesker. Vi slipper ikke inn de som ikke kan håndtere det, og jeg kan si det at slipper vi dem så har ikke alkoholen noen skader sånn sett. Men om vi ser på alkoholen som en helhet så er det ikke et morsomt rusmiddel, men det er et samfunnsspørsmål. Så for oss som arrangør så vil jeg si at det ikke finnes så mange ulemper. Kanskje fordi vi jobber så hardt med synet på det, alle har et ansvar, også de som drikker. Kan man ikke bete seg så skal man ikke drikke alkohol, da får man kjøpe smågodt i stedet.

## **Intervjuguide med svar, Idrett Utan Grenser**

*Med: Birgitte Torbjørnsen (Prosjektleder)*

### **Generelt**

1. Hvem er du, (Stilling, lenge i jobben, hvorfor?)

Jeg er prosjektleder i 80 % stilling. Her skriver jeg litt leserinnlegg, er aktiv på sosiale medier og driver nettsiden, instagram og twitterkonto. Også samarbeider jeg med en del idrettsutøvere og idrettsarrangement om å profilere idretten som alkoholfri. Det er vel det jeg i hovedsak gjør. Jeg har vært i jobben i litt over 1 år. De fleste av utøverne vi samarbeider med er hacket under de aller beste, noen av de har vunnet norgesmesterskap, men det er en del

forholdsvis unge folk, disse har vi også oversikt over på nettsiden vår. Så det er folk som er på veg opp, mange av dem. Og som har en helt alkoholfri livsstil, så vi synes det er viktig å vise at det er et alternativ. Slik at det er ikke slik at alle må drikke alkohol, og at de som vi samarbeider med er folk som har tatt kontakt med oss, eller vi med dem fordi vi har fått høre at de er helt avholds. Så de fleste av våre samarbeidspartnere må vel kalles eliteutøvere, de satser ganske mye og de trener 3-4 om dagen. I tillegg til dette har vi ca. 140 ambassadører som representerer bredden, som er trenere, ledere og mosjonister ute i idrettslag i hele Norge som samarbeider med oss på hver sine områder. Utenom min stilling så har vi en 40 % stilling, så vi har kun 2 ansatte i Idrett Utan Alkohol, 1,2 stilling, så det er litt begrenset hva vi rekker. Så det er viktig at våre ambassadører taler vår sak i deres idrettsmiljø.

## 2. Hvorfor ønsker du å være engasjert i denne jobben?

Jeg synes det er en spennende jobb, jeg synes det er kjekt å jobbe i lag med idretten. Det er mange engasjerte, positive og kreative personer i idretten. Idretten er nok ikke helt alkoholfri, og det vet vi. Men med tanke på forebygging så er det ikke så mange arenaer som er alkoholfrie lengre, så det er viktig å jobbe for og en del andre arenaer da, men nå er det idretten som er mitt område, at den er så alkoholfri som mulig. Og at den utviklinga som vi ser nå, hvor blant annet en del fotball og ishockey stadioner vil ha alkohol innpå tribunen, og inn til publikum, og da jobber vi for å unngå det og for å forsterke de positive holdningene som allerede er ute i idretten. Dette for å gjøre det tydelig at idretten skal være en alkoholfri sone. Idretten sier jo selv i sine dokument at idretten skal være alkoholfri, men så ser vi at i praksis så er det ikke alltid sånn. Så det blir litt opp til hvert enkelt idrettslag, eller den enkelte person i idrettslagene, hvor viktig de synes det er og om de setter fokus på det og er i forkant da. For eksempel om et lag skal reise til Norway Cup, så er det vanskelig for en trener eller leder å ta opp dette hvis vinflaskene allerede står på bordet på campen. Men hvis de hadde snakket om det på forhånd så er det lettere å ha en alkoholfri turnering for laget da.

## *Moral*

### 1. Hva synes dere om alkoholsalg ved idrettsarrangement?

Vi tenker at det viser kanskje at en del av idretten er på vei inn på et spor hvor de kanskje er mer opptatt av profitt enn av idrettens opprinnelige verdier. Så vi jobber selvfølgelig i mot det, så godt vi kan. Vi skriver leserinnlegg og tar kontakt med idrettslag og politikere for å forsøke å hindre at det skjer. Her har vi politikere som er enige og uenige med oss, men vi tenker at uansett om vi får gjennomslag eller ikke, så er det viktig at noen setter diskusjonen på agendaen. Hvis utviklingen går for langt i forhold til alkohol på idrettsarenaer så tenker jeg at det er lettere at dette skjer hvis ingen setter spørsmålstegn ved det. Alkoholindustrien er en sterk økonomisk interesse, så det er viktig at det er noen som tar et annet perspektiv. Og vi ser at selv om idretten i sine egne dokumenter sier at vi ikke har det, så har de jo mange andre verdier de er opptatte av, med for eksempel doping og fair play og sånne ting. Så vi tenker at vi skal være med på å forsterke idrettens egne verdier på dette området da. Vi ser jo nå at det allerede er mange idrettsstadioner i Norge da som selger alkohol, og det begynner ofte med at de selger det på VIP-områdene, også når de har fått gjennomslag for det så bruker de det som argument for at de skal la det bli salg til alle. De sier at «hvorfor skal bare VIPene få det?, alle må få lov til å kjøpe alkohol». Så sier de, som på Odd stadion for eksempel, at de skal selge det på et eget område på tribunen, og da er vi redde for at det neste steget blir at, ja, hvorfor skal vi bare ha det på et eget område, kan ikke alle få, ikke sant? Så tar de et steg om gangen, og til slutt så har vi ikke en alkoholfri idrett lengre. Argumentet om at det blir feil at noen får og ikke andre, er for så vidt helt ok argument det, det er jeg jo enig i sånn sett, men jeg synes

ikke at VIPene trenger alkohol på idrettsarrangement heller. Jeg tror de klarer seg likevel. Jeg lurer på om dette egentlig er viktig for de som går på VIPområdet, og de som er sponsor, om det er viktig med alkohol? Jeg vet ikke, eller om dette er noe vi tror.

2. Hva synes dere om alkoholsalg ved andre arrangementer? (konserter, teater etc.?)

For min del så har alkoholsalg både ved konserter og teater ødelagt min kulturopplevelse med at noen av de som er der er mer interessert av å drikke og snakke høgt med sidemannen, enn å se på konserten eller teaterstykket. Så jeg har blitt forstyrret av det, særlig på konserter så synes jeg det kan være utrolig kjipt at jeg kommer for å se en av mine favorittartister også blir det så mye bråk og tull og bevegelser blant publikum at jeg tenker at jeg ikke har lyst til å gå på konsert. Men dette er jo min personlige erfaring da. Jeg tenker at det å være sosial med andre ute på kultur- eller idrettsarrangement det er ikke like lett for alle, det å være sosiale. Og det er nok mange som opplever at å drikke alkohol gjør den sosiale biten lettere. Men jeg tenker at det er litt nederlag om at man må drikke alkohol for å kunne ha glede av en konsert eller idrettsarrangement. Jeg tenker at idretten og kulturen generelt burde vært såppas god underholdning at vi klarer oss uten alkohol. Jeg mener at opplevelsen vil være vel så god uten alkohol.

3. Hvilke tiltak gjør IUA for å forhindre kombinasjonen idrett og alkohol?

Tar blant annet kontakt med politikere og skriver leserinnlegg. Dette er jo kanskje den delen vi gjør som er litt bakpå, det viktigste vi gjør er kanskje det å jobbe med holdninger i forkant. Vi har jo vår logo og slagord med «idrett uten alkohol» som vi prøver å spre mest mulig ut i idrettslagene, på t-skjorter, arenaer og på internett. Vi får også forbilder i idretten til å snakke om og vise at de står for det, og synes det er viktig. Slik at det kan bli en holdning som folk i idretten tar med seg og integrerer på en måte som en slags sannhet.

4. Hvilke faktorer er det som gjør at IUA er negativ til å kombinere alkohol og idrett også når det gjelder et supporterperspektiv? **(Hvilke konsekvenser tror de det kan få?) Begynner de tidligere, tror det er normen?, Hva med voksne, mer påvirket?**

Jeg tenker at det ene er jo at det visker litt ut grensene om at idretten skal være alkoholfri. Det er jo sammenhenger mellom vold og alkohol, Europarådet har jo for eksempel anbefalt i en rapport at idretten ikke bør ha alkoholsalgssteder på tribunen. I Brasil så hadde de jo før fotball-vm laget en lov som gjorde det forbudt å selge alkohol på tribunen. Dette siden de hadde opplevd at det var mye vold på tribunen, så kom FIFA og krevde at de måtte gjøre om på lovverket for at fotball-vm skulle bli arrangert i Brasil. Så det viser jo at det er sterke interesser der, alkoholindustrien var jo en av de store sponsorene. Jeg tenker og at for folk som ikke vil eller kan drikke alkohol så er det en slags ekskluderende faktor med alkoholsalg på tribunen. Det argumenterte Borgerstadsklinikken (spesialisthelsevirksomhet for rus- og avhengighetsproblematikk) med da de ville trekke seg som sponsor på Odd stadion. De brukte jo fotballkamper som terapi for folk som var på behandling på Borgerstadsklinikken, og hvis det ble alkoholsalgssteder på tribunen så ville det bli vanskelig for de å ta med seg deres klienter på fotballkamp. Videre tenker jeg spesielt for unger da, at idrettsarrangementer generelt skal være trygge arenaer hvor foreldrene skal ha fokus på idretten og ungene og ikke fokus på alkoholen. Dette gjelder jo særlig de ungene som har vokst opp i en familie hvor det kan være trøblete forhold med tanke på alkohol, så tenker jeg at det skal være noen friarenaer for dem og det føler jeg at det er viktig at idretten er. På Facebooksiden til Idrett Utan

Alkohol så postet jeg nettopp en undersøkelse fra USA som handler om reklame på idrettsarrangement, og den viste at de som var godt kjent med alkoholreklame hadde mer enn 4 ganger så stor sjanse til å drikke masse, det de kaller for «binge drinking», at de drikker minst 6 alkoholenheter på en gang, hvis de var kjent med alkoholreklame. Og nå er jo ikke drikking av alkohol alkoholreklame sånn sett, men jeg tenker at det kanskje kan få noen av de samme konsekvensene når man kobler alkohol til en kul, sunn og morsom aktivitet, at man da ufarliggjør det litt, romantiserer det og gjør det til sporty og kult å drikke øl, noe som igjen kan føre til at ungdom kan tenke at dette er ikke så farlig, det skjer jo i idretten, så vi kan drikke vi også.

5. Hva synes du om løsningen de har i Stavanger Oilers med noenlunde skjulte barer og med egne barneområder på den andre siden av arenaen?

Det er selvfølgelig bedre det, enn at folk kan drikke og kjøpe alkohol hvor som helst. Men jeg synes likevel at det er en slags snikinnføring og utviding av grensene. Fordi jeg tenker at alkohol ikke hører hjemme på idrettsarenaen i det hele tatt, så jeg liker selvfølgelig ikke dette.

6. Mener IUA at mottoet "idrett og alkohol hører ikke sammen" også gir mening/er like aktuelt overfor dem som konsumerer idrett heller enn å utøve det?

Hva som er viktig for supporterne må de svare for selv, men vi synes i hvert fall det er trist hvis det er slik at alkohol er viktig for supporterne. Og det ser vi jo allerede at det er for mange supportere, de er jo langt fra edrue når de kommer på kamp. Så der har vi, idretten og supporterklubbene en stor jobb å gjøre. Jeg vet jo at det særlig blant fotballsupportere, og også andre supportere så blir det jo drukket mye alkohol. Likevel kan det tenkes at folk drikker mer før arrangement hvis de ikke får kjøpt på arenaen.

7. Ser IUA noe positivt ved innføringen av alkoholsalg? Hva? (Kanskje mer kontinentalt og dermed positivt drikkemønster?)

Nei, eller selvfølgelig, idretten kan tjene penger på det. Og det tenker vi nok kanskje er hovedmotivet for de fleste som innfører alkohol, selv om det ikke er det motivet de bruker i media da. Da sier de heller at de vil skape en sosial arena, det skal være et tilbud til alle og slike ting, men jeg tror at det økonomiske motivet kanskje er det sterkeste. Og idretten trenger alltid mer penger, men jeg tenker at det kanskje er en farlig felle for idretten at den utvikler seg til å bli så kommersiell. Jeg tenker at mange av de problemene som idretten sliter med, med for eksempel doping og juksing og slike ting handler om at det er mye penger i idretten også. Argumentet om at man kanskje kan bli mer «kontinental» i drikkestilen hvis man blir mer liberal på reglene blir ofte brukt, samtidig så sier jo mange forskere i andre land i Europa at det som virker i forhold til å begrense alkoholskadene er jo begrensninger og den alkoholpolitikken som Norge fører. Andre land i Europa går mer i retning av å begrense tilgangen på samme måte som Norge gjør, enn å åpne opp for det. Altså bare for eksempel det med at når nordmenn er i Syden så drikker de mer, hvis vi da åpner tilgangen til alkohol i idretten så vil vi gjerne tenke at da drikker vi mer der også. Det som virker i alkoholpolitikken, noe som alle forskere er enige om, er det som ikke er populært og begrense tilgangen og ha høye avgifter.

8. Hva mener du om at klubbene tar mer ansvar og bruker mer vaktstyrker på å kontrollere fylle nivået ved deres arrangementer hvis de har skjenkebevilling der?

Nei, det vet jeg ikke om jeg synes er et så godt argument, jeg har jo for eksempel vært på Haugesund stadion og der er det jo vakt hold der selv om de ikke har alkoholsalg. Men om det skulle vise seg at det førte til mindre fyll og bråk så ville det jo vært en positiv ting, men dette kjenner jeg ikke til.

9. Har IUA syn på alkoholserving ved idrettsarrangement endret seg noe etter at Stavangerklubbene har fått testet ut dette? (Mindre/mer mistroiske nå som man kan se litt av utfallet? (Har dere oppsøkt arrangementet/vet hvordan det er tilrettelagt?))

Nei, det har det ikke. Vi jobber på en måte på for å få en mest mulig alkoholfri idrett. Men det kunne absolutt vært interessant å gjort et besøk hos for eksempel Stavanger Oilers å sett hvordan de praktiserer dette, men dette handler jo om prinsipper og verdier, det gjør det.

10. Ville IUA vært åpen for en prøveordning med alkohol for eliteseriekubbene? (teste om det kan gi mer positivt eller er symbolikken og de «usynlige konsekvensene for høye»)

Jeg er jo en ansatt i Idrett Utan Alkohol, og har en styringsgruppe, et mandat derifra, så det er en viktig prinsipiell diskusjon som jeg måtte ta der i så fall. Men sånn generelt så tenker jeg at det er kanskje ikke alt som trenger å prøves ut.

11. Vil du si det noen forskjeller innenfor hvilke idretter det er viktigst å holde alkoholen borte fra?

Nei, det vil jeg ikke si. Jeg vil si at det i idretten generelt, ved alle grener og nivåer er viktig å holde idretten alkoholfri. Men selvfølgelig er det viktigst i forhold til barn og unge. Det er vel forskjeller mellom idrettene omkring hvor mye alkohol som blir drukket og holdningene rundt dette., det ser vi, men ikke slik at det bør være forskjeller. Forskerne sier jo at det er mer alkohol i lagidretter og mindre alkohol i individuelle idretter og da særlig i kondisjonskrevende idretter. Dette på utøversiden.

12. Ønsker IUA at det skal være totalforbud med alkohol ved idrettsarrangementer (heller ikke alkohol på VIP-området)?

Ja.

13. Hva synes IUA om NIF sin innsats og muligheter til å holde alkohol borte fra eliteidrettsarrangementer? (kommunalt)

Vi synes nok at NIF kunne ha jobbet mer med det og hatt det mer på agendaen på grunnnivå i idretten da, men de er jo tydelige i meningene sine, og det synes vi er bra. De sier jo selv at de ikke synes noe om at fotballen skal selge alkohol på stadion, men de sier at de ikke kan gjøre noe med det fordi det ofte er andre eiere av lokalene der alkoholservingen skjer. De har vel heller ikke særlige juridiske muligheter til å påvirke dette tror jeg. Men jeg synes for eksempel at fotballforbundet kunne vært mer tydeligere, jeg synes at NIF har vært helt krystallklare på dette området, men fotballforbundet har vært mer vage. Her ser vi kanskje det med at kulturen og historien til fotballen og at det kanskje drikkes mer i lagidretter. Likevel

ser det ut som at fotballen er i ferd med å forandre seg litt mot å bli litt mer seriøs, det sier i alle fall tidligere eliteseriespillere som jeg har snakket med som har spilt toppfotball for 20 år siden. De sier at det er andre regler og andre holdninger i fotballen nå enn det var da de spilte.

14. Hvilke signaler tror dere innføringen av alkoholsalg gir for klubbenes ungdomsrekruttering?

Jeg tror det gir et signal om at alkohol er sosialt, at alkohol er gøy, kul og ikke så farlig. Det normaliserer alkohol, at det blir en vane som følger med idretten.

15. Hvordan vil IUA reagere hvis det også blir tilgjengelig med alkoholsalg ved idrettsarrangementer for klasser under seniornivå?

Da ville vi antagelig ha ropt høyt, og skrevet og ringt.

16. Vil du si at visjonen omkring den norske idretten som sosial oppdrager og rollemodell for unge veier tyngre enn godkjenning av alkoholsalg, gitt at det hadde øket norske klubbers konkurransedyktighet(evt. levedyktighet)?

Det var et vanskelig spørsmål. Men jeg synes selvfølgelig det, norsk idrett mottar jo utrolig mye penger far det offentlige, og da blir det jo brukt som argument at idretten satser på helse og at idretten lærer unge verdier og andre gode egenskaper som de kan ta med seg videre ut i livet, et argument for å støtte idretten med så mye penger som det som blir gjort nå. Og det med at alkoholsalget gir norske klubber konkurransedyktighet det stiller jeg litt spørsmålsteget til, mye av de pengene som idretten tjener går mye til toppidrett, jeg er litt skeptisk til om det egentlig ville fått så positiv betydning for barn og unge. Vårt hovedfokus er jo bredde med barn og unge, men samtidig så henger ting sammen. Når toppidretten spruter med champagne på tv så påvirker det de unge også. Vi har jo for eksempel sett bilder av at unge og ungdommer skåler i alkohol, som da sikkert har vært alkoholfritt da, på Norway Cup eller andre fotballcuper da, og da blir det liksom en symbolverdi med at når den vinnes så skal det skåles. Alkoholen er ganske sterkt inn i idretten allerede. Og dette henger jo sammen med at toppidretten har vært forbilder på godt og vondt.

17. Tror du alkoholkonsumet hos spillere i eliteklubber som har alkoholsalg blir påvirket av dette?

Det er vanskelig å si, det vet jeg ikke. Det kan selvfølgelig gjøre det, emn det må jo en forske på for å finne ut av. Du får skrive det i oppgaven din slik at noen kan ta opp tråden og fortsette.

18. Har dere forståelse for synspunktene til de som stiller seg positiv til kombinasjonen idrett og alkohol?

Ja, jeg forstår de. Jeg tenker at det handler mye om ulike verdier, noen ønsker at idretten og kanskje andre områder i samfunnet skal være alkoholfrie, mens andre de synes at livet og idretten blir kjekkere med alkohol. Det forstår jeg, og det respekterer jeg, men nå har jeg en jobb hvor jeg får lov til å jobbe imot det. Det er jo en diskusjon omkring ulike verdier tenker



jeg, ikke nødvendigvis rundt hva som er riktig og galt objektivt sett. Min arbeidsstilling gjør kanskje at jeg blir ekstra negativ til alkohol, det er jo klart at det man har fokus på er jo ofte forsterket. Jeg jobber med å finne argumenter og forskning som på en måte underbygger mitt argument, det er jo det som er min jobb. Så det er jo helt naturlig at det du jobber mest med og har fokus på det forsterker de holdningene som du kanskje hadde i utgangspunktet også. Nå har jeg en master i sosialfag som bakgrunn selv, så jeg ønsker jo å være redelig i forhold til det, men jeg finner lite forskning på idrett og alkohol, og særlig med tanke på norsk idrett, så jeg kan vel egentlig ikke huske at jeg har funnet noe positivt med det. Men mennesket er jo laget litt sånn også at hvis jeg har funnet noe så har jeg kanskje glemt det.

### **Økonomi**

19. På hvilken måte tror dere alkoholsalg vil påvirke idrettsklubbers økonomi?

(Billettinntekter, selve alkoholsalget, sponsorer(Blir dette brukt i sponsorsamtaler+det at folk kanskje tilbringer mer tid på arenaen, media, annet?)

Nå er ikke jeg akkurat noen økonom da, men jeg vil jo tro at siden det er så viktig for mange store fotballklubber så er det jo sikkert fordi de tror de skal tjene penger på det. Og om de gjør det, det vet jeg ikke. Her vil jeg tro det er selve alkoholsalget de evt. vil tjene penger på, men dette er jo helt ukvalifisert gjetning.

20. Tror dere det med tiden også vil bli lov med alkoholreklame ved idrettsanleggene?

Jeg håper vi får byttet regjering til neste valg, slik at det ikke blir lov. Vi ser det at de er ganske liberale i forhold til en del sånne ting da. De har vel ikke tatt opp dette med alkoholreklame, men regjeringen har sagt det at linjene i norsk alkoholpolitikk skal ligge fast. Så jeg tror ikke det, jeg håper i hvert fall ikke det. Vi går jo mer i retning av å bli et kommersielt samfunn også, så sånn sett så kan det jo tenkes.

21. Tror du vi noen gang får se alkoholreklame på norske lag og landslag?

Nei, det tror jeg ikke i min levetid.

### **Supporterstemning**

22. Hvilken type tilbakemeldinger har dere fått etter at det ble tillatt med alkoholsalg idrettsarrangementer i Rogalandsområdet(fra supportere og andre)?

Nei, ikke i forhold til fotball. Det var et par stykker som tok kontakt med oss i forhold til et mosjonsløp, men dette var jo på Bislett stadion, på et løp som heter «KK-mila», der er det 6000 damer som løper, å da de kom i mål så fikk de servert champagne. Og da var det 2 stykker som tok kontakt med meg, uavhengig av hverandre, fordi de reagerte på at det ble servert alkohol på et idrettsarrangement. Det finnes jo også folk som har tatt kontakt med oss på sosiale medier og sånn, og da har det både vært folk som er enige med oss, men også de som synes vi er moralister og idioter som prøver å stoppe alkoholsalg. Denne diskusjonen velger vi jo litt selv, vi tenker at det er viktig at vi er tydelige, vi ønsker at folk skal vite at vi finnes. Og folk får lov til å være uenige med oss da, vi vet at på sånne nettdebatter så er det jo ikke alltid en like saklig tone. Så jeg går alltid inn å argumenterer litt, men jeg bruker ikke så mye tid på det siden det er vanskelig å argumentere mot påstander som ikke alltid er like saklige.

23. På hvilken måte tror dere muligheten til å kjøpe alkohol påvirker supporterens ønske om å delta på idrettsarrangementer?

Det er jo et interessant spørsmål, jeg tror at det kan slå begge veier. Jeg tror det er litt individuelt, at noen synes det er mer attraktivt å gå og andre at det er mindre.

24. På hvilken måte tror du alkoholtilbudet påvirker atmosfæren på f.eks. DNB-arena kontra andre stadioner?

Alkohol påvirker alltid en sosial setting da, ofte før folk har begynt å drikke, eller før alkoholvirkningen har hatt sjans til å virke så påvirker det en sosial setting til å bli litt mer løssluppen og litt mer useriøs og tulle. Litt sånn at alkoholen gir folk litt frikort til å gjøre ting som de kanskje ikke ville gjort eller sagt ellers, og det tenker jeg det er naturlig at det skjer i idretten også.

25. Hvilke andre tips vil du gi eliteserielubbene for å gjøre deres arrangementer mer fristende enn tv-sendingene fra sofaen hjemme?

Det burde vi ha hatt noen gode tips på. Jeg tenker at det viktigste jo må være at det spilles underholdende fotball, som gjør at det er gøy å komme å se. Jeg tenker også at idretten bør være, og er synes jeg da, såpass underholdende i seg selv at en trenger kanskje ikke så mye alkohol eller duskedamer eller pauseunderholdning eller hva det måtte være for å trekke folk. Men det kan det jo være andre meninger om, men hvis det er slik så tenker jeg at det er et nederlag for idretten hvis de må gjøre masse andre ting for å trekke folk. Men alt er selvfølgelig bedre enn alkohol.

### ***Tribunebråk***

26. På hvilken måte tror dere fyll-nivået er annerledes ved idrettsarrangementer med alkoholsalg enn de som ikke har dette? På hvilken måte? (evt. spørre om det ikke er bedre at folk tar seg en eller to halvliters underkamp enn å bømte ned på før?)

Det vet jeg ikke, det er ikke sikkert det har blitt noen påvirkning direkte, det vet jeg ikke. Jeg tenker at det kanskje er litt tidlig å si enda, fordi det tas kanskje litt tid før en kultur får innarbeidet seg og før folk blir vant med at det er alkoholsalg og til det finner sin plass som gjør at vi ser hvordan konsekvensene blir av det. Som vi snakket om tidligere så er det jo ikke sikkert det var bedre med at folk bømte ned på før kamp, men vi er jo litt redder for at det blir to før og to under kampen.

27. Tror du det har blitt mer eller mindre bråk på arenaene etter at alkoholsalg har blitt tillatt?

Jeg tror det er for tidlig å si. Jeg har vært litt i kontakt med politiet i Stavanger for å undersøke det, og det virker ikke som om de har noen statistikk på det fra før heller, så jeg tror det blir vanskelig å finne ut av det egentlig.

## *Andre fordeler og ulemper (Annet)*

28. Tror du alkoholsalg har kommet for å bli i Stavanger Oilers/Viking FK?

Ja, sånn generelt så ser vi jo at det er vanskeligere å reversere ting enn å forhindre at utviklingen går sin gang da. Så jeg tror ikke de kommer til å slutte å selge alkohol der med det første i alle fall.

29. Hvordan tror du utviklingen av alkoholsalg ved idrettsarrangementer fortsetter i Norge?

Jeg ble overrasket når idrettsklubben Odd trakk søknaden sin da, for da jeg skrev det leserinnlegget i forhold til den klubben der så følte det jo litt som om jeg gjorde det litt av rutine og at jeg gjorde for å vise at det var et annet syn, og jeg gjorde det for å vise at vi fantes og var uenige, men jeg hadde ikke troen på at det kom til å bli noen forandring. Nå sier ikke jeg at det var mitt leserinnlegg som gjorde det, men jeg tenker at det var flere som reagerte på det, og den totale reaksjonen gjorde at Odd trakk søknaden sin, og de er jo nøye med å understreke at det ikke betyr at de har snudd, men de vurderer å jobbe litt videre med det. Men sånn generelt så ser vi jo på en måte at det ikke går vår veg da, vi ser at det blir solgt mer og mer alkohol på stadion og flere og flere fotballklubber ønsker det. Og de viser til at vi nå er de eneste ikke sant. Men så ser vi også noen som reagerer på det og synes at det blir for mye fokus på alkohol i idretten da, som derfor tar et tydelig standpunkt.

30. Hvorfor tror dere alkoholsalg er vanlig ved idrettsarrangementer i andre land, men ikke i Norge?

Jeg tror i hvert fall at vi har hatt en annen kultur. Vi har tradisjonelt sett hatt en streng alkoholpolitikk, og kanskje det har vært mer fokus på verdier i Norge enn i andre land. Kanskje andre land ser idretten som mer underholdning. I Norge så er det jo ekstremt mange som er medlemmer i norske idrettslag, jeg vet ikke hvordan det er i andre land, men i Norge så er det jo virkelig en folkebevegelse. Det er på en måte noe alle har drevet med. Så det kan hende at andre land kanskje har mer eliteidrett og at idretten ikke er noe som alle driver med. I Sverige tror jeg nok det kanskje er likt, men i for eksempel England, Frankrike eller Spania så tviler jeg på om halvparten av befolkningen er medlemmer i idrettsforbundet der. Jeg kjenner vel mest til Spania her, det er et folkerikt land men jeg ser ikke så mange som trener her. Jeg vil påstå at det ikke er så mange idrettsanlegg og like mange unger som trener og er aktive som det jeg ser i Norge da. Det har jeg ikke noe belegg for å si, det er bare et inntrykk. Videre tror jeg det er enkelte ting som skjer i dag i forhold til alkohol, fordi alkoholforbruket i Norge har forandret seg ganske mye i liberal retning. Og dermed så synes jeg at jeg opplever en del motkrefter, dette kan jo også være siden jeg har denne jobben og da, men som reagere på det, og det er jo folk som liker å drikke alkohol selv. De synes at det nå blir for mye fokus på alkohol, på alt for mange arenaer i samfunnet, så derfor så tror jeg egentlig ikke at vi kommer dit at man får ta med seg alkoholen inn på tribunen, slik vi ser i Sverige.

31. I Hvilken grad ser du på eliteidretten i Norge som underholdning?

Det er jo underholdende å se på eliteidrett, men synes fremdeles at vi skal skille mellom underholdningsbransjen som sådan og idretten. Fordi jeg mener at idretten og eliteidretten har et helt annet ansvar enn det underholdningsbransjen har. Og hvis vi tenker at idretten er en del av underholdningsbransjen, og hva er det vi forbinder med underholdningsbransjen, jo det er

drugs, sex and rock and roll ikke sant, og er det det vi vil? Så jeg tenker at det å kalle toppidretten for en del av underholdningsbransjen er en farlig veg å gå.

32. Hvordan er dialogen mellom IUA og norske idrettsklubber angående temaet alkoholsalg ved idrettsarrangementer? (bredde-topp)

Dialog og dialog. Vi har litt sånn kontakt med enkelte idrettslag i forbindelse med store arrangementer da, vi har mest dialog med Avaldsnes idrettslag damer, for der har vi inngått et samarbeid. De har jo en av sine største profiler, Cecilie Pedersen, hun drikker ikke alkohol i det hele tatt. Og de har totalforbud i fotballsesongen for alle spillere. Og for eksempel så fortalte han ene som er daglig leder der at da de var på La Manga-kupp, så er det en uskreven regel der at den sist kvelden der så pleier spillerne å ta seg en fest, men han fortalte at de hadde sagt til sine spillere at de drev med profesjonell idrett og at det ikke var aktuelt for dem. Så han påsto at Avaldsnes idrettslag var de eneste som ikke var med på den festen, da valgte de å spise middag og ha en egen markering av at den uken var slutt da. Det sa jo Tom Nordlie også, at det som var annerledes med kvinne- og herrefotball var at damer var mer seriøse i det de holdt på med.

33. Hvilke eventuelle andre fordeler ser dere ved innføringen av alkoholsalg?

Jeg må si at jeg ikke ser så mange fordeler med det jeg. Det er dette med økonomien som vi har snakket om, men ut over det. Nei, jeg ser ikke så mange fordeler med det, nå har ikke jeg brukt så mye energi på å finne de heller da.

34. Hvilke eventuelle andre ulemper ser dere ved innføringen av alkoholsalg?

Jeg tror vi har vært innom det meste, men det er jo en del forskning som viser at når totalforbruket for alkohol går opp, så øker alkoholskadene enda mer. Og det er ikke nødvendigvis slik at de som drikker mest har mest skader, det er en eller annen link der som gjør at jo mer alkohol vi drikker, jo mer alkoholskader får vi. Så jeg tenker at pga. det også så er det viktig for det norske samfunnet at det er viktig å ha noen alkoholfrie soner. Og jeg tenker det er naturlig at idretten er en av disse, fordi idrettens på en måte verdi er dette her med helse og folkehelse sant. At det er en viktig ting, og da tenker jeg på en måte at alkohol er det motsatte av dette. Nå viser jo mer og mer forskning at de positive effektene som en trodde en kunne få av å drikke litt alkohol, det viser seg at de blir på en måte stort sett spist opp av ulempene med det. At det er større helseskader ved alkohol, til og med i små mengder enn en tidligere har trodd da. Så derfor, og i forhold til totalforbruket, så er det viktig at idretten og en del andre soner da fortsatt er alkoholfri. Videre tenker jeg at idrettseliten i Norge er såpass få personer, og de drikker lite da, det er ikke i toppidretten det drikkes mest i. Sånn at deres bidrag er mer symboleffekt, fordi toppidrettere drikker ekstremt lite, de kan kanskje ta seg en fest utenom sesongen, men det er ikke de som får opp alkoholforbruket i Norge. Og jeg tenker at også i breddeidretten, at det drikkes vel kanskje ikke så mye her heller, i alle fall ikke enda. Men klart at det er jo voksne folk i for eksempel bedriftsidretten, der drikkes det masse, der er jo alkohol kanskje viktigere enn idretten noen ganger. Men blant barn og unge, der er det jo noen som har fått sin alkoholdebut i forbindelse med idretten, men sånn generelt sett så er det ganske bra i Norge. Og det ønsker vi at det fortsatt skal være, og at det som ikke er bra, det skal bli bedre. Helsedirektoratet og forskere er jo bekymret for at alkoholforbruket øker, fordi det fører til at alkoholskadene øker. Videre kan det få konsekvenser med psykiske skader hos barn, og den kulturelle læringen som gjør at du ser at foreldrene løser sine problemer med å drikke alkohol så er det en stor sjans for at du gjør det samme når du blir voksen.

## Intervjuguide med svar, Norges idrettsforbund

Med: Per Tøien (Kommunikasjonssjef)

### Generelt

1. Hvem er du, (Stilling, lenge i forbundet?)

Jeg er kommunikasjonssjef i idrettsforbundet, jeg har hatt mange forskjellige stillinger her og ble ansatt etter OL i 1994.

2. Hva synes NIF om alkoholsalg på idrettsarrangement?

Norges idrettsforbund er Norges største barn- og ungdomsorganisasjon. Vi synes det ikke finnes noen særlige gode grunner til å utvide adgangen til bruk av alkohol for barn og unge på idrett. Videre synes jeg det er en fallitterklæring hvis det er slik at man skal selge et idrettsprodukt gjennom å selge mere alkohol. Nå var jeg veldig prinsipiell. Likevel kan jeg si at jeg har en forståelse for at toppidrettslag som ønsker å være en del av en type underholdningsindustri leter etter måter å kunne være det på, men NIF, som Norges største barn- og ungdomsorganisasjon kan ikke forholde seg likegyldig til at man dermed eksponerer flere barn og unge for alkohol på arenaer som burde vært alkoholfrie.

3. Er det store forskjeller på ditt og forbundets syn her?

Jeg tror det er fryktelig vanskelig å skjære alle under en kam, jeg tror det er stor spredning i synet på dette her. Jeg synes jo det var veldig morsomt nå at Odd trakk søknaden, jeg aner ikke grunnen, det kan godt være at det er helt andre grunner enn etiske, eller det vet jeg ikke noe om. Men jeg tror ikke man kan skjære alle under en kam. Det har jo vært, også på Ullevål stadion og ved mange andre steder, VIP servering av alkohol i veldig mange år. Med tydelig adskilte områder, tydelig regler osv. Man kan uten videre si at det er ingen grunn til at kong Salmon skal få servert vin og Jørgen Hattemaker ikke skal få servert noe, det ser jeg, men da vil jeg heller si at det som er galt er å blande, det å blande alkohol på en idrettsarena. Det er ikke slik at over alt i verden så er det slik, noen steder er det, andre steder er det ikke. Jeg synes at vi skulle klare å la være å servere alkohol for å høyne en idrettsopplevelse.

### Økonomi

4. På hvilken måte tror dere alkoholsalg vil påvirke idrettsklubbers økonomi?

(Billettinntekter, selve alkoholsalget, sponsorer(Blir dette brukt i sponsorsamtaler+det at folk kanskje tilbringer mer tid på arenaen, media, annet?)

Det kommer litt an på hvordan man gjør det. Hvis du tenker den varianten og den modellen man nå har søkt om og fått godkjent veldig mange steder så vil jo selvsagt det kunne gi et økt inntektsgrunnlag under arrangementer, det ser jeg. Det vi ser nå er jo permanente strukturer i gode arenaer, men du skal ikke gå veldig langt tilbake i tid før du ser øl-telt i forbindelse med Champions League kamper eller toppserie kamper i håndball for eksempel. Det er jo også øl-telt ved ski og skiskyting ved internasjonale arrangement, og da blir det en litt annen greie, motivet blir jo inntekt, motivet blir ikke akkurat å høyne opplevelsen tror jeg. På kort sikt er

jeg trygg på at det vil gi større inntekter under arrangementet eller den kampen, eller i den serien eller hva det måtte være. På lang sikt er jeg usikker, fordi jeg tror man trekker til seg, i verste fall så kan man trekke til seg en annen type klientell som bruker hockey-, fotball-, eller håndballarenaen eller hva det nå er som en arena til å drikke. Nå må jeg forte meg med å si at jeg tror ikke det helt sikkert ikke er det som er intensjonen fra klubben og det er ikke nødvendigvis det er det som kommer til å skje heller, men det kan bli slik. På en annen side så kan det være at man får den motsatte effekten at folk som har med seg barna sine på den arenaen da velger bort å gå på hockey- eller fotballkamper nettopp fordi at man får større grad av alkoholbruk eller beruselse i tilknytning til sin egen tribuneopplevelse. Nå tror jeg det vil være økte inntekter under arrangementet fordi man rett og slett selger øl, og konsekvensen for å åpne opp for ølservering for alle, det vet vi ikke, det kan være at det kommer flere folk fordi de får kjøpt øl på tribunen, hvilket jeg mener, som jeg sa, er feil måte å selge idretten på, eller så kan man risikere at familier som har vært der med barn ikke ønsker å ha denne eksponeringen for folk som har drukket, det kan også skje. Det er ikke sikkert det handler om alkohol, men jeg tror jo på idrettslagene som sier at det er ikke noe mål om at man skal få fyll, og det er akkurat den samme reguleringen der som det vil være på alle andre restauranter og alt sånt, det skjønner jeg, men det du vil kunne få er at folk drikker før og etter kampen, i de to pausene på en hockeykamp for eksempel, og da er det klart at du går tilbake igjen på tribunen i en annen tilstand enn hva du var da du gikk inn. Selv om du bare skal drikke en øl hver gang, så har du drukket 3 øl før siste periode, det har en effekt og hvis du sitter ved siden av unger da så kan det være noen foreldre som ikke synes at det er så kult, det vet man ikke.

5. Hvis alkoholsalg etter hvert blir vanlig på norske arenaer, vil NIF begynne med dette ved landskamper? Evt. Hvorfor?

Ja, det har de allerede gjort gjennom VIP. Men hvis det blir tilgjengelig for alle, ja jeg tror det. Jeg synes jo at det er ganske flott at fotballforbundet, som overordnet forbund for fotball ikke har gjort det, så det er all ære. Hvis det blir åpnet for alkoholreklame så tror jeg det har gått akkurat et kvarter før du hadde hatt Hansa på Brannrakten, Aas på Strømsgodsetrakten og E.C. Dahls. Det tror jeg, jeg tror at ønsket om å tjene penger her er ganske tungt.

6. Hvordan ville NIF reagere hvis det med tiden også ble lov med alkoholreklame ved idrettsanleggene?

Det faller ut av det jeg sier at vi ikke synes at det er noe allright. Det fremmer ikke idrett å ha større tilgjengelighet på alkohol, det fremmer ikke idrett, direkte sett, å lage en tettere kobling mellom alkohol og idrett. Hvis det nå skulle vise seg at det lå penger i dette, hvem tjener de pengene? Kommer det til å komme barn- og ungdomsidretten til gode? Aldri i verden. Det kommer til å falle til gode den gruppe/det laget som selger. Det skal være en ganske god ledelse der for å kunne si at de inntektene der ikke skal gå tilbake til et A-lag eller et A-lagsarrangement, eller gruppen rundt elite, og det er helt logisk. Ergo så mener jeg at vi ikke, gjennom å åpne opp for mer alkohol eller alkoholreklame, vil gjøre noe positivt for breddeidretten i dette landet her. De som påstår det må vise meg det først for at jeg skal tro på det i hvert fall. Så jeg tror at dette her handler om å skaffe mere penger til det laget som arrangerer, eller den gruppe eller hva det måtte være. Det er helt allrighte motiver det, men vi er uenig i at det er måten å skaffe mer penger.

7. Hva synes du om argumentet som hevder at eliteidrett skaper breddeidrett?

Skal man se opp til alkoholserveringa eller det som foregår på banen eller i løypene. Er det fordi man har mere penger slik at man kan levere bedre eliteidrett, er det det som er tanken? Nei, jeg tror ikke noe på det. Nå drar du inn ett annet element selvsagt, jeg tror jo helt åpenbart på at gode folk/forbilde er med å trekker ungdom og unge videre i en slik retning, det tror jeg på. Men samtidig så er det ikke nok bare å ha gode folk, du faktisk koble det til gode tilbud til barn og unge for at du skal dra nytte av forbilde-effekten. Hvis du lager et større skille mellom dem som er forbilde og resten så får du ingen effekt av det. Vi har aldri hatt så gode skøyteløpere som vi hadde rundt OL på Lillehammer antageligvis, men vi har heller ikke hatt så få som gikk på skøyter. Det er ingen automatikk i at selv om du har gode utøvere så får du en masse folk som står under og ser på og sier at «jeg vil begynne med det». Roing og padling og sånt har jo hatt olympiske medaljer i et eneste kjørt siden 70-tallet, det står jo ikke en lang, lang rekke med roere der ute og venter for det. Men det kan det gjøre, og hvis roforbundet er flinke til å nyttiggjøre seg den eksponeringa de får igjennom utøvere så vil de få det. Ja, det er en sammenheng der, men det ligger ingen automatikk i det, jeg synes det er en ganske lang tankerekke å tenke seg at: A) vi serverer alkohol hvilket: B) automatisk gjør at vi får bedre utøvere, hvilket: C) gjør at vi får flere ungdommer som kommer til å følge laget, det tror jeg ikke noe på.

8. Tror du vi noen gang får se alkoholreklame på norske lag og landslag?

Nei, det vet jeg ikke. Det er en nasjonalpolitisk vurdering, akkurat nå så er det en liberal vind som blåser, men vi har jo ikke hatt noen tradisjon for alkoholreklame, vi har vel mer jobbet den andre veien for å få det bort. Det er ingen som kan argumentere noe annet enn helseskade, så jeg tror i hvert fall at i overskuelig framtid så kommer det ikke.

### *Supporterstemming*

9. Hvilken type tilbakemeldinger har dere fått etter at det ble tillatt med alkoholsalg ved DNB-arena (fra supportere og andre)?

Nei, vi har ikke hørt noen ting. Jeg tror at systemet er ryddig, jeg tror at ordningen med adskilte områder, vanlig skjenkebevilling med de krav som stiller der, med alderskontroll og skjenkekontroll og sånt, det funker, det er jeg helt sikker på. Jeg har ingen grunn til å tro at du liksom får en hel haug med dritafulle supportere, det tror jeg ikke noe på. Og vi har ikke hørt noen tingen om det. Jeg frykter mer symbolikken nedover i systemet, også mener jeg at ikke nødvendigvis behøver å eksponere barn som er på idrettsarrangement for alkohol på idrettsarrangementet. Det trengs noen alkoholfrie soner her, og et idrettsarrangement bør være en slik. Nå har vi ikke vært å sett hvordan det er blitt på DNB-arena, men jeg kunne godt ha tenkt meg å dratt til DNB-arena å sett på hockey, men jeg har ikke vært der.

10. Hvem har evt. kommet med positive og hvem har eventuelt kommet med negative tilbakemeldinger?

Vi snakker jo om ting, vi former idrettspolitik, de som jobber her og de som fungerer her er langt over gjennomsnittet interessert i i idrett, så det er mange som er på arrangementer som for eksempel skiflygingen i Vikersund til helgen. En av mine tidligere kollegaer var på Vikersund for noen år siden, og det var ikke et hyggelig skue. Han var der med 2 barn, og han sa det at det hadde han ikke noe lyst til. Det var ikke noe morsomt, ungene spurte mye mer om han fulle mannen enn de som hoppet i bakken, så hele interessefokuset ble helt annerledes. Igjen så er det bare et spørsmål om kontroll, rutine og orden, og jeg har ingen

grunn til å tro at det vil være det i forbindelse med for eksempel avlukkede områder ved en idrettsarena som DNB eller som Viking stadion eller som Ullevål stadion. Men det kan skje, og det skjedde i hvert fall da. Igjen så blir det feil bare å henge ut Vikersund, for det er sikkert helt likt mange andre steder også.

11. På hvilken måte tror dere muligheten til å kjøpe alkohol påvirker supporterernes ønske om å delta på idrettsarrangementer?

Hva er en supporter? Er det foreldre med barn? Eller er det en ung mann på 28? Altså, det er klart at for noen så vil det å kunne kombinere en fotballkamp med en fest være et ønske, for andre så handler det om å eksponere barn for idrett du selv har vært glad i, og da trenger du ikke det der. Så jeg tror det er vanskelig å lage et entydig begrep rundt en supporter. Jeg har vært på masse idrettsarrangementer over hele verden, og også der hvor det serveres alkohol, og jeg har ikke hatt noen problemer med å være tilstede på steder hvor det serveres alkohol, men det handler først og fremst om et etisk utgangspunkt for en organisasjon som har 80 % av alle barn i Norge mellom 6-12 år som sine medlemmer. Hvilket signal er det vi ønsker å sende ut til barn og unge? Det er det det handler om. Det ligger ingen moralisme mot alkohol, vi er ingen avholdsorganisasjon, vi er en idrettsorganisasjon og det er utgangspunktet også for det politiske ståstedet som vi har til det å åpne idrettsarenaen som en alkoholserveringsarena. Prinsippet står veldig tydelig, og du kan også si symbolikk også, men prinsippet om at vi ønsker å ha idrettsarenaen som en alkoholfri arena, det er viktig.

12. Tror dere innføringen av alkoholsalg har gjort DNB-arena til en mer attraktiv arena å besøke for bortesupportere?

Jeg vet ikke jeg. Om du kjører med bussen til Vålerenga så tror jeg du drikker uansett. Det hadde kanskje vært å kjøle ned litt stemning hvis det ikke var servering når du kom dit. Men det er bare å se her, når det er kamper her så er det jo alkoholserving på utsida, i stadion, altså Egon og Dolly Dimpels etc. ikke sant? Det finnes jo muligheter for å kunne få kjøpt alkohol før du går inn på tribunen, jeg tenker at det er tilstrekkelig.

13. På hvilken måte tror du alkoholtilbudet påvirker atmosfæren på DNB-arena kontra andre stadioner?

Det vil jo helt sikkert være helt avhengig av hvor mye drikking det er det. Det er ingen som kan si at det er likt på en fest med kaffe og en fest med øl, det er to forskjellige stemninger. Men igjen, gitt at de som drikker alkohol på DNB-arena gjør det for å snakke hyggelig med en kamerat og ta en øl i en pause, så tror jeg ikke at stemningen endrer seg inne på stadion. Men hvis du har kommet dit på forhånd og er godt fyret opp og du drikker før kampen, og du drikker i første pause, og du drikker i andre pause så er jeg helt sikker på at det er et annet menneske som står på tribunen der som det ville vært om du ikke hadde drukket. Og da kan man jo godt si at det vil farge stemningen, men jeg har ingen grunnlag for å si om det vil farge stemningen i retning at det blir mer høylytt, mer vennlig, mere «heia oss», eller om det blir mer krangling og den slags ting, det aner jeg ikke. Så det kan sikkert slå alle veier.

14. Hva annet bør klubbene satse på for å gjøre arrangementet bedre enn tv-sendingene?

Alle andre virkemidler enn alkoholserving vil gjøre arrangementene bedre. Hvis man tror, og da mener jeg ikke at du tror det, at nedgangen i antall tilskuere har med mangel på



alkoholservering å gjøre, da tar man feil. Det må være sånn at arrangementene gjøres attraktive for supportere. Jeg tror for eksempel det at man sprer og ikke vet i lang tid i forveien når kampene foregår, fordi de blir plassert etter tv-ruta, gjør at bortesupportere ikke kan planlegge turer til å reise for eksempel, like enkelt som de kunne før. Jeg tror at hvis man legger kampene på familievennlige tidspunkter og ikke på tv-vennlige tidspunkter gjør at flere kan velge å komme dit. Jeg tror at hvis man kan kombinere det med andre type ting i forbindelse med arrangementet så tror jeg at flere folk kan komme dit. Men det er sånn helt avhengig av hva man er ute etter, hvis du er ute etter å ha flest mulig folk der som vil ha det som en fest så burde alle fotballkamper vært arrangert klokken 7 på lørdager, hvis det var det som det var om å gjøre, men det er det jo ikke. Jeg tror at det å fylle stadioner igjen, handler ikke om å få flere 22-åringer som har lyst til å drikke for å komme å se på fotballkamp. Det handler om å se på hele tilbudet, og da må jeg si at jeg tror at noe av det de har fått til i hockey, i Stavanger, det bør andre se på. Og det er helt uten den alkoholbiten som da er en del av det, det er alt det andre i tillegg som de har gjort, med show og med lyd og med god informasjonstavle og med alle de andre tingene som skjer. Det er jo en helt annen idrettsopplevelse som tilskuer å gå på en ishockeykamp der, hvor du sitter godt, du ser godt, du skjønner hva som foregår, du får action, du får lyd, alt det derre der er helt annerledes enn å gå å se på, nå aner jeg ikke, Mjøndalen i Tippeligaen i fotball, tipper jeg. Nå har jeg ikke vært på DNB-arena, men jeg vet hvordan det er der.

### **Tribunebråk**

15. Tror dere fyll-nivået er annerledes ved idrettsarrangementer med alkoholsalg enn de som ikke har dette? På hvilken måte? (evt. spørre om det ikke er bedre at folk tar seg en eller to halvlitere underkamp enn å bømte nedpå før?)

Ja, det er nødt til å være annerledes, men hvor mye det vet jeg jo ikke. Det blir jo mer alkohol når det er alkohol tilgjengelig, noe annet ville jo vært veldig rart. Jeg tror det med at folk får kjøpt seg alkohol også under kamp bare kommer i tillegg til det de drikker før kamp.

16. Tror du det har blitt mer eller mindre bråk på arenaene etter at alkoholsalg har blitt tillatt?

Jeg tror at folk reagerer utrolig forskjellig på alkohol. Jeg tror det er mye mer den gruppedynamikken rundt dette her som gjør om det blir bråk eller ikke framfor om det er alkoholen. Men det kan jo fort hende at alkohol er litt sånn drivstoff på en sånn type, hva skal jeg kalle det, at det driver litt bråk da, det kan godt hende. Men vi har ikke noe grunnlag for å tro at den serveringen som nå har foregått en sesong i Stavanger har verken skap mer eller mindre aggressiv holdning på tribunen, det aner jeg ikke noe om. Men det vet sikkert Stavanger selv. Hvis puben da overholder de kravene som stilles til skjenkebevilling så skal det jo ikke være fyll, da skal det ikke være underårige serveringer, da skal det være skikkelig opplegg, da blir det det. Bråk skjer vel kanskje mer utenfor arenaen enn innenfor uansett heldigvis, det vet jeg ikke.

### **Moral**

17. Ser NIF noe positivt ved innføringen av alkoholsalg? Hva?

Med innføring av alkoholsalg på idrettsarenaen, det er jo det du spør om. Som sagt så ser jeg det prinsipielle skillet der er vanskelig å trekke, men for oss ser vi ingen grunn til å ytterligere

øke eksponeringen ovenfor alkohol på idrettsanlegg der det er barn og unge. Når det gjelder den påståtte «mer vakthold» blir det jo akkurat det samme du blir jo stoppa i døra og du kan jo ikke ha med deg ting, du kan ikke ha med deg alkohol inn på arenaen. Det har jo blitt strammet inn siden det var termosert med noe godt i på Bislett på 60-70-tallet, det har jo blitt strammet inn. Det du gjør nå er å åpne opp for muligheten til at du kan fylle på når du har kommet på innsida. Jeg tror ikke at det blir noe mindre aggresjon eller noe mindre alkohol ved å servere, det tror jeg ikke noe på.

18. Så du kjøper ikke argumentet om at det blir strengere og mer kontroll om klubbene har skjenkebevilling?

Jo, men det handler om skjenkingen på det stedet det. Man har jo større ansvar, men restauranten da, de som har ansvaret for den har jo kun ansvar for at du ikke skal skjenke alkohol til folk som er for fulle, hva nå enn det er. Du har ganske strenge regler og her er det ikke lange pausene det er snakk om heller, men det kan vel hende at noen kommer fryktelig tidlig, for alt jeg vet, da skal vel de også ha den samme kontrollen på at de ikke slipper inn som de har i dag. Hvis det er et likt utgangspunkt da, så blir det jo bare mer. Men det du sier, og som kan være riktig, er at man kanskje har drukket mer når man vet at man ikke får på innsida, det kan hende. Men da blir man vel også fortere edru, hvis man ikke får noe påfyll på 2 timer så. Nå er jeg ikke så kjempe god på sånn der sprengfyll, du kan sikkert belge ned en flaske brennevin før du går inn døra, så får du oppadstigende rus helt til siste del, det er mulig.

19. Tror du mer liberale alkoholregler kan føre til et mer kontinentalt drikkemønster i Norge, og dermed positivt drikkemønster? (At det ikke nødvendigvis er nordmannen som er fullest i Syden etc.).

Du trekker en premiss der som jeg ikke er enig i nødvendigvis, det er ikke sikkert at det er fordi vi har de reglene vi har på alkohol at folk drikker mer i Syden, det kan vi ikke vite, og det kan ingen vite. Man måler alkoholkonsum på to måter, man måler alkoholenheter totalt fordelt på befolkningen også måler man antall ganger beruset. Tradisjonelt sett og i gamledager så var det sånn at det ble drukket mye mer alkohol sydover i Europa enn nord i Europa. Da hadde vi en restriktiv alkoholpolitikk som klarte å begrense mengden alkohol. Antall ganger beruset så lå det høyt i Nord-Europa kontra i Sør-Europa, da snakker jeg om noen år tilbake. Altså betyr det at man drikker mer, men man blir ikke drita full. Det vil kunne underbygge en sånn type tanke som du har, nemlig at med økt tilgang på alkohol, så tar du med deg drikkemønsteret du har hjemmefra ned dit, så drikker du oftere og du drikker mer og du blir mer full. For øvrig så er det bare danskene den gangen som lå høyt på toppen på begge kategorier, både ofte beruselse og mye alkohol. Nå tror jeg de har endret seg, jeg tror også at vi har økt alkoholemengden vår ganske mye totalt sett. Jeg tror ikke noe på at det å øke tilgangen på alkohol i Norge vil gjøre at færre folk blir fulle i Syden, det tror jeg ikke noe på. Sannsynligvis tror jeg det er riktig det du sier om at man tar med seg drikkemønsteret sitt ned til billig alkohol, så blir det mer av det samme, det tror jeg på. Men om det er fordi at vi har så strengt regime her hjemme, det er jeg ikke sikker på. Men hvis vi hadde hatt et mer liberalt regime her hjemme så hadde man drukket mer her også.

20. Hvilke faktorer er det som gjør at NIF er negativ til å kombinere alkohol og idrett når det gjelder et supporterperspektiv? (Hvilke konsekvenser tror de det kan få?)

Vi ønsker å være en idrettsbevegelse for alle. Vi har som Norges største barn- og ungdomsbevegelse særskilt ansvar ovenfor barn som introduseres til idrett og tribunekultur. Vi ønsker ikke at opplevelsen av å være på et idrettsarrangement skal bli farget av alkohol. Det er det overordnede og den viktigste årsaken til at vi er så restriktive som vi er. I tillegg så ønsker vi å være en medlemsorganisasjon for alle i Norge. Og vi representerer et tverrsnitt av befolkningen. Da tenker vi at det er bedre å være på den konservative siden, det gjelder å sørge for at barn og unge opplever et trygt sted å være, kontra det å åpne opp for at barn og unge skal risikere å møte et utrygt sted å være. Så vi vil naturgitt være konservative på vegne av barn. Det vil vi. For det første så er det helt klart, tror jeg, at du kan risikere at foreldre som har med seg barn ikke ønsker å gå på idrettsarrangementer. Det er en direkte konsekvens som vil være ødeleggende for tribuneidretten og publikumsidretten. Men vi ser jo også en kobling mellom idrett og alkohol som ikke er nødvendig. Vi ønsker ikke denne koblingen. Jeg tror ikke noe på at idrettsproduktet blir bedre om du ser det i ruset tilstand. Jeg tror det er helt omvendt. Jeg tror idrettsproduktet blir bedre jo mer edru du er, hvis du er interessert i det som foregår på banen. Hvis du kommer dit for å få en fest så kan du gå på puben ved side av å se det på tv.

21. Tror du folk kommer på idrettsarrangementer for få det som fest, eller er det mer et muligheten til å kjøpe alkohol for å få det mest mulig likt friheten du har hjemme i stua som er det viktige?

Men da er du på en privat arena, nå er du på en offentlig arena sammen med mange, som kanskje ikke ønsker at den skal bli forurensa av alkohol. Og igjen da, ja, det er ikke alle som kommer til å gå å kjøpe den ølen, det er ikke alle som kommer tilbake igjen fra den puben og er beruset heller. Jeg tror ikke på det, men jeg sitter der med to småunger og er på hockeykamp for å oppleve hockey, også kommer han som setter seg to steder bortenfor og er drita full og slenger ord han eller ikke ville gjort, og han reiser seg opp og «væljer» og ikke sant? Det er sikkert worst case. Men poenget er at vi eksponerer den barnefamilien for muligheten av å være på samme tribune som en alkoholpåvirket person, uten at jeg tror det er en skandale heller, så ønsker vi altså ikke å øke den muligheten.

22. Har NIF syn på alkoholserving ved idrettsarrangement endret seg noe etter at Stavangerklubbene har fått testet ut dette?

Nei.

23. Ville NIF vært åpen for en prøveordning? (teste om det kan gi mer positivt eller er symbolikken og de «usynlige konsekvensene for høye»)

Vårt standpunkt er ikke økonomisk fundert, det er et verdivalg. Så vil altså da selvsagt være argumenter for en arrangør å kunne vise til at du tjener så forbanna mye mer fordi du begynner å selge alkohol, men det kan ikke være sånn at vårt verdiståsted skal påvirkes av hvor mye penger som arrangøren tjener. Hvor skal grensa gå da? Hvis du tjener uendelig mye mer penger på å selge alkohol, skal du servere røyk? Skal du servere porno? Skal du ha spill på utenlandske spillselskaper? Altså, hvis det var motivet så hadde det ikke vært noen grunn til å ha verdier da. Våre verdier er tufta på helt andre ting enn økonomisk vinning for arrangøren.

24. Ønsker NIF at det skal være totalforbud med alkohol ved idrettsarrangementer (heller ikke alkohol på VIP-området) Evt. Hvorfor? (Spørre om det folkelige, forskjellsb)

Ja, men nå snakker jeg kun på prinsipper. I ren praksis så kommer ikke vi til å gå tilbake igjen å endre det. For det første så har det vært i fryktelig mange år, det er en veldig begrenset gruppe, det har kommet hit gjennom en slags internasjonal påvirkning. Men hvis du da bare snakker prinsipielt og ikke kobler til at vi ønsker å endre noen ting så er det jo sånn at prinsipielt sett så gjelder akkurat det samme der. Hvis jeg da skal være litt praktisk så er det også sånn at den gjengen som får servert på VIP har en lavere andel unger med seg, enn den gjengen som får servert ellers. Så sånn sett så er det mange grunner til at det er mindre negativt da, å ha det kun for VIP enn for alle. Men som jeg sier hele tiden, det prinsipielle er helt likt.

25. Tror du at de som er på VIP avdelingen er mer avhengig av alkoholsalg for å komme på arrangementet?

Jeg tror at ingen er avhengig av alkoholsalg for å komme, men jeg skjønner hva du mener. Det går an å si det sånn, at en type VIP-opplegg handler om å legge til rette for en møteplass, et sted du kan møte forretningsforbindelser og andre. Det er et bord der du sitter å prater sammen, før, i mellom, altså i pausene og etter kampen. Det går an å si at det kanskje er sånn det er, og at det er noe annet enn å gå ut å stå i en pub i en pause for å gå inn igjen, det går an. Hvor vidt det er holdbart eller ei, det tør jeg ikke å si, men hvis det er det i så fall da, så er de der ikke for å drikke men for å ha et møte og drive med en forretningsamling. Jeg tror det. Både det at det er eldre folk og at det er færre barnefamilier i så stort fond. I hvert fall sånn praktisk sett da, taler for at det er en annerledes virkelighet enn den vi snakker om nå.

26. Tror du det er egenskaper ved enkelte idretter som for eksempel ishockey som gjør at den passer bedre til alkoholsalg enn andre idretter? Evt. hvilke og hvorfor?

Nei. Hvis man vil så klarer man å holde alkoholen adskilt uansett.

27. Hvordan var diskusjonene innad i NIF i forkant av Stavanger kommunes godkjenning av alkoholsalg ved idrettsarrangementer?

Dette har vært oppe på idrettsstyrenivå flere ganger. Først sp har disse reglene om idrett og alkohol ligget fast lenge. Så var det diskusjoner først og fremst hos fagenheten hos oss, også ble det løftet opp på idrettsstyrenivå og fastslått hva som er det prinsipielle utgangspunktet. Også ble vi involvert i høringen, Stavanger kommune sendte dette til høring hos oss, og vi innga et svar. Også har likevel formannskapet og etter hvert kommunestyret i Stavanger godkjent servering. Da har vi gjort det vi skal gjøre, og som er vår rolle.

28. Føler NIF seg tilsidesatt ved slike avgjørelser?

Nei. Det mener jeg må være opp til den lokale politiker. At det må være kommunestyret i Stavanger, eller hvor som helst ellers, som må være helt bevisst hva det er de tillater. Og så lenge de holder seg innenfor det de kan stå for, og det de har gitt mandat til. Det ville vært helt feil hvis det var idrettsforbundet som skulle påvirke kommunens mandat. Derimot så gikk det an å argumentere, uten at jeg har tatt det videre, at man kunne sagt at det ikke er lov å

servere alkohol innenfor våre arrangementer, men i og med at det er et eget selskap, det er noen andre som serverer så lager vi ikke noen vanskeligheter på dette. Det er jo helt åpenbart en lokal bestemmelse innenfor kommunens mandat. Man kunne like gjerne tenkt seg det motsatte da, det er ganske mange kommuner i Norge som er restriktive med alkoholsalg, ikke ganske mange, det er noen. Hvis det da kom med en slags omvendt greie da, som sier at du skal servere alkohol, så ville jo det vært like feil. Nei, vi må være helt tydelig på hva som er organisasjonens prinsipper og verdier, også må det være opp til dem som skal håndheve alkoholserveringen i kommunen å bestemme om den skal være allright. Jeg personlig skulle jo ønske at Viking, Stavanger Oilers osv. hadde det samme verdiståstedet på dette som det idrettsforbundet har. Hvis de ikke har det så kan ikke vi tvinge de, vi er jo bare en forening av foreninger. Det er jo foreningene våre som bestemmer selv, også kommer vi bare med råd. Derfor er det også retningslinjer og ikke lov. Jeg føler for eksempel at Fotballforbundet i større grad overlater det til sine underholdningsklubber å bestemme. Idrettsforbundet har jo ingen arrangementer, så det er lett å kunne sitte å være prinsipiell og prøve å tale på vegne av barn og unge, i hvert fall lettere enn det er for dem som har alle toppklubbene som medlemmer ho seg. Og det er jo klart at det, jeg tror jo ikke nødvendigvis at ishockeyforbundet synes at det er riktig det vi sier, det må ishockeyforbundet selv få lov til å finne ut av. Men vi har vært med på å lage retningslinjer mot alkohol, og de må leve etter dem, og det har jeg inntrykk av at de gjør. Hver gang det skal formes ny politikk så er det dialog med særforbund og idrettskretser, den er der. Neste idrettsting er i juni, og nå er sånn at hvis noen andre hadde hatt et ønske om å endre retningslinjene når det gjelder idrett og alkohol så ville de bare ha fremmet et forslag, så ville det vært en runde med høring rundt om i organisasjonen. Idrettsting har vi vært fjerde år, men det er klart at man kan endre politikk imellom der også, for da er det idrettsstyret som er øverste myndighet, så hvis man hadde løftet opp sånne ting så ville man fått en debatt om det.

29. Har NIF vurdert å forsøke seg med sanksjoner for å forhindre at det blir mulig for alle (over 18 år) å kjøpe alkohol ved idrettsarrangementer?

Nei, det kan vi ikke. Vi har heller ikke muligheten til det.

30. Hvordan har debatten om alkoholsalg ved idrettsarrangementer vært i NIF sett i et historisk perspektiv?

Litt sånn forskjellig, men i fra riktig gamledager så var jo avholdsbevegelsen ganske sterk innenfor den ene halvdel av det som ble idrettsforbundet, altså arbeidernes idrettsforbund hadde en ganske sterk avholdsørsl. Det har aldri vært en kultur for at organisasjonen skulle tillate alkoholservering. Men jeg var på Bislett, på skøyteløp på 60-tallet, med termos med te og noe godt i, så det har alltid vært en type kultur for at dette er et folkelig engasjement. Og at det folkelige engasjementet også har hatt elementer av alkohol i seg, det tror jeg har vært der alltid. Men sånn som idrettspolitikk så har det aldri vært snakk om noen annet enn omtrent der vi står nå. Det har vært veldig tydelig på at vi ikke skal blande idrett og alkohol.

31. Hvilke signaler tror dere innføringen av alkoholsalg kan påvirke klubbenes ungdomsrekruttering?

Jeg tror ikke det vil ha noe å si.

32. Hvordan vil NIF reagere hvis det også blir tilgjengelig med alkoholsalg ved idrettsarrangementer for klasser under seniornivå?

Jeg kan ikke, uten at jeg har lest vedtaket i Stavanger kommunestyre, så kan jeg ikke tenke meg at man ikke skal kunne åpne den puben når det er juniorkamper for Stavanger Oilers. Jeg tror ikke det er noen forskjell nå. Jeg tror det som er begrensningen der handler om at det skal være et avlukket område, at man skal ha vakter eller vektere eller hva det heter og at man skal forholde seg til ordinære regler som gjelder for servering av alkohol. Her er det mulig jeg tar helt feil, men jeg tenker sånn at det igjen da, prinsipielt så er det servering av alkohol på idrettsarrangement hvor det er barn og unge tilstede som er det sentrale punktet, ikke om det er en elitekamp, førstedivisjonskamp, andredivisjonskamp, hockey eller håndball, eller skiflyvning for den del. Det er ikke nivået på en idrettslig prestasjon som avgjør om dette er riktig eller galt, det er mere økning av tilgjengelighet til alkohol eller ikke.

33. Veier visjonen omkring den norske idretten som sosial oppdrager og rollemodell for unge tyngre enn godkjenning av alkoholsalg, gitt at det hadde øket norske klubbers konkurransedyktighet(evt. levedyktighet)?

Ja, ref. det jeg snakket om i sted. Vi kan ikke endre på våre verdier, eller våre etiske prinsipper basert på hvor mye penger som sitter i den andre enden.

34. Tror du alkoholkonsumet hos spillere i klubber som har alkoholsalg blir påvirket av dette?

Nei.

35. Mener NIF at mottoet "idrett og alkohol hører ikke sammen" også gir mening overfor dem som konsumerer idrett heller enn å utøve det?

Det er utrolig vanskelig å definere hva er en supporter her, jeg tror at for mange så er det å kunne, kall det å konsumere idrett da, det å være tilskuer på et idrettsarrangement, om det er på en pub, hjemme eller på en arena, det er et annet forhold til idrett enn dem som er aktive selv, det ser jeg. Vi ønsker at barn og unge skal oppleve et idrettsarrangement som en hyggelig, trivelig og trygt sted å være. Det er ikke sikkert at det er forenelig med alkohol. Nei, nå var jeg veldig utydelig, det er ikke forenelig med alkohol på tribunen.

36. Har dere forståelse for synspunktene til de som stiller seg positiv til kombinasjonen idrett og alkohol?

Nei. Jeg har forståelse for at man tror man kan tjene mer penger. Men jeg har ingen forståelse for at verdien på det produktet de har tenkt å levere er økende fordi at du får alkoholserving i pausen. Men jeg skjønner at folk har behov for å tjene mer penger, jeg skjønner at det er dyrt å drive et elitelag, så det der at man leter etter måter å skaffe penger på, det har både jeg og idrettsforbundet forståelse for, men ikke det andre.

### ***Andre fordeler og ulemper (Annet)***

37. Tror du alkoholsalg har kommet for å bli i Stavanger Oilers/Viking FK?

Ja.

38. Hvordan tror du utviklingen av alkoholsalg ved idrettsarrangementer fortsetter i Norge?

Det vil bli mer og mer liberalt. Det tror jeg, dette er bare noe det er jeg som tror, det er ikke noe idrettsforbundet tror. Som jeg sa i sted, så har jeg ingen tro på at Stavanger Oilers og Viking og alle disse her ikke håndhever de reglene som følger med skjenkebevillingen på en skikkelig måte. Når man ikke har noe å utsette på det så kommer det til å fortsette. Når det fortsetter for Viking og de tjener ekstra penger så kommer de andre klubbene til å ta etter. Etter hvert så blir det sånn at: «Ja, men det er jo bare vi som ikke har». Så vidt jeg vet så serveres det ikke alkohol på fotballstadioner i Spania, men de spiller ganske brukbar fotball der likevel.

39. Hvilke tanker har dere omkring eventuell øking av alkoholsalget, drikke øl mens man ser kamp eller eventuelle sterkere alkoholsorter? (Nevn svensk modell med svakøl).

Det tror jeg faktisk ikke. Så lenge det er utenfor tribunen, og det er det nå så vil det være andre som bestemmer. Når det er inne på selve idrettsarrangementet da kan idrettsforbundet og særforbundene i langt større grad være herre over det selv. Jeg tror ikke det vil være sånn at vi synes, eller at noen vil synes at det å ha med seg alkohol på tribunen igjen er et konkurransefortrinn eller en utvikling, det håper jeg virkelig ikke. Likevel er jeg usikker på hvilken makt vi har her, det kommer vel an på hvem som eier arenaen og litt sånne ting, men idrettsarrangementet er vårt. Det er idretten selv, det er fotballforbundet selv, det er hockeyforbundet selv som eier sin hockeykamp, de skal bestemme det.

40. Hvordan er dialogen mellom NIF og norske idrettsklubber angående temaet alkoholsalg ved idrettsarrangementer?

Ikke sånn løpende, det er det ikke. Vi har hatt dialog, jeg var jo selv i debatt med Viking når det var diskusjon om man skulle åpne, og med Stavanger Oilers da det var snakk om vedtaket. Men da er det mer andre som initierer det, vårt regelverk med idrett og alkohol er ganske godt kjent.

41. Hvorfor tror dere alkoholsalg er vanlig ved idrettsarrangementer i andre land, men ikke i Norge?

Er det det? Som jeg sa til deg så tror jeg ikke det er tillat i Spania, i Tyskland så må du være på utsiden av banen, i England så kan du drikke på utsiden av banen, i USA så er det tillat med alkoholservering på de profesjonelle ligaene, men ikke på universitetsnivå. Så det varierer sikkert fra sted til sted, jeg aner ikke hvordan det er rundt omkring jeg.

42. Dette kan vel sikkert dras videre til den restriktive alkoholpolitikken vi har i Norge også?

Ja, det er vel slik siden vi vet alkoholens skadelige virkninger, det er jo bare sosialpolitiske grunner til at det er slik som det er i Norge. Det er jo en grunn til at det er vinmonopol for eksempel, det er en sosialpolitisk begrunnelse. Det er en grunn til at det er restriksjoner på

skjenketider, det er en sosialpolitisk begrunnelse. For å hindre negative følger av alkoholbruk så har vi en restriktiv politikk på det der. Det er fordi det virker. Jeg tror at andre land kanskje veier andre hensyn tyngre enn det vi gjør.

43. Har NIF dialog med andre lands forbund for å lære av erfaringer med alkoholsalg ved idrettsarrangementer?

Nei.

44. Hvilke eventuelle andre fordeler ser dere ved innføringen av alkoholsalg?

Ja, som sagt så har jeg ikke sett noen fordeler enda.

45. Hvilke eventuelle andre ulemper ser dere ved innføringen av alkoholsalg?

Bortsett fra den alminneliggjøringen av alkohol i samfunnet, som jeg mener er det viktigste sånn generelt, så er det det at man lager en type kobling mellom en type idrettsarrangement og alkoholsalget som jeg mener ikke er nødvendig. Det er det jeg har sagt mange ganger nå at det er ingen årsak til at man bør øke muligheten for at barn og unge blir eksponert for alkohol på sin tribuneopplevelse av et idrettsarrangement. Det tror jeg er de viktigste tingene.

## **Intervjuguide med svar, Rosenborg Ballklub**

*Med: Odd Rustad (seniorrådgiver)*

### Generell info

Hvem er du, og hva er din stilling i Rosenborg?

Pr. nå så er min stilling seniorrådgiver i arrangementsavdelingen. Jeg har tidligere vært daglig leder i selskapet Rosenborg Arena som sto for alt av alkoholsalget, også ved kurs og konferanser. Vi har hatt bevilling siden 2002, men hotellet ved siden av stadion har nå tatt over selve driften av alkoholsalget. Selskapet Rbk Arena er pr. nå derfor lagt ned. Dette da hotellet tok over de oppgavene som Arena hadde. Her er det en inntektsavtale mellom klubben og hotellet, hvor vi synes det er fint å outsource denne tjenesten til folk som kan det er en fordel. I utgangspunktet så har jo ikke en fotballklubb denne kompetansen, vi har jo fått det nå.

Har du vært lenge i klubben?

Siden 2002.

### **Alkoholsalget i praksis**

1. Hvordan foregår alkoholsalget på Lerkendal stadion?

- Hvem?

VIP kunder får alkoholsalget under kurs og konferanser, samt under kamp.



- Hvor?

På VIP tribunen under kurs, konferanser og kamp. På supporterpuben og familierestauranten. Alt dette i selve stadion-kroppen.

- Når?

Supporterpuben åpner 3 timer før kamp også er den åpen også etter kamp. Kjernen kommer til tider så tidlig til kamp, og vi lager også egne arrangementer før kamp, med for eksempel rockeband eller quiz, så vi forsøker å lage supporterkultur også før kamp. Bystyret fattet et prinsipielt vedtak hvor all alkoholsalg i forbindelse med idrettsarrangement skal opphøre 1 time før idretten starter. Dette gjaldt ikke bare RBK, men også alt annet. Den regelen gjaldt frem til januar i fjor (2014). Da godtok bystyret, etter gjentatte purringer fra klubben, at deres regel slo så inni hampen rart ut, det å stoppe alkoholservingen 1 time før kamp slik at folk som satt midt i middagen på VIP tribunen en time før kampstart plutselig oppdaget at noen kom å tok drikken deres. Slik at bystyret gikk med på å forandre denne regelen til å bare gjelde en halvtime før kampstart. Denne regelen gjelder da også for supporterpuben.

- Hva?

På VIP kan vi selge alt, men på supporterpuben er det bare øl og vin.

2. Hvordan har diskusjonene innad i klubben vært omkring alkoholsalg for alle supportere over 18 år?

Nei, vi har ikke diskutert noe åpent salg for alle publikummere. Det har ikke vært noen aktuell diskusjon, men har følt at det har vært riktig å gi supporterpuben et tilbud. Fordi vi visste at det likevel var en kultur for at det samles før kamp, og dette gjorde de i puber i byen. Og dette førte igjen til at vi hadde mindre kontroll på alkoholinntaket.

3. Hvis det ble aktuelt, hvordan tror du klubben ville ha praktisert alkoholsalg for alle over 18 år ved Lerkendal Stadion?

Det ville i alle fall blitt praktisert på egne soner, ikke på tribunen. Det ville vært egne dedikerte soner, som igjen ville gjort det mulig å følge de reglene som vi har nå. Vi ønsker ikke å slippe løs noe mere enn det vi har nå nei. Det skal aldri være alkohol på tribunen hos oss, men hadde vi kunne servert også i pausene ved egne soner så hadde det vært fint. I Europa skjer jo dette, man da går man også gjerne ned på alkoholprosent.

4. Vil klubben være avhengig av å forandre/bygge om på stadion for å legge til rette for alkoholsalg for alle?

Ja, vi måtte jo ha sett på kvaliteten på det, men jeg tror ikke vi hadde trengt å gjøre noen store bygningsmessige forandringer nei. Nå har jo vi alt bygget opp store VIP-arealer med plass til 1300 mennesker.

## Økonomi

1. På hvilke måter tror du alkoholsalg for alle ved Lerkendal stadion ville påvirket klubbens økonomi?

Det ville vel kanskje kommet mer penger inn i kassa, men på den annen side ville det kanskje ført til større utgifter med tanke på vakthold.

- Billettinntekter

Nei, jeg tror ikke folk er så veldig opptatt av at det må være en pils før kampen. Det ville nok ikke ha betydd så mye. Nå har vi jo liksom fanget opp kjernegruppene som jo er: partnere, familierestauranten som er åpen for alle, supporterklubben-kjernen som også i og for seg er åpen for alle. Men vi tillater ikke at motstandernes fanklubb kommer opp dit, det ville blitt for kritisk. De får i alle fall ikke ha på seg noe synlig supporterutstyr der oppe, det er å friste skjebnen.

2. Tror du innføringen av et slikt alkoholsalg kan ha medført at VIP-billettene deres hadde blitt mindre attraktiv(eksklusiv)?

Nei. Det er to helt forskjellige kulturer. På VIP'en brukes alkoholen stort sett i forhold til matservering. Det er liksom hele pakken rundt dette som gjør at det er to vidt forskjellige kulturer. På VIP har man jo gjerne med seg gjester også, så man er like opptatt av Trondheim og se på klubben. Slik sett er vel kanskje alkoholsalget viktigere for dem. Dette er jo gjerne folk som har investert mye penger i klubben, og gjerne vil ha et tilbud i form av god mat og matkvalitet, slik at selve pubdriften blir lite interessant der.

3. Hvilke tanker/ønsker har dere om evt. alkoholreklame på arenaen?

Nei, det tror jeg ikke. Vi har en del RBK-verdier som vi forsøker å etterleve. Tilsynelatende store alkoholreklamer vil på mange måter ikke harmonisere med dette. Det eneste vi kanskje kunne gjort noe for var Bryggeriet vårt, EC Dahl. Ikke nødvendigvis ved å reklamere for alkohol, men dette er jo en kjernebedrift som er veldig populær i byen. Og som er en symbolverdi for hele Trondheim, så det kunne kanskje vært litt interessant.

## Supporterstemming

4. Hvordan tror du muligheten til å kjøpe alkohol ville påvirket supporterernes oppmøte ved deres arrangementer?

På supporterpuben ser vi jo at de kommer tidligere til kamp, og jeg tror det ville ha betydd mye for supportermiljøet. Slik at de ikke hadde trengt å samles på diverse steder nede i byen. Likevel så er det fortsatt ting på en stadion som du ikke opplever hjemme. Spesielt dette med supporterkultur og samhold, det er det som er viktig, og det får du aldri hjemme. Det har jo vært tilskuernedgang over hele Tippeligaen, RBK er heldigvis en av klubbene som har hatt svakest nedgang. Vi har jo gjort en del tiltak som har hjulpet. Vi har blant annet et opplegg som vi har kalt «Trøndelag på kamp», der vi inviterer enkelte kommuner, som da på mange måter eier kampen, hvor alle ungene på skolene deres får gå inn på banen i tog, være ballgutter og være med på de forskjellige tingene rundt kampen. Og dette har vært veldig populært. Vi har også brukt å invitert fotballklubber.

5. Tror du innføringen av et slikt alkoholsalg ville gjort Lerkendal stadion til en mer attraktiv arena å besøke for bortesupportere?

Nei, dette er bare gjetninger, men jeg tror at hovedmotivet for bortesupportere heller er å samles i byen og så heller gå i tog til kamp.

6. Tilbringer supporterne mer tid på arenaen etter at det ble mulig å kjøpe alkohol, før/etter kamper?

Ja, det er jo selvsagt litt avhengig av kampresultatet. Er det et jævla stort tap så forsvinner dem, uansett om du serverer alkohol eller ikke. Vi har jo i prinsippet lov til å ha åpent til klokka 1 om natta.

7. På hvilken måte tror du at et alkoholtilbud ville ha påvirket atmosfæren på Lerkendal stadion kontra stadioner som ikke hadde tilbydd dette?

Jeg tror nok at det ville ha løst noe på slippet ja. Trønderen er vel kanskje ikke den mest spontane sånn sett. Vi der jo ved forskjellige utenlandske arrangementer ved for eksempel hopprenn i Tyskland, så har de jo svære øl-ballonger og tut og kjør hele veien. Og dette livet er nok noe skyldig at de har noe øl i magen.

### *Tribunebråk*

8. Hvordan tror du fyll-nivået ved deres arrangementer ville ha endret seg etter at alkoholsalg ble innført?

Det ville i alle fall bety økt vaktmannskap og politi, disse ville nok ha gått inn mye tyngre. Noe vi også har sett på diverse Champions League kamper som vi har hatt her, med beryktede fankubber på besøk, da det har vært skikkelige tilstander. Så med flere vakter, og hvis man for eksempel kunne gjort det som man gjør i andre land med å sette ned alkoholstyrken, det er jo nesten lettøl de drikker, så ville det kanskje blitt mindre. De gangene vi har hatt skikkelig problemer med alkohol, det var jo de gangene før vi fikk bevilling selv. Da satt folk å «bælmet neppå» selv også kom de litt glatte i øya da de kom opp hit, også rant de fulle i løpet av første omgang. Det blir jo mer slutt på denne rådrinkinga når vi kan ha kontrollen selv. La oss si at vi har 20 000 serveringer i løpet av en sesong, 80 % av dem er knytte opp til øl og vin, og i løpet av de årene som jeg jobbet med dette, så hadde vi jo plenty av kontroller hele veien, men det var aldri en eneste overtredelse. Med skjenkebevilling må jo klubben selv ta mer kontroll. Derfor har vi vært spesielt hissige på å ha kontroll med alderen, altså at man er over 18 år. Det skal så lite til, hvis du er på en supporterpub og er 16 år, også lar du kameraten kjøpe øl, så kommer kontrollen, og da er vi ille ute.

9. Tror du det ville ha blitt vanskeligere å snike med seg alkohol på deres arrangementer hvis klubben hadde hatt skjenkebevilling på hele arenaen (mer kontroll, 16. kamp)?

Ja, folk prøver seg jo hele tiden. Særlig ved 16. maikampen, da er det ryggsekk-kontroll så det synger. Da har vi også russen her, en masse russ. Da har vi også egne telt hvor de får lov til å oppbevare sekkene sine og slikt.

10. Tror du det er mer/mindre bråk på arenaen som tillater alkoholsalg for alle?

Som jeg sier, hvis dette blir parallelt fulgt opp med øking av vaktmannskapene så tror jeg vi ville hatt kontroll på det.

11. Tror du det ville ha krevdes egne avdelinger for alkoholservering til bortesupportere?

Ja.

### *Moral*

12. Hvordan tror du at en evt. innføringen av alkoholsalget kan påvirke ungdomsrekrutteringen deres?

Det synspunktet har jeg aldri hørt, jeg har ikke hørt noen snakket om det heller.

13. Hvis det ble lovlig, kunne dere tenkt dere å tilby alkoholsalg hos arrangementene for de yngre lagene også?

Det er uaktuelt for oss, det å blande alkohol opp i ungdomsavdelinger, nei.

14. Hvordan er aksepten/policyen rundt alkoholinntak hos deres egne spillere(Frihet under ansvar)?

Den er kraftig styrt ja, det er jo regime på det ifra trenerne som spillerne må forholde seg til. Jeg kjenner ikke til disse i detalj. Du bærer jo med deg merkevaren ute på byen også. Vi har hatt noen tilfeller hvor spillerne har vært ute på byen, og dette har vi slått veldig hardt ned på. Spesielt fordi vi er opptatt av våre RBK-verdier, som skal formidles, og dette må spillerne være klar over.

15. Tror du alkoholkonsumet hos deres utøvere ville blitt påvirket av at dere hadde hatt alkoholsalg på arenaen?

Nei, det tror jeg ikke. Spillerregimet er jo veldig lukket i forhold til dette.

16. Med tanke på mottoet "idrett og alkohol hører ikke sammen", mener dere at det er viktig å skille mellom de som konsumerer idrett (supportere) heller enn å utøve det?

Ja, det er et viktig skille. Et annet viktig skille er: hvor i idrettsverden er du?. Ikke sant? En ting er Skandiakuppen med 12-åringer, noe annet er Champions Leaguekamp på Lerkendal. For meg så er det på mange måter to ulike sider av idrettslivet, og har sine helt egne lunger. Når du kommer opp på Champions League og elitefotball så nærmer du deg mer underholdningsdelen enn idrettsdelen. Men er du på Skandiakuppen så er det kun snakk om idrett. Eliteidretten er jo underholdning på linje med teaterstykker, det er det jo ikke når du står på sidelinjen og ser på at 4-åringer spiller kamp altså.

17. Hvilke tanker har dere omkring NIF`s grunnleggende negative holdning til å blande alkohol og idrett? (den norske idrettsnormen generelt)

Jo, det har vi i grunnen forståelse for. Idrettsverden er jo veldig svær, allidretten og breddeidretten er jo voldsom stor, og den skal beskyttes, så der er vi veldig enig. Men når det gjelder utviklingen av de store eliteseriespillene, hvor det er underholdningdelen som er veldig sterk, hvor det er et økonomisk apparat, med sponsorer og partnere, som på en måte har krav på servering, det mener jeg vi bør skille litt på. For meg er det i utgangspunktet det samme å gå på teater og se på en forestilling å ta seg et glass hvit vin som å gå å se på en topp fotballkamp å ta seg en øl i pausen eller rett før kampen. For meg så handler det mye om det samme, under den forutsetningen at klubbene har sitt opplegg i orden.

18. Hvorfor tror dere enkelte stiller seg negativ til kombinasjonen idrett og alkohol? (barn)

Jeg har i og seg forståelse for dette, og er enig. Men jeg mener at det blir noe annet når det er snakk om underholdning og eliteidrett.

19. Har dere forståelse for synspunktene til de som stiller seg negativ til kombinasjonen idrett og alkohol?

Prinsipielt så har vi forståelse for det, men jeg vet jo at det er blant annet en utvikling med blant annet World Cup-renn på ski, så vet jeg at det røster som da mener at for å få folk til å komme så er det vel nesten ikke verdt å diskutere om man bør ha alkoholtelt eller ikke, man ser jo hvordan det foregår i Europa.

20. I hvilken grad føler du dine meninger samsvarer omkring temaet kontra det å være representant for klubbens meninger?

Nå har jo jeg vært såppas sentral i hele bevillingssaken fra starten av når det gjelder søknader, og vært klubbens kontaktperson. Så jeg føler det er veldig synkront med klubbens og mine meninger.

### *Andre fordeler og ulemper (Annet)*

21. Hva synes du om at det er kommunale forskjeller på hvem som får selge alkohol?

Jeg har gjort litt undersøkelse på hvor forskjellig alkoholservingen er hos de forskjellige klubbene. Her er det jo kommunene som produserer disse forskjellene. Slik at hvis du søker om noe her i Trondheim og får ja, så sender du den samme søknaden i en annen kommune så kan du godt få nei. Nå har jo jeg jobbet en god del med konsertvirksomhet også, og påpekt ovenfor Trondheim kommune at de må passe seg for at arrangører synes det er allright å arrangere i byen. Og dette gjelder jo ikke bare alkohol. Jeg har jo hatt eksempler på konserter med 22 000 mennesker, hvor jeg fikk en anmerkning fra en kontrollør som hadde oppdaget 3 mennesker, hvor 2 av dem kanskje var fulle og en den tredje var helt sikkert full. Også sier da Trondheim kommune til meg at jeg får en advarsel, og da sier jeg tilbake at hvis jeg får en advarsel pga. ett menneske av 22 000, så vil jo ikke folk arrangere noen ting her i byen lengre. En slik advarsel betyr jo at hvis vi får en til så kan vi jo miste bevillingen også på VIP på fotballkamper også.

22. Tror du alkoholsalg har kommet for å bli for klubbene i Rogalandsområdet?

Ja, hvis Stavanger Oilers klarer å skikke seg vel og de har kontrollen på dette her så tror jeg det. Det er jo snakk om at de første klubbene som begynner med dette her innenfor hockeyen, at de gjør er skikkelig arbeid med klare retningslinjer på hvordan de skal gjøre det.

23. Hvordan tror du utviklingen av alkoholsalg ved idrettsarrangementer fortsetter i Norge?

På eliteserienivå, som jo er det jeg kaller for underholdningselementet, så tror jeg det på mange måter vil utvikle seg i europeisk retning. Men igjen så ser man også at det i for eksempel England har snudd litt på flisa, fra drikke både før, etter og under kamp, med puber rundt og hele pakka, men nå er det enkelte klubber som ønsker en alkoholfri sone rundt før kamper. Så det er ikke bare å åpne opp, vi må sørge for at dette skjer på en ordentlig måte. Man må passe på å være veldig tydelig og klar på hvordan vi vil ha det. Det skal vel bare en uskikket arrangør til på en fyllefest ett eller annet sted, så er det en forferdelig skade for hele Idrettsnorge.

I Trondheim tror jeg likevel ikke vi vil se dette i overkommelig fremtid. Men det at de nå har klart å tillate regelverket slik at de tillater alkoholserving før og frem til arrangementstart, og også etter, så tror jeg at vi vil få lov til å servere også i pausene om noen år. Det handler noe om det å få folk til å til å oppføre seg. Her er det ikke snakk om at de skal drikke seg full, det er snakk om en totalopplevelse av en underholdende idrettskamp. Og vi har hatt så lite fyll på Lerkendal i den tiden her, så det kan brukes som et godt eksempel.

24. Årsak til at Norge er sen?

Det er jo den generelle diskusjonen rundt alkohol, det være seg butikkåpningstider, polutsalg, skal man ha åpent på julaften, tilgjengeligheten, og alt ikke sant? Det er ikke bare idretten som er oppe i den diskusjonen, det er hele Norge det.

25. Tror du det er egenskaper ved fotballen som gjør at den passer bedre/dårligere til alkoholsalg enn andre idretter? Evt. hvilke og hvorfor?

Ja, det har noe med stadion å gjøre. Som regel har en fotballstadion større muligheter til å lukke inn og isolere vekk selve ølsalget, slik at det ikke blir dratt ut på tribuner og den biten der. Slik som det er i hoppbakker for eksempel. Drar man for eksempel til Schalke og ser på skiskyting på stadion der så står 80 % med en halvliter i hånda. Og det er uaktuelt for oss altså. Selve tilskuer delen skal være fri for alkohol, men pakka rundt det, og kanskje pausen kan godt ha det.

26. Hvilke eventuelle andre fordeler ser dere ved innføring av alkoholsalg?

Det er som jeg har sagt tidligere, det at du som klubb får mye større mulighet til å kontrollere den totale mengden konsum av alkohol før og etter kamp, i alle fall før kamp. For da kan vi ha kontroll på det, i stedet for at de sitter i byen, der tror jeg også alkoholinntaket er større enn om de tar en øl på stadion. Så det vil jeg se på som en fordel.

27. Hvilke eventuelle andre ulemper ser dere ved innføring av alkoholsalg?

Det vil trolig kreve større vakthold, og selve fotballkampene vil da bli preget av flere vakter og ikke bare den idrettsgleden det skal være. Og evt. det at det er såppas mange mennesker, at

det blir veldig vanskelig å kontrollere disse kritiske punktene i alkoholloven med å ikke servere til mindreårige og den biten der. Men det blir noe annet med en lukket fotballpub hvor man kan si at her er det 18-årsgrense, for da har vi kontrollen på det. Men hvis man utvider ennå mer og slipper inn 16-17 åringer så er det en mye større fare for at det blir salg til mindreårige.

## **Intervjuguide med svar, Riksidrottsförbundet**

*Med: Fredrik Rohde (Idrettspolitisk administrator)*

### **Generelt**

1. Hvem er du, (Stilling, lenge i forbundet?)

På mitt visittkort står det idrettspolitisk administrator. Idrettspolitikk det er jo alt egentlig, det kan være hvilke spørsmål som helst. Det er min tittel i hvert fall, det innebærer da at jeg bevokter og følger med i idrettspolitiske diskusjoner, vi påvirker politikere i ulike spørsmål og så videre. Jeg har jobbet her siden 1985, så har jeg vært borte i 2 omganger altså i noen år. Så jeg har vært her en god stund.

2. Hva synes Riksidrottsförbundet om alkoholsalg på idrettsarrangement?

Til å begynne med så er den grunnleggende innstillingen at på den ene siden så hører ikke idrett og alkohol sammen, for alkohol er jo en gift. På den andre siden så er vi ikke en avholdsorganisasjon, og det er vi nøye med å påpeke. Man skal ikke behøve å være avholdsmann for å være med i et idrettslag. Men en policy som vi har tatt så stiller vi opp rundt de alkoholpolitiske mål som samfunnet har, nemlig det å holde nede alkoholkonsumet og å forsinke alkoholdebuten. Og det innebærer at vi er tydelige at om vi snakker om ungdomsarrangement så skal det ikke finnes alkohol i det hele tatt, dette foruten at ungdommene selvfølgelig ikke skal drikke heller, noe som i prinsippet er ulovlig. På for eksempel Gothia-cup så skal det ikke serveres eller finnes øl-telt og så videre. Og når vi snakker om alkoholsponsorer i virksomheter som er rettet mot ungdommer så skal det ikke finnes alkoholreklame, videre skal vi naturligvis holde oss til de lover som finnes omkring alkoholreklame i allmennhet selvfølgelig. Dette innebærer at vi har en restriktiv innstilling uten å være «nykterister», hvis jeg skal uttrykke det veldig generelt.

3. Er det krefter som ønsker at det skal være tillatt med alkoholsalg ved ungdomsarrangementer?

Njai, nei, det vil jeg ikke si. Det finnes ingen sterke krefter for det. Det har det ikke vært noen diskusjon omkring i det hele tatt, den diskusjon som finnes derimot er at på de større arenaene som det serveres øl, så finnes det restauranter og lignende på de større arenaene hvor man kan drikke hva som helst, og de har alle rettigheter og dette har det jo vært en del diskusjoner omkring.

#### 4. Finnes det mange øl-telt i forbindelse med idrettsarrangement i Sverige?

Nå kan ikke jeg uttale meg om hvordan det ser ut i Falun, men jeg kan tenke meg at det finnes serveringstelt med øl der. Jeg vet i samband med at det har vært ishockey-VM i Globen så har det funnets ølsalg utenfor. Det har også kommet en diskusjon omkring bandy-VM i det forrige året eller om det var året før der igjen, i Sverige så var en vinimportør som laget et spesielt bandy-vm-vin med en spesiell etikett på, og det syntes vi ikke noe om. Det finnes fotballklubber som har egne øl, og det har det også vært mye diskusjoner omkring. Bandyvinen ble jo ikke stoppet, det var jo ikke ulovlig. Men det sendte vel ikke de beste signaler, og det er vel det det handler om. I Sverige får man jo også ta med seg svak-øl inn på tribunen, men dette i plastikkglass slik at folk ikke får den store muligheten til å kaste de inn på isen for eksempel, og det kan jo være farlig. De plastglassene er jo også myke.

#### 5. Er det store forskjeller på ditt og forbundets syn her?

Jeg forsøker å representere idrettsforbundet her, men jeg synes vel også mye av det samme som forbundet gjør. Muligens ville jeg vært litt tøffere når det gjelder alkoholsponsorer enn det forbundet er. Vi har ikke muligheter til å forby. Men vi kunne vært tydeligere i vår avstandstaking.

### Økonomi

#### 6. På hvilken måte tror dere alkoholsalg påvirker idrettsklubbers økonomi?

(Billettinntekter, selve alkoholsalget, sponsorer(Blir dette brukt i sponsorsamtaler+det at folk kanskje tilbringer mer tid på arenaen, media, annet?)

Det hender jo i blant at det er nødvendig for at folk skal ville gå på arrangementer. Selv har jeg vanskelig for å tro dette, at det skal spille en så stor rolle. Selv om folk drikker i sammenheng med at de skal på kamp, tar en øl i pausen, så tror jeg ikke det er derfor de går dit, hadde det bare funnets brus så hadde de sikkert bare drukket det i stedet. Derimot så er det vel slik at de hadde kanskje drukket flere øl før de hadde kommet, og noen hadde sikkert forsøkt å smugle med seg en øl, men jeg tror ikke det påvirker deres deltagelse på det viset, det har jeg vanskelig for å tro. Det finnes en alkoholsponsing, og der har vi juridiske problemer når kjente ølmerker, men som også har lettøl og alkoholfri øl, så når AIK for eksempel har Åbro som de fleste assosierer med «riktig øl» som jo bare kalles Åbro øl, det står ikke sterk øl eller hva? Så kan de bare si, «nei men hva da?, vi snakker om Åbro brus». Eller Pripps og Spendrups eller hva som helst. Norrlands guld som sponser hockeyen tror jeg, så sier de at vi mener selvfølgelig lett-øl, på TV-reklamene så står det jo også lett-øl. Dette er jo en gråson, det samme finner vi innom tobakk også, det finnes Marlboro klær for eksempel, og disse lager de vel ikke for å tjene penger direkte, men for å reklamere. Videre så hevder klubbene i blant at alkoholsalget er viktig for deres økonomi, ofte så er det slik at det ikke er foreningene som eier arenaen, og da er det jo ikke foreningen som tjener på alkoholsalget. Jeg synes selv at det er et problem om idrettsforeningen, forbundet eller arrangøren av konkurransen har en interesse av at folk drikker så mye alkohol som mulig. Vi skal ikke tjene på at folk drikker seg fulle, vi skal ikke pushe på for at folk skal drikke mye alkohol. Men det er klart at i større arrangementer som ski-VM for eksempel og du har et øl-telt som de får inn et antall kroner på så hvor stor betydelse det har for selve inntekten totalt sett det har jeg ingen aning om. Men det finnes jo et problem og det er at det finnes en tradisjonell kobling mellom alkohol og idrettstittere, det finnes vel i Norge også? Sitter du ved TV'en eller på tribunen så skal du ha en flaske i hånden. Det der er vel et problem. Det blir jo



spekulasjoner om folk ikke ville ha kommet hvis de ikke hadde fått kjøpt alkohol ved arrangementene og da heller sett på hjemme i sofaen. Men jeg har vanskelig for å tro at det er helt avgjørende, man går ikke på arrangementer for å drikke, og da kan man jo uansett drikke før, og det gjør jo folk. De samles på puber og drikker en masse øl og så går de til arenaen sammen.

7. Tror du at alkoholsalget virker ekskluderende på barnefamiliers ønske om å komme på arrangementer?

Ja, det finnes en klar sammenheng mellom alkohol og vold, det vet vi jo, også tribunebråk. Har du hatt en erfaring av at du har sittet sammen med ditt 10-årige barn på tribunen og hatt en ordentlig beruset person bakom ryggen som har sittet og skreket en masse dumheter i øret på din tiåring så vurderer du sikkert neste gang på om du skal ta med deg tiåringen da. Det har jo vært diskusjoner omkring et totalforbud mot alkohol på arenaene, særlig i forbindelse med tribunevoldssituasjoner. Dette som et grep mot å forhindre tribunebråk mer enn en alkoholdebatt i allmennhet. Det finnes jo også familietribuner, så det går an å skjerme barnefamilier noe.

8. Er det alkoholsalg ved landskamper i Sverige? (Hvem bestemmer dette?).

Ja, det er det. Det er vel ved de fleste arenaidretter. På Friends Arena så selges det jo, men ikke sprit, det er vel bare ved Restauranten. For folket selges det bare øl, og det er ikke sterkøl heller. Dette er det kommunen som bestemmer over. Videre så er det arenaeieren som søker om denne bevillingen, hvis du ser på Friends Arena for eksempel så er jo Fotballforbundet en deleier, så i teorien så kunne vel Fotballforbundet ha sagt nei til alkoholsalg her. Det er jo klart en mulighet, men jeg ville blitt overrasket om de hadde gjort det. Diskusjonen er jo ikke der.

9. Hvor mange eliteseriekubber i ishockey og fotball serverer alkohol ved sine idrettsarrangementer?

De fleste vil jeg tro, i hvert fall øl. Nye arenaer har også restauranter, jeg vet ikke om alle disse serverer sprit, men vin serverer de i hvert fall. De legger til rette og vet at alkoholen har kommet for å bli.

10. Er det vanlig med alkoholsalg ved andre idretter i Sverige?

Jeg tror altså at ved større arrangementer, hvis vi for eksempel tar ski-VM i Falun, så finnes det jo servering i telt, så uten å vite hvordan det nå ser ut, så er jeg overbevisst om at det selges øl der. Videre er det vel slik at desto mindre arrangementer jo mindre er sjansen for at det selges alkohol vil jeg si. Normalt sett hvis man er på en lokal konkurranse så har man vel pølser og hamburger som de selger og da selger de kanskje ikke alkohol, da kan du kjøpe en Cola i stedet for. Når det kommer til arenaidrettene som fotball, ishockey, håndball og basket så kommer det vel an på størrelsen på arenaene og hvem som driver de. Hvis det finnes en restaurant med skjenkebevilling på arenaen så har vel den åpent i sammenheng med kampene. Men det finnes jo arenaer i håndball, og enda mer i basket som er en enda mindre idrett i Sverige, så finnes det flere arenaer som ikke er så store, og ikke har denne typen servering.

11. Hva synes RIF om alkoholreklame ved idrettsanleggene i Sverige?

Det står jo i policyen vår at man ved arrangementer som retter seg mot barn og ungdommer så skal man la dette være. Videre så er dette vanskelig, og det finnes jo lover og om at man ikke får lage alkoholreklame rettet mot ungdommer. Men igjen, om det finnes et skilt der det står «drikk Spendrups» så kan man jo selvfølgelig si at det er lett-øl eller brus, selv om de fleste assosierer dette med øl. Men skulle folk ringe fra en arrangør eller en arena og spørre om hva vi sier om dette her så er vel vårt budskap at vurdere hvilke signaler dere sender. Idrettsklubbene velger jo slike reklamer fordi det er flere penger å hente der.

12. Tror du vi noen gang får se alkoholreklame på svenske lag og landslag?

Tydelig alkoholreklame tror jeg det skal mye til for at et svensk landslag skal sette på seg, derimot så har jo det funnets, jeg tror i hvert fall at hockeylandslaget, men jeg skal ikke sverge på det, men jeg tror i hvert fall at Norrlands Guld har sponset hockeylandslaget, uten at det finnes på trøyen.

### *Supporterstemming*

13. Hvilken type tilbakemeldinger får dere fra supportere ang. alkoholsalg?

Skulle det være et totalforbud mot alkoholsalg så skulle det vel bli et ramaskrik fra supporterne og klubbene som synes at folk skal få drikke sin øl. Men omvendt, som jeg sa, så har det kommet opp med jevne mellomrom foreldre som forteller trasige historier om når de var på kamp sist og slikt. Og det er liksom i den sammenhengen at dette kommer opp, ikke som en allmenn alkoholdiskusjon, men hvordan det påvirker stemningen og at man vil unngå dette.

14. Hvem har evt. kommet med positive og hvem har eventuelt kommet med negative tilbakemeldinger?

Det er vel barnefamiliene som kommer med de negative tilbakemeldingene i hvert fall.

15. På hvilken måte tror dere muligheten til å kjøpe alkohol påvirker supporterernes ønske om å delta på idrettsarrangementer?

Skulle det tas bort helt og holdent, så ville supporterklubber og lignende bli forbannet. Videre så tror jeg at de ville ha vent seg til dette, mer eller mindre.

16. Hvor lenge har det vært praktisert med alkoholsalg i Sverige?

Det har vel alltid funnets. Du har den klassiske innen bandyen, nå er vel ikke den så stor i Norge, men i Sverige har vi et uttrykk som heter «bandyporteføljen». Bandyen var til inntil nokså nylig en rendyrket utomhusidrett, der var det ofte kaldt og da sto man på tribunen med en portefølje, og i den hadde man en flaske brennevin som man da tok opp med jevne mellomrom. Nå var jo dette for å varme seg, og bandy var ikke noen bråkete idrett slik at dette medbrakte noen problemer på det viset, men det var en del av bandykulturen at man skulle ta seg en «hutt» når man så på kampene. Og det har jo liksom funnets siden starten, den kulturen da. Som sagt, det har alltid funnets.

17. Du nevner bandy som en lite bråkete idrett. Er det forskjeller på hvor mye bråk det er i for eksempel fotball og ishockey tror du?

De fleste supporterbråkene har vel vært i fotballen, mer enn i hockeyen. Det har skjedd i hockey også, men ikke i like stor grad. Det kommet en del bandyproblemer også i de siste årene, og dette tror jeg kommer av at mye at det er de samme menneskene som går til ulike idretter, ofte ved at de samme klubbene har lag i forskjellige idretter. Djurgården og AIK for eksempel.

18. Tror dere innføringen av alkoholsalg har gjort svenske idrettsarrangement til en mer attraktiv arena å besøke for bortesupportere?

Hvordan det ser ut på arenaen tror jeg ikke spiller så stor rolle. De drikker i bussen, og de drikker når de kommer fram, og de kan drikke etterpå på bussen hjem igjen. Så om de så ikke skulle få drikke de to timene som kampen pågår så tror jeg ikke det skulle være så avgjørende faktisk.

19. På hvilken måte tror du alkoholtilbudet påvirker atmosfæren arenaer som selger dette kontra andre stadioner?

Det finnes jo denne sammenhengen mellom alkohol og vold, og alkohol og verbal vold om man kan si det. Du mister hemningen og kan skrike ting som du kanskje ikke ville gjøre i nykter tilstand. Så det er vel klart at skulle du ha en helnykter så ville det vel gi en mindre truende stemning, videre så kan man vel og si at det er mulig at de ikke ville heie like bra heller da. Så problemet har vel vært at om man slutter å selge på arenaen så innebærer ikke dette nødvendigvis at de er nykter på tribunen fordi. De kan jo drikke før ikke sant?, og det ville de antagelig ha gjort også. Det er også mulig at de ville ha drukket mer også i forkant da. Man serverer jo også sterkere varer utenfor, trangen til å snike med seg noe inn ville vel trolig blitt større også.

20. Hva annet enn alkoholsalg tror du klubbene satse på for å gjøre sine arrangementet bedre enn tv-sendingene?

Jeg er jo ikke arrangement-ekspert på noe vis, så jeg har vanskelig for å uttale meg omkring det. Men det er vel klart at man kan jobbe med å gjøre arrangementene morsommere, mer en selve ballsparkingene eller hva det nå handler om, med andre morsomme ting som ikke behøver å handle om alkohol. Men hva det skulle være er jeg som sagt ikke ekspert på.

### ***Tribunebråk***

21. Tror dere fyll-nivået er annerledes ved idrettsarrangementer med alkoholsalg enn de som ikke har dette? På hvilken måte? (evt. spørre om det ikke er bedre at folk tar seg en eller to halvlitere underkamp enn å bømte nedpå før?)

Det er vanskelig å si. De fleste store arenaer har alkohol. Men det er som sagt gjetninger og spekulasjoner, jeg tror ikke at et alkoholsalgsforbud på tribunen ville betydd så mye for supporterernes beruselse. Så jeg tror mer at det kanskje kan ha en signalverdi, mer enn at det skulle få en konkret betydelse. Men som sagt, den eneste måte å finne ut dette på hadde vel vært å tatt bort alkoholen og sett om det ble bedre.

22. Tror du det er roligere på norske stadioner som da ikke har alkoholsalg?

Det kan vel du uttale deg bedre om enn jeg. Men som sagt, jeg vet ikke.

23. Tror du at man på grunn av skjenkebevilling vil strebe etter å ha bedre kontroll på alkoholnivået hos supporterne?

Grunnet til at de vil ha kontroll er vel ikke i hovedsak at de vil beholde skjenkebevillingen, det finnes andre grunner til at de vil gjøre det som er sterkere eller hva? Jeg tror ikke at skjenkebevillingen har så stor betydelse for dette faktisk. Er det en fullsatt arena så er det jo vanskelig å holde kontroll på alle som kommer inn, ikke sant? Og det finnes jo problemer med bengalske-lys for eksempel, men folk får jo inn disse uansett. Å får de inn dette så får de vel også inn en flaske.

24. Tror du det er mer eller mindre bråk på arenaer som tillater alkoholsalg?

Som sagt, de fleste store arenaer i fotballen for eksempel så har de øl-salg. Jeg vet ikke om det finnes noen arenaer i Allsvenskan som ikke har dette. Så jeg tror ikke vi kan se noen forskjell. Jeg tror heller ikke at det trenger å være alkoholen som er avgjørende, vi vet jo at det finnes visse klubber hvor det er mer bråk enn i andre.

25. Med tanke på supporter-drapet i fjor (2014) så ønsket den svenske justisministeren at det skulle bli strammere regler, har dette skjedd?

Ikke omkring alkoholen, det har vært snakk om å tørrelegge også i byen i sammenheng med risikokamper, men det har ikke kommet noen regler. Kommunen kan vel gjøre noe slikt, men supporterne finner vel en løsning likevel. Jeg er tvilsom til å bli en slik løsning, dette er litt lumskt for pubene også. På den ene siden så kan de få pubene rasert av supportere men på den andre siden så tjener de jo på ølsalget også.

### *Moral*

26. Hvilke faktorer er det som gjør at RIF er negativ til å kombinere alkohol og idrett når det gjelder et supporter-perspektiv? (Hvilke konsekvenser tror de det kan få?)

Alkohol er i grunnen en skadelig gift. Det var noen som sa at vi har ikke et narkotikaforbud, og om alkoholen ikke fantes i Sverige, eller i Norge for den slags skyld, og spørsmålet var om vi nå skulle tillate det, så skulle vi antageligvis ikke gjøre dette. Det er samme sak med tobakk, det var en diskusjon, ikke om vi skulle forby det, men om vi skulle tillate det. Så skulle vi antageligvis ikke gjøre dette. Det sterkeste argumentet for at det fortsatt skal være lov er jo at det er en del av den svenske kulturen, og majoriteten klarer jo å håndtere dette. Det finnes jo hvor mye forskning som helst omkring hvor mye alkoholskader koster samfunnet og for å ikke snakke om de som plages med alkoholikere og de rundt dem. Så det finnes jo grunner til å begrense drikkingen, og ettersom vi er en del av idretten, og her er tanken om den sunne sjelen og den sunne kroppen viktig, så er det naturlig for oss å stå på den siden, selv om vi ikke avholdsmenn. Vi har jo et dårlig rykte tradisjonelt om at man lærer seg å drikke innen idretten, vi har kombinasjonen blant supportere og også blant de som driver idrett om å drikke mye. Som sagt dette at barn eller ungdommer lærer seg å drikke i fotballaget. Det er jo ikke dette ryktet vi vil ha naturligvis. Jeg tror at ungdomsfillen er en sosial virksomhet, det finnes jo ikke mange 12-åringer som sitter å drikker hjemme alene, dette gjør man men kompisene. Og er dine kompisar da ifra fotballaget så er det jo disse du drikker med, uansett

om det ikke er i fotballklubbens regi. Du treffer dine venner på lørdag og drikker deg full som 17-åring, så det er naturlig at det skjer blant dine fotball/ishockey venner eller hva det nå er. Så det er liksom ikke noe rart ved det. Videre er det dette her om at det drikkes som bare det på treningsleirer og slikt, og det tror jeg faktisk har minsket generelt sett. Tidligere så har neste all forskning vist at EU sine ungdommer drikker ca. som ungdommer ellers. De som driver med lagidrett drikker noe mer og individuelle idretter noe mindre enn «normal» 17 eller 18-åringen. De siste rapportene som kom omkring dette viser at idrettsungdommer generelt sett drikker litt mindre, ikke dramatisk mye mindre, men likevel. SÅ jeg tror at det går i riktig retning her. Men for å gå tilbake så skal jo idretten i grunnen være en sunn sysselsetting som fostrer barn og ungdommer til gode vaner, og å drikke et glass vin kan man vel gjøre, men å «supe» er ingen god eller sunn vane. Så her må vi være restriktive, det er som en grunninnstilling.

27. Tror du at alkoholsalg ved idrettsarrangementer gjør at ungdommer har tidligere alkoholdebut?

Nei, jeg tror ikke at de drikker sin første øl på arenaen, det tror jeg ikke, det gjør de hjemme. Som sagt med kompisene. Men det er jo en del av kulturen de kommer inn i, med at ser du på en fotballkamp så skal du ha en øl i hånden. Det er klart at skulle du ha et totalforbud mot alkohol på arenaene så kunne dette vært en måte å bryte med denne kulturen, det kan jeg også se som positivt. Men som sagt, jeg tror dette vil være mer en symbolhandling enn at det skulle få virkelige effekter.

28. Vil dere anbefale Norge å bli mer liberale når det gjelder alkoholsalg ved idrettsarrangementer?

Det er en større diskusjon dette, fordi det argumentet som finnes ofte er ikke ølen sammen med pølsesalget på arenaen. Det er at på disse VIP-tribunene og restaurantene hvis folk skal spise en god middag så må de også få lov til å ta et glass vin til og så videre ikke sant? Og der kan jeg som den gamle gubben jeg er si at dette er jo en allmenn utvikling der som jeg tror på en sikt kan være ødeleggende for idretten. Om man titter på idrett i dress og slips i stedet for å være en riktig idretts-elsker, det har vi jo sett i England, der man har fått høyere billettpriser og også blitt kvitt noe tribunebråk, men på den andre siden så har man mistet mye av stemningen også, dette siden den ordentlige fansen og fotballelskerne ikke har råd til å gå lengre. Og det er her kan, som sagt, kanskje være ødeleggende i lengden. For å snakke i symbol da, fotball skal være pølse og brød, det skal ikke være en oksefilet, ikke sant? Jeg tror man skal beskytte dette, den atmosfæren i idretten, det er en del av idrettens sjel. Jeg tror mye av det morsomme forsvinner hvis disse supporterne ikke kommer mer. Hvis vi for eksempel tar ski-VM som er nå, om du skal følge en skikonkurrans og vite hvem som vinner og slikt så gjør du vel det mye bedre framfor tvèn enn på arenaen, hvor du ser noen gå forbi i noen sekunder. Videre så vet du ikke mer egentlig, om du ikke ser på storskjermen. Greien med å være der er jo stemningen, ellers så kan du vel likegodt være hjemme, eller kanskje enda bedre være hjemme. Forsvinner denne stemningen så dør vel arenaidretten, det er jo derfor man går i stedet for å sitte framfor tvèn.

29. Ser RIF noe positivt ved innføringen av alkoholsalg? Hva? (Kanskje mer kontinentalt, og dermed positivt drikkemønster (den norske mannen fullest i syden etc.?)

Njeh. Det er klart at folk forventer seg dette, men skulle alle være ens over at man skulle forby dette så skulle vi ikke si at det fortsatt skulle være. Så i grunnen så har jeg vanskelig for å si at det finnes noe positivt i det. Men som sagt, vi står ikke på barrikaden og synes at det skal forbys heller. Det er jo mulig at alkoholsalget kan lokke til seg noen, men spørsmålet er vel heller om man ønsker disse supporterne som kommer av den grunnen. Den kan jo være dette med at folk da kanskje ikke drikker så mye før, eller har med seg, men jeg tror ikke helt på det argumentet heller. Her kan man jo diskutere paralleller, hvis man tar det klassiske argumentet med at det er bedre at jeg byr mitt barn hjemme, slik at det lærer seg å drikke fornuftig i stedet for å drikke med kompisene. Men all forskning viser at de som får alkohol hjemme drikker mer alkohol. Og det er den samme saken med nattåpne puber også, om at det er bedre å drikke der enn hjemme, men forskning viser også at dette ikke stemmer, man gjør både og. Så jeg tror ikke helt på det argumentet. Når det gjelder et mer kontinentalt drikkemønster så er vel dette mulig. Vi har jo hatt en utvikling i Sverige hvor folk drikker mer vin og mindre brennevin, men svenskene drikker seg vel berusede på ferie likevel. Det fascinerende her er vel når man skal ta et fly fra Arlanda klokken 6 om morgenen også sitter folk og drikker sterkøl fordi de skal på ferie. De hadde vel aldri drukket denne ølen klokken 6 om morgenen om det ikke var ferie eller hva? Det er rart.

30. Tror du det er egenskaper ved enkelte idretter som for eksempel ishockey som gjør at den passer bedre til alkoholsalg enn andre idretter? Evt. hvilke og hvorfor?

Jeg tror det er samme sak i Sverige som i Norge, du har det klassiske med pølsesalget og der kan du på et logisk vis selge en øl også og ta med deg til tribunen. Har du en ski- eller orienteringskonkurranse så har du ikke den samme salgsmuligheten troligvis. Så på det viset er dette mer koblet ved arenaidrettene. Så det er vel enklest å gi skjenkebevilling til arenaidretter, og det kan være vanskelig for orienteringsklubben å få denne bevillingen til en midlertidig konkurranse ikke sant?

31. Ønsker RIF at det bare skal være tillat med alkoholsalg hos VIP ved idrettsarrangementer? Evt. Hvorfor? (Spørre om det folkelige, forskjellsbehandling)

Vi har ikke hatt denne diskusjonen. Det er vanskelig å si at skulle gjøre det, men om det skjedde så skulle vi vel ikke protestere. Klubbene vil jo ha dette av økonomiske årsaker.

32. Hvordan er diskusjonene innad i RIF når det gjelder temaet alkoholsalg ved idrettsarrangementer?

Alkoholspørsmålet er ikke et hett spørsmål for tiden, det er mulig at det kommer i forbindelse med tribunebråk og alkoholens betydning der, men totalt sett så er det ikke stort spørsmål. Vi diskuterer det ikke, ikke fordi det ikke er kontroversielt, men fordi det finnes andre ting vi diskuterer mer.

33. Hvordan vil RIF reagere hvis det også blir tilgjengelig med alkoholsalg ved idrettsarrangementer for klasser under seniornivå?

Det ville vi jo tatt avstand ifra. Men vi har ingen muligheter til dette. Det gjelder generelt også, i samsvar med Norge, så er RIF sin makt betydelig mindre når det gjelder å ta beslutninger som er tvingende for hele bevegelsen, så vi har få muligheter til å ta slike

beslutninger. Men det ville vel vært vanskelig for Gøteborg sin kommune å gi skjenkebevilling til øl-telt ved for eksempel Gothiakupp som jo er en ungdomsturnering, men de har jo den makten, vi kan jo ikke stoppe det.

34. Føler RIF seg tilsidesatt ved slike avgjørelser?

Det er et internt spørsmål, det er ikke politikerne som ikke gir oss makt, det er idrettsbevegelsen som da må gi oss en sterkere posisjon, og det gjør de vel ikke. I visse anledninger, nå er vel ikke dette det viktigste spørsmålet, det finns andre spørsmålstyper omkring hvordan barneidrett skal bedrives etc. der vi er litt misunnelige på NIF for deres muligheter.

35. Hvordan har debatten om alkoholsalg ved idrettsarrangementer vært i RIF sett i et historisk perspektiv?

Det har gått i bølger, det har kommet an på hvor intensiv debatten har vært i samfunnet. Det er litt interessant når man, det finnes en sammenheng mellom narkotika, og fremfor alt hasjdiskusjonen og alkoholdiskusjonen. I perioder er det veldig farlig å drikke alkohol, og da begynner ungdommer å røyke hasj i stedet, og så blir det farlig å drikke hasj, og da begynner de å drikke alkohol i stedet. Da RIF feiret sitt 75 årsjubileum i 1978 så var det en stor «baluns» som var helt alkoholfri, det vekte en del rabalder. Blant annet vår daværende ordfører som da var Prins Bertil, som definitivt ikke var avholdsmann, han vegret seg for å skåle da han skulle takke for maten og sa: «Ikke faen kan man skåle i sånt her». Da drev vi også en kampanje som het «Spyle ned spriten» sammen med systembolaget, og vi har gjort en noen slike kampanjer. Det var en som het «Nei takk, jeg er idrettsmann», som spilte på «Nei takk, jeg kjører bil». Slik at det også kunne være en grunn til å ikke drikke hvis man drev med idrett. Dette har vært i spesielle perioder når det har vært en intensiv diskusjon om framfor alt ungdomsdrikking i samfunnet. Systembolaget er jo det eneste statelige selskapet som har i oppgave å gå så dårlig som mulig kan man si, og det er et spesielt selskap på det viset. Så de var for restriktive holdninger.

36. Hvilke signaler tror dere innføringen av alkoholsalg kan påvirke klubbenes ungdomsrekruttering?

Jeg tror ikke salget på arenaene spiller så stor rolle, derimot så er diskusjonen og tanken om at man lærer seg å drikke i fotballaget eller hva det nå skulle være, den har betydelse. Der tror jeg også det har blitt, ikke bare hos oss, men hele idrettsbevegelsen, har blitt tydeligere. Hvor hvis man for eksempel er ute med gutter 10 eller jenter 10 på turneringer og slikt, så sitter du ikke med lederne på kvelden og hiver i deg vin. Da er det alkoholforbud under en turnering, og det skal du klare som leder. Slik var det ikke for 30 år siden, som leder fikk du bette deg som du ville som voksen. Det tror jeg har betydelse, jeg som forelder skulle vel reagere hvis om mine barns fotballtrener var full på turnering eller treningsleir. Dette er jo bare anbefalinger, men det er vel mange foreninger som har en direkte regel på dette. Jeg fikk en telefonsamtale så sent som i går, da var det noen foreldre som hadde reagert på det motsatte, det var en cheerleadingsklubb som skulle dra til USA, og det var noen foreldre som skulle være med. Da hadde klubben sagt at foreldrene ikke fikk drikke alkohol på reisen hvis de skulle være med laget, uansett om man var trener eller ikke. Da hadde foreldrene reagert på dette, og sagt at vi må vel ha rett til å drikke når vi er på ferie. Men så ringte en leder i klubben meg da og sa at de hadde en historie i denne klubben med å ha barn som kom fra

alkoholiserte hjem, og for de var det veldig viktig at dette skulle være et trygt miljø, og det skulle ikke finnes berusede foreldre i omgivelsene. Så det finnes en slik diskusjon da. Som forelder så var jeg enig med de foreldrene som ringte selv om at man burde få kunne gjøre som man ville så lenge det bare er foreldre, og så lenge man oppfører seg. Og dette hadde jo foreldrene tatt med videre til klubben og henvist til meg, hvor så klubben ringte meg og ga denne bakgrunnen med historien om denne beslutningen. Dette hadde jo ikke foreldrene sagt noe om, så med den bakgrunnen så kunne jeg jo forstå klubben.

37. Veier visjonen omkring den svenske idretten som sosial oppdrager og rollemodell for unge tyngre enn godkjenning av alkoholsalg, gitt at det hadde øket svenske klubbers konkurransedyktighet(evt. levedyktighet)?

J, det er klart det gjør. Og videre så blir spørsmålet hvor grensen går ikke sant. Rollen som sosial oppdrager er jo argumentet mot alkoholdrikking i det heletatt egentlig. Neste steg er vel, som vi har pratet om, hvor stor betydning har egentlig denne ølen på Friends Arena for bildet av oss som sosial oppdrager. Og dette kan man jo diskutere, og det har vi jo diskutert. Men skulle det være slik at det ble veldig tydelig at vi mister vår rolle som sosial oppdrager av den grunn så skulle det være et avgjørende argument. Men det er definitivt viktigere at idretten er for barn og unge enn at eliteseriekubbene tjener mer penger. Dette er vel RIF sin rolle også.

38. Tror du alkoholkonsumet hos spillere i klubber som har alkoholsalg blir påvirket av dette?

Nei, det har jeg vanskelig for å tro at skulle spille noen avgjørende rolle. Derimot så handler det mer om kulturen i klubben da, og på det viset kan det finnes en sammenheng. Det kan jo være en indirekte årsak hvis det er en tillatende kultur i klubben.

39. Mener RIF at mottoet "idrett og alkohol hører ikke sammen" også gir mening overfor dem som konsumerer idrett heller enn å utøve det?

Ja, det skulle vel vært trivelig om det var slik, men i praktikken så er det vel tvert om. Bildet er jo at det definitivt hører sammen. Jeg tror at det blir bare rart om vi skal slå fast at det ikke hører sammen, alle vet jo at det gjør det. Det får være måte på hyklari.

40. Har dere forståelse for synspunktene til de som stiller seg positiv til kombinasjonen idrett og alkohol?

Ikke på et prinsipielt nivå, når jeg sier at det hører sammen, så betyr ikke det ikke at det bør hører sammen eller at det er positivt at det hører sammen, det er bare konstaterende. Rent historisk, og fortsatt så finnes sambandet, men i den beste av alle verdener så skulle det ikke funnets, ikke sant? Så det er jo ikke positivt at det gjør det. Det fremste argumentet for å beholde det er jo «hvilken skade gjør det om jeg drikker en øl i pausen?». Og det kan jeg har en viss forståelse for, men er det noen som sier at det kreves alkohol for å se på fotball så har jeg ingen forståelse for det. Jeg har jo vært på slitsomme opplevelser ved svensk mesterskap i bandy, det er jo en veldig spesiell greie, lignende engelsk kuppfinale, kjempestort og alltid fullsatt uansett hvilke lag som spiller. Og man holder på hele dagen, begynner med såkalt «bandy-frokost» som ikke er alkoholfri osv. Etter kampen ble jeg bedrøvet når jeg skulle ta



bilen ut av parkeringsplassen og holdt på å kjøre over 5-6 mennesker på veien ut av parkeringsplassen som kom ranglende ut framfor meg og jeg undret på om de i det heletatt hadde sett kampen, slik som de oppførte seg. Det der er jo ikke bra hva? Det er jo ikke sånn at det kreves for idrettsopplevelsen, er du full så har du faen ikke noen idrettsopplevelse. Nei, så jeg har ingen forståelse for det, hvis man skulle argumentere om at det skulle kreves.

41. I Norge brukes argumentet omkring at hvorfor skal man forskjellsbehandle VIP og vanlige folk, har du forståelse for det?

Ja, om du VIP-tribune der man får drikke alkohol i allmennhet og sitte på tribunen så kan jeg forstå at man reagerer på forskjellsbehandlingen. Derimot så går det an å argumentere for det, hvis du har en restaurant hvor man serverer vin til maten, som igjen er en forskjell til pølse på tribunen, det synes jeg likevel at man kan argumentere for. Det er jo en helt adskilt del også. Men er det bare alkoholsalg så forstår jeg argumentet godt, det er vel kanskje et argument for å ta bort det på VIP også kanskje?

### *Andre fordeler og ulemper (Annet)*

42. Tror du alkoholsalg ved idrettsarrangementer har kommet for å bli i Sverige?

Ja, antageligvis. Tendensen er jo at på et eller annet vis å gjøre idrettsarrangementet til en slags «totalevent» og da kan man synes hva man vil om det, men alkoholen er en del av dette. Så jeg vil svare ja.

43. Hvordan tror du utviklingen av alkoholsalg ved idrettsarrangementer fortsetter i Norge?

Ja, det har vel jeg egentlig ingen oppfatning om egentlig. Men det er vel antageligvis samme sak der om at det ikke holder med 22 mennesker som sparker på en ball, det kreves mer og mer tilknyttet til arrangementet for at folk skal ønske å komme dit. Vi blir jo stadig mer og mer bortskjemte med heftigheter og det er allerede flere totalarrangementer, har du en konsert så holder det ikke med en gitar som står rett opp og ned og spiller gitar, det skal være en masse annet, fyrverkeri osv. Så det er vel litt den samme utviklingen. Tv-sendingene blir jo også bare bedre og bedre.

44. Hvilke tanker har dere omkring eventuell øking av alkoholsalget i Sverige, drikke sterk øl mens man ser kamp eller eventuelle andre sterkere alkoholsorter?

Nei, jeg tror ikke det. Jeg tror det ville blitt et «jekla hallo» hvis man begynte å servere sprit i disse kioskene for eksempel. Det finnes vel fortsatt en form for moralist, ikke minst fra politisk side da, om at det skal finnes grenser. Så jeg tror at det blir som det er. Når det gjelder alkoholreklame så går det vel snarere i den andre retningen, akkurat nå finnes det jo hvor mye reklame som helst i aviser og lignende, og det er jo sterke reaksjoner på det. Problemet der er jo at det finnes kanaler som ikke sender fra Sverige, men fra land som har en mer liberal lovgivning. Så da venner folk seg til en alkoholreklame, og da blir det liksom ikke rart i Sverige heller. Men jeg tror at skulle AIK spille med «drikk Bacardi» på sine trøyer så skulle de vel få problemer. Jeg tror at andre sponsorer enn Barcardi, og foreldre ville ha reagert på det. Det samme med politiet, da ville de vel fått sammenstøt om de hadde oppført deg slik.

45. Hvordan er dialogen mellom RIF og svenske idrettsklubber angående temaet alkoholsalg ved idrettsarrangementer?

Vi har jo ikke først og fremst samtaler med foreninger, det er først og fremst forbundene. Dette spørsmålet er ikke høyt prioritert hos oss. Derimot så hender det at folk ringer, likt den samtalen jeg pratet om, eller spørsmål omkring sponsrer, hvor en forening var blitt tilbydd sponning omkring noen ting som kunne vært diskutabelt, ved evenement og lignende. Øl-telt diskusjoner kommer også opp med jevne mellomrom og da er det ofte at folk som ringer er folk som synes at dette er tvilsomt, og søker støtte fra oss for å anvende mot foreninger eller hva det skulle være.

46. Er det store forskjeller mellom forbundene angående temaet alkoholsalg ved idrettsarrangementer?

Ja, og det kommer av at det finnes ulike kulturer i de ulike forbundene. Tar man et ekstremt eksempel så har jo bilsporten, i formel 1 er det jo bare tobakk og sprit, det finnes det jo en tradisjon for, men det i den andre ekstreme enden så er det i orientering tradisjonelt en det vi kaller «helhulle-forening» hvor det bare er spreke mennesker som orienterer. For å ta to ekstreme da. Så det finnes jo forskjeller der, mye grunnet tradisjoner i de ulike idrettene.

47. Hvorfor tror dere alkoholsalg er vanlig ved idrettsarrangementer i andre land, men ikke i Norge?

Det har vel også med tradisjoner å gjøre. Vi hadde en berømt svensk politiker som en gang sa at Norge var den siste øststaten, og han fikk mye skit for det. Men vi er iblant misunnelige på NIF, det finnes en sentralistisk tradisjon i Norge som vi ikke har i Sverige, og i og for seg enda mindre i Danmark. Men den gjør jo også at det har vært en sunnhetstradisjons som alltid har funnets innen idretten uansett hvor man har vært, som det har vært lettere å beholde i Norge på grunn av at de har denne sentralistiske tradisjonen.

48. Har RIF dialog med andre lands forbund for å lære av erfaringer med alkoholsalg ved idrettsarrangementer?

Vi har jo et samarbeid med nordmennene, men i hvilken grad vi har diskutert dette spørsmålet. Jeg har ikke gjort det i hvert fall, det er mulig noen andre har det, men det kan jeg ikke uttale meg om. Er dette en stor diskusjon i Norge?

49. Hvilke eventuelle andre fordeler ser dere ved innføringen av alkoholsalg?

Nei, jeg kommer ikke på noe.

50. Hvilke eventuelle andre ulemper ser dere ved innføringen av alkoholsalg?

Det er jo to ting det handler om. Det ene er signalverdien og det andre er hvis folk oppfører seg dårlig på tribunen. Det er de to spørsmålene det handler om i grunnen. Men hoveddelen av alkoholen drikkes vel uansett ikke på arenaen, men før.

## Intervjuguide med svar, Stavanger Oilers

*Med: Kjetil Bøe (Daglig leder) og Børge Moi Nilsen (Markedsansvarlig)*

Førspnakk:

Børge Moi Nilsen påstår at Kjetil Bøe (daglig leder og skjenke innehaver, 7 år i klubben) vet mest om klubben, og at han selv, som markedsansvarlig (og ansvarlig for alle «in-house sales», puber og kiosker, kom fra jobb i Viking FK for 1,5 år siden), vet en del om søkeprosesser og politiske prosesser omkring bevilgning for vanlig dødelige på fotball og hockeyarenaer. Videre gir de instruksjoner om at det kanskje er enklest å komme i kontakt med supporterne før kampen hvis jeg ønsker å intervju disse, dørene åpnes 1,5 timer før kampstart. Videre er det slik at mange supportere kanskje er travle nok med å få kjøpt alkohol og drukket dette opp igjen før kampen starter opp igjen. Kjetil: Det er ikke tillatt å drikke alkohol mens kampene pågår, ved behov får supporterne 5 minutter på å drikke opp alkoholen de har kjøpt etter at kampen har startet opp igjen. Dette er regler vi har laget selv, og ikke har blitt pålagt av noen. Børge begynner så å fortelle om at Brann Stadion i prinsippet har hatt en folkepub i 6-7 år allerede, kalt «Almenningen» men at det snakkes lite om den. Den skal visstnok være stor og ligger langs hele den ene langsiden av stadion. Denne brukes før, i pausene og etter kampen. Børge: Måten de har solgt dette inn på er at når de skulle finansiere utbyggingen av den nye stadion så solgte de noen sesongkort som var mye dyrere til vanlige folk, mot at de da også fikk tilgang til denne puben. Kjetil: Så kalte de det VIP. Børge: De kalte det vel heller folkepub, det er jo en finurlig måte, men det har vel fungert greit. Børge begynner så å fortelle om hva han ønsker å bidra med i intervjuet i forbindelse til oppgaven min: Det er å si at de utfordringene som folk lager i hodet omkring hva skjer hvis vanlige folk får lov å drikke alkohol, er det da fedre og mødre som kommer med barnevognene sine og sjangler, vil unger oppleve det når de kommer på kamp at det sitter fulle folk rundt de? Vil det føre til slåssing, bråk? Alle disse tingene som du tenker på forhånd som «worst case», har vi nå sett i praksis at det trolig er mindre fyll i en arena som har skjenkebevilling. Og da spør jo mange politikere og lokale; hvordan kan du si slikt når det er lettere tilgang? Jo, for nå er det noen som har ansvar for det. Som for eksempel Ved gamle Viking Stadion, 16. mai, gedigen fyllefest, og slik som Holmenkollen var før i tiden, det har jo blitt litt bedre der, folk hadde med seg drikke i termosene og opp og ned og over alt. Og folk var fulle. Jeg jobbet i denne tiden hos Viking, og da hadde vi alltid veddemål etter 16. maikampen omkring hvor mange som ville ligge igjen å sove i betongtrappene etter kamp. Er det en, to eller ti? Og vi lo jo bare av dette. Den verste gangen lå det fem stykker igjen, og den ene av disse lå og sov med brukket legg, og da er du full altså. Og Viking fikk ingen kjeft, altså overhodet ingen spørsmål engang etterpå. For det var jo ingen bevilling på stadion, hadde det vært det så hadde jo Viking fått skylden for å skjenke denne karen, ergo da hadde det og vært vakthold som hadde passet på at folk ikke ble så fulle. Det er jo forskjellen nå. Er det antydninger til dette nå, så er det et overfokus på å få disse personene ut. Folk slipper å «bånnfyr» før de skal inn i arenaen, livredde for at de skal bli edrue under kampen, da de vet at det er mulig å få kjøpt øl på stadion. Det er en masse slike positive ting som har slått ut. Og alle disse skremsels-propaganda spørsmålene og negativiteten de har forsvunnet bort fra samfunnsdebatten. Vi opplevde jo også at mange av de politikerne som stemte nei, er her oppe og drikker øl. Men når du da snakker med de så sier de; jaja, det var jo en prinsipp sak, de følte det var en overordnet sak om at idrett og alkohol ikke hører sammen, og da må de stemme det, enten de vil eller ikke. Så det er ikke veldig mange som klager, det er ingen skriving om det i avisene, sjenkemyndighetene har «bodd her». Kjetil: De har vært her en 10-

12 ganger. Børge: Det er ikke en anmerkning og det er ikke en prikk, og det forteller vel egentlig at det fungerer. Men det er klart det kan være en og annen gang at det skjer noe, men det kunne jo ha skjedd uansett. Men ved den generelle kampen er det stille og rolig, ingen fyll, ingen unger som blir skremte. Vi har aldri solgt så mange billetter som det vi gjør nå. Barene er skjermet, de blinker ikke opp liksom. Vi har også familiefelt, alt er ikke bare en stor pub. Så mitt bidrag er at de kritiske spørsmål stemte ikke, og kritikerne har i stor grad forsvunnet. Men hadde de stemt så hadde det fått konsekvenser. Det sa vi også på forhånd til politikerne, at hvis kritikerne har rett, si at folk kommer fulle og de raver rundt og skremmer unger, da er det jo norske lover som vil tre inn. Som vil ta seg av problemet, ikke sant? Og det har jo ikke blitt sånn at de norske lovene må komme inn å ta seg av problemet. For er det problemer her, da mister vi jo skjenkebevillingen, men det er jo ikke et tema engang, for det har jo ikke skjedd. Og det er jo også et bevis på at det faktisk går an å ha et slikt idrettsarrangement og familiearrangement, slik som det er overalt når du går og spiser i Dolly Dimpels på en lørdag formiddag. Og det er ikke her festen er, her kommer de å tar seg en til to øl halvannen time før kamp, skal du rekke å bli full da så må du drikke mye, og det er i tillegg kø i baren. Kjetil: På barneteateret selger de jo faktisk også alkohol, det er jo ganske interessant, mens på en idrettsarena så har du ikke lov. Børge: Men det er litt sånn at når du skal diskutere imot prinsipper, så taper du alltid. Det nytter ikke uansett hvor gode argumenter du har eller hvor mye fakta du kan slå i bordet med. Du vil alltid tape diskusjonen fordi prinsipper er prinsipper. Men igjen, dette er jo ikke et tema lenger, det er jo ingen som snakker omkring skjenkebevillingen i DNB-arena lengre, det er totalt borte. Børge: Den store, store greia er jo, og det irriterer meg litt, det er idrettsforbundet, idrettskretsene og det overordnede. For hvis du er så heldig at du jobber i et firma som sponser et idrettslag så er det greit, da kan du være på for eksempel Viking Stadion, du kan drikke cognac, du kan drikke vin, øl til du stuper. De sitter oppe i sin egen etasje og ser ned på alle de andre stakkarene som faktisk er grunnen til, ja hadde ikke disse kommet så er det vel ikke en sponsor som hadde ville støttet opp. Men disse skal altså ikke få lov til å ta seg en øl i ordnede forhold? Men oppe på VIPen, der er det greit. Børge: På Ullevaal stadion så har det alltid vært skjenkebevilling. De sitter der hele gjengen. På idrettsarrangementer på Hamar, så er det servering, under middagen og full pakke. Kjetil: Det er kulturen der. De synger og deler ut priser. Børge: De vanlige dødelige skal altså ikke få det som de som jobber i et firma skal få lov til. Den forskjellsbehandlingen og urettferdigheten liker jeg ikke. Kjetil: Vi er vel det eneste landet som er igjen nå som ikke har dette permanent, jeg tror ikke jeg kommer på noen andre. I Sverige får man jo også ta med seg folkeøl inn å se kampene, jeg var også i Finland forrige helg, der var det som hos oss, heller ikke lov å ta med seg øl inn på tribunen, men de selger også i hallen til alle. England har jo også det samme, i fotballen får du heller ikke ta med deg inn på tribunen, men du får stå bak å drikke. I Tyskland er det vel ganske fritt og i Danmark der får du jo også kjøpt 5 shots for tjue kroner, om du absolutt vil ha det. I Frankrike var vi jo, der var det ganske fritt. Kjetil: Av egeninteresse har jeg vært å sett hockey over alt, i USA, Tyskland, i Tsjeckia var det alkohol overalt, Finland, Sverige, Danmark, i Frankrike var vi å spilte selv i fjor og det var mye der og. Børge: Jeg har vært på alle de store arenaene i hele Europa, også med fotballen. Kjetil: Sånn sett så er vi vel sikkert det siste landet som ikke har dette her. Børge: I England er det vel riktignok spesielle regler, med kun to øl pr. person etc. i Italia var det også noe annerledes regler, men Tyskerne står nå med plastikkglassene sine på tribunen å koser seg. Kjetil: USA har også, dobbeltmoralens høyborg, der kan du vel kjøpe hva du vil og gå inn å drikke. Men du får vel ikke kjøpe om du ikke har med deg legitimasjon, uavhengig av hvor gammel du er. Så de er veldig strikse på dette med leg da, du må ha med deg korrekt legitimasjon, helst pass, jeg forsøkte meg med førerkort, men dette var ikke aktuelt, kun pass. Og en annen plass igjen var det kun førerkort, så de varierer litt.

## Alkoholsalget i praksis

### 5. Hvordan foregår alkoholsalget på DNB-arena?

- Når?

Kjetil: Det selges alkohol fra dørene åpnes frem til kampstart. Det er ingen alkohol mens det pågår idrett. Så selges det alkohol i pausene og etter kampen. Børge: Dørene åpnes 1,5 timer før kampstart. Kjetil: Når dørene åpnes tror jeg det er et par-tre hundre stykker som kommer, så blir det et jevnt trykk utover. Når en time har gått så har vel de fleste VIP-personene kommet. I løpet av de siste 10 minuttene kommer vel de resterende 30 % tror jeg. Børge: Dette er litt avhengig av om det er tirsdag, torsdag eller lørdag. Kjetil: Lørdag er det flere folk som kommer tidligere. Og det selges også mye mer alkohol på lørdager.

- Hvor?

Kjetil: Vi har egne salgssteder, egne barer som er lukket. Når det gjelder publikumsområdet så er det 18-årsgrense for å komme inn i disse barene. I VIP-området så er det en bar, så er det minibarer i losjene også er det en bar i restauranten, der er det ingen aldersgrense. Det er jo heller ingen skilt på utsiden av pubene som sier at her er det en pub. Du må nesten gå inn for å se at folk drikker alkohol der. Og det er også en bevisst tanke fra vår side, det skal ikke vises, men det skal være et tilbud. Vi har også lagt barene tilbaketrasket i forhold til inngangen, så du ser ikke rett inn i baren. Du ser et område med folk, så må du selv finne baren.

- Hvem og hva?

Kjetil: Alle over 18 år får kjøpe alkohol og 20 årsgrense på brennevin, som vanlig. Og i folkepubene selger vi kun øl, vin og cider. Det vil si klasse 2 alkohol, vi serverer ikke klasse 3. Vi har riktignok tillatelse til å gjøre det, men vi har valgt å ikke gjøre dette. Dette fordi det er en sterkere type alkohol, noe som igjen gjør at det krever mer å holde kontroll på mennesker. Og det er heller ikke derfor vi har alkoholserving, hvis de ønsker det så kan de heller dra ut på byen etterpå. Alkoholen har vi for at det skal være et ekstra tilskudd, et supplement. På VIPen selges det både klasse 2 og 3. Kjetil: Noen ganger kunne jeg ha tenkt meg å også kutte denne serveringen på VIPen på gitte tidspunkt, men vi har aldri diskutert det, det er kun en tanke jeg selv har hatt. Men vi får se, erfaring sier at det har gått bra så langt. Så vi gjør det ikke i morgen, men det kan godt hende at vi stanser det etter kampslutt, det kan godt være. Dette tror jeg heller ikke ville ha påvirket hvorvidt sponsorene ville ha sponset oss eller ikke. Det er jo ikke derfor de kommer hit, de kommer hit for idretten.

### 6. Var klubben avhengig av ny stadion for å legge til rette for alkoholsalget?

Nei, vi var avhengig av en ny arena, men vi var ikke avhengige av alkoholsalget til publikum. Riktignok så var de tankene vi hadde gjort oss før, og de planene vi hadde laget før vi la dette frem hos politikerne, de var nok avgjørende, men det var ikke avgjørende for oss økonomisk. Men for politikerne var det vel viktig at vi hadde en helhetlig tanke rundt opplegget før vi søkte. Men vi søkte jo helt åpent, og vi søkte ikke på basis av de reglene vi selv har pålagt oss. Vi søkte uten aldersgrense og videre og videre, og fikk jo alt dette. Men vi har valgt etterpå å ha aldersgrense i pubdøren etc. Dette med alkoholsalget ville trolig ikke la seg gjennomføre på gamlestadionen, der var det ikke områder og det var ikke plass, vi eide den heller ikke selv. Den var kommunal, det var ikke så lett å gjøre tilpasninger. Her er vi jo eier og husherre og kan gjøre det vi vil. Børge: Så andre klubber i Norge vil nok heller ikke få bevilgning hvis de

for eksempel setter opp øltelt, det må være permanente, ordentlige løsninger. Der hadde jo Viking litt problemer, før de fikk godkjennelse. Kjetil: De fikk jo klar beskjed om å legge til rette for dette først. Børge: De som snakker om at det skal bli satt opp øltelt på baner, binger og kunstgressbaner, de vet ikke helt hva de snakker om. Kjetil: De bommer litt. Eller for så vidt for et annendivisjonslag i fotball for den slags skyld, som ikke har fasiliteter til det. Du må ha skikkelige fasiliteter. Det som er viktig å legge til er at det er krav om matservering på disse plassene, og det har vi jo. Så du kan og få mat til, så det er på en måte ikke en ren pub, det er en blanding av en pub og et spisested. Vi serverer jo wraps, sushi, baguetter, pizza. Børge: Nachos.

## Økonomi

28. På hvilke måter tror du alkoholsalg ved DNB-arena har påvirket Stavanger Oilers økonomi?

Kjetil: Nesten ingenting. I fjor omsatte vi i barene for 2,5 millioner, eller var det 3? Jeg er ikke helt sikker. Men 2,5 til 3 millioner av 95.

- Billetinntekter (flest tilskuere i Get-ligen)

Børge: Det er jo totalpakken ved DNB-arena som gjør at folk vil komme. Det viktigste av alt er jo at vi har et hockeylag som spiller bra hockey og vinner hockeykamper. Det er nummer 1. Hvis det begynner å bli dårlig og vi handler på 5-6. plass, eller 10-ende plass så vil publikum også forsvinne. Det er klart at når vi har det i bunn og vi har en fantastisk flott og ny arena og et bra underholdningstilbud så er det klart at da er også pubene berikende på den totale pakken. Men det viktigste vil alltid være laget og så kommer fasilitetene som nummer 2.

Kjetil: Det er ingen som kommer hit en lørdag for å ta seg en øl liksom, jeg tror ikke folk går ekstra på hockeykamper for å kunne få seg alkohol. De går på hockey for at de skal se på idretten. Børge: Men de gjør det folkelig, det at vanlige folk også kan ta seg en øl hvis de vil. Du trenger ikke være på VIPen. De slipper å sitte å se opp på de som har lov til å drikke øl og misunne de, og det merker vi og at folk ikke vil gå fra 2. etasje til 3. etasje, vi hadde jo strengt talt ikke trengt å hatt vakthold på det. Hvorfor skulle folk ønske å gå opp i VIPen? Kjetil: Det måtte eventuelt være for å treffe noen de kjenner. Børge: Sannsynligvis så er det kjekkere mange ganger i en av pubene. Kjetil: Det er ikke lov for vanlige folk å gå opp i VIPen, men dette er fordi vi tar mye mer betalt for den plassen, og det produktet må vi ikke vanne ut. Det er en annen greie, men da tar vi ikke betalt for at du har lov til å kjøpe alkohol. Vi tar betalt for en VIP-person eller en sponsor sånn sett, og en del av det er jo tilgangen til 3. etasje.

Børge: De aller, aller fleste i 3. etasje, vi snakker jo om losjer, vi har jo 36 losjer, men de aller fleste som er der har ikke losjer. De kommer på den bankplassen, så går de jo ned igjen til 2. etasje og sitter sammen med alle andre under kampen. Og disse er blandet rundt hele tribunen. Så alle som ikke er en del av losjeboksene sitter nede blant de andre på tribunen.

- Sponsorer (Blir dette brukt i sponsorsamtaler+det at folk kanskje tilbringer mer tid på arenaen, media, annet?)

Børge: Sponsorene og VIPene er jo vante med at det er alkohol på VIPen, det har det jo vært i mange herrens år i Norge. Kan tippe at det sikkert har vært i rundt 10 år, og det er en selvfølge. Da er det jo kjekkere å få de på en lørdag, for de nyter jo mer alkohol da enn hva de for eksempel gjør på en tirsdag. De fleste som er der representerer jo et firma med kunder og lignende. Det kunne kanskje blitt et problem om vi ikke hadde hatt alkoholsalg der, men det

er jo ikke et tema. Kjetil: Videre tror jeg ikke det har noe å si for reklamesponsorene det at alkoholen kanskje gjør at folk tilbringer mer tid på arenaen og dermed ser mer til reklamene. Kjetil: Du er sponsor fordi du har lyst å støtte laget. Børge: Dette tror jeg heller ikke er et tema om du er på større stadioner med mer folk som for eksempel Brann Stadion. Jeg har aldri hørt om det engang. Det som gjelder da er vel de vanlige tilskuerne, det er TV og slike ting, men om det sitter igjen 200 på en VIP etter kampen tror jeg ikke har noe å si. Kjetil: Også sitter de jo ikke ute i hallen, de sitter jo inne i puben, og der er det jo ingen reklame. Kanskje det hadde vært en god ide å selge logoer der inne? Børge: Haha. Kjetil: Kanskje Ringnes ville ha sponset det.

29. Tror dere innføringen av alkoholsalg kan ha medført at VIP-billettene deres har blitt mindre attraktiv(eksklusiv)?

Børge: Nei, det har bare gjort at arrangementet og hele konseptet har blitt mer populært. VIP er VIP og vanlige folk er vanlige folk. Så det gjør jo at den urettferdigheten har forsvunnet. Og at du på en måte slipper å ha den diskusjonen. Hvorfor skulle noen få ta seg en øl, når andre ikke får.

30. Hvilke tanker/ønsker har dere om evt. alkoholreklame på arenaen?

Børge: Det har vi ingen ønsker om. Nei, ikke i det hele tatt. Her følger vi gjeldende regler og det har ikke vært et tema, igjen, vi bor i Norge og vet at det ikke er lov. Det ligger i ryggmargen på alle. Jeg tenkte faktisk på det nå som du spurte om det. Kjetil: Men det er klart, om det hadde blitt tillatt på landsbasis så hadde vi solgt mer sponsorer på det. Børge: Ja, det hadde jo selvfølgelig Ringnes kjøpt og vi hadde jo ikke nektet de det. Så hvis Norge åpnet for alkoholreklame så er det jo klart, for da hadde det vært lovlig. Men igjen, det er et ikke-tema. Kjetil: Det er ikke et tema. Folk har innstilt seg på at slik er det. Børge: Og vi har jo heller ingen halvveisreklame med Budweiser light og lignende. Dette samsvarer jo med at vi også forsøker å skjule pubene noe, for de som ikke vil se de.

### *Supporterstemning*

31. Hvilken type tilbakemeldinger har dere fått fra supporterne etter at det ble tillatt med alkoholsalg ved DNB-arena?

Kjetil: Jubel og glede. De er jo kjempefornøyd. Det finnes jo ikke sure mennesker, og det er ingen som har klaget på at vi gjør det. De er bare glade, tar det til seg og trives med det. Børge: Folk får jo velge selv hva de har lyst til. Kjetil: De velger jo selv om de går inn i puben eller ei. Du må jo ikke det. Børge: Det er veldig mange som ikke går inni pubene, alle tror liksom at alle går inn i pubene, men det er jo ikke tilfellet. Det ser vi også på omsettingstallene, det er en ekstremt liten del av totalen som kommer direkte av alkoholsalg. Vi har jo en masse kiosker med mye godt utvalg. Kjetil: Vi har et eget barneområde, som barna kan gå til. Børge: Vi har et svært foajeområde med en shop hvor vi selger forskjellige ting, det er mye å se rundt om forbi. Det er mye å gjøre. Kjetil: Det med barneområdet er kanskje det viktigste, hvor det er aktiviteter, disse ligger også skjernet fra alle pubområdene. Her har vi ansiktsmaling ved noen kamper, det er gjerne en skytekonkurranse, maskoten er også innom og hilser på ungene, vi skaper jo en arena for dem også å være på. Børge: Vi gjør alt det de gjør på andre arenaer hvor det ikke er bevilgning. Folk går og tar seg en pølse eller en pizza i kiosken. Kjetil: Sushi for de som vil ha det. Det selger vi jo i bøtter og spann av,

neida, vi gjør ikke det. Men, vi selger sushi. Vi er jo så unge vi som jobber her, så vi holder oss inne i tiden. Ikke oss altså, men de andre.

Børge må så gå, men påminner om at hans store ønske var å påpeke at den kritikken man ofte blir møtt med rundt alkoholtemaet ikke stemmer med virkeligheten.

32. Hvilken type tilbakemeldinger har dere fått fra andre etter at det ble tillatt med alkoholsalg ved DNB-arena? (Barnefamilier?)

Kjetil: Det har ikke vært et tema, vi har ikke fått tilbakemeldinger fra den ene eller den andre, hverken positivt eller negativt. Og barnefamilieene har som sagt sine områder i arenaen de kan være på, det er også egne familiesoner med billigere sesongkort og billigere billetter. Alt dette ligger jo på den samme plassen. Så det er plass til alle. Ved barneområdene er det et syddende liv. Der har vi også et bursdagsområde hvor en person da er så heldig å feire bursdag hver kamp, der har vi satt aldersgruppe fra 5-12 år. Her inviterer de med seg sine gjester til kamp, de spiser, koser seg med brus, popcorn og pizza. Også feirer de bursdag på kamp. Og alt dette er også i det samme området. Så der er det masse liv og røre. Dette opplegget tror jeg riktignok ikke det er vanlig å ha ved andre arenaer. Jeg tror ikke det er noen andre som har tenkt på det engang, og det er jo kjempepopulært, det er jo alltid utsolgt. Rosinen i pølsa der er jo at bursdagsbarnet etter kampen får komme på isen å få pucken fra sin favorittspiller. De får dagens puck overlevert som et minne fra dagen. Vi har kun kapasitet til et bursdagsselskap om gangen. Og det var vi også veldig bevisste på, for skal du ha bursdag, så det være DU, da skal det være en som har det. Han eller hun skal få lov til å være konge eller dronning for en dag. Det er bursdagsselskap hver kamp, og folk vurderer faktisk å flytte selskapet en måned i tid for å få muligheten til å få plass hos oss. Men vi har bare plass til ca. 30 i året, så det gjelder å være tidlig ute.

33. Hvilke grupper av supporterne har vært mest positive til alkoholsalget? (Evt. forskjeller unge-gamle?)

Kjetil: Jeg tror ikke det finnes en forskjell. Jeg føler ikke det er noen forskjell om det er den hardcore fansen eller om det er den sivile fansen eller om det er familien eller om det er to jenter eller to damer eller kall det hva du vil, som ikke er fans, det er liksom ikke noe forskjell. Jeg tror alle tar det som det er. Heller ikke på eldre eller unge, vi har publikum fra alle generasjoner. Eldste er sikkert rundt 80 år, og de yngste er sikkert en 4-5 år. Det er ikke noe forskjell på det. De er her på samme måte som alle andre.

34. Hvor avgjørende tror du muligheten til å kjøpe alkohol er for supporterens oppmøte ved deres arrangementer?

Kjetil: Ingenting, null. Av 4250 så er det kanskje så er det kanskje 50 som går fordi de vet at de får alkohol. Maks. Men dette er jo noe vi aldri har spurt de om, så vi vet jo ikke egentlig. Men jeg kan aldri tenke meg at noen velger det som et beslutningsgrunnlag for å velge om de skal gå på kamp eller ikke. Men det kan nok sikkert ha noe å si for at folk velger å komme tidligere til kamp nå som vi har alkoholserving. Og det som også er viktig er det at folk kommer edru til kamp, i 90 % av tilfellene. De har ikke sittet hjemme og drukket, kanskje de har tatt seg en øl, men de trenger ikke det, for de vet at de får dette hos oss. Og det gjør jo også at vi har kontroll på hvor mye vi serverer de og hvor mye de får i seg. Vi har jo også et strengt vakt hold, vi har vektere som passer på hvem som



kommer inn i pubene, og de som serverer har også streng beskjed på å ikke servere til folk som er i ferd med å gå over. Og dette gjør nok at vi har bedre kontroll på folk som kommer, og vi vet bedre hvor mye de drikker. Fyllenivået før var jo på et helt annet nivå, for da kom folk akkurat i det kampen startet, som regel etter et forspill de hadde hatt hjemme, vi måtte jo også ha mye mer kontroll ved døra for å sjekke om folk hadde med seg alkohol inn. Folk lurte med seg lommelerker, og hadde gjerne gjemt alkohol på utside slik at de gikk ut av arenaen og drakk i pausen. Så nivået av fyll var mye større før, enn det er nå. Men da på en ukontrollert måte, nå er det på en kontrollert måte. Da var det spesielt viktig å ha mer vakthold rundt den hardeste kjernen av fansen, før enn det er nå.

35. Virker det som innføringen av alkoholsalg har gjort DNB-arena til en mer attraktiv arena å besøke for bortesupportere?

Kjetil: Nei, nå har vi en utfordring med reiseavstander, så sånn sett så er det vel det som er den største baugen deres. Fordi det nærmeste laget vi spiller mot ligger jo da 52 mil herifra. Men det er klart, når vi nå har lørdagskamp så kommer det jo rundt 110 bortefans neste lørdag, men jeg tror ikke alkoholen er den avgjørende faktoren. Men jeg tror de koser seg ekstra hos oss, for da vet de at de trenger ikke å ha et kjempe forspill før de kommer hit, de kommer til arenaen og vet at de får servert alkohol. Og når de kommer til arenaen så er det vi som kontrollerer om de får, basert på hvilken grad de har av rus. Så sånn sett så er det bare positivt. Det er jo mye mer kontroll på dette nå, i forhold til hva det var. Før kunne vi jo riktignok nekte folk å komme inn til et rusfritt arrangement, men det ble jo ikke så vi gjorde det. Det var jo viktigere å få folk inn, de hadde jo kjøpt billett osv. Nå er vi mye strengere på at de som blir overstadig beruset blir kastet ut, for nå har vi jo et skjenkeområde. Og da kaster vi de ut, det har vi gjort mange ganger. På den måten reduserer vi også fyll, for da ser folk at hvis man drikker for mye så blir man kastet ut. Og det er det vel ingen som ønsker, så det er også med på å begrense det. Som pionerer på dette i Norge så er vi veldig opptatte av å følge regelverket og veldig opptatt av å gjøre dette på den rette måten. Vi har, kanskje ikke fridd til fansen, men vi har spilt åpent med de om at det regelverket vi setter må de hjelpe oss å følge, for da er det enklere for oss å opprettholde det vi har fått til. Vi har jo også lagt strengere regler enn skjenkereglene, og velger å håndheve disse på en strengere måte nettopp for å på en måte ha kontroll på det. Vi har for eksempel 18 årsgrense for å komme inn i pubene, det hadde vi krav på oss om, men det har vi selv valgt å gjøre. Vi har også sagt at folk ikke har lov til å drikke alkohol så lenge idretten pågår, regelverket krever vel bare at vi ikke har lov til å servere alkohol mens kampen pågår. Så vi tar begge deler for å unngå at folk sitter og drikker mens det er kamp. Vi har også valgt å droppe og selge brennevin (klasse 3) ved folkepubene, fordi vi ikke ønsker det. Så sånn sett så har vi da lagt egne begrensingsregler. Så det blir ikke shotsparty i den ene baren, som det sikkert fort kan bli hvis det blir god stemning. For da hadde det eskalert mye fortere, og det hadde vært mer alkohol som ble konsumert. I hvert fall alkoholgraden.

36. Tilbringer supporterne mer tid på arenaen etter at det ble mulig å kjøpe alkohol, før/etter kamper?

Kjetil: Ja, det gjør de. Vi åpner for det første en halvtime tidligere enn det vi gjorde før, og vi har også åpent lengre etter kampene. Etter kampene varierer denne åpningstiden etter hvilken dag det er. På en lørdag kan vi fort ha åpent 2-3 timer etter kampen også. Vi har skjenkebevilling som et vanlig skjenkested, så vi følger skjenkereglene til kommunen om på stenge klokken 2. Så i «worst case» kan vi ha åpent til klokken halv 2. Så seriegullet, hvis vi

klarer det, så kan det gjerne feires her hos oss. Det gjorde vi jo i fjor, da vi vant NM-gull. Da hadde vi jo åpent i pubene her til i hvert fall klokken 1, om ikke halv 2 også. Da var det mye folk her.

37. På hvilken måte tror du alkoholtilbudet påvirker atmosfæren på DNB-arena kontra andre stadioner?

Kjetil: Det er jo sånn med alkohol at man blir litt mer løssluppen, så det er nok med på å skape en bedre stemning. Det tror jeg absolutt. Og vi merker nok også at på en lørdagskamp er det gjerne bedre trøkk enn ved en tirsdag eller en torsdag for den slags skyld. Men til syvende og sist er det jo kampens karakter som bestemmer, egentlig. Men i en helt vanlig, ordinær kamp, så er det lettere å få opp stemningen på en lørdag enn en torsdag, men er kampen bra og har sin karakter så er det mye bedre stemning på torsdagen, hvis det er det som må til. Så vi kan måle med da vi vant NM-gull, det var jo en mandag. Det var jo den beste stemningen det har vært noen gang. Men på en vanlig ordinær kamp så er det nok en påvirkende årsak for at stemningen blir bedre. Men intensiteten og nerven i kampen er vel viktigere for stemningen. Det at kampen har en betydning, alle kamper betyr jo det samme i form av 3 poeng til vinneren, men ved noen kamper er det alltid litt ekstra. I forhold til rivaler eller hva det måtte være, det er jo også med på å skape stemning.

### **Tribunebråk**

38. Virker det som fyll-nivået ved deres arrangementer har endret seg etter at alkoholsalget er innført?

Kjetil: Nei. Eller, jeg følte det var mye verre før, da var det utvalgte grupperinger som var fulle, den hardcore fansen. Den menige publikummer var som regel ikke det. Men nå er alle mer på et jevnt nivå, det er jo ikke alle som går på puben, vi får jo ikke plass til alle. Men generelt så er nok nivået lavere, mye lavere nå enn det var før.

39. Tror du det har blitt mer/mindre bråk på arenaen etter at alkoholsalg har blitt tillatt?

Kjetil: Jeg tror ikke det er noen forskjell. Hockey generelt har lite bråk blant supportere. Et godt eksempel på dette er jo at når vi har bortefans her, så går jo disse på den samme puben som våre supportere, og de står sammen og drikker alkohol, det er ingen skiller, slik som det er i andre idretter. Når kampen setter i gang så går de til plassene sine og heier på laget sitt, og i pausene går de i barene og drikker alkohol igjen sammen. I hockeyen er det tøft på isen, og snilt ut forbi. Mens det i fotballen kanskje visa versa. Det oppleves i hvert fall slik i media, at supporterne der sloss mye mer med hverandre enn det man gjør i hockey. Nå finnes det riktignok grupperinger i hockeymiljøet også, men det er som regel ingen hockeyfans som skaper dette bråket. Det er såkalte «casuals» som stort sett er bråkebøtter hos oss. Så det er jo en interessant observasjon, jeg har selv vært på supporter-turer med våre fans i Sarpsborg og der møter vi opp på den samme puben som de andre før kampen, og sitter og koser oss sammen med andre klubbens fans, snakker hockey, snakker om idretten og når kampen begynner så går vi til hver vår plass i arenaen, så heier vi på hvert vårt lag, og etter kamp så kommer vi tilbake igjen til samme pub og er venner. Så snakker vi om at de vant eller motsatt. Men det har nok også vært tilfeller med slåssing i hockeymiljøet også, det finnes en gruppering i Oslo-området som tenderer til å gå på Vålerenga sine kamper, uten at jeg tror det er Vålerengafans, som prøver å skape trøbbel. Det var et eksempel i fjor hvor de forsøkte å angripe noen Storhamarfans, men de ble tauet inn av politiet i tide. Men det tror jeg ikke er

hockeyfans, de tror jeg kommer fra utsiden. De har heldigvis ikke vært her, de har vært varslet et par ganger, men vi har aldri sett de. Nå er de varslet igjen for så vidt, så får vi se om de dukker opp. Men dette har jo ingenting med alkohol å gjøre i det heletatt. Overhodet ikke, det er jo mennesker som er litt annerledes skrudd sammen enn alle andre. På DNB-arena har vi ingen slike episoder.

40. Har det vært episoder med vold i «båsene» hvor man får kjøpt alkohol?

Kjetil: Nei.

41. Er det egne avdelinger for alkoholserving til bortesupportere?

Kjetil: Det har jeg alt svart på, så det er det ikke.

42. Kreves det spesielle tiltak (større vaktstyrke etc.) ved arrangementene grunnet alkoholsalget? (Hvilke?)

Ja, det gjør det jo. Vi har jo. Eller, større og større, det vet jeg ikke. Vi har 14 vektere på kamp, hvor vi har 2 i hver pub. Også har vi noen ved innslipping av billetter og sånn. Vi måtte nok hatt mer hvis vi ikke hadde servert alkohol, for det hadde vært flere folk og passet på. Jeg er usikker, men vi har de inne som kontrollanter da. Og som har myndighet fra oss om å ta vekk overstadig berusede mennesker å kaste ut hvis det skjer. Og det har jo skjedd, men det kan nok teles på 2 hender maks, i løpet av 2 og et halvt år. Så det skjer ikke oftere enn på den gamle arenaen nei, overhodet ikke. Vi har også politi til stede ved utvalgte arrangement, når det er mye folk til stede og mange bortesupportere, og vi vet det blir trykk så må politiet inne. Da leier vi inn alt fra 2 til 6 politivakter. Disse er bare til stede i tilfellet vi trenger de.

### *Moral*

43. Hvordan var diskusjonene innad i klubben i forkant av godkjenningen av alkoholsalget?

Kjetil: Diskusjonen gikk på at vi ønsket en likebehandling for alle. Før vi flyttet inn her har vi drevet klubben i 10 år og hatt VIP-servering med alkohol i alle år. Vår tanke og idé bak dette var likebehandling, uavhengig av om du er VIP eller ei. Det var det fokuset vi hadde på det. Få et tilbud til alle. Vi var også ute og sa at hvis vi ikke fikk dette så vurderte vi å stenge alkoholen til VIP også. Det er jo hypotetisk å svare på om det ville ha skjedd nå, men eieren vår er ganske sta når han først har fått for seg noe, så det kan godt være at vi hadde gjort det. Ideene omkring hvordan vi har fått det her er jo plukket opp fra når vi har vært på hockeyturer rundt omkring i verden. I Sverige eller Finland eller hvor det måtte være, i USA for den slags skyld. Det finnes jo mange ulike tilpasninger til det, i USA er jo bardisken i publikumsområdet. Mens i Sverige og Norge så er det i egne områder. Vårt opplegg ligner vel mest på den svenske varianten, definitivt. De har avgrensede områder hvor du må kjøpe og drikke alkoholen din, og det har jo vi også. Mens i Finland så har de jo bardisken i publikumsområdet, så du kan ta med deg alkoholen inn på tribunen. Typisk USA, så har de bardisker overalt, og du kan ta det med deg over alt.

44. Var det uenigheter omkring hvorvidt man skulle starte opp med alkoholsalg på arenaen eller ikke?

Kjetil: Nei, internt hos oss ville alle ha det. Og igjen tilbake til tanken omkring det folkelige, vi har definert tre verdier for klubben vår. Det at vi skal være folkelige, ydmyke og engasjert. De tre passer godt sammen med de tankene som vi har gjort oss rundt det. Det er litt av greia vår, og det har alltid vært det, vi er med i den samme lesten. Det har vi også brukt veldig mye tid til når det gjelder sponsorvirksomhet også, er du en liten sponsor som betaler 20 000 i året så får du de samme rettighetene, den samme tilgangen og får være med på det samme som en stor sponsor. Du blir invitert til de samme møtene, samlingene eller hva det måtte være. Det er litt hva vi har i ryggraden i forhold til hva det vil si å være en klubb. Jeg tror også dette er noe av suksessfaktoren vår til å få publikum med som en støttespiller.

45. Hvordan tror du innføringen av alkoholsalget evt. kan påvirke ungdomsrekrutteringen deres?

Kjetil: Vi har jo egentlig ikke hatt tradisjon for å ha hatt ungdomslag, vi har vært et profesjonelt drevet senior idrettslag. Det har vi vært helt til i år faktisk, eller til forrige år. Nå har vi et U20-lag, men jeg tror ikke det har noe å si for om det er flere som ønsker å spille for oss eller ikke. Ishockeyens problem når det gjelder å rekruttere nye medlemmer er jo mer de såkalte voldsvideoene som blir vist i sportsrevyen eller TV2 sporten. Med den allmenne oppfatningen av hockey som en pøbelsport. Jeg tror den barrieren er mye større for den ukjente enn at vi servere alkohol eller ikke ved våre kamper. Når du først kommer inn og får oppleve hockeyen så er det jo en helt annen idrett enn det ser ut som fra utsiden. I Norge er det jo strengere straffer og karantener for slåssing i hockey, så det begrenses mer enn det vi ser i for eksempel USA.

46. Hvilke tanker har dere omkring å kunne tilby alkoholsalg hos arrangementene for U18 og U20 også?

Kjetil: Nei, det ønsker vi ikke.

47. Hvordan er aksepten/policyen rundt alkoholinntak hos deres egne spillere?

Den er slik som for vanlige idrettsfolk, null alkohol under sesong. Hva de gjør på fritiden vet jo ikke jeg, men som en generell basis så er det som vanlige idrettspersoner. Så ingen forskjeller hos oss enn andre ishockey og fotballag for den slags skyld. Selv som skadet er man en representant for klubben under kamp.

48. Tror du alkoholkonsumet hos deres utøvere blir påvirket av at dere har alkoholsalg på arenaen?

Kjetil: Nei, overhode ikke.

49. Med tanke på mottoet "idrett og alkohol hører ikke sammen", mener Oilers at det er viktig å skille mellom de som konsumerer idrett (supportere) heller enn å utøve det?

Kjetil: Ja, definitivt. Det er der på en måte at vi mener at skillet går. Altså, idrett og alkohol hører ikke sammen når du utøver idrett, det er riktig. Men som en tilskuer så er jo det to vidt forskjellige ting. Og det blir litt som å si til en skuespiller, at skuespill og alkohol går jo heller

ikke sammen, mens de som går å ser på teater kan jo fortsatt drikke alkohol. Eller kino for den slags skyld, nå er det jo faktisk kinoer som har alkoholservering, og det er jo litt av den samme greia. Eller konsert, den som utøver konserten skal jo absolutt ikke drikke alkohol, mens de som ser på kan. Vi ser jo på oss selv som underholdning for våre tilskuere og fans. Det er jo det det er, et underholdningstilbud. Men hvor det handler om å vinne, ja. Og hvor utfallet ikke er gitt på forhånd, her er det jo en spenning rundt det, men fortsatt så er det underholdning vi driver på med. Og vi konkurrerer jo om folks fritid, folk kommer jo hit på fritiden deres, og det er jo den tiden vi «kjøper» fra dem, eller selger til de. Jeg klarer ikke helt å se hva som er forskjellen på det ene eller det andre, hvor mange arrangement som driver med underholdning hvor det er tillatt å selge alkohol, for eksempel konserter, som vi også har her, og da er det et helt annet alkoholreglement i forhold til det. Hvor det heller ikke er aldersgrenser eller hva det måtte være, og det synes jo vi er interessant. På et konsertarrangement så er drikker jo folk mye mer enn hva de gjør på en hockeykamp. Er det noen ganger vi sliter med fyll så er det jo på konserter. Men da er det helt andre regelverk rundt det å servere. Vi er strengere ved idrettsarrangement, men bare det med at du på konsert kan sitte på tribunen å drikke alkohol, du kan stå foran scenen å drikke. Dette kan du jo ikke gjøre i hockey, så det er jo en interessant vinkling, det er ikke sikkert vi hadde gjort det om det var lov. En konsert skaper jo ikke det samme engasjementet som en hockeykamp gjør, en hockeykamp kan jo skape sinne, glede og frustrasjon som du da kanskje utøver mer etter hvor mye du har konsumert. Og det ønsker vi jo ikke, vi forsøker å begrense det, men likevel så er det et eller annet kunstig ved det, spesielt om du trekker frem barneteateret. Jeg mener, selv om dette ikke er sjekket opp 100 %, at det er lov til å drikke alkohol der. Og det er jo en spennende tanke.

50. Hvilke tanker har dere omkring NIF`s grunnleggende negative holdning til å blande alkohol og idrett? (den norske idrettsnormen generelt)

Kjetil: Det blir litt sånn «Kong Salomo og Jørgen Hattemaker», idrett og alkohol hører ikke sammen når idretten utøves. Men for å se underholdningstilbudet i idrett så er det ikke noen grunn til det. De gjør det jo selv også, enten de sitter og styrer som politiker eller de sitter å styrer som idrettsledere, så er de jo som regel på VIP områdene, og der serveres det jo alkohol, så de har ikke noe problem med det. Det er litt tilbake til den folkesjelen som er i Norge, hvorfor skal vi gjøre skille på folk? Jeg har full forståelse for konseptet idrett og alkohol, men på en annen måte når det på en måte blir et underholdningstilbud. Og det er det jeg på en måte ikke klarer å se hva som er forskjellen fra det ene til det andre. Jeg er usikker på om jeg selv også tenker på det samme, jeg har jo aldri diskutert dette med noen idrettsledere. Men hele veien dette med argumentet som blir brukt oftest, det skal være et familiearrangement, det skal være tillatt for alle, og det er det jo fortsatt hos oss også. Det går an å gjøre noe med det, det går an å tilpasse for familier. Du kan gjøre begge deler, ja takk, litt sånn Ole Brum ikke sant? Man kan jo tilpasse de ulike områdene i arenaen til familier eller ikke. Så er det jo opp til hver enkelt hva man ønsker å oppsøke. Som jeg har sagt før, hos oss så kan jo de med familier velge å være i det området som det ikke er alkohol, de finnes. Sånn går det an å tilrettelegge i alle arenaer. Så det er liksom det som er litt av greia. Folk kan gjerne komme til oss å se på de erfaringene vi har gjort, så kan vi sammen se på hva det har gjort for oss. Så kan vi sammen diskutere grunnprinsippene og på en måte hvor vi er uenige og hva som er det positive og det negative. Fordi jeg tror det er mulig å gjøre begge deler. Jeg tror på en måte at idretts-Norge, kanskje litt farlig å si, men i hvert fall vi som er her i Stavanger Oilers er veldig bevisst på at dette er underholdning. Vi skaper glede for tilskuerne våre, og de kommer hit for å ha det gøy. Andre plasser kan det ofte føles at det er for å se laget sitt vinne eller tape, det er det her også, men i tillegg skaper vi da også andre ting. Blant

annet ved å lage temakamper, slik som den du skal få se i morgen hvor vi har «Bamse-bonanza», hvor temaet er at når vi skårer første mål så skal det da kastes bamser på isen. Da tar publikum, da spesielt barn, med seg bamser hjemme fra, eller kjøper en bamse som de kaster på isen. Disse samler vi så inn og gir til et veldedig formål, halvparten ca. kjører vi opp til sykehuset og leverer til de barna som er der. Eller gir de til sykehuset slik at de kan gi de til barn som kommer. Noen sender vi til barnehjem i Bolivia, noen sender vi til asylmottak. Så gjør vi noe sammen med våre fans. Et samfunnsnyttig tiltak. Eller så har vi også andre tema, som kanskje er enda viktigere. Før jul så hadde vi en november-kampanje som gikk. Der var vi sterkt engasjert i forbindelse med å samle inn penger til veldedige formål. Da hadde vi en egen kamp, hvor vi spilte i et spesielt draktsett, auksjonerte vekk draktene, de som hadde vunnet draktene fikk så komme ned på isen å motta drakten som de hadde kjøpt. Alle de pengene gikk så til november-aksjonen. Sånne ulike tiltak for å skape happening for publikum, ja, de aller viktigste er å vinne hockeykamper, eller fotballkamper eller hva det måtte være. Men man kan også gjøre andre ting som engasjerer. Slik som jeg sier til alle andre, vi kjemper om folks fritid, og når de skal velge å bruke deres fritid hos oss så må de ha det gøy her. De må ha det kjekt, de må oppleve andre ting enn det de vil gjøre foran tv-en. Alle våre kamper går på tv. De ligger blant annet på Sumo, så man må kanskje lete litt, men du kan se alle våre kamper på tv. Likevel så er vi som regel utsolgt, i morgen blir det vel for den 8. gangen i år. Det er fordi vi gjør andre ting. Vi skaper andre ting sammen. Forrige kamp hadde vi Mc Donalds sin familiedag, hvor det var tilrettelagt for barn med konkurranser, ansiktsmaling og en masse greier. I morgen kommer det to bamser fra Kongeparken, de har jo et fokus på bamser i Kongeparken fordi Stavanger her, en familiepark. Da kommer de to, så er de med på kamp de også, for barn. Men selv om vi gjør det, så kan de andre få lov til å gå å drikke alkohol, eller gå i sin pub og være for seg selv der. Så det er liksom det å lage underholdning, lage noe ekstra som trekker folk. Vår største konkurrent er fritiden til folk, og hva de velger å bruke denne på da. Enten det er tv, gå i skog å mark, drive med egen idrett eller gå på kino. Alle våre arrangementer er jo på kveldstid eller helgetid når folk har fri. Folk sier at vår største konkurrent er Viking, nei, det er ikke det, det er folks fritid. Det at folk har lyst til å bruke tiden sin sammen med oss. Det er den største konkurrenten vår, derfor er det viktig at vi har et godt tilbud til de når de velger å komme hit. Alkoholen er bare en liten bit av dette, som jeg sa tidligere, i fjor omsatte vi for 2,5 million på disse folkepubene våre, og det utgjør 2,5 % av totalomsetningen vår. Det er jo ingenting. Men det er med på å skape et helhetlig tilbud.

51. Har dere forståelse for synspunktene til de som stiller seg negativ til kombinasjonen idrett og alkohol?

Kjetil: For å være helt ærlig så vet jeg ikke om alle argumentene deres. Forståelse? Nei, jeg kan ikke se det. Det er jo klart at det er positive sider med å ikke drikke alkohol også, definitivt. Det finnes jo mange skjebner rundt alkoholen, så sånn sett så kan jeg forstå det. Det at alkohol er skadelig for mennesker er det ingen tvil om. Det er jo i forhold til hvilke mengder du inntar det. I små mengder så er det jo faktisk folk som påstår at det er positivt. Så ja, i skjebnesammenheng kan jeg forstå det, men det er helt andre ting, helt andre mekanismer som gjør det. Det er ikke vi som idrettsarrangør som påvirker folks totale konsum. Det at vi serverer alkohol under kampene våre gjør ikke at han eller hun, som har et problem med dette, kommer til å drikke mer eller mindre. Så sånn sett så ser jeg ikke at det er skadelig. Og tilbudet for å få tak i alkohol finnes jo over alt i samfunnet ellers, enten det er å gå på en pub, det ligger jo et hotell ved siden av oss, og der kan du gå inn å få alkohol hvilken tid du selv vil. Så lenge du er sober, eller du er i stand til det. Så vi er jo ikke noe ekstratilbud, hotellet ligger jo 10 meter fra døren vår. Der serverer de alkohol fra klokken 12 til 2 hver dag. Det er

en egen pub, ikke sant? Og der er det ikke noe problem, samme hva du gjør. Om det er arrangement eller hva det måtte være. Så det at vi serverer skaper jo ikke et større forbruk sånn sett. Jeg er mer sånn at, lytt og se hva vi har fått til, og gjør gjerne undersøkelser på de menneskene som er her, i forhold til deres vaner. For jeg tror det kan bety noe, og om det er viktig for dem eller ei. Noe jeg ikke tror det er. Så kan du si; «da er det jo ikke noen vits for dere å ha alkoholsalg». Nja, det er jo for så vidt riktig, men igjen tilbake til det at det skaper et helhetlig tilbud for de som vil. Og folk koser seg jo, og du kan velge det vekk hvis du ikke vil ha det.

52. Hvordan er barnefamiliers muligheter til å overvære arrangement ved DNB-arena uten å oppleve noe av alkoholsalget og dets etterfølger?

Kjetil: Som jeg sier, barn blir utsatt for alkohol i alle sammenhenger. Det er jo igjen tilbake til det vi har gjort med å ha egne friområder for barn i arenaen vår. Det at barn ikke får lov til å komme inn i de stedene det serveres alkohol, så det vanlige barnet ser jo ikke alkohol når de er her en gang. Og igjen, så blir jo ikke folk her overstadig beruset når de er her. Så det argumentet kjøper jeg ikke. Hvorfor skal idretten være fri, når alt annet har det? Det er liksom det jeg ikke ser. Men det er kanskje det siste argumentet de har igjen da. Og her er det overhodet ikke snakk om barneidrett heller, det er jo noe helt annet. Når vi spiller ungdomshockey så serveres det jo ikke alkohol. Hvis det er U18 eller U20, eller hva det er, og det har vi jo masse av, ungdomsturneringer og alt sammen, da er det jo ikke alkohol her. Det er noe helt annet.

53. I hvilken grad føler du dine meninger samsvarer omkring temaet kontra det å være representant for klubbens meninger?

Kjetil: De er sammenfallende, vi er ganske enige. Jeg sitter jo også rett under styreleder, så de er ganske sammenfallende.

### *Andre fordeler og ulemper (Annet)*

54. Hvordan er tilbakemeldingen fra spillere og trenere angående alkoholsalget?

Kjetil: jeg har ikke fått noen tilbakemeldinger. Det har ikke vært noe spesifikt om at det er bra eller dårlig. De blir jo ikke utsatt for det i det heletatt, de er jo ikke i de områdene. De har sin lille plass her nede, og på banen er det jo ikke noe alkohol, så det har ikke vært noe tema. Det må nå eventuelt være at de hører flere ukvemsord, men nei, jeg har ikke hørt noe om det.

55. Tror du alkoholsalg har kommet for å bli for Stavanger Oilers?

Kjetil: Jeg tror og håper det. Jeg tror at basert på de erfaringene vi har gjort og den jobben vi har lagt ned i det så tror jeg vi har vist for ganske mange at dette ikke er farlig. Basert på det håper og tror jeg at vi kan fortsette med det. Men det er jo klart, man er alltid utsatt politisk endring, endringer i styresammensetning osv. Men generelt så tror jeg at Norge er i ferd med å liberaliseres litt sånn totalt sett, uavhengig av styresett eller hvem som styrer. Så jeg håper og tror at vi kan være en liten bidragsyter til at det lempes litt oppover og at det også kan være med i andre idrettslag. Kommunen forvalter regelverket forelagt av stortinget, det er vel det som er praksis. For oss har vel det vært positivt siden vi har et kommunestyre som synes dette er bra og ser verdien for det for byen totalt sett. Men jeg har ikke noen formening om hvem det er som er best skikket til å sitte med disse beslutningene. Det eneste som er hvis man tar

denne politikken da, så har vi her veldig mange kommuner liggende nokså tett, så for noen år siden så var det slik at skjenking av alkohol i dagligvarebutikken stengte klokken 3 i Stavanger. Mens man i Sola kommune hadde 6, og da ble det veldig kunstig, for da hvis du først hadde glemt å kjøpe, så var det bare å kjøre 4 kilometer så fikk du kjøpe likevel. Og da var det jo ikke noe poeng i det, og det skjønte de jo også selv, så de har endret på det slik at de har lik tid. Men det kan være kommuner, miljø eller bysamfunn som trenger andre regler enn noen andre så det kan godt være slik at det er lurt. Ikke det at jeg har tenkt så veldig mye over det.

56. Hvordan tror du utviklingen av alkoholsalg ved idrettsarrangementer fortsetter i Norge?

Kjetil: Min tro er at, basert på de erfaringer vi har gjort, så vil det bli lempeligere regler for det, og det vil bli enklere å gjøre det. Jeg tror det er flere som kommer til å søke om å få gjøre det. Men det krever tilpasninger av de miljøene som det eventuelt skal gjøres på. Det er klart at kommunale idrettshaller som har håndballkamper er ikke tilrettelagt for det. De nye stadionene som bygges for fotball rundt omkring i Norge er nok ikke tilrettelagt for det, så det er nok tilpasninger som må gjøres. Vi var jo veldig bevisst på å legge til rette for det. Men jeg vet at det ganske mange norske arenaer, ishaller som er påtroppende, og tror og vet nokså sikkert at de kommer til å legge til rette for det, og da tror jeg også det blir lettere for de å søke også. Og på en måte, basert på at vi har fått, få den samme tilgangen. Vi hadde jo trengt å bygge ny arena uansett, men det handler jo mer om den totale driften av hockeyklubben, denne hadde vi bygget uavhengig av godkjenning av alkoholsalg eller ikke. Fordi vi måtte utvide kapasiteten vår for å kunne forsvare driften. Men det var jo en helt annen beslutning, beslutningen om å bygge arenaen og gjennomføring av det ble jo tatt lenge før vi søkte om alkoholsalservering. Det virker også som at andre klubbledere synes det er bra og kjekt det vi gjør, de synes det vi har gjort er positivt og vi ser at flere kopierer oss på flere ting, noe vi bare synes er gøy. Vi er opptatte generelt av at hockeyen skal bli bra. Men i supporterklubbene er det nok kanskje mere sjalusi angående alkoholsalserveringen å spore, og da blir det litt slengbemerkinger, men det er jo sånn supporterkulturen er.

57. På hvilke måter tror du klubben ville blitt påvirket dersom tillatelsen av alkoholsalg opphørte?

Kjetil: Da hadde vi drevet på som videre vi. Gjort om disse pubområdene til andre ting, samlingssted, temaplasser og servert det vi kunne servere av drikkevarer og mat. Så noen stor forandring for oss hadde det ikke blitt, og vi hadde sannsynligvis omsatt like mye i andre varer. Da hadde jo tilgjengeligheten for disse varene blitt større. Det kan jo eventuelt ha vært at vi hadde begrenset åpningstiden før kamp til en time, også for VIP, hvis vi ikke hadde hatt alkoholsalg der, men jeg har egentlig ikke gjort noen tanker om det egentlig, for vi ser ikke den veien. Faren er jo der, men økonomisk er det ikke noen stor fare, det er jo ikke dette vi lever av. Det er totalbildet av det vi driver med som gjør at vi tjener penger. Men det er jo klart at dette også er med og bidrar med sin respektive andel, men det hadde nok ikke hatt så mye å sagt for oss totalt sett. Men vi vet jo for så vidt ikke om ishockeykampen med alkohol hjemme eventuelt ville blitt fortrukket, vi har jo ikke gjort noen målinger på det, vi har ingen gode svar på det. Men vi tror jo innerst inne at det er produktet vårt som er så bra at det er derfor folk kommer.



58. Tror du det er egenskaper ved ishockey som gjør at den passer bedre til alkoholsalg enn andre idretter?

Kjetil: Nei, eneste positive egenskapen der er jo at en hockeykamp varer lengre og har to pauser. Det har jo hverken håndball eller fotball for eksempel. Ergo så er det mindre tid på å selge alkohol, kontra hvordan vi gjør det her da, med kun servering når det ikke er idrett. Av andre idretter igjen så er det klart det er vanskelig å tilpasse siden de gjerne er mer kontinuerlig uten de nødvendige pausene. Nå kommer jeg bare på tennis, hvor det ikke er noen breaks. Basket for øvrig har vel fire perioder, med en stor pause midt i, det er vel lagidrettene som er mest tilpasningsdyktige til dette. Jeg vet ikke helt hvordan det er i ski, de har jo også VIP, og der er det vel garantert alkohol. Og for folkene i skogen er det vel også muligheter for å ha det man vil i termosene.

59. Hvilke tanker har dere omkring eventuell øking av alkoholsalget, drikke øl mens man ser kamp eller eventuelle sterkere alkoholsorter? (Nevn svensk modell med svak-øl).

Kjetil: nei, det ser vi ikke som noe tema. Skulle det blitt lovlig så måtte det bli lovlig i form av at det skulle bli lovlig å ta med alkohol på tribunen, noe jeg tror vi ikke har lyst til, ergo så er det ikke noe behov for det. For det som er veldig positivt nå, siden vi har det inne på et lukket område, så får du de positive fordelene ved at barn er skjermet for det osv. Og vi er heller ikke opptatte av at alkoholsalget skal gå opp, det er vi ikke. Vi er fornøyde med det vi har, men det er klart, det er bare som et positivt bidrag. Vi kommer ikke til å endre noe særlig på styrken på alkoholen eller noe. Vi har et veldig enkelt utvalg, vi har en tappe-øl, vi har en cider og vi har en rød- og en hvit vin. Jeg tror vi har Carlsberg eller Tuborg, jeg er faktisk ikke helt sikker. Men, kommer det endringer ovenfra, så kommer de. Men da blir det en helt annen greie, i forhold til eksponeringen til det i hvert fall. Men om vi hadde solgt så mye mer da, det er jeg ikke så sikker på. Pakken hadde blitt litt annerledes, folk hadde vel konsumert ølen på ca. samme tid om de drakk den inne på tribunen også. Kjetil: Tja, hadde det vært en mulighet så hadde vi jo gjort det, men jeg tror ikke det er nødvendig. Nå har jo ikke Norge noen tradisjon for hverken svak-øl eller folke-øl, og det skal vel noe til for at det blir noe av det og. Men, hadde det vært en slik mulighet så kan det godt hende at vi hadde benyttet oss av den, det tror jeg nok.

60. Hvilke eventuelle andre fordeler ser dere ved innføringen av alkoholsalg?

Kjetil: Nei, jeg ser ingen andre fordeler enn at vi får komplimentert et tilbud. Det er liksom det som er greia, og det å ha likhet for alle. Det er fordelene vi ser, det som Børge sa tidligere, at den vanlige supporteren som ikke er sponsor også kan kose seg, hvis de ønsker. Vi tvinger jo ingen, og alkoholloven i Norge er jo også sånn at man ikke har lov til å kjøre noen tilbud eller noe. Du har lov til å annonsere prisene dine, men vi gjør jo ikke dette heller. Vi annonserer jo ingenting, vi har ikke merket hvor pubene er en gang. For det er liksom ikke det som er greia. Så jeg ser ingen andre ting og tang som henger sammen med det enn at det er et komplett tilbud for de som ønsker. Vi har gått i pluss økonomisk siden vi flyttet inn i arenaen, men dette har ikke noe med alkohol å gjøre, det er totalsalget vårt med økt publikumstilstrømning, økt mengde sponsorer, flere sponsorprodukter å selge, økt salg i supporter-shoppene. Som en digresjon, i den gamle hallen så solgte vi kioskvarer til publikummerne våre til 10 kroner for hver mann som kom inn dørene, nå selger vi for 20 kroner. Dette fordi tilbudet er større, det er lettere å selge til dem og bedre tilgjengelighet. Det er sånn vi har økt inntektene våre, ikke ved å tilby alkohol. Det er vel heller det gode

sportsproduktet og det at vi vinner mange kamper som trekker folk tror jeg. Vi har jo også ny arena, fine fasiliteter og forhold osv. Kontra andre som dessverre sliter med eldre og nedslitte haller, kommunal drift som ikke blir vedlikeholdt, det finnes ikke penger, eller pengene blir prioritert til andre ting. Det er jo nesten ingen andre enn oss som har private eiere, de andre er i stor grad mer idrettslag. Jeg tror alle de andre er idrettslag i bunnen, også har de fått aksjeselskap til å hjelpe de med bedriften. Lillehammer er et rent idrettslag, Storhamar har et aksjeselskap, men dette eies vel av klubben selv tror jeg, og noen investorer. Det tilsvarende i Sparta, Stjernen, Frisk, Vålerenga. Så det er vel kun vi som er hel-privatiserte.

61. Hvilke eventuelle andre ulemper ser dere ved innføringen av alkoholsalg?

Kjetil: Nei, jeg kan ikke se noen direkte farer eller ulemper ved det altså. Jeg ser kun positive ting. Generelt så er vi positive til det meste, vi har jo et positivt syn på livet og det vi driver med. Vi gleder oss over at vi kan glede andre. Det er liksom litt av filosofien vår, og som jeg husker coachen vår sa da vi vant det første gullet etter å ha slitt i ganske mange år for å få det til. Så sa han at den største gleden han hadde var å se hvor glade alle andre var, og det er litt av det vi står for også, hvis alle andre kan ha det bra så har vi det bra.

## Vedlegg 5

### Statistikk fra survey

#### Supportere:

#### *Hva synes dere om at det selges alkohol på idrettsarrangement?*

	Dårlig	Litt dårlig	Middels	Litt bra	Bra
Barnefamilie	6	1	7	6	4
Supporter på bar	0	0	1	20	21
Supporter utenfor bar	2	0	1	14	4
VIP	1	0	6	21	43
Bortesupportere	0	0	0	0	4

#### *Er alkoholsalget avgjørende for at du ser denne kampen på arenaen?*

	Nei	Kanskje	Ja
Barnefamilie	24	0	0
Supporter på bar	27	14	1
Supporter utenfor bar	21	0	0
VIP	35	26	10
Bortesupportere	1	3	0

#### *Hva er den viktigste faktoren for at du ser kampen på arenaen?*

##### Barnefamilie

Stemning	5
Tradisjon	4
Er sammen med barna	3
Gratis billett	3
Pakken (hele følelsen)	2
Sosialt	1
Sønnen er maskott	1
Bamseopplegget	1
«Bitt av basillen»	1

#### Supporter på pubområdet

Stemning	19
Sosialt	6
Fin hall	4
Pakken (hele følelsen)	3
Hockeyen	3
Relasjon/familie til spiller	2

#### Supporter utenfor pubområdet

Stemning	7
Familietur	4
Pakken (hele følelsen)	3
Hockeyen	2
Gratis billett	2
Julepresang	2
Forholdet til Oilers	1

#### VIP

Stemning	18
Invitert med	9
Hockeyen	8
Pakken (hele følelsen)	5
På besøk hos noen	4
Underholdning	2
Nettverk	1
Klubben er et topplag	1
Er sponsor	1
Alkoholen	1

#### Bortesupportere

Arenaen	4
---------	---

**Ansatte:***Hva synes dere om at det selges alkohol på idrettsarrangement?*

	Dårlig	Litt dårlig	Middels	Litt bra	Bra
Ansatte på VIP	0	0	0	4	2
Ansatte på den øvrige stadion	0	0	1	4	3
Vektere	0	0	0	2	2

*Tror du det er mest fyll på VIP eller den øvrige tribunen?*

	VIP	Vet ikke	Øvrig
Ansatte på VIP	0	4	2
Ansatte på den øvrige stadion	0	1	7
Vektere	0	3	1